JAPON ŞİİRİ

FAYDALI KİTAPLAR

21

VARLIK

JAPON ŞİİRİ

日本詩歌選集

VARLIK YAYINLARI

日本詩歌選集

エル.サミアカリン訳

イスタンブール 1962

NİHON SHİİKA SENSHU

L. Sami Akalın Yaku
İstanbul, 1962

★

AN ANTHOLOGY OF JAPON POETRY
İN TURKİSH VERSİON

By
L. Sami AKALIN

L. SAMİ AKALIN

JAPON ŞİİRİ

TARİH ve ANTOLOJİ

VARLIK YAYINEVİ
Ankara caddesi, İstanbul

Annem Fatma Şinasi AKALIN
ve
Babam Abdülhamit Hâmit AKALIN'a

L. S. A.

Varlık Yayınları, sayı 872
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır.
Şubat, 1962

ÖNSÖZ

Bir varmış bir yokmuş, bir ülkede bir padişah varmış, dünya tarihine meraklanmış; müneccimini çağırıp böyle bir eser yazmasını emretmiş. Aylar geçmiş, yıllar geçmiş, müneccim on cilt kitapla padişahın huzuruna çıkmış. Padişah bakmış bakmış; bu çok uzun, vakit bulup okuyamam, sen bunu kısalt ta öyle getir, demiş. Dünya tarihi üç cilde inmiş, padişah gene uzun bulmuş. Bir cilde inmiş, gene uzun bulmuş. Müneccim artık sinirlenmiş; bir kâğıdın üstüne tek bir satır yazı yazıp padişaha sunmuş. Padişah bunu okuyunca öyle beğenmiş ki, tarihçiyi ağırlığınca altınla tartmış. Padişahın dünya tarihi diye beğendiği tek satır şu: "İnsanlar doğdular, acı çektiler, öldüler."

Bu kadarı da hem çok kısa, hem çok karamsar. Biz bunu şöyle düzeltelim: "İnsanlar doğdular, birşeyler bıraktılar, öldüler." İşte insan olarak, bizim ulustan olsun olmasın, bizden önce yaşayıp göçenlerin bıraktıkları bu "birşeyler" ilgimizi çekiyor. Ama dünyamız artık öyle yaşlandı ki, yüzyılların biriktirdiği fikir ve sanat verimleri yalnız bir konuda bile insan ömrüne sığacak gibi değil. Öyleyse, bugünün aydın insanı dünyayı medeniyet tarihçisinin binbir emekle hazırladığı özetlerden tanıyacak.

Yurdumuzda yetişecek medeniyet tarihçisi, birgün Türk aydınına dünya medeniyetini anlatırken dünya şiirinden de sözetmek isteyecek ve şiirle, edebiyatla uğraşanlar bana neler bırakmış diye, rafları karıştıracak.

★

Türk edebiyatında şiir çevirme geleneğini Şinasi kurdu. Bu alçakgönüllü ve çalışkan Tanzimat kılavuzundan günümüze kadar geçen yüzyılda, Türkçeye dünya şiirinin kalburüstü örnekleri aktarılmalıydı ama, işi dil yönünden düşünürsek bir bakıma iyi ki olmamış deriz. Bugün Ethem Pertev Paşa, Sadullah Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem ve Muallim Naci'den

kalma çevirmeleri anlamak, şiirlerin asıllarını anlamaktan daha zor.

Servet-i Fünun ve Fecr-i Âtî devrinden günümüze kalacak şiir çevirmeleri de Tanzimat'tan kalanlardan farklı bir özellikte olamazdı. Zaten önemli bir çalışmaları da olmadı.

Millî Edebiyat'çılar dil ve edebiyat anlayışlarında başarmıya çalıştıkları büyük değişiklik yüzünden şiir çevirmeye belki zaman ayıramadılar. Ayrıca Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul'un yeniden biçimlendirmeye uğraştıkları Türk şiiri, o günlerde dünya şiirini aktarma bakımından pek de uygun bir durumda ve olgunlukta değildi.

Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı, şiir çevirseydiler kimbilir ne iyi etmiş olurlardı. Eski Paris'te bir ömür geçiren Yahya Kemal şiir çevirmesi olarak bize yalnız Ömer Hayyam'dan bir-iki rubâî bıraktı.

Cumhuriyet devrinin ilk şairleri, Millî Edebiyat'çıların çizdiği yolda Türk şiirini geliştirmeye uğraştılar. Hecenin Beş Şairi ve arkadaşları herhalde bu yüzden şiir çevirmeye yönelemedi.

Yedi Meş'aleci'lerden, daha sonraki yıllarda da şiir çevirenler olmuştur. Bu çalışmalar ilerki çevirilere heves ve örnek verişi bakımından kıymetlidirler.

Modern Türk şiirinin kurulmasında büyük payları olan Orhan Veli ve ondan sonraki şairlerin emekleriyle şiir çevirme çalışmaları günümüze kadar kesintisiz olarak geldi.

Bugünkü şair ve aydınların yardımlariyle onbeş-yirmi yıla kadar dünya şiirinin Türkçemize aktarılması herhalde ilk turunu tamamlamış olacaktır.

★

Bir zamanlar, Türk şiirini İngilizceye çevirmeye yeltendim, bereket çabuk aklım başıma geldi; bunu yapsa yapsa bir İngiliz veya Amerikan şairi yapabilir, dedim. Böyle bir çalışmayı yürütme işini de Millî Eğitim Bakanlığı'nın boynunun borcu saydım. Gene de öyle sayarım.

İndiana Üniversitesi'nde mukayeseli edebiyat çalışmaları bir Türk olarak bana çok dokundu; Sümer şiirinden Hotanto şiirine kadar her ulusun şiiri seminerlerde inceleme ve tartışma konusu edilirken, bana Amerika'lı öğrenciler -Türk şiiri

şöyle dursun- dünya haritasında Türkiye diye Norveç'i gösterdiler. New-York'taki basın ataşeliğimizden yurdumuz hakkında İngilizce düzenlenmiş birtakım tek formalı broşürler getirtip isteyene istemiyene dağıttım. Bu sıralarda Hubert Creekmore'un 'A Little Treasury of World Poetry" adlı antolojisi elime geçti. Bu kitapta Türk şiirinden birşeyler bulurum da Amerika'lı dostlarıma gösteririm diye sevindim, ama sevincim uzun sürmedi. Bu antoloji "Turkish" başlığı altında, besteci diye tanıdığımız Mahmut Celâlettin Paşa'nın bir şarkısını, Cenap Şehabettin'in bir şiirini, bir de adını-sanını bugüne kadar hiçbir yerde görmediğim Tunuslu Bayram diye bir şairin Mısır'dan, Tunus'tan, Moliere'den ve yalnızlıktan sözeden bir şiirini almış. Hepsi bu kadar. Koca bir dünya şiiri antolojisinin bu vurdumduymazlığında Türk olarak bize az mı günah düşüyor diye üzüldüm. İngilizce başka dünya şiiri antolojileri de gördüm, bunlarda Türk şiirinin adı bile geçmiyordu. Öbür yabancı dillerdeki antolojilerde durumun ne olduğunu incelemedim.

Türk şiirinden dünya şiirine birşeyler tanıtmayı başkasının işi sayınca, dünya şiirini Türkçeye çevirmeye koyuldum. Üç-beş yıl plânsız ve metodsuz çalıştım. Sonra, tarih devirleri, ırklar, milletler, dil grupları, diller, lehçeler, kültür birlikleri ve kıtalara göre bir sürü birbirini tutan-tutmıyan çalışma plânları hazırladım. Bu taslakların yardımiyle 500 şiirle bile bir minyatür dünya şiiri antolojisi hazırlanabileceğini anladım. Bugün, yalnız bir kişinin bir dünya şiiri antolojisi hazırlayabileceğine pek-çokları inanmaz. Bunu delilik sayarlar, ukalâlık sayarlar. Ben kendi hesabıma göre onbeş-yirmi yıl daha çalışabilirsem bu işi gerçekleştirebileceğime inanıyorum.

Bir antolojideki bütün şiirlerin bir çevirici eliyle aktarılması tartışmaya değer bir konu. Çeviricinin kişiliği bir bakıma antolojideki bütün şiirlerin bir şairin malı olduğu kanısını verebilir. Buna karşılık, tek bir şairin türlü çeviricilerle aktarılması da o şairin bir bütün olan sanatını, çeviricilerin sayısı kadar değişik ve birbirini tutmaz kılıkta gösterebilir. Ben her şairin huyunu-suyunu, onun kendi kişiliğini anlamaya çok çalıştım ve birinci yolu seçtim. Ayrıca yalnız bir ulusun şiirinde, bu şiiri diğer ulusların şiirinden oldukça ayıran ortak yönler de var. İnsan yalnız bir şiir dünyasıyla düşe-kalka bu ortak atmosfere de oldukça alışıyor.

★

Şiir çevirmedeki tutumuma geçmeden önce, genel olarak iki dil arasında çevirmeden ne anladığımı belirtmek istiyorum.

Bana göre, çevirme iki dil arasında kelime simetrisi kurmak değildir. Bir dilde beş kelimelik bir cümle, öbür dilde tek bir kelimeyle anlatılabilir. Bu bakımdan, medenî diller arasında birbirine aktarılamıyacak anlam, birbirine çevrilemiyecek eser yoktur. Bir dilde bulunan bütün kavramların öbür dilde olması da şart değildir. Buna rağmen, en karışık bir kavram bile öbür dilde hiç olmazsa tarif yoluyla anlatılabilir. Arapça ve Farsça'nın yüzyıllarca saygısız saldırışına direnen Türkçemiz, çok zaman bu iki yabancı dilin her anlattığını anlatamıyacak yoksullukta sayılmış ve bu iki dilden Türkçemize giren anlamlar yanlarında bir sürü kelime halayığı da getirmişlerdir. Arap ve Acem dillerine din ve estetik saygı ile bağlanan pek çok kimse, bu yabancı dillerden bir cümle alıp, hadi bakalım, bunu Türkçeye çevir de görelim derler. Bekledikleri çevirme anlam aktarımı değil de, cümlede kelime simetrisi olduğu için ne söyleseniz onları kandıramazsınız. Ama işin aslında onların söylediği anlam belki 500 kelimelik ilkel bir dilde bile anlatılabilir. Bunun yanında Türkçemizin çok kısa deyimlerinden pek çoğunu Arap ve Acem dillerinde anlatmak için bir sürü gevezelik etmek gerekir.

Çevirmelerde simetri kurabilmek, yalnız ayni dil grubunda bulunan diller arasında düşünülebilir. Ayni dil grubu içinde olanlar, yabancı dil olarak birbirlerinin dilini öğrenmekte çok şanslıdırlar. Bir Alman için İngilizce, bir İngiliz için Almanca böyledir. Biz kültür ilgileriyle her zaman yabancı dil gruplarına bağlı dillerle karşılaştık. Türkçemiz Ural-Altay dil grubuna bağlı. Anadolu'ya gelince, din yönümüzle Hâmî-Sâmî dil grubuna bağlı Arapça, edebiyat ve şiir yönünden Hint-Avrupa dil grubuna bağlı Acemce önümüze dikildi. Tanzimat'tan günümüze kadar da Fransızca, İngilizce, Almanca ile ilgilerimiz oldu. Ama hiçbiri bizim dil grubundan değildi. Öğrencilerimizin, dil grubu ve dil mantığı aykırılığından çektiklerini küçümsemekmek gerekir. Buna rağmen, Amerikalılar yabancı uluslar arasında İngilizceyi başarmaları bakımından en çok Türklerle Hollandalıları beğeniyorlar. Biz, Orta Asya'lıyız. Kore dilini, Japon dilini öbür dillerden daha kolay öğre-

nebiliriz. Ama bütün ilgilerimiz kesilmiş, böyle bir gereklilik duymamışız, o başka iş.

★

Yerli ve yabancı antolojilerde çeşitli şiir çevirme metodları yürütülüyor.

Şiir çevirenlerden bir kısmı, şiirin yazıldığı dile, şiirin iç ve dış yapısına çok titiz bir bağlılık gösteriyorlar. Bu davranış onları kendi dilleri ve şiir geleneklerine karşı kayıtsız bırakıyor. Ellerinden geldiği kadar cümle tiplerini, hattâ cümlede kelime sayısını bile bozmamıya çabalıyorlar. Bu tutumla çevrilen şiirlerin şiir yönü çok yoksul kalıyor. Ayrıca tıpatıp çevirme merakları dilde deyimlerle karşılaşıldıkça, bu çeşit şiir çevirenleri şiirin anlamı dışına da çıkarıyor. Ama bunu belki de kontrol edemiyorlar.

İkinci bir grup, kendi dillerinde ve şiir geleneklerinde şiirin asıl yazıldığı dildeki özelliklerine benzer formu arayıp bulmaya çalışıyor. Burada başarı, çevirenin adapte yeteneğine bağlı kalıyor. Bu tutum da iki dil ve iki şiir geleneği arasındaki aykırılıkların çok büyük olduğu zamanlarda işlemiyen bir mekanizma durumuna düşüyor ve çevirmenin yapıldığı dilde asıl şiirdeki kadro bulunamazsa, şiirin ana karakteristiğine yazık oluyor.

Üçüncü bir grup; şiir çevirmeyi biraz daha kolay yoldan yürütüyor. Şiirin aslı hangi formda olursa olsun, bunu serbest nazımla çevirme yolunu tutuyorlar. Şiirin yalnız anlamını, çok bağımsız bir söyleyişle aktaran bu metod, şiirin aslındaki iç ve dış özelliklerden sırasına göre, hiçbir şey taşımasa da oluyor. Şiir yalnız anlamdan ibaret olmadığına göre de, meydana getirilen çevirme bir sözlük pehlivanlığını andırıyor.

Dördüncü bir grup, şiirde nazım yönünü hiçe sayarak şiirleri nesirle çeviriyor. Çevrilen şiir, nazım yönüyle ne kadar önemli olursa olsun, gene yalnız anlamiyle aktarılmış oluyor. Bu tutumla çevrilen şiirler, mensur şiirleri andırıyorlar ve aslında ayrı ayrı olması gereken iki tür bu metodla bir tür durumuna düşüyor. Üstelik, mensur şiiri, şiir değil de artistik nesir sayarsak bu son metodla çevrilenler -hele biraz da titizlikten uzak düzenlenmişlerse- ithal malı buzdolabı veya çamaşır makinesi tarifesine benziyorlar.

Günün birinde teknik, iki dil arasındaki çevirmeleri makineye yaptırabilir, ama iki dil arasındaki şiir çevirmelerini gene insanlar yapacaklar.

★

Japon şiirini Türkçeye çevirirken önce Türkçemize ve Türk şiir geleneğine bağlı kaldım. Matsuo BASHO, Japon değil de, bir Türk şairi olsaydı bu şiiri acaba nasıl söylerdi diye düşündüm. Şiirleri çevirirken, İngilizceden çok Türkçeden imtihan sorumluluğu duydum. Şiir çevirenin şiirden anlamasını, biraz da şairliği bulunmasını şart sayarım. Türk dili ve Türk şiiri için onbeş-yirmi yıldan aşağı bir çıraklık ve kalfalık devrine aklım ermez.

Klâsik Japon şiirini çevirirken şiirlerin nazım şekline bağlı kaldım. Çevirdiklerim Tanka ise beş, Haiku ise üç mısralı oldu. Beş-on Haiku'yu, hece sayısı özelliğini de bir-iki örnekle göstereyim diye asıl yapısı ile çevirmeye çalıştım. Bunun dışında bütün örneklerde Türkçemizin en rahat söyleniş yolunu aradım. Belki de ayni dil grubu içinde bulunmalarına rağmen, Japonca ile Türkçe arasındaki dil farkları klâsik Japon şiirinin hece sayısına uyarak, dilimize çevrilemiyeceğini gösteriyor. Ama inat olsun diye kuşdilinde birşeyler yapmak belki mümkün olurdu, onu da ben beğenmedim.

Japon şiirinde kafiye geleneği yok diye çevirdiklerimde hiç kafiye bulunmasın demedim. Her Tanka ve Haiku'da birkaç kafiye bulundurmaya da özenmedim. Türk şiir geleneğinin öncülüğü ile kolayca gerçekleşiveren kafiyelerden de vazgeçmek istemedim doğrusu.

Alliterasyonlu oldukları çevirenlerin notlarından ve gösterdikleri asıl metinden belli olan şiirleri güzel Türkçemizin bütün zenginliğinden faydalanarak tam özeliği ile çevirmeye çalıştım ve şunu bir daha anladım ki, Türkçemizle anlatılamıyacak kavram, canlandırılamıyacak durum yoktur. Yeter ki uğraşalım, didinelim.

Modern Japon şiirini çevirirken, şairin kullandığı formun belirli bir düzende olup olmadığına baktım. Serbest nazımla da olsa, birkaç şiirde, şair mısraların uzunluk ve kısalığından, kelimelerin azlığından ve çokluğundan veya eşit sayıda bulunuşundan birşeyler umuyor gibi geldi bana. Bunları olduğu

gibi bırakmaya çalıştım. Tam serbest nazımla söylendikleri besbelli olanları da, şairin veya çevirenin mısra sayısına göre değil de, Türkçemizin huyuna-suyuna göre çevirdim. Bunda dil müzikleri arasındaki farkı düşündüm ve serbest nazımda Türk kulağının yatkın olduğu düzeni kurmaya çabaladım. Gene serbest nazım gibi görünen birkaç şiirde, şair veya çevirenin cümleleri satırların orasında burasında kesiş ve başlatışlarından doğma düzensizlik içi bir düzen sezinledim. Çevirirken bu özelliklerden de vazgeçmek istemedim. Tabii elimden geldiği kadar.

Kısaca şunu söylemeliyim ki, Japon şiirini bütün titizliğimle Türkçeye çevirirken başından sonuna kadar tam anlamda bağlı kaldığım tek bir metod olmadı. Her şiir için ayrı ayrı beni özlediğim amaca hangi davranış daha sağlam yoldan götürecekse onu denedim. Ama kimbilir, belki bu da bir metod sayılır.

★

Bu kitaptaki şiirleri, Japon şiirini İngilizceye çeviren bilgin ve çeviricilerin eserlerinden aldım. Hiçbirinin metodu öbürüne tıpatıp uymuyor. B. H. Chamberlan ve H. G. Henderson Tanka ve Haiku'ları dörtlüklerle çevirmişler. İkisi de çevirdiklerinin "şairâne" olmasına çalışıyor. Bu yüzden şiirlerin aslında olmıyan pek çok kelime katımları da var. Bunları Japonca - İngilizce metinleri birlikte gösteren antolojileri inceleyince anladım. C. H. Page ve K. Rexroth'un tutumları daha tabiî. Bana göre en başarılı çevirmeler R. H. Blyth ve A. Waley'inkiler. Yıllar yılı Japon şiiriyle düşüp-kalkan bu bilginler, şiirlere ekledikleri notlarla yabancılar için en aydınlık yolu da gösteriyorlar. H. Honda, bir İngiliz arkadaşının tavsiyesine uyarak Hyakuninisshu'yu dörtlüklerle, üstelik kafiyeli olarak çevirmiş. Bana kalırsa pek başarılı değil. Klâsik şiir için İshii-Obata, İ. W. Furukami ve M. Asataro, Japon şiirinin karakteristiğini ustaca belirtebiliyorlar. Modern Japon şiirinin, benim tanıdığım en başarılı çevirmenleri K. İchiro ve F. Rikutaro oldu. İngilizceyi çok iyi bildikleri halde, Japon şiirinin dil özelliğini de tam olarak göstermek için çevirdiklerinde çocukça dil yanlışlıkları bile yapıyorlar. Bunların yanında K. Kitasono ve Y. Noguchi'nin çevirdikleri -belki de

daha az örnekle karşılaştım diye-, bana biraz ağır-aksak gibi geldi.

★

Okuyucularıma bu kitapla dünya şiiri antolojisinin tasarladığım kolleksiyona dahil ilk cildini sunuyorum. Şimdiki plân ve tutumumda önemli ve gerekli bir değişiklik olmazsa, Japon Şiiri'nden sonra Çin Şiiri ve Hind Şiiri'ni vermeye çalışacağım.

Bu kitap, başlıca üç bölümdür. Birinci bölümde kısa kısa, Japonya, Japon tarih ve edebiyatının bellibaşlı devirleri, Japonya'da din, Japon ruhu, Japon şiir ve kültürüyle ilgili diğer sanatlar, Çin şiirinin etkileri ve Japon dili hakkında genel bilgiler vermeye çalıştım. Türk okuyucusu için Japon şiiri çok yabancı bir dünya, bu şiiri tanımadan önce birtakım önemli hazırlıklar gerekiyor.

İkinci bölümde Japon şiirinin bellibaşlı özelliklerinden sözediyorum. Okuyucularıma Japon şiiri için birtakım anahtarlar verdiğimi sanırım ama, gene de bunları son söz saymasınlar, kendi akıl ve ruh zenginlikleriyle benim anlatamadıklarımı bulup çıkarmak onlara kalıyor.

Kitabın üçüncü bölümü, kronolojik sıraya göre düzenlenmiş bir Japon şiiri antolojisidir. IV. yüzyıldan 1959 sonuna kadar 303 şairden 720 şiir bulacaksınız. Bu örnekleri 4.000 den fazla şiir içinden seçtim. Pek çok şairden yalnız bir tane örnek verilmesini yadırgamayın. Japonya'da şair değil de şiir önemlidir. Bu bakımdan pek çok şair değil de tek tek pek çok şiir meşhur olmuştur. BASHO, BUSON, İSSA, SHİKİ, şiir geleneğinde çok önemli izler bırakan birinci sınıf şairlerdir. Bunları kendi içlerinde bağımsız, küçük birer antoloji bütünlüğünde göstermeye çalıştım. İmparator MEİJİ gibi 100.000 Haiku söylemiş şairleri bulunan Japon şiiri için, yabancı antolojiler daha çok batı anlayışı ve zevkine göre ince elenip sık dokunmuş bir seçim yolu tutturuyorlar. Bu yolla hep şaheserler peşinde koşup, Japon şiirinin asıl özelliğini belki veremezler diye, Japon şair ve edebiyat tarihçilerinin hazırladıkları antolojilerden daha geniş ölçüde faydalanmaya çalıştım. Bu davranışla elinizdeki antolojinin, Japon şiirini hem şaheserleriyle, hem de asıl karakteristiği ile gösterebileceğine güveniyorum.

Kitabın sonunda şiirlerle ve şairlerle ilgili birtakım notlar bulacaksınız. Şiirler için yalnız çok gerekenlere not ekledim. Şairlerle ilgili notlar da orada açıklanan sebepler yüzünden pek zengin olmadı. Genel bibliyoğrafyada sıralanan eserlerin çoğu, Amerikan üniversitelerinin zengin kitaplıklarında gördüklerimdir. Bir kısmını da konu ile ilgili eserlerde tanıdım. Türkçe kitapları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde inceledim. Bu bibliyoğrafyadan benden sonra bu konularda çalışacakların faydalanacağını umuyorum.

Kitapta geçen şair ve yer isimlerinin yazılışı, Lâtin alfabesini Japon bilginlerinin kullanışı düzenindedir. SH'yi Ş, CH'yi Ç yerine kullanıyorlar. Kelime sonunda A'dan sonra İ, klâsik söyleyişle, ayrı ayrı, bugünkü konuşmada AY sesini veriyor.

Elinizdeki kitap, kendi malınız olduğuna göre, okuma keyfinize pek karışmamam gerekir ama, gene de bir tavsiyede bulunabilirim. Bana kalırsa Japon şiirini bir solukta okumak pek doğru değil. Çok kısa bir zaman içinde hiç ummadığınız akıl ve ruh sarsıntıları ve sarhoşluklarıyla sinirlerinizin kolayca bozulması mümkündür. Japon şiirinin bu etkisinden yerli ve yabancı kaynaklar da sözediyorlar. Ben üç-beş yılda 4.000'den fazla örnekten aldığım zevkle oldukça sarsıldığımı söyliyebilirim. Günde onbeş-yirmi şiirin tadını çıkarmak belki daha iyi olacaktır. Ayrıca, okuyucularımın Japon şiirindeki karamsarlığa kapılmasını hiç istemiyorum.

★

Güzel yurdumuzu daha çok kültür ve sanat çalışmalarında biraz da sahip çıkılmamış işler ülkesi saydığımı söylersem bundan kimse alınmasın. Ben belki çok karamsarım da ondan böyle düşünüyorum. Kendi öz mutluluğumuzdan yurdumuz, ulusumuz ve insanlık mutluluğuna karşılık beklemeden karınca kararınca birşeyler vermeye çalışmazsak, insanlık dünyasında yurdumuz ve ulusumuza yakışır bir yer alabileceğimizi pek sanmıyorum. Bunu onbeş yıldır bütün öğrencilerime de boyuna söyler dururum. İyimserliğim de onların varlığı yüzündendir. Ben kendi çoluk-çocuğumun nafakasını çıkardım ya, gerisi beni ilgilendirmez diye düşünürsek, yalancı, eksik ve gelip-geçici mutluluğumuz yalnız kendi yüzümüzü güldürmekten ileri geçemiyecektir. Ama hepimiz ulusumuz ve insanlık

içinde varız. Daha epeyi uzun bir süre de bu türlü kültür ve sanat çalışmalarının devlet ve hükûmet eliyle programa bağlanması ve korunması gerektiğini de söyliyebilirim.

Dünya şiiri kolleksiyonunda Japon şiirinin, gelecek Türk şiiri için pek çok bakımlardan yeni yeni formlar, konular, görüşler ve imkânlar hatırlatabileceğine inanıyorum. Bu görüşle Japon şiiri tarihinin yurdumuzda şiir ve edebiyatla ilgili aydın vatandaşlarımız arasında ilgi uyandırabileceğini de sanıyorum. Japon şiirinin özelliklerinden sözettiğim bölümde onbeş-yirmi yıldır kafamda biçimlendirmeye çabaladığım bir şiir inceleme metodu yürüttüm. Bu tasarının uyandıracağı yankı ilerki çalışmalarımda bana ışık tutan sonuçlar doğuracak.

★

Dokuz-on yıllık dostum Japon Folklor Kurumu Başkanı Usaku SAKAİ, Japon Uluslararası Kültürel İlgiler Kurumu (Kokusai Bunka Shinkokai) genel sekreteri K. YONEZAWA, İstanbul Üniversitesi Sismoloji Enstitüsü konuk profesörlerinden Dr. TRİKİTAKE, Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı Sami Nabi Özerdim, Türk Dil Kurumu Baş Uzmanı A. DİLAÇAR çalışmalarımda bana yardımcı oldular, kendilerine teşekkür ederim. Eserimin kitap halinde basılmasında emeği geçenlerin de ellerine sağlık.

Haziran 1961, İSTANBUL

L. Sami AKALIN

ÖNDEYİŞ

KILIÇ

Bir yerinde o çiçek ülkesi JAPONYA'nın
Şu eski destan söylenir durur, çok eski:
Bir SAMURAY gelip demirciye
"Bana hemen bir kılıç yap," dedi;
"Parlak olsun durgun su üstünde
"Rüzgârın oynattığı parıltı gibi.
"Uzun olsun buğday başaklarınca
"Hasat şarkılarındaki
"Bir yılan kadar yumuşak olsun,
"Bir yılan kadar süratli.
"Lekesiz, ışıl ışıl;
"Bin gözdeki nur gibi.
"İpek elbise kadar ince,
"Örümcek ağı gibi sanki.
"Acı kadar merhametsiz olsun,
"Soğuk olsun."
Demirci sordu:
"Kabzasına ne yazalım istiyorsun?"
"Kabzasına, dostum," dedi JAPON savaşçısı
"Şunu yazın:
"Akan bir dere, bir koyun sürüsü,
"Yavrusuna ninni söyleyen bir kadın."

Solomon BLOOMGARTEN
(1871-1927)
(M. Syrkin)

I.

GENEL BİLGİLER

DAİ NİHON

Japonya, Asya'nın doğusunda bir adalar ülkesidir. Kuzeyden güneye doğru adaların en büyükleri Hokkaido (Yezo), Hondo, Shikoku ve Kiusiu'dur.

Japonlar kendi yurtlarına; DAİ NİHON veya DAİ NİPPON derler. Dai büyük, Ni güneş, Hon doğan; DAİ NİHON Büyük Doğan Güneş Ülkesi anlamına gelir.

Yüzölçümü 386.000 Km^2, nüfusu 1957 sayımına göre 91 milyondur. Kilometrekare başına ortalama 250 kişi düşer, halkın yarısı şehirlerde oturur.

Adaların yarısı ormanlarla kaplı, toprağın ancak % 15'i tarıma elverişlidir, halkın yarısı tarımla geçinir.

Japonya, iklim bakımından büyük parçası ile subtropikâl kuşaktadır, kuzeyde kışlar uzun ve sert geçer, güneye doğru inildikçe iklim yurdumuzun Marmara bölgesini andırır.

Başlıca ürümleri ipek, pamuk, şekerkamışı, pirinç, çay, haşhaş; önemli madenleri altın, gümüş, cıva, bakır, petrol ve demirdir. Madenler Japonya'nın yerli endüstrisine bile yetişmez. Yılda ortalama 4.000.000 ton balık tutulur, hayvancılığa elverişli olmıyan Japonya'da balık ve pirinç halkın başlıca gıdasıdır, balıktan başka ete düşkünlükleri yoktur. İpek, kâğıt, gemi ve oyuncak endüstrisi çok ileridir.

PREHİSTORİK DEVİR

Japon ideolojisine göre, İmparator ailesi güneş tanrıçasından, Japon halkı da diğer ilâhlardan geldiği için, bu inanç sarsılır diye, eldeki malzemenin zenginliğine rağmen, Japon arkeoloji araştırmaları ilmî sonuçlara bağlanmamış ve bu yüzden Japon prehistoryasının önemli problemleri şimdilik aydınlanmamıştır.

Bugünkü bilgilerimize göre, Pitekantropus, Sinantropus, Solo ve Wadjak adamı devirlerinde Japon adalarında insan yoktu. İnsanın Japonya'ya Orta Asya'dan geçtiği meydandadır.

Güneydoğu Çin'den Formoza ve Liukiu adaları üzerinden Japon adalarına gelen ilk insanlar, Paleolitik kültürlerden Loğ Baltası kültürüne sahipti, bu kültür Liau kültürünün sonlarına doğrudur ve Japon adalarına oldukça geç ve gelişmiş durumuyla gelmiş olmalıdır. Bu insanlar. Omuzlu Balta kültürüne geçmeden önce, taştan ok uçları ve kemikten araçlar da kullanıyorlardı. Neolitik kültürlerden Omuz Baltası ve Yüeh kültürü de Japon adalarına aynı yoldan gelmedir. Yüeh'lerden Pasifik adalarına yerleşenler, bugünkü Polinezya'lılarla Japon'ları çok eski bir akrabalıkla birbirine bağlamaktadırlar.

Japonya'ya Sibirya'dan gelenler ilkel bir avcı kültürü getirdiler, Güney Çin ve Kore yolu ile gelenler de çok karışık bir Kore kültürünü temsil ediyorlardı, Asya'dan geçme bütün bu kültürler, Jomon kültürü denen ilk Japon kültürünün şekillenmesinde önemli rol oynadılar. Ele geçen arkeolojik malzemenin % 75'i bu Jomon kültüründen kalmadır.

Japon kültürünün çok önemli başka bir yönü de, Ainu kültürüdür. Ainu'lar, Güney Sibirya'dan gelenlerle Hindiçini'den gelenlerin karışmalarından doğmuş olmalıdırlar, bu melezlik, dillerinde de göze çarpar; konuştukları dilin hiçbir dil grubu ile akrabalığı ispatlanamamıştır. Jomon kültürü çevresinde Japon tarihinin ilk devirlerinde Ainu'lar, oturduklarına göre, Jomon kültürünün bir Ainu kültürü olması ihtimali de kuvvetlidir. Japon tarihinde Ainu - Japon savaşları önemli yer tutar, Japonlar Ainu'ların soyu-sopu tükenmesin diye şimdi ellerinden geleni esirgemiyorlar. Ainu'ların fizyonomi bakımından Japonlara benzer tarafı yoktur, daha çok Asya'lıları andırırlar.

Ainu kültüründen başka Japon kültüründe M.Ö. 800'lerde güney Hondo ve Kiusiu'da beliren Yayoi kültürünün de etkileri olmalıdır, bu kültür M.S. 300 yıllarına kadar uzamıyor.

Neolitik devir, Japonya'da uzun sürdü; I. yüzyılda Kore'den bakır ve tunç, IV. yüzyılın başlarında da demir geldi.

İLK DEVİR

Japon tarihi ve edebiyatı türlü etmenlerin ayırdığı yedi ana bölümde incelenir. Bunlardan ilki, başlangıçtan 700'e kadar sürdü.

En eski yerli kaynaklardaki Japon mitolojisine göre, ilahlar önce Japon adalarını, sonra da insanı yarattılar. Güneş tanrıçası AMATERASU soyundan gelen ilk Japon hükümdarı Jimmo Tenno, M.Ö. Onbir Şubat 660'ta tahta geçti ve hükümdarlık günümüze kadar ayni soyda kaldı.

Tarih çalışmalarının en yeni sonuçlarına göre, Asya'dan Japon adalarına geçen Yüeh'lerden bir grup, Hondo adasında İdzumi devletini, başka bir kol da Kiusiu adasında küçük kabile devletlerini kurdu. Bu kabile devletleri, zamanla ve barış yoluyla İdzumi'ye katıldı. Kuvvetlenip gelişen devlet, kuzeydeki Ainu'lara savaş açıp onları yendi ve orada kendine bağlı bir Yamato derebeyliği kurdu. Jimmo Tenno devrinde bu derebeylik kendini kuran İdzumi devletinden daha güçlü duruma geldi ve onu da içine alarak feodal bir devlet oldu.

Yamato devletinde İmparator dünya işlerini, Yamato-Hime denen ve İmparator soyundan gelen bir prenses de başrahibe olarak din işlerini düzenlerdi. Biri sarayda, öbürü tapınakta otururdu. Japon kadınına verilen bu yüksek değer, sonraki devirlerde de etkilerini sürdürüp geldi.

Bu ilk devirde halkın geçimini tarım, ipekçilik ve balıkçılık sağlıyordu. Düğmesiz elbise giyiyorlar, elle yemek yiyorlar, saçlarını uzatıp arkadan ipekle bağlıyorlardı. Günümüze kadar gelen millî içkileri SAKE'ye düşkündüler. Silâhları mızrak, ok ve yaydı. Yüzlerini boyuyor, vücutlarına ve kollarına dövmeler yaptırıyorlardı, sonradan bu dövmeler aile arması oldu ve birçoğu bugünlere kadar geldi. İçlerinden biri ölünce, o evi terkederlerdi, bu gelenek daha sonraları imparatorlara başkent bile değiştirtmiştir. Kadının mevkii yüksekti ama, poligami de vardı. Ölüyü on gün sonra gömerler ve törenin sonunda dinî banyo yaparlardı, Japon temizliği de bu gelenekten doğdu. Cezaları çok sertti, ailece sürgün ve idam bile vardı.

Son derece güzel bir tabiat dekoru içinde yiyip-içmeye, gülüp-eğlenmeye, ferah gönüllü yaşamaya meraklıydılar, bu ta-

biat ve yaşama sevgisi sonradan basit bir tabiat hayranlığı olan Shintoizm'i yarattı.

250'den sonra Kore, 400'den sonra Kore yoluyla Çin kültür ve medeniyeti Japonya'ya bütün zenginlikleri ve etkileriyle girmeye başladı. Yazıyı da bu yüzyıllarda Çinlilerden öğrendiler.

★

İlk devirde Japon edebiyatı bir sözlü edebiyattı. Masallar, türküler, âyinlerdeki dualar hep birarada bulunuyordu. Kataribe denen resmî meddah veya anlatıcılar, nesirden çok, nazma yakın olan bu ilk devir edebiyat verimlerini ezber bilirler ve sırası, yeri geldikçe söylerlerdi. Japon şiirinin ilk yazılı yerli kaynakları da bu Kataribe'lerden derlenmiştir.

NARA DEVRİ

İlk devirde başlıyan Çin modası, Shotoku Taishi zamanında saray ve aydın sınıf içinde çok yayıldı, aydınlar Çince konuşuyor ve Çince şiir yazmayı hüner sayıyorlardı. Buddhizm ve Konfüçyanizm'in iç savaşlar doğurduğu bu yıllarda, Çin'den getirtilen ustalar Nara'yı Çin başkenti Hsian modelinde muhteşem bir başkent olarak yenibaştan yaptılar. Taşra hayatı eski düzeninden az şey kaybetti, fakat gelişme yolundaki Japon kültürü Nara devrinde Asya'dan gelme temeller üstündeydi.

Politika hayatının durgun, saray entrikalarının bol olduğu bu devirde, kaymakam çocuklarından daimî bir Japon ordusu kuruldu, bu düzen zamanla Japonya'da bir Samurai sınıfının doğmasına yol açtı ve Samurai militarizmi İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar Japon tarihinin en önemli etmenleri arasında yer aldı. Bu orduya başkumandan olarak tâyin edilen ve Shogun denen generaller sonradan devlet idaresini İmparatorun elinden de aldılar ve 1868'e kadar imparator ikinci plânda kaldı.

★

Nara devrinde Japon şiiri Çin etkilerinin şekillendirdiği bu

yapı içinde her bakımdan büyük bir gelişme sağladı; dil inceldi, teknik kuvvetlendi, müşahede titizleşti... Bu devrin şiiri, yerli edebiyat tarihçileri tarafından da klâsik şiirde altın devri sayılıyor. Manyo-shu bu devrin eseridir.

Nara devri 710'da Nara'nın başkent oluşu ile başladı, 794'te başkentin Heian-kyo (Kyoto) 'ya taşınmasına kadar sürdü.

HEİAN DEVRİ

Heian devri bu şehrin 794'te başkent oluşu ile başladı, 1192'de Kamakura'da askerî bir idarenin kuruluşu ile sona erdi.

Yeni başkent; saray ve çevresindeki asiller için bir kültür ve sanat merkeziydi. Aile kavgaları bu devirde korkunç iç savaşlara yol açtı, savaş sonunda yenilen aileler toptan ortadan kaldırıldılar. Kılıç bu devrin sembolü idi. Japonya'daki en sağlam şatolar da sırf bu iç savaşlar yüzünden bu devirde yapıldılar.

Heian devri, Japonya'nın bir kendi kabuğuna çekilmiş devlet oluşuna başlangıçtır. Bu devirde, daha önceleri Asya'dan gelip de Japon kültür ve medeniyetine temel olan bütün etkiler yapacaklarını tamamlamış duruma geldiler, daha doğrusu Japonya herşeye doydu. Asya'da olup da Japonya'ya geçmiyen hemen hiçbir şey kalmadı. Ama alınanlara kısa zamanda Japon damgası vuruldu; kiminin rengi, kiminin biçimi değişti ve gelenler Japon malı oldular. Sonraki Japon medeniyeti bu cevheri yabancı, fakat değiştirilmişi ve geliştirilmişi yerli olan millî temeller üstünde yükseldi.

★

Daha çok, saray ve saraya yakın aileler, lüks bir hayat sürmekteydiler. Devrin büyük sanatçıları da onların arasından çıktı.

Heian devrinde Japon şiiri daha da inceldi, ama Nara devrindekinden daha yapmacıklıydı. Saray, sanat çalışmalarını destekliyor, İmparator, şiir yarışmaları tertipliyordu, bu gelenek günümüze o devirden kalmadır. Böyle bir şiir yarışmasına 15.000 şairin katıldığı bile görülmüştür. Ayrıca 951'de kurulan özel bir şiir bürosu en değerli şiirleri arşivlerinde bi-

riktirmeye başladı, bunlar ilerki devirler için kaynak oldular.

Heian devrinin sonlarına doğru, Japon ressamı Toba Sojo (1053-1140) dünya medeniyetine karikatürü tanıttı. Resimde en az çizgiyle en çok şeyi, şiirde en az kelimeyle en büyük anlam veya tesiri vermeye çalışan amaçlarıyla Japon karikatür ve şiir sanatı birbirlerine çok yakın iki kardeştir.

KAMAKURA DEVRİ

Saraydaki asillerle, onların emirlerindeki askerler arasında çıkan iç savaşta, asiller yenildiler, askerlerin başkanı devlet idaresini eline aldı ve karargâhını Kamakura'da kurdu. 1192'de bu olayla başlayıp 1332'ye kadar süren devreye Kamakura devri deniyor.

Kamakura devrinde saray asilleri değerini kaybetti, savaşçı orta sınıfla, eyâlet baronları türeyip önem kazandılar. Shogun'lar imparatorun hizmetinde görünüyorlardı, ama asıl kuvvet onlardaydı. Bu devirden önce aydınlar için hayat romantik ve filozofça idi, bu devirde içe dönük, realist ve üniformaya bağlı kaldı.

★

Bu devrin şiiri taklitçi, didaktik ve eskiye göre çok zayıftır. Edebiyat ve sanat hayatı, militarist bir toplumun bütün duygu ve düşüncelerini anlatışı bakımından güzel bir örnek sayılır.

NANBOKUCKO VEYA MUROMACHİ DEVRİ

1332 sıralarında askerî ve politik etkilerle Japon imparatorluk ailesi ikiye bölündü. Birbirine düşman iki imparator, iki saray ve iki grup asiller ortaya çıktı. 1392'ye kadar süren bu ikili devreye kuzey ve güney sarayları anlamında NANBOKUCKO denir, MUROMACHİ de Shogun ailesinin oturduğu sarayın adıdır. Bu devrin ikiliği 1392'de güney sarayının hakkından vazgeçmesiyle ortadan kalktı.

Bu devrin önemli özelliği de sonsuz kavgaların sürüp gitmesi oldu. Bu iç savaşlar önemli sosyal değişiklikler doğurdular; toprak mal oldu, baba toprağı miras yoluyla kızına bı-

rakamadığı için kadının mevkii düşmeye başladı. Feodal büyük aileler dağıldı, küçük aileler doğdu. Eskiden kadınla erkek arasındaki ilgiler hürdü, evlenmeler mala dayanmaya; hesaba-kitaba dökülmeye başladı. Bu güçlüklerden kurtizan sınıfı doğdu ve ahlâk bayağılaştı. Köylünün ekonomik durumu da kötüydü.

★

Japonya'dan dünyaya ilk haber veren gezgin Marco Polo idi. 1542'de ilk Avrupa gemisi Japonya'ya geldi, Portekizlilerden tüfeği öğrenen Japonlar altı ayda ayni model altıyüz tüfek yaptılar. Japonların yabancılara davranışları da çok kibardı, hattâ hıristiyan misyonerlerine de önceleri hiç ses çıkarmadılar.

★

Bu devir, Japon kültür ve sanat hayatı için karanlık bir çağ olarak kaldı. İnsanlar lüks ve yenilik peşindeydiler ama sosyal sarsıntılar yüzünden istediklerini pek bulamıyorlardı. Resimdeki ilerlemeler ve NO tiyatrosunun doğuşundan başka, önemli bir sanat hareketi görülmedi. Japon şiirinde en az sayıda şairle en düşük kalitede şiir devri herhalde bu olmalıdır.

EDO DEVRİ

İç savaşlar 1569'da Ashikaga ailesinin ortadan kalkmasiyle durmuştu. General Nobunaga altmış sekiz eyâletten otuziklisini birleştirdi. Edo devrinin üç büyük devlet adamı da bu birleşmeyi tamamladılar, İmparator ailesi eski başkentteki sarayda kaldı, Shogun'lar yeni devleti EDO (Tokyo) dan idareye koyuldular.

Portekizlileri diğer Avrupalılar takip etti, fakat entrikacı hıristiyan papazlar birbirlerine düştüler, ayrıca Budist manastırlarını yıkmayı tasarlıyorlardı, Japonlar kıpırdanmıya başladı. Hideyoshi papazları Japonya'dan kovdu, saklanıp kalanlardan biri 1617'de idam edildi, Avrupadaki otuz sene savaşlarının katolik-protestan kavgası olduğunu gören Japonlar

hıristiyanlıktan korktular, çünkü daha yeni birleşmişlerdi. 1623'te yüzlerce misyoner idam edildi. 1624'te bütün yabancılar dışarı çıkarıldılar. Buna Japon hıristiyanları isyan etti, fakat bu hepsinin sonu oldu; savaşlarda 20.000 Japon hıristiyanı ve 13.000 devlet askeri öldü. Sonunda Japonya bütün dünyaya kapılarını kapadı. 212 yıl yalnız Deshima adasındaki Hollanda tüccarlarından başka Japonlarla kimse bir ilgi kuramadı. Bu kabuğuna çekilme, yurt içinde uzun bir barış devri sağladı. Kültür ve sanat hayatı yeniden canlandı. Yaşama seviyesi de yükseldi.

★

Edo devri edebiyatı okuyucu kütlesinin çoğalması ve yazarların daha geniş bir topluluğa seslenişi yüzünden başlangıçta orta sınıf halkın malı oldu. Bu yaygın edebiyat, kültür alanlarının genişliğini kaplıyabilmek için Çinceden gene pek çok kelime almak zorunda kaldı. Bu Çin modası bir yanda Hayashi Razan gibi Çince şiirleriyle meşhur şairler yetiştirdi, bir yandan da buna tepki olarak milliyetçi şairler doğurdu.

Edo devri şiiri büyük şair Matsuo BASHO'nun yetişmesine kadar pek önemli değildi. Basho, Haiku'yu şiir yaptı; eğlence aracından edebiyat ve sanat içi bir tür meydana geldi.

ÇAĞDAŞ DEVİR

Bu devir kendi içinde ikiye bölünüyor, ilkine MEİJİ DEVRİ diyorlar.

14 Temmuz 1853'te Amerikan Amirali Perry Japonya'yı tekrar dünyaya açtı. Japonya'nın kendi kabuğunu bırakıp batı medeniyetine yönelmesini milliyetçiler hoş görmediler, pek çok devlet ve hükûmet adamı öldürüldü. 700 yıllık Shogun idaresi yıkıldı ve İmparator gene birinci plâna çıktı, Tokyo başkent oldu. Avrupa anayasalarından örnek alındı ve yeni bir idare sistemi uygulanmaya başladı.

Japonya'da çok kısa bir zaman içinde hayatın her alanında dev gibi toptan bir değişme oldu. Batı'dan ilim, teknik, fikir ve sanat sistemleri, ideolojiler, kurumlar... ne varsa Japonya'ya girdi. Batının bütün büyük filozofları, devlet adamları, sanatçıları, Japonya'da da tanındı. Teknikte ve medeni-

yetin maddeye dayanan kısmında Japonlar, Avrupa medeniyetine kısa zamanda ulaştılar ve bu başarıya her yerde Japon Mucizesi dendi. Ama batılılaşmanın ölçüsüz bir adaptasyon durumunu aldığı 1885 yıllarında edebiyat ve sanatta yerli geleneğe dönme reaksiyonu da belirdi. Avrupa'da olup da sonu -izm'le biten sanat ve edebiyat cereyanlarından Japonya'da denenmiyeni kalmadı, bunlardan Meiji devrinde en hayırlı sonuç bırakanı realist etkiler oldu, Japon şairleri konuşma dilini yazı dili yaptılar.

Kırkbeş yıl imparatorluk yapan Meiji devrindeki önemli olaylar arasında 1875'te Japonya'nın Kore'ye saldırışı ve 1904'teki Rus - Japon savaşı başta gelir. Koreye saldırış 1945'e kadar süren bir Japon hakimiyeti doğurdu. Rus - Japon savaşı da bütün dünyanın dikkatini ve hayranlığını Japonya üzerinde topladı.

Çağdaş devrin ikinci bölümüne TAİSHO-SHOWA devri deniyor.

İmparator TAİSHO 1927'de öldü, yerine şimdiki İmparator SHOWA geçti, her iki İmparator zamanında da Japonya nüfusunu doyuramadığı anavatan topraklarından dışarıya taşmaya çalıştı. 1927 ile 1931 yılları arasında Mançurya'da askerî hareketlerde bulundu. 1933'te Milletler Cemiyet'inden çekildi. 1933'te Çin'i işgale başladı, 1937'de önemli limanları ve büyük şehirleriyle bu işi tamamladı. 1938'de savaş kabinesi iş başına geçti, Pearl Harbour baskınıyla İkinci Dünya Savaşına katıldılar.

1945'te Atom Bombası savaşa son verdi.

★

Yukardanberi süregelen sıralamaya, Çağdaş devire bağlı olarak üçüncü bir bölüm daha eklemek gerekiyor. Japon tarih ve edebiyatının 1945'ten günümüze kadarki durumunu içine alacak bu devre için Savaş Sonrası gibi bir isim kullanmak uygun olacak. Modern Japon şiirinin özelliklerinden söz ederken bu son onaltı yılın karakterini de belirtmeye çalışacağız.

JAPONYA'DA DİN

Yüzyıllar boyunca Japonya'ya Buddhizm'den hıristiyanlığa

kadar hemen her çeşit din girdi. Bunlardan da hiçbiri Japonya'da bir din birliği sağlıyamadı ama, hiçbiri de tersyüz edip dönmedi. Bu bakımdan herbirinin Japon kültür ve medeniyetinde kendi kısmetiyle orantılı etkisi vardır. Hepsinden kısaca sözedelim.

SHİNTOİZM

Kojiki'deki Shinto mitolojisine göre, dünya tarihi "yüce gökyüzü ovası'" nda yükselip göçen yedi tanrının doğumu ile başladı. Bu yedi tanrıdan sonra beş çift Tanrı daha doğdu, işte bunların sonuncusu olan İZANAGİ ve İZANAMİ, akranları tarafından o güne kadar çamurlu bir su kaosu olan dünyayı birleştirmek ve düzenlemekle görevlendirildiler. İZANAGİ ve İZANAMİ'nin süslü-püslü bir mızrağı vardı, "gökyüzünün yüzen köprüsü"nde, (belki de ebemkuşağı) dikilip bu mızrağı aşağıdaki tuzlu suya daldırdılar, mızrağı sudan çıkardıkları zaman ucundaki bir damla tuzlu su dondu ve bundan ONOGORO adası meydana geldi.

İZANAGİ ve İZANAMİ bu adada yerleşip oturdular, bir ev yaptılar ve bu evde bir çocuk sahibi oldular. Birleşmelerinde ilk sözleri dişi olan İZANAMİ söylemişti, bu tanrılar geleneğine aykırı olduğu için ilk çocukları HİRUKO makbul sayılmadı ve onu sazdan bir sandala koyup akarsuya bıraktılar gitti.

Ayni yanlışlığı yapmaları yüzünden ikinci çocukları AWA adası da onların soyundan sayılmadı. Sonunda İZANAGİ ve İZANAMİ tanrı arkadaşlarından hatâlarını öğrendiler ve ilk söz artık erkek olan İZANAGİ'ye düştü, böylece bellibaşlı sekiz Japon adası doğdu.

İZANAMİ, ateş tanrısı olan son çocuğunu doğururken öldü. Onun dağılan varlığından, eşi İZANAGİ'nin bu acı yüzünden döktüğü gözyaşlarından ve anasının ölümüne sebep oldu diye babası tarafından kafası kesilen ateş tanrısının kanından birsürü tanrı daha doğdu.

İZANAMİ öldükten sonra, yer altına gitti, eşi onun çabuk dönmesini istiyor, İZANAMİ de onun sabırlı olmasını, biraz daha beklemesini diliyordu. İZANAGİ'nin sabrı tükenince karısından izin almadan ölüler ülkesine girdi, fakat karısını çürümüş bir yığın halinde görünce telâşla kaçmaya koyuldu, bu-

na gücenen İZANAMİ kocasını cezalandırmak için onun peşinden mabudeler koşturdu ama yakalatamadı. İZANAGİ yeryüzüne çıkıp büyük bir kaya ile yeraltı deliğini kapadı.

Ölüler ülkesinde kirlenen İZANAGİ, temizlenmek için bir ırmakta yıkanmaya başladı bu sırada, burnundan rüzgâr tanrısı SUSA-NO-O, sağ gözünden ay tanrısı, sol gözünden de güneş tanrıçası AMATERASU OMİKAMİ (Gökten Parlayan Tanrıça) fışkırıp doğdu. İşte Japon imparator soyu, doğrudan doğruya, güneş tanrıçası olan bu AMATERASU OMİKAMİ'den gelmektedir.

Mitolojinin bundan sonraki bölümünde rüzgâr tanrısı SUSA-NO-O babasının sözünü dinlemediği için sürgün cezasına çarptırılıyor.

SUSA-NO-O, ayrılmadan önce kızkardeşi AMATERASU ile helâllaşmak istedi ve göğe yükseldi. AMATERASU kardeşinin niyetinden kuruntuya düştüğü için onun kendisine olan bağlılığını ispatlamasını diledi ve mucize gösterip, tanrılar yaratacaksın, bunlar erkek olurlarsa bana bağlılığına inanacağım, dişi olurlarsa niyetinin kötülüğü meydana çıkacak, dedi.

SUSA-NO-O, kızkardeşinden aldığı bir dizi mücevheri hemen beş tane erkek tanrı kılığına sokuverdi, tam bu sırada AMATERASU da kardeşinin kılıcını kapıp, ağzında çiğneyip yere tükürünce, parçalardan üç tanrıça ortaya çıktı, bu sekiz kişilik tanrı ve tanrıçalar da İmparatordan sonra en yüksek sayılan Japon asılzadelerinin dedeleri ve ataları oldular.

Başarılarından coşan SUSA-NO-O, artık öyle marifetler göstermeye başladı ki, kızkardeşinin yüreği ağzına geldi, korkudan bir mağaraya çekilerek dünyayı ışıksız bıraktı. Bu olay bütün tanrıları ümitsizliğe düşürdü, sonunda çok şen bir dans ve çok güzel bir ayna ile AMATERASU'nun gönlünü ve gözünü çelmeyi başardılar, AMATERASU da mağarasından çıktı ve dünya gene onun ışıklarına kavuşmuş oldu.

Yaptıklarından-ettiklerinden dolayı, türlü cezalara çarptırılan SUSA-NO-O, yüksekteki ülkeyi bırakıp gitmeden önce yiyecek tanrısını öldürdü, bu tanrının dağılıp parçalanan organlarından da dünyada yenecek bitkilerin tohumları meydana geldi.

Shinto mitolojisinin bundan sonraki bölümünde SUSA-NO-O, türlü türlü maceraları ile mitolojinin bağımsız bir kahramanı halini alır ve ilk Japon imparatoru tahta geçinceye ka-

dar İZUMO bölgesinde hükümdarlık edenler de onun soyundan gelirler.

Gökyüzü ülkesindeki barıştan sonra AMATERASU, Japon adalarına dönüp, hükümdarlık etmek istedi ama, bunun için giriştiği üç teşebbüs de boşa çıkınca, hükümdarlık etsinler diye torunu NİNİGİ ve sekiz arkadaşını aşağıya gönderdi. SUSA-NO-O'nun torunları da bu işe razı olunca, NİNİGİ, Kyushu'ya yerleşip güzel bir kızla evlendi.

AMATERASU, torunu NİNİGİ'ye hükümdarlık gücünün üç alâmeti olarak bir ayna, bir kılıç, bir de YASAKA denen çok kıymetli bir gerdanlık vermişti; ayna adaleti, gerdanlık fazileti, kılıç da Samurai'lığı temsil eder, bunlar bugün de Japon imparatorunun sembolleridir.

NİNİGİ'nin üç oğlu oldu, bunlardan biri deniz tanrısının kızı ile evlendi, onlar da bir oğul sahibi oldular, bu çocuk büyüyünce en küçük teyzesiyle evlendi ve prens TOYOMİKENU'nun babası oldu, bu prens, M.Ö. 660'ta JİMMU TENNO ünvanı ile tahta oturan ilk Japon imparatorudur. O tarihten beri imparatorluk soyu değişmedi, bugünkü imparator HİROHİTO, 124 üncü Japon imparatorudur.

JİMMU TENNO son zaferinden önce KYUSHU'dan, HONSHU'nun eski bir bölgesi olan YAMATO'ya kadar savaş yapmaya mecbur kalmıştı, başarılardan önceki son hedef olan bu YAMATO bu ilgiden dolayı kurulan yeni devletin ilk adı oldu

★

Japon'ların yerli dini Shintoizm'dir. "Tanrılar Yolu" anlamına gelen "Shinto", VI. yüzyılda, Buddhistlerin "Buddha'nın Yolu" anlamındaki "Butsudo" terimine simetrik olarak kullanılmaya başlandı.

Shintoizm, tablatta insan ruhuna az-çok benzer ruhların bulunduğuna inanan bir animatizm veya basit bir tabiatperestliktir. Buna göre çağlayanlar, büyük ağaçlar ,geyikler, maymunlar, güvercinler, kaplumbağalar, kargalar ve daha birçok varlıkta kutsal yönler bulunmaktadır. Shinto, varlıklar arasında tam bir demokrasiye titizlik gösterir ve her varlığı kendi karakteri içinde görür. Ruh ölmez, ölenlerin ruhları tanrılaşarak yaşamalarına devam ederler. XIX. Yüzyılın ünlü Shin-

toizm yorumcularından HİRATA "Bütün ölüler tanrı haline gelirler." diyor.

Yorumculara göre bu dinin ahlâk yasası ve buyruğu yoktur, çünkü Japonların böyle yasa ve buyruklara ihtiyaçları bulunmamaktadır, Japonlar tanrısal bir ırk olduklarından kendi karakterlerine uymaktan başka gerekli bir davranışları yoktur. Ama bu Japon topluluğunda anarşi bulunacağı anlamına gelmez, Japonya'da yapılacak ve yapılmıyacak şeylerin kamu tarafından kararlaştırılmış ve gelenek haline sokulmuş şekilleri vardır.

Shinto'da, âile din, âile ocağı tapınaktır, geçmiş devirlerin manevî tecrübelerinin ve yazılı olmayan yasaklarının temsilcileri olan ölülere, daha doğrusu onların ruhlarına dualar etmek, hediyeler sunmak ödevdir. Bütün insanca faziletlerin kaynağı, dedelerin ve ataların anılarına bağlılıktan doğar.

Çocuklar ana-babaya saygılı, kadın kocasına bütün varlığı ile bağlı olmalıdır. Evlenip çocuk yetiştirmek ödevdir, insanın oğlu olmazsa bir erkek çocuğu oğul edinmeli ve bu şekilde atalarına borçlu bulunduğu saygıyı onunla yürütebilmelidir. İnsan anasına ve babasına aşka eşit bir sevgi ve saygı ile bağlı bulunmalıdır. Vatan sevgisi, rejime bağlılık, millet ve imparator yolunda karşılık beklemeden canını bağışlamak ödevdir. Vatanseverliği dinî bir ödev saymaları zamanla Japonları militarizme götürdü ve bundan NİHON İCHİ (Önce Japonya) ideali doğdu. Yürek temizliği ve vücut temizliği şarttır, çünkü günahlardan temizlenmek gönül ve vücut kirlerinden yıkanıp paklanmakla olur.

Shinto, ne gelecek bir yaşama vadeder, ne de geçmiş günlere bağlı bir suçtan dolayı günah kabul eder. Shinto'nun başitliği ahlâkla ilgili bir basitlik değil de, cennete girmeyi istediğimiz zamanlar onların yerinde olmaya imrendiğimiz çocuklardaki basitlik ve temizliktir.

Japonya'da Shinto için dini merkez İSE'dir. Sayılı günlerde genç kızlar güneş tanrıçasının mağarası önünde ışığın yeryüzüne dönmesi için yapılan o mitolojik dansı taklit ederler. Tapınış şekli diz çökerek, eski duaları okumak, rahipten ahlâkî sözler dinlemek, ilâhiler söylemek, tanrılara pirinç, yemiş, sebze, balık gibi hediyeler sunmaktan ibaret basit bir düzendir.

Shintoizm'in Japon terbiyesinde kurduğu diğer faziletler

arasında kahramanlık, alçak gönüllülük, şerefe düşkünlük, azla yetinmek, soğukkanlılık, vazifeseverlik, doğruluk ve sessizlik sayılmağa değer.

BUDDHİZM

Hindistan'dan Çin'e, Çin'den Kore'ye geçen Buddhizm, Kore'li rahipler tarafından MAHAYANA BUDDHİZMİ şeklinde Japonya'ya getirildi.

Buddhizm dini idealist, materyalist ve realist görüşlere göre türlü tarîkatlara ayrılır. Herşeye rağmen Japonların Buddhizm'e, karakterlerinden gelme bir iyimserlik kattıkları da göze çarpar. Bu tarîkatlardan Japonya'da tutunanları yalnız idealist özellikte bulunanları oldu. Buddhizm'in kutsal kitabı TRİPİTAKA'nın çoğaltılıp halka dağıtılışı da NARA devrinde Japon kopye büroları tarafından sağlandı.

Japonya'da önemli rol oynayan Buddhizm tarîkatlarının başında Sanron tarîkatı gelir.

SANRON Tarîkatı : Bu tarîkatın kurucusu Orta Asya'lı rahip KUMARAJİWA'dır. Beşinci yüzyılın başında kurulan bu sistem üç kitaba dayanıyor, bu kitaplardan en önemlisi Hind filozofu NAGARJUNA'nın MADHYAMİKASHASTRA adlı eseridir. Bu kitapta çok ileri bir idealizm göze çarpar; NAGAJUNA'ya göre varlık diye bir şey yoktur, yokluk diye bir şey yoktur, varlık-yokluk çifti de yoktur; herşey boştur. Bu düşünceler Nara devrinde çok benimsenmişti.

★

JOJİTSU Tarîkatı : Hind rahibi ve filozofu HARİWARMAN tarafından kuruldu. Tarîkatı esaslarını anlatan, rahibin, eseri 412 yılında çinceye çevrilmiş ve bu sistem gerek Çin'de, gerek Japonya'da uzun yıllar tutunmuştur. Bu tarîkat ta dünya görüşü bakımından idealist yönleri çok baskın bir düzendir.

★

RİTSU Tarîkatı : Çin rahiplerinden LÜ-TSUNG' (595-667) un kurduğu tarîkattır. Bu sistemde önemli olan şey fel-

sefe değil de, günlük yaşamanın kendisidir. Ritsu'ya göre iyi bir Buddhist vatandaş manastırda yaşar, yapılması gereken âyinleri öğrenir ve onlarla vakit geçirir. Bu tarîkata bağlı rahipler günlük yaşamaya çok önem verdikleri için günlük yaşama ile ilgili âdetlere ve merasimlere de çok bağlı kalmışlardır.

★

HASSO Tarîkatı : Çin rahiplerinden Hsüang-Tsang (602-664) tarafından kurulmuş olan bu tarîkat DASHO adlı bir Japon rahibi tarafından 650'de Çin'den Japonya'ya getirildi.

Bu tarîkata göre tek hakikat içimizdeki şuurdur, dış dünya varlık değil, sadece hayâldir. Avrupa felsefe sistemlerindeki idealizme yakın bir idealizmi olan bu sistem anavatanında çabuk unutuldu ama Japonya'da günümüze kadar sürüp geldi, en kuvvetli olduğu çağ da Nara devridir.

Hasso tarîkatına girmek isteyenler önce KUSHA tarîkatının gerektirdiğini öğrenirler, Kusha, VASUBANDHU'nun eserlerinden faydalanarak problemleri pratik fakat basit bir yönden çözen bir tarîkattır ve Hasso için basamak teşkil eder.

★

KEGON Tarîkatı Bu tarîkat Japonya'ya 736'da geldi, saray ve İmparator bu tarîkatı çok korudular. Tarîkatın esasları Hindli rahip ASHVAGHOSA'nın küçük bir kitabından alınmadır. Kegon'a göre asıl dünya bu dünyadır, öbür dünyadaki Buddha, asıl Buddha'nın temsilcisidir, asıl Buddha herzaman ve heryerde var olan LOCANA-Buddha'dır. Varlıkların çeşitli biçimlerde görünmeleri aldatıcıdır, aslında herşey birdir ve vardır. Kegon tarikatı bu bakımdan tasavvufun esasını teşkil eden vahdet-i vücut'a benzer. Kegon tarîkatı da bir dereceye kadar idealist bir sistemdir. Ayırca imparatorun etrafında asilzade ve valilerin çevrelediği saray ve idare düzenine de simetrik düştüğü için feodal devirde benimsenmesi kolay olmuştur.

★

TENDAY Tarîkatı : Japon rahibi SAİCHO (767 - 822) Çin'in Chekiang eyaletine yaptığı bir gezide bu tarîkatın esaslarını

öğrendi ve yurduna dönünce bu sistemi yaymaya başladı.

Tenday tarîkatının en önemli saydığı şey tehayyül veya vecittir. Bu tehayyül kutsal kitapları okumaksızın erişilen derin bir düşünce halidir. Bu derin düşünce ile hepimizde var olup ta bulanık bir durumda bulunan asıl benliğimiz; içimizdeki asıl Buddha temizlenerek yavaş yavaş ortaya çıkar. Bu belirti bazılarında birdenbire, bazılarında yavaş yavaş olur, bazılarında da ne kadar emek verilirse verilsin bir türlü gerçekleşemez. Bu ışık ortaya çıkınca, ayni belirti veya aydınlığın, yalnız kendimizde veya tabiatta değil, cansız görünen taşlarda ve topraklarda bile var olduğunu görür ve anlarız.

Tenday'a göre, Buddha bütün sistemini öğrencilerine öğretmemiş, onları yetenekleriyle orantılı bir yüksekliğe eriştirmiş, işin ötesini kendilerine bırakmıştır, işte tehayyül o kalınan noktadan ilersi için bir yükseklik sağlar.

Tenday rahibi olmak isteyenler yıllarca bir manastırda kalır, sıkı bir disiplinle yaşar ve öğretmeninin öncülük ettiği hazırlayıcı bilgilerle kendini yetiştirmeye çalışır. Bu hazırlayıcı bilgilerin en önemlileri şunlardır: Dünyamızın gerçek varlığına inanmak ve ona belbağlamak doğru değildir. Herşey gelip geçici ve bundan dolayı aslında boşsa da, dünyamızın gene geçici bir realitesi de yok değildir, ama dünyamızın gerçek varlığı aslında yalnız şuurumuzdadır.

Bu sistem kendine bağlananlara diğer insanlardan farklı oldukları kanısını verdiği için Japonya'da cemiyetten ayrı bir manastır devleti kurulmasına yol açtı.

★

SHİNGON Tarîkatı Japon rahibi KOBO DAİSHİ (744-835) Çin'e yaptığı bir gezide, bilhassa Tibet etkilerinde bulunan Güney Türkistan'da gelişmiş olan Mİ-DSUNG (Gizli tarîkat) ın esaslarını öğrendi ve Japonya'ya dönüşünde Nara'daki bir manastırda gürültüsüzce bu yeni sistemi öğretip yaymaya başladı.

Bu tarîkat Buddha tarîkatları arasında kendini en kalburüstü görür; Shingon'a göre Buddha'nın asıl akîdesi budur, diğer tarîkatlar bayağı ve önemsiz şeylerdir.

Gözlerimizin önüne serilmiş dünya bir bilmecedir, sırları da ancak gizli bilgilerle çözülebilir. Asıl Buddha mutlaktır, ta-

rihteki Buddha da onun bir gölgesidir. Asıl Buddha dünyamızdan ayırdedilemez; yani dünyanın kendisidir, kâinattaki sayısız varlıklar da hep Buddha'lardır. Bu fikirleri grafikle gösteren resimlere MANDARA diyorlar, bunları seyredip düşüncelere dalmak ta dinî bir ödev sayılıyor.

Shingon tarîkatı Japonya'da köylü ve halk çoğunluğu tarafından pek benimsenmedi ama aydın zümre ve feodal samurai sınıfı için bu sistemin çok çekici yönleri vardı. Dünya gelip-geçici olduğuna göre yaşayıp yaşamamak ayni kapıya çıkıyordu, öyleyse savaşta insan öldürmek te günah değildi.

★

JODO Tarîkatı : "Temiz Ülke Tarîkatı" anlamına gelen bu sistemin vatanı da Çin'dir.

Jodo, göklerin birinde olan "Temiz Ülke" de hüküm süren bir Buddha kabûl eder, buna inananlar ve bağlananlar onun adını (Japoncası AMİDA), her gün binlerce zikrederler ve böylece, öldükten sonra cehenneme değil de, "Temiz Ülke"ye giderek yeniden doğacaklarına, temiz ve mutlu bir ömür geçireceklerine inanırlar.

Bu tarîkat bilhassa Heian devrinin sonlarına doğru çok geniş bir halk kütlesi arasında yaygındı. Sonraları buna bir tepki olarak mistik Buddhizm yayılmaya başladı.

Jodo'yu Japonya'da öğretip yayan Japon rahibi HONEN SHONİN (1133 - 1212) oldu. Bu rahibe göre derin derin düşüncelere dalmak, veya uzun uzun kutsal kitaplar okumak faydasızdır, hiçbir insan tam anlamda mükemmel bir yaratık olmadığı için NİRVANA'ya, yani Buddhizmin en yüksek mertebesine erişemez. Öyleyse insanın amacı, bu dünyadaki yaşamadan sonra, insana daha iyi fırsatlar verebilecek olan daha temiz daha güzel bir yerde yenibaştan dünyaya gelmek olmalıdır. Bu yer de AMİDA'nın cenneti olan "Temiz Ülke" den başka yer değildir. Temiz Ülkeye erişmenin tek yolu da AMİDA'ya "NEMBUTSU" (Hürmet, saygı) diye dua etmekten ibarettir. Rahip Honen Shonin'in bu duayı günde 60.000, sonraları da 70.000 kere söylediği rivayet edilir.

★

NİCHİREN Tarîkatı : Moğolların Japonya'ya saldırdığı

yıllarda Japon rahibi Nichiren SHONİN (1222-1262) tarafından kuruldu. Rahip, çok yakın bir gelecekte yeryüzüne yeni bir Buddha'nın geleceğini söylüyor ve vatandaşlarını ahlâk kurallarına uymaya çağırıyordu.

Bu tarîkat "Lotüs Çiçeği Kitabı" nı Buddhizm'in en önemli eseri sayar fakat kitabın okunmasından çok adının anılması şarttır, böylece insan ruhu zamanla kitabın kendisi, hattâ Buddha'nın kendisi olur.

Nichiren tarîkatı Buddhizm'le Samurai'ların büyük bir saygı ile bağlı bulundukları savaş tanrısı HACHİMAN arasında ilgiler kurmaya çalıştığı için militer sınıf tarafından da çok tutuluyordu.

★

LU HİANGSHAN Tarîkatı : Bu tarîkatın kurucusu Buddhist Zen rahiplerinden Çin filozofu Lu Hiangshan (1139-1192) dır. Kurduğu sistem kendi devrinde Çin'de ve Japonya'da pek ilgi çekmedi ama, bu tarikatın WANG YANG-MİNG (1472-1528) tarafından geliştirimliş şekli XVI. yüzyılın başlarından itibaren Japonya'da önemli etkiler gösterdi.

Bu tarîkat "sezi§" e çok büyük bir önem verir, insan bilgi ile değil, ancak sezişle doğru hareket edebilir, bir durum karşısında en doğru ve en ahlâklı davranışımız bu sezişle aklımıza ilk gelen fikirden doğar

Bilgiyi küçümseyen ve daha çok duyguları ön plânda tutan bu tarîkat ta idealist yönlerinden ötürü Samurai'lar arasında çok yaygındı.

★

DÜNYA PRENSİBİ Tarikatı Bunun aslı da LU HİANGSHAN sistemini geliştirip yayan Çin'li rahip WANG YANG-MİNG'in felsefesinden çıkar. Anafikir şudur: Devlet ve toplum vatandaştan daha önemlidir.

Bu fikri Japonya'da NAKAE TOJU (1608-1648) savunup yaymaya çalıştı, hattâ Çinli ustasından daha da ileri giderek "Dünya Prensibi"ni bir felsefe kavramı değil, basbayağı bir

tanrı saydı. Bu şeklide bir felsefe kavramından politik bile olsa yeni bir din görüşü doğup yıllarca sürdü.

★

ZEN

Zen, düşünme anlamına gelen sanskritçe DHAYANA sözünden türer, anavatanı Hindistan'dır, oradan Çin'e, Çin'den de Japonya'ya geçmiştir.

Geleneğe göre Zen'in ilk başrahibi KASHİAPA, sırlarını öğrencisi ANANDA'ya bırakmış, bu bilgi ondan da sıra ile yirmisekizinci başrahip BODHİ-DHARMA' (?-528) ya kadar gelmiştir, bu rahip VI. yüzyılın başlarında Çin'de ilk Zen başrahibi olmuştur.

Zen'e göre, Buddhizm'de bilgi ve körükörüne inanış insana bir sonuç sağlayamaz. Önemli olan şey zihni aydınlatabilmektir. Zen bu yönüyle tasavvufu andırır. Tasavvuf'ta da sonuç, metoda bağlıdır. Zen'de de, tasavvufta da ilk yapılacak iş gönüldeki ve kafadaki bütün kaygı, ümit ve düşünceleri susturmaktır. Böylece tam anlamıyla boşalıp rahata kavuşan zihin, ruhun çalışmaları için hazırlanmış demektir. Zihni bu rahata kavuşturabilmek için oturmanın kalkmanın, hattâ nefes alıp vermenin bile yolu-yordamı vardır. Bu iş biraz da sert asker disiplini ister, bu bakımdan Kamakura'nın Samurai'ları ve asker ahlâklı çevreleri Zen'e dört elle bağlanıp başkenti Zen merkezi haline getirmişlerdi.

Zen'e göre insan kendini ancak düşünme yolu ile gerçek kılabilir. Zen, gerçeğin anlaşılmasında, varlıkların dış teferruatını engel sayar. Amaç, varlıkların gerçek olan yönü ile doğrudan doğruya birleşebilmektir. Zen görünenden çok görünmeyen peşindedir, bu yüzden Buddha'nın resimlerine bile düşmandırlar.

Zen'e göre varlıklardaki madde ve ruh cevherleri birbirine eşit değildir, varlıkların kütlece büyük olmaları onların pek te önemli sayılmalarını gerektirmez.

Zen'e göre, ideâl peşindeki insan, kendi yaşayışında iç aydınlığının yankısını bulabilir, bu yüzden Zen manastırlarında başrahip hariç, bütün rahiplerin belli bir görevi vardır ve bu görev acemilerden ustalara doğru ağır ağır zor olur.

Zen'e göre insan hayatının en küçük olayları bile büyük bir önem taşırlar ve bu yüzden insanın her davranışında titiz ve dikkatli olması gerektir. Zen bu yönüyle bir fincan çay içmeyi bile dinî bir tören kadar hesaplı-kitaplı ve itinalı hale getirmiştir.

Zen'e göre insan yiğit olmalıdır. Vücutça yiğit olan acıdan korkmaz, ölümden çekinmez. Akılca yiğit olan olaylara ve gerçeklere gözünü kırpmadan bakmasını bilir ve onları olduğu gibi karşılar.

★

KONFÜÇYANİZM

Konfiçyüs dini hıristiyanlığın başladığı sıralarda Çin yolu ile Japonya'ya geçti ve XVII. yüzyıla kadar yalnız aydın çevrelerin malı olarak kaldı. Japonlar Konfiçyüs'e KOSHİ diyorlar.

Konfiçyüs'ün eserleri ve bunlar içinde bilhassa "Ana-Baba Sevgisinin Yirmidört Örneği" Japonya'da çok büyük bir ilgi gördü. Konfiçyüs'ün, annesinin mezarı başında iki yıl sürekli nöbet tuttuğu söylenir.

Konfiçyüs, ahlâkçı, âileci ve geleneklere bağlı olduğu için; âile sevgisi ve geçmişe saygı emreden millî Japon dini Shinto ile de bağdaşabiliyordu.

Çin'deki Konfiçyüs dininin beş ahlâk kuralı, (Oğulun babaya, kardeşin ağabeye, karının kocaya, dostun dosta, halkın hükümdara itaati), Japonya'da Nara devrinde düzenini biraz değiştirerek (Halkın hükümdara itaatı) maddesini listenin başına geçirdi. İşte bu yüzden, aslında son derece barışsever bir sistem olan Konfüçyanizm, Samurai'ların imparator için besledikleri sınırsız sevgi ve saygıdan ötürü oldukça militarist bir düzen kılığına girdi ve günümüze kadar sürüp geldi.

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Motoori NORİNAGA (1730-1801) ve Hirata ATSUTANE (1776-1834) nin çalışmalarıyla Konfüçyanizm yeni bir canlılık daha kazandı. Bu yeni hamleyi sağlayan düşüncelere göre insan aslında iyi bir yaratıktır ve karakterinin gösterdiği yolda gidebilirse her zaman da iyi kalabilir. Tanrıya karşı işlenen suç günah sayılmaz, asıl günah olan şey vatandaşın topluma karşı işlediği suçtur, bu hattâ

bir cinayet sayılır. Buradaki günahın anlamı batı dinlerindeki günah değildir, çünkü Japonya'da bu anlamda bir kavram yoktur. İşte bu fikirler milliyetçiliği ve ona bağlı millî din SHİNTO'yu da besliyordu.

Japon aydınları arasında bugün bile pek çok kimse, kendilerine hangi dinden oldukları sorulunca hem Shintoist, hem Buddhist, hem Konfüçyanist olduklarını söylerler. Bu, tek bir dine, hattâ bir dinin tek bir mezhep ve tarîkatına bağlı yabancılar için ne kadar garip karşılanırsa karşılansın, ruhunda ve kafasında bir-kaç dinin en iyi taraflarını birbirleriyle çarpıştırmadan bulundurabilen Japonlar gayet tabiîdir.

Ağırbaşlılığı, içe kapanıklığı, taşkınlık ve mübalâğadan kaçınan hali, cesaret, merhamet ve ahlâk öğütleyen özellikleriyle, Konfüçyanizmin Japon kültürü ve klâsik şiiri üzerinde çok önemli etkileri oldu.

★

TAOİZM

Tao kelimesi, dağyolu anlamına gelir, bundan başka, yol, yasa, tabiat,... anlamlarında da kullanılmıştır.

Çinli tarihçiler Taoizm'i "Dünyada olmak sanatı, yaşamak sanatı" şeklinde tarif ediyorlar. Bu sanatın en önemli yönü de çevreye uymak gereğidir.

Japon kültüründe büyük etkiler yapan bellibaşlı üç dinî sistemin ana karakterini belirtmesi bakımından şu söylenti anlatılır: Konfiçyüs, Buddha ve Laotse parmaklarını sirke küpüne batıp sirkenin tadına bakmışlar; Konfiçyüs ekşi demiş, Buddha acı demiş, Laotse tatlı olduğunu söylemiş. Taoizm çok iyimserdir ve insan hayatının iyi davranışlarla mutluluğa erişebileceği düşünüşünü savunur.

★

HIRİSTİYANLIK

Hıristiyanlık Japonya'ya XVI. yüzyılda Avrupalı misyonerler tarafından sokuldu. Mezhep aykırılığı yüzünden kısa zamanda birbirine düşen misyonerler, dinlerinin Japonya'daki

gelişimi kendi elleriyle baltaladılar ve bir iç savaşta bütün hıristiyan Japonlar ortadan kaldırıldılar. Bundan sonraki misyoner çalışmaları gizli ve tehlikeli olarak büyük zaman aralıkları ile sürüp gitti.

Bugün de Japonya'da hıristiyan vatandaşlar vardır.

BUSHİDO

Eski Japon terbiyesinden de faydalanarak, Samurai'lar arasındaki davranışların XVIII. yüzyılda düzenlenen yeni şekli Japonya'da bir şövalye anayasası doğurdu. Savaşçıların yolu, askerlerin usûlü anlamına gelen Bushido, işte bu sistemin adıdır. Anafikri sadakat olan Bushido, Japonya'da büyük fedakârlıklara ve kahramanlıklara yol açtı ve önemli bir değişikliğe uğramadan günümüze kadar geldi.

Harakiri âdeti de bu eski devirlerden kalmadır. Samurai'lar şerefsiz yaşayamazlar, haksızlığa ve hakarete dayanamazlar, ayrıca Buddhizm de yaşamayı rüya saydığı için intiharda günah ve olağanüstü bir yön de yoktur.

Harakiri samurai kılıcı veya hançeri ile yapılır, harakiri yapan yalnız karnını deşebilir, ölümü çabuklaştırmak için silâhı başka bir yerine batıramaz, ölünceye kadar da yüzünde en ufak bir acı belirtmemesi gerekir.

Bushido'nun doğurduğu kahramanlıklar arasında "47 RONİN OLAYI" bu sistemi tanıtacak en enteresan olay olsa gerektir.

1700 sıralarında sarayda görevli bir samurai, pek önemsiz bir sebep yüzünden hocası tarafından azarlandı, bunu kendine yediremiyen samurai, kılıcını çekerek hocasını hafifçe yaraladı, sarayda silâhlı dolaşmak ve bilhassa birini yaralamak veya öldürmek büyük bir suç sayıldığı için, samurai harakiri etmeye mecbur bırakıldı, ölümünden sonra ona bağlı 48 arkadaşı bunun intikamını almaya karar verdiler ve iki yıl sonra samurai'ın harakiri etmesine sebep olan hocayı öldürdüler, 48 samurai'ın hepsi tutulup muhakeme edildi, hocayı öldürmenin suç olduğunu kabul ettiler fakat arkadaşlarının intikamını almaları da Bushido anayasasına göre boyunlarının borcuydu, Shogun ve geniş halk tabakası bu 48 samurai tarafını tutmalarına rağmen devlet ve saray kanunu hepsini harakiriye zorladı, 48 samurai harakiri ettiler ve millî kahraman sayıldılar.

Bu olay günümüze kadar Japon edebiyatında her türde pek çok eserin doğmasına yol açmıştır.

Samural'lar özel ve sert bir terbiye ile yetiştirilirler. Binicilik, atıcılık, kendi kendini koruma "Jui jutsu", sürekli idman talimleri görürler, "Kirate" dedikleri bir eğitimle parmaklarını ve ellerini çelik gibi sert ve kırıcı hale getirirler. Barış günlerinde bile vakit geçirmek için savaşa yakın sertlikte çarpışma manevraları yaparlar.

Bütün bu sert Isparta terbiyesinin yanında Bushido, samurai için güzel sanatlar ve bilhassa şiir karşısında çok hassas bir ruh ister. Bir samurai için şiirden anlamak, Tanka, Haiku ve bilhassa Renka ile uğraşmak savaş sanatı kadar gerekli sayılır. Samurai'lar savaşa giderlerken hanım ve çocuklarına hâtıra veya vasiyet hükmünde çok değerli bir şiir bırakmaya çalışır. İkinci dünya savaşının sonuna kadar Japonya'da askerlerin resmigeçiti ve giyinişleri büyük millî heyecanlara hattâ taşkınlıklara sebep olacak haşmetteydi. Resmigeçitlerde ve millî bayramlarda Japon askerleri üstünde Güneş Tanrıçasını temsil eden bir çelik kurs bulunan miğferler giyerler, üniformalarının üstüne bellerine kadar savaş bayrağı bürünürlerdi. İlkokul çağındaki çocuklar bile ellerinde savaş bayraklarıyla sokaklarda dolaşırlar, hele bir Çinli görürlerse, onu kaçırıncaya kadar peşini bırakmazlardı. İkinci dünya savaşından sonraki teslim Japonya'da nekadar büyük değişiklikler meydana getirmiş olursa olsun Japon ruhundaki Bushido etkilerini tamamen ortadan kaldıramamış olsa gerektir.

ÇAY KÜLTÜRÜ

Günümüzde pek çok ülkede sabah kahvaltısı ve akşam çayında içilirken, geleneğinin nereden geldiği bile düşünülmeyen çay, Japonya'da dokuz-on yüzyıldır düşünüş ve duyuş sisteminden mimariye kadar herşeye etki etmiş bir kültür, bir sanat, bir felsefe düzeni, hattâ bir dindir.

Çay Japonya'ya Çin'den geldi; Zen mezhebinin Rinzai ekolünü kuran rahip EİSAİ (1141-1215), 1191'de Çin'den getirdiği çay tohumlarını üç ayrı yere dikti, bunlardan bilhassa UJİ'ye dikilenler çok iyi yetiştiler, kısa zamanda çay içmek moda oldu.

Çay içmeyi bir tören kılığına sokan JUKO (?-1502) dur,

çayın insan sağlığındaki rolünü anlatan Kissayokoji adında bir eseri de vardır.

XI. yüzyılda Shogun ASHİKAGA devrinde çay içme töreni veya âyini Japonya'da adamakıllı yerleşti ve bu kültürle ilgili olarak XVI. yüzyıldan bu yana evden ayrı özel çayhaneler kuruldu. İlk çayhanenin sahibi RİKİU sayılıyor.

Japonlar çay kültürüne CHA-NO-YU diyorlar. Bu kültürün veya sanatın bellibaşlı dört elemanı şunlardır: WA (Armoni), KEİ (Saygı), SEİ (Temizlik, sağlık), JAKU (Sessizlik).

Çayhanede bütün insanlar birbirine eşittir, hiçkimse üniforma giyemez, bu, birbiriyle dost olan insanlar arasındaki sosyal farkları ortadan kaldıran demokratik bir armoni kurar.

Çayhanede herkes birbirine ve herkes çayhane sahibine hürmet eder. Bu saygı yalnız karşılıklı insanlar arasında değil, çayhanede, çok büyük bir titizlikle yetiştirilip gayet ince estetik hesaplarla bir köşeye konan çiçeklere karşı ve çiçek yoluyla tabiata karşı da duyulur.

Çayhaneye gelenler gönüllerini ve vücutlarını çok temiz bulundurmak zorundadırlar. Herkes basit fakat fevkalâde temiz, beyaz bir elbise giymiştir. En iyi yapı malzemesinden çok basit bir düzenle inşa edilen çayhanenin içinde temizliğe aykırı hiçbirşeyin bırakılmaması çayhane sahibinin şeref meselesidir.

Japonlar tabiattaki durgunluğa ve sessizliğe hayrandırlar, davranışlarında da tabiatı bu özelliği ile taklit etmek isterler. Çayhane ne kadar kalabalık olursa olsun, bütün çayhaneye çok saygılı bir sessizlik hakimdir. Çayhane sahibinin idare ettiği konuşmalar konu olarak bazan güzel bir tablo, bazan felsefî bir sistem, bazan estetik bir mesele, bazan da yeni bir şiire dayanır.

Bu sohbet sırasında büyük bir merakla hazırlanan çay, özel bir itina ile yapılmış fevkalâde güzel ve temiz kaplar içinde dinî bir saygı ile içilir. Başlangıçta çay içimi Zen rahiplerinin geleneğine uyularak büyük bir kaptan herkesin sıra ile içmesi düzeninde idi, sonradan ayrı kaplardan içilmeye başlandı.

İnsan davranışı olarak çayhanede bulunmak Japonlar için günlük hayattan kaçış anlamını taşır. Çayhanedeki bütün düzen, aslında dayanılmaz bir macera olan insan yaşayışını, dayanılır bir kılığa sokmak için harcanan emeği gösterir. Çay kültürü üzerine yazdığı eserle tanınmış Japon filozofu Okakuro

Kakuzo şöyle diyor: "Yaşamak dediğimiz anlamsız karışıklıkların teşkil ettiği gürültülü denizde kendi varlıklarını uygun bir düzende yöneltemiyenler boşu-boşuna mutlu ve memnun görünmeye çalışarak sonsuz bir acı içinde yaşarlar." Çay kültürü böylece, günlük yaşamanın bayağılığı içinde güzeli, doğruyu, iyiyi arayıp bulma esasına dayanmış oluyor.

Bu kültür insanlar arasındaki ilgileri ve davranışları imrenilir bir düzene koyduğu gibi, onlara temizliği, sağlıklarını korumayı, saadetin karmakarışıklıkta değil de sadelikte bulunduğunu da göstermiş oluyor.

Çayhanede insan dikkatini üstüne çeken birden fazla konu bulunmaz; bir tablo seyrediliyorsa bununla birlikte hiçbir zaman bir müzik parçası dinlenmez, çayhanede bir köşeye merakla yerleştirilen çiçek herzaman bir tanedir, simetrik olsun, çeşit-çeşit olsun..., diye başka bir çiçek saksısı daha konmaz. Çayhanede ayni renk ve biçimin tekrar edilmemesine de dikkat edilir, bu yüzden çay bardaklarının biçimleri türlü türlüdür. Çay takımı endüstrisinde kendi gelenek ve zevklerinden çok ekonomik endişelerle piyasanın durumuna ayak uyduran Japonlar gerek yemek tabağı, gerek çay bardağı ve fincanı olarak çayhanelerde ve kendi evlerinde eserlerinin en kaliteli, en güzel ve en zevklilerini kullanırlar. Ne kadar fakir olursa olsunlar evlerindeki bütün yemek tabakları bizim kullandıklarımızdan daha güzel, daha küçüktür ve hepsi lâkedendir.

★

Çay kültürü, çayhane ve Geisha zamanla Japonya'da bir zincirin birbirine bağlı halkaları halini aldı.

Feodal devrin fakir ve çok çocuklu âileleri kızlarını küçük yaşta çayhanelere sattılar, kızlar orada terbiye edildi; şarkı söylemeyi, saz çalmayı, dans etmeyi, güzel konuşup güzel giyinmeyi öğrendiler, şiirden, edebiyattan, resimden anlar oldular, çayhaneye gelen müşterilere çay ikram edip marifetlerini göstermeye başladılar ve böylece Japonya'da Geisha sınıfı doğdu.

Bu çağlarda âile terbiyesi ile yetişen Japon kızları, evlenince çoluğuna-çocuğuna çok bağlı birer ev hanımı oluyor fakat sanat ve kültür yönleriyle zayıf kalıyorlardı; işte bu türlü âilelerdeki erkekler, hele biraz da halleri-vakitleri yerindeyse,

çayhanelerin en devamlı müşterisi oluyorlardı. Böyle bir erkek için çayhaneye gitmek, kültürlü bir kadınla konuşmak, birlikte yemek yemek, bir tartışmada bulunmak, bir şiir üzerinde sohbete dalmak ve son türküleri dinleyip, son kadın modalarını görmek gibi önemli kazançlar elde etmekti. Çayhane dönüşü, erkek, evindeki karısına - yediği içtiği onun olsun - yalnız gördüklerinden bile bahsetse; yalnız son giyim-kuşam modasını bile anlatsa, onun gönlünü almış olurdu.

Japonya'da Geisha'nın sosyal durumuna Japonlardan başka kimsenin pek aklı ermediği için, Geisha'lar yabancılar tarafından herzaman fahişe sanılmışlardır. Japonya'da bir erkeğin bir Geisha ile konuşması şereftir, hele kolayını bulur onunla evlenirse bu artık devlet kuşu sayılır. Geisha evlenince çayhaneden ayrılır ve kadınların en sadığı, hanımların en marifetlisi olur. Geisha'lar hiçbir zaman fuhuşla hayatlarını kazanmak yolunu tutmazlar, buna ihtiyaçları da kalmaz. O işi yapanlar başka bir sınıftır.

Geisha'lar arasında önemli şairler, ressamlar, müzisyenler, dansözler, hattâ eleştirmeciler çok çıkmıştır.

Ben böyle bir Geisha gurubunu New York'ta Japon Lokantası'nda gördüm. Çayhanedeki hizmetlerini lokantada yapmaya çalışıyorlardı. Nasıl yapıldığını görelim diye tadına-tuzuna pek yatkın olmadığımız Japon yemeklerini masamızdaki elektrik ocaklarında pişirip çok ince ve ölçülü hareketlerle önümüze koydular. Yüzlerinde tatlı bir gülümseme vardı, herbiri bir renk ve biçim kolleksiyonu ve kompozisyonu olan millî kıyafetlerine bürünmüşlerdi. Onları seyretmekten yemeği bitirmeye vakit bulamıyorduk. Pirinç lâpasına benzer bir pilâv getirdiler; kamış istedik, beceremiyeceğimizden emin bir pozla getirip verdiler, hakları varmış; kalın ve beceriksiz parmaklarımızda kamışların cambazlığı ile başa çıkamayıp gene çatal-kaşık medeniyetine sığındık.

ÇİÇEKÇİLİK

Çay içme Japonya'da nasıl bir dinî tören halini almışsa, çiçek yetiştirme de bahçıvanlık üstü bir duruma yükselmiş, güzel sanatlardan biri kılığına girmiştir.

Japonların İKEBANA dedikleri bu sanat, aşağı-yukarı Cha-no-yu ile aynı çağlarda (1478) ve Shogun ASHİKAWA za-

manında gelişme yolunu tuttu. Rivayete göre ilk çiçek tanzimi, kasırgaların söküp attığı çiçekleri toplayarak su dolu kaplara koyan eski Buddhist evliyaları ile başlamıştır.

Gerek çay sanatı, gerek çiçekçilik sanatı ilk çıkışlarında yalnız aristokrat sınıf içinde yaygındılar, sonradan geniş halk topluluklarının da malı oldular.

XVII. yüzyılda rahip İkenobo ONO çiçekçilikte yavaş yavaş birbirinden farklı ekollerin, birbirinden başka kılıkta sanat anlayışlarının doğmasına basamak hazırlayan son gelişmeleri tamamladı ve o devirde Kyoto'da muhteşem bahçeler kuruldu.

İkebana'nın fikir veya felsefe sistemine göre, bu sanat, tabiat dünyasında bir zerafet dünyası yaratabilme marifetidir. Dal, yaprak ve çiçeğin birbirine bağlı o basit armonisinde, aslında gök (Ten), yer (Chi), ve insan (Jin) ilgilerinin güzel bir simetrisi de bulunmaktadır.

İkebana'da bellibaşlı iki büyük ekol var. TOKUGAWA devrinin başlarında RİKKA veya SEİKA diye isimlendirilen ekol revaçtaydı. Bu sistem, çiçekçilikte ve bahçe düzeninde geometrik şekillere önem veren bir düzendir.

XVIII. yüzyılda NAGEİRE denen ekol ön plâna geçti, bu sistem, çiçekçilikte ve bahçe düzeninde insan müdahalesini çok azalttığı için "natürel sitil" diye de isimlendirilir. Bu ekolde, tavandan sarkıtılan saksılar içindeki çiçekler kaplarına ihmâlci bir davranışla atılıvermişler gibi gelir insana.

RİKKA veya SEİKA ekolü, bitkinin normal karakterine insan müdahalesini kabul ettiği için, zamanla bu, bahçıvanlıkta cambazlık haline döküldü ve bu meraktan BONSAİ dedikleri minyatür ağaççılık doğdu. Bonsai ustaları, sırlarını hiçkimseye açıklamak istemedikleri yollarla, - hacim hariç -, karakterlerinden bir şey kaybettirmeksizin, küçücük bir saksıda minicik bir çınar bile yetiştirebilirler.

★

İkebana sanatının dışında da, çiçeğin Japonya'daki yeri ve değeri çok yüksektir. Japon'lar çiçek solunca çöp tenekesine atmazlar, onu bir akarsuya salıverirler, toprağa gömdükleri de olur, hattâ çiçek hastalarının solan çiçeklerinin hatırasına âbideler diktikleri bile görülmüştür.

Japonlar hoyratça veya rastgele çiçek toplamazlar, bu işte, ruhlarındaki sanat terbiyesini kaybetmeden, her dalı, her yaprağı, her çiçeği titizlikle seçerler, çok gerekenden fazla çiçek koparamazlar, çiçeklerini topladıkları ağacın, bitkinin veya saksının kompozisyon güzelliğinde büyük bir eksiklik yapmamaya çalışırlar.

ÇİN ŞİİRİ

Klâsik Çin şiirinin, klâsik Japon şiirinin doğup gelişmesindeki etkileri, Türk divan şiirindeki Arap ve Acem etkilerini hatırlatır bir genişliği ve derinliği var. Daha çok mukayeseli edebiyat tarihi çalışmalarına giren ve özel inceleme metotları gerektiren bu konu "ÇİN ŞİİRİ" adıyla okuyucularımıza sunmayı umduğumuz eserde ayrı bir yer alacaktır. Burada kısaca anahatlarından sözetmekle yetinelim.

Japonya'daki yüzyıllarca gelişimi sonunda, tam anlamıyla Japon malı kılığına giren klâsik şiir, başlangıçta Çin şiirini model alan bir çıraktı. Ustalığa erişinceye kadar da modelle ilgisini kesmediği için, altın devrindeki özellikleriyle bile Çin şiirinden birtakım huylar taşıyordu. Örnek diye şunları sıralayalım:

Şiir sanatında "saf şiir" anlayışı, Japonlara Çin şiirinden geçmedir.

Çin şiirindeki o melânkoli, klâsik Japon şiirinde de göze çarpar.

Dünya görüşü Çin şiirinde de oldukça karamsardır; yaşamaktan bıkkınlık duyulur, bu Japon şiirine de geçmiştir.

Çin, Japonya'ya göre yüzölçümü bakımından çok büyük bir ülke; bu büyüklük Çin şiirindeki zaman ve mekân unsurlarının çok geniş tutulmasına yol açmış. Japonya Türkiye'nin yarısı kadar bir memleket, ama klâsik Japon şiirinde de zaman ve mekân Çin şiirindeki kadar geniş.

Çin'de gelenek resimle şiiri yanyana, içiçe bulunduruyor, bu kardeşlik Japon sanatında da var.

Önemli özellikleriyle Japon fonetiği:

Japoncada vokal sistemi oldukça fakir, beş tane sesli var; A, E, İ, O, U. Bu beş seslinin hepsi de kısa. Bazı yabancı dilciler ardarda gelen ayni iki sesliyi tek sesli duyduklarından Japoncada uzun vokal var sanmışlardır; Arthur Waley bu yüz-

den Japoncadaki uzun seslilerin, kısalarının tam iki katı olduğunu söylüyor. Japon dilcileri dillerinde uzun sesli kabul etmiyorlar.

Konsonant sisteminde de, diğer dillerde bulunan seslerden bazıları yok: C, F, L. gibi. P sesi de çok az kullanılıyor. Buna karşılık KW, TS ve DZ gibi sürtümlü sesler var. T ve D sesleri U'dan önce TS, Z; T, D ve S sesleri İ'den önce CH, J, SH oluyor: (Ç, J, Ş.)

Japon hecesi hemen her zaman bir sesliyle sona erer, kelime başında B, G, Z. gibi ötümlü sesler çok azdır, japoncada vurgu da yoktur; dil müziği uzun ve kısa kelime guruplarının birbirini kovalamasından doğar.

Japoncadaki sesli ve sessizlerin söylenişi -sürtümlüler hariç-, Türkçedeki gibidir. Yalnız G sesi, E ve İ'den önce gelse de biraz daha serttir, G kelime başında değilse Tokyo diyalektinde NG, batı diyalektlerinde sert G dir.

Japoncada iki sesli ardarda geldiği zaman ayrı ayrı telâffuz edilirler: OOKİİ; O-O-Kİ-İ gibi. Resmî dilde ve şiirde buna titizlikle uyulur ama, günlük konuşmalarda birtakım çıkartmalar da vardır: İMASU > İMAS, İMASHİTAİ > İMASHTA gibi.

Japon fonetiğinin özelliklerinden birkısmı da, japoncaya ingilizceden geçen kelimelerde Japon dili direnişinden gelen değişikliklerde göze çarpar: Butter (Tereyağı) > Batan, Soup (Çorba) > Soppu, Beer (Bira) > Biru, Knife (Çakı) > Nafu, Salad (Salata) > Sarada, Cheese (Peynar Chiizu, Lemon (Limon) > Remon...,gibi.

★

Önemli morfolojik özellikleri : Japonca tip bakımından bitişken bir dildir, hece "sessiz + sesli" düzenindedir, tekil çoğul farketmez, harf-i târif, ilgi zamiri ve gramatikâl cins te yoktur; fakat bu, dilde cinsiyet yok anlamına alınmamalıdır: İNU (Köpek), O-İNU (Erkek köpek), ME-İNU (Dişi köpek). KO (Çocuk), OTOKO NO KO (Oğlan), ONNA NO KO (Kız), bu özellik Türkçede de böyledir.

İsmin hâlleri, isme gelen eklerle yapılır:

YAMA-Nİ Dağ-da

YAMA-NO Dağ-ın
YAMA-YE Dağ-a
YAMA-YORİ Dağ-dan. En çok kullanılan eklerden WA ve GA özneyi, NO iyeliği, Nİ indirekt objeyi veya ismin -de halini, WO ve O direkt objeyi, KA soruyu gösterirler.

JAPON DİLİ

Japonlar kendi dillerine "Japon Dili" anlamına gelen NİHON-GO, veya, "Millî Dil" anlamına gelen KOKU-GO derler.

2796 dünya dili arasında Japoncanın yeri şimdilik kesin olarak belli değildir.

Genel olarak terkedilmiş bir görüşe göre Japonca Ural - Altay dillerini de içine alan İskit veya Turan dil guruplarının büyük bir koludur.

Bazı dilcilere göre fonetiği ve hece yapısı sistemi benzerliği yüzünden Polinezyen bir dil olmalıdır. Mario Pei bu görüşü de kabul etmiyor, ona göre vokabüler uygunluğuna rağmen Malay dili morfolojisi, Japon morfolojisinden çok, Çin morfolojisine yakındır. Mario Pei, japoncayı Kore diliyle şüpheli bir ilgisi olmasına rağmen dil gurupları içinde bağımsız, başlıbaşına bir varlık sayar.

W. Eberhard da Japoncayı Türk-Moğol-Tunguz anadiline bağlıyor.

Bazı dilciler de Kore-Japon-Ainu dillerinin Altay dilleri topluluğu içinde bir Doğu Altay gurubu meydana getirdiği iddiasındadırlar.

★

Standart Japonca Tokyo diyalektidir. Japoncanın bellibaşlı lehçeleri şunlar: "TO-HOKU (Kuzeydoğu'da), KAN-TO (Tokyo bölgesi), KAN-SAİ (Kyoto bölgesi), Sİ-KOKU, KİUSİU (oldukça farklı bir lehçe), KAGOSHİMA, NAGASAKİ (en çok uzaklaşmış lehçe), RİUKİU (Formoza'ya doğru uzanan adalar.)

★

Şahıs zamirlerinin kullanılışında da büyük bir kayıtsızlık veya çıkarma göze çarpar. Genel konuşmada "Siz şimdi ne-

reye gitmektesiniz?" yerine, kısaca "Nereye?.." denir. Bu kısaltma Türkçemizde de var. Bu kısa kesme merakı bilhassa cümlede her şey için bir kelime görmenin rahatlığına alışmış batı dünyası dilbilginlerini şaşırtmaktadır. Meselâ Mario Pei Japoncada tek bir fiilin "Uykuyu arzulama" yı anlatabilmesini hayretle karşılıyor. Türkçemizde de buna benzer kestirme sözler boldur.

Fiil çekimi - tabiî yabancılar için - oldukça karışıktır. Fiillerin birkısmı çatı, birkısmı kip, birkısmı da veçhe (aspect) olmak üzere üç tip halindedir. Her fiilin de bey formu vardır.

★

Önemli sintaks özellikleri : Japoncada, cümledeki kelime sıralanışı kıpırdatılamıyacak düzendedir. Ufak bir kımıldanış cümleyi, cümleden sıfat tamlaması haline sokar:

HİTO SHİNU	İnsan ölür.
SHİNURU HİTO	Ölen insan.
YAMA TAKA-SHİ	Dağ yüksektir.
TAKA-Kİ YAMA	Yüksek dağ.

Ortaçların, yani fiilden yapılma sıfatların da geniş bir çekim sistemi vardır. Cümlede belirten, belirtilenden önce gelir, fiil de cümlenin sonundadır. Birden fazla fiilin bulunduğu birleşik bir fiil cümlesinde yalnız sondaki asıl fiil çekilir, ondan öncekiler mastar, ortaç veya ulaç şeklindedirler.

Japoncanın yapısı, az sözle çok şey anlatma özelliği, işleyiş tarzı Türkçemize çok benzer. Şahıs adlarında da soyadı, eskiden bizde olduğu gibi özel addan önce gelir; Matsuo BASHO, Uşşakîzade HALİD ZİYA düzenindedir. İki isim arasındaki (NO) kelimesi, cinsiyete bağlı olmaksızın (ZÂDE, OĞLU) anlamına gelir. Fujiwara No Sanekata, Fujiwara oğlu Sanekata demektir.

Japon dil bilginleri, kelime sayısı vermemekle beraber, Japoncanın zengin bir dil olduğunu söylüyorlar. Japonca yabancı dillerden en fazla Çincenin hücumuna uğramıştır. Ama alınan kelimelerin hemen hepsi Japoncanın karakterine göre eğilip-bükülmüş ve Japon kelimesi kılığına sokulmuştur.

Türkçede de olduğu gibi, sıfat tamlamasında önce sıfat, sonra isim gelir: FUJİ YAMA, Ateş dağı. Erkek kardeşin bü-

yüğü için ayrı, küçüğü için ayrı kelime vardır, bizde ağabeyi ve abla gibi.

★

Japon terbiyesi ve nezaketi dilde de kendini gösterir. Ben kendi babamdan söz açarsam CHİCHİ derim, sizin babanız için OTOSAMA demem gerekir. Kendi kızım için MUSUME, sizin kızınız için OJOSAN derim. Kendi karımdan bahsediyorsam KANAİ veya TSUMA derim, sizinkinden bahsediyorsam OKUSAMA demem gerekir. Kendi oğlum için SEGARE, sizin oğlunuz için MUSUKOSAN derim.

Birbiriyle yeni tanışan iki Japon "Sizinle tanıştığıma memnun oldum." anlamında "O ME Nİ KAKARETE SAİWAİ DESU." derler, bunun aşağı-yukarı tam tercümesi: "Sizin gözünüze ilk defa çarpabildiğimden dolayı büyük bir şeref kazandım." dır. Japoncada "yemek" fiili TABERU'dur. Fakat bu fiil bu şekliyle yalnız çok samimî ifadelerde kullanılabilir. Biraz daha kibarı TABEMASU'dur, ama en kibarı MESHİAGARU şeklidir. Terbiye ve kibarlık, fiillerdeki çekim eklerine bile girmiştir: -DI'li geçmiş zamanın kibar şekli, -İMASHİTA'dır. Bizde de eski terbiyeye bağlı kalabilenlerin, kendi evlerinden bahsederken "Fakirhane", karşısındakinin evinden söz ederken "Devlethane" demeleri gibi. Osmanlıcada "Kerîmeniz, vâlideniz, pederiniz..." kelimelerinin de terbiye ile ilgili tarafları vardır.

Gene Türkçemizde olduğu gibi, Japoncada söz ve yazıda kadının bekâr veya evli olduğu, meselâ İngilizcedeki Miss. Mrs. ayrılığı gibi belli olmaz. Ayrıca SUZUKİ SAN Miss., Mrs. den başka Mr. anlamı da verebilir.

Japonca, söylenişi bir, anlamı ayrı kelimeler (Homophone) bakımından çok zengin bir dildir. Bu zenginlik Japon şiirinde türlü söz sanatlarının doğup gelişmesine sebep olmuştur. Ne yazık ki tercümede bunları olduğu gibi korumak mümkün olmuyor, YUKİ hem geliş, hem kar anlamına geliyor. Japon dilcileri yalnız KA'nın 214 anlamı olduğunu söylüyorlar.

Japonca deyim bakımından da çok zengin bir dildir. Susadım yerine, "Boğaz kurudu." diyorlar; NODO GA KAWAKİMASHİTA.

Arthur Waley, beş-altı bin Çin harfi öğrenen bir amatörün,

kolay bir grameri olan Japoncada bir-kaç ay içinde klâsik metinler üzerinde çalışabilir duruma geleceğini söylüyor.

★

Japoncanın kayıp prehistorik yazısı KAMİ NO MOJİ sistemiydi. IV. yüzyılın başlarında Çin yazısını aldılar, Japonlar kendi dillerini Çin alfabesiyle anlatmaya kalkıştıkları zaman büyük güçlükler ortaya çıktı, çeşitli metodlar denendi, fonetik ve çok heceli Japon kelimelerini tek heceli Çin işaretleriyle anlatabilmek çok zor bir işti, fakat Japonlar bu alfabeyi anlam değeriyle değil de, şekil değeriyle kullandılar, meselâ JEN Çince adam demektir, bu işaret Japoncada HİTO okunur. Böylece şimdiye kadar düzenlenen yazı dillerinin en karışığı doğdu. Bazan Çin ideografı anlamını korudu ve Japoncaya benzer söylendi, bazan da fonetik bir heceye yakın değerde kullanıldı ve uzun bir Japonca kelimeyi meydana getirebilmek için diğer bir şekille birleşti. Sonunda Japonca kelimelerin fonetik değerleriyle yazılabildiği basitleştirilmiş bir heceleme sistemi kuruldu ama bu tam bir icat değildi, çünkü elyazısında Japonlar Çin işaretlerini bitiştirme yolunu tutmuşlardı. Bu sistemin edebiyatta kullanılması HEİAN devrine kadar uzadı. Gene de bu basitleştirilmiş sistemin Çin yazısının yerini tamamen aldığı söylenemezdi, işte bugünkü yazılı dil o basitleştirilmiş sistemle Çin yazısının karışmasından doğan ve herbiri 48 hece harfi ihtiva eden iki ayrı sillabaridir; HİRA-GA-NA ve KOTO-GA-NA. Yazılar sağdan sola, soldan sağa veya yukarıdan aşağıya doğru yazılır; bunu bir Japon profesöre sormuştum, "Aşağıdan yukarıya hariç, her türlü yazılır." diye cevap vermişti. Eski gelenek sağdan sola, bugünkü moda soldan sağa, Çin taklidi olanı yukardan aşağıyadır.

Japonya'da Lâtin alfabesi fikri de birzamanlar tartışma konusu oldu ama geleneği bozmadılar. Günlük bir gazeteyi okuyabilmek için altı-yedi bin kelime klişesi tanımak gerekir, buna rağmen Japonlar milletçe okur-yazar insanlardır.

Japoncada sayılar da iki seridir, biri Çince, diğeri yerli malı. Sayılar sıfat tamlaması yaptıkları ismin canlı veya cansız oluşuna göre şekil değiştirirler.

II.

JAPON ŞİİRİNİN BELLİBAŞLI ÖZELLİKLERİ

YERLİ KAYNAKLAR

KOJİKİ VE NİHONGİ

Japon şiirinin en eski yerli kaynakları Kojiki ve Nihongi adlı iki kitaptır. Kojiki 712'de, Nihongi 720'de düzenlenmiştir. Bu iki eserin asıl kaynağı KATARİBE denen meddahların anlattıkları epik hikâyeler, rivayetler ve şiirlerdir. Kojiki daha çok jeneolojik (şecereye âit) malzeme bakımından zengindir, efsane devrinden M.S. 628'e kadarki tarih olaylarını anlatır. Nihongi biraz daha ileriye; 697'ye kadar gelir.

Kojiki ve Nihongi'de toptan 235 şiir var, günümüz için edebî değerlerinden çok tarih yönleriyle önem taşımaktadırlar. Şiirlerin çoğu büyük bir ihtimâlle derlendikleri devirden iki-üç yüzyıl öncelerin malı olmakla beraber, vesikaya dayanmasa da, M. Ö. VI. yüzyıla kadar inenleri de bulunsa gerektir. Bu şiirlerde hece vezni 3 le 9 arasında oynar, fakat çoğunluk gene 5-7 düzenindedir.

MANYO-SHU

Şiiri, ilkelliğinden kurtarıp sanat kılığına sokan en eski ve en büyük Japon şiiri antolojisi Manyo-shu (10,000 Yapraklı Kolleksiyon) dur.

Bu derleme büyük bir ihtimâlle Japon şairi Otomo no YAKAMOCHİ (? - 785) eliyle VIII. yüzyılın sonlarında düzenlenmiş olmalıdır.

Şiirlerden birkısmı IV. ve V. yüzyılların malı olmakla beraber, çoğunluk 670 - 759 yılları arasındaki şiir verimlerindendir. Bu antolojide, içlerinde en tanınmışları Kakinomoto no

HİTOMARO, Yamabeno no AKAHİTO olan 450 kadar şairden 4,173 Tanka, 324 Naga-uta olmak üzere 4,497 şiir var.

Çin'de T'ANG devri (618 - 906) Çin şiirinin altın devriyeli Manyo-shu şüphesiz bu çağlarda Japonya'da moda olan Çin şiirinden de türlü izler taşımaktadır, hattâ eser KANA yazısının gelişme devrine rastladığından Çin alfabesiyle yazılmıştır.

KOKİN-SHU

Japon İmparatoru DAİGO şiir ve edebiyata çok düşkündü, şair TSURAYUKİ imparatorun baş yardımcıları arasında bulunuyordu, imparator bir Japon şiiri antolojisi derlenmesini emretti ve HEİAN devrinin en büyük dört şairi Ki no TSURAYUKİ, Ki no TOMONARİ, Ochikochi no MUTSUNE, Mibu no TADAMİNE işe koyuldular. İşte Kokin-shu (Eski ve Modern Şiirler) 922'de bu şekilde derlendi. İçinde binyüzonbir şiirin bulunduğu bu antoloji, Manyo-shu'dan sonra Japon şiirinin kendi devrine kadar en hatırı sayılır yerli kaynağıdır.

Kokin-shu'daki şiirlerin beş tanesi Naga-uta, diğerleri Tanka formundadır, Nara devrinden başlıyarak 200 yıllık bir devrin verimlerini biraraya getirir.

İçindeki şiirlerle bu antoloji, derleyicilerin daha çok kendilerini kayırıp kendi eserlerinden örnek verme yolunu tutmalarından başka, edebî kalite ve lirizm bakımından da Manyo-shu'daki şiirlere göre biraz daha yapmacıklı gibidir. Buna karşılık şekil yönünün üstünlüğü hemen göze çarpar.

Prof. W. Eberhard, "estetik bakımdan dahiyâne" bulduğu bu şiirlerin birçoğunun kadın şairler veya onların üslûbunu taklit eden erkekler tarafından yazılmış olduğunu tahmin ediyor.

Kokin-shu'nun önemli bir yönü de şair ve derleyici TSURAYUKİ tarafından antolojiye eklenen önsözdür:

"Japon şiiri, bir tohum gibi, insan kalbinden sayısız dil yaprakları yaratarak fışkırır... İnsan, içinde sayısız varlıklar bulunan bir dünyada gördüklerinin ve duyduklarının kalbinde bıraktığı intibaları anlatmak için kelime bulmaya uğraşır durur... İşte böylece insan kalbi çiçeklerin güzelliği karşısındaki sevincini, kuşların türküleri karşısındaki hayranlığını, uçucu sabah çiğlerine duyduğu o melâl dolu sevgi veya kırları yıkayan sisleri karşılayışındaki yumuşaklığı anlatma yolunu keli-

melerde bulmuş oldu... Şairler, bahar sabahları, yeryüzünü dökülen kiraz çiçekleri sağanaklarıyla bembeyaz olmuş gördükleri zaman, yahut sonbahar akşamlarında dökülen yaprakların hışırtısını duydukları zaman, yahut aynalarda zamanın yaptığı tahriplerin kederli yankılarına yıllar yılı göz diktikleri zaman, yahut taş çimenlerin üzerinde boncuklanan o titrek ve gelip-geçici çiğ taneciklerini seyredip titrerken şiir söylemeye başladılar."

Elinizdeki bu antoloji de, içindeki şiirlerin sayısı ve kelimenin anlamı bakımından Türkçe bir Kokin-shu olarak hazırlanmıştı. Fakat günün imkânları ve Varlık Yayınevinin ölçülerine ayak uydurmak gerekince şiir sayısını 1111'den 720'ye indirdik.

HYAKUNİNİS-SHU

Kamakura devrinin bilgin ve şairlerinden Fujiwara no SADAİYE 1235'te Hyakuninis-shu (Yüz Şairden Yüz Şiir) adlı bir antoloji tertipledi. Kokin-shu'dan sonra derlenen antolojilerin en önemlilerinden biri de budur.

Adından da anlaşıldığı gibi bu antoloji her şairi, şiir ve edebiyat çevrelerinde en çok beğenilen veya derleyicinin zevkine ve anlayışına göre en başarılı sayılan bir tek şiiri ile temsil eder.

Kronolojik düzende sıralanan yüz şairden ilki ve en eski olanı İmparator TENCHİ (saltanatı 668 - 671), sonuncusu ve en yeni olanı da 1221 yılında tahttan ayrılan İmparator JUNTOKU'dur. Demek ki eser en az 500 yıllık bir devrenin verimlerinden seçilmedir.

Hyakuninis-shu'daki şiirler okur-yazar Japon halkı arasında günümüzde de yürürlükte olan bir bilmeceli şiir oyununda yaşar ve bu yüzden ekseriya tam olarak pek çok kimse tarafından baştan sona kadar ezber bilinir.

Bir seri oyun kâğıdına bu şiirlerin hepsi teker teker ve tam olarak, diğer bir seriye de yalnız sondan iki mısraı yazılmış veya basılmıştır, oyun, âile ve dost topluluklarında karşılıklı ve ekseriya en az iki kişilik guruplar arasında oynanır. Karışık olarak yere serili kartları daha çabuk ve çok sayıda toplayabilen gurup oyunu kazanır.

Klâsik Japon şiirinin bu eserlerden başka önemli yerli kaynakları şunlardır:

GOSEN, (950) 1426 şiir, SHU-İ-SHU, (996) 135 şiir, GO-JU-İ, (1086) 1220 şiir, SHİKWA, (1152) 411 şiir, SENZAİ, (1187) 1285 şiir, SHİN-KOKİN, (1205) 1979 şiir, SHİN-CHOKUSEN, (1232) 1376 şiir, GYOKUYO, (1312) 1787 şiir, ZOKU-SEN-SAİ, (1320) 2159 şiir.

★

Japon şiirinin yabancı dillerdeki kaynakları kitabımızın Genel Bibliyografya bölümünde gösterilmiştir.

NAZIM ŞEKİLLERİ

NAGA-UTA

Klâsik Japon şiirinin en eski nazım şekli Naga-uta'dır. Uzun türkü anlamına gelen bu nazım şekli 5 li ve 7 li mısralardan düzenlenmiş ve uzunluğu sınırlandırılmamış bir formdur. Naga-uta VI. yüzyılın sonlarında kendi kendine ortadan kayboldu. Antolojimizin 4, 5, 6, 7 sayılı şiirleri bu nazım şekline örnektir.

SEDOKA

Sedoka 5-7-5-5-7-7 düzeninde altı mısralı ve 36 heceli bir şiir formudur. Tanka'ya göre bir mısra ve 5 hece daha uzundur. Bu nazım şekli de pek yaygın değildi ve Naga-uta'nın terkedildiği çağlarda o da gözden kayboldu. Kitabımızın 34 sayılı şiiri bir Sedoka'dır.

TANKA

Tanka veya Waka, klâsik Japon şiirinin günümüze kadar gelebilen en önemli nazım şekillerinden biridir. Çok uzun bir gelişme devresinden ve binbir şairin emeğinden sonra bu form, bir nazım şeklinden çok bir şiir türü, hattâ bir ekol haline geldi.

Tanka 5 mısralıdır, hece vezniyle yazılır, hecelerin mısralara göre sıralanışı şu düzendedir: 5-7-5-7-7. İlk üç mısraya "Üst kıt'a" anlamında KAMİ NO KU, son iki mısraya da "Alt kıt'a" anlamında SHİMO NO KU diyorlar. Hecelerin toplamı 31 dir, bir Tanka 12-20 kelime arasında değişir. Hece sayısına çok titiz bir hürmet gösterilmesine rağmen bu sayıyı bir-iki

hece ile aşan Tanka'lar da vardır. Tanka'ya kitabımızda pek çok örnek bulacaksınız.

HAİKU

Haiku veya Hokku veya Haikai, XIV. yüzyılın sonlarına doğru Tanka'dan doğdu. Haiku, Tanka'nın sondan iki mısraının kaldırılmış şeklidir, yani 14 hece eksiğidir. Üç mısrada 5-7-5. heceden ibaret olan bu en kısa nazım şekli zamanla gelişti ve bilhassa Matsuo BASHO'nun elinde başlıbaşına bir tür oldu. M. Basho'dan sonra da türlü ekoller doğmuştur.

Haiku, Tanka'dan sonra doğduğu için Tanka'yı ortadan kaldırmasa da ikinci plâna düşürdü. Tanka gibi Haiku da Japon şiirinde bir gelenek olarak günümüzde de yazılmaktadır.

Büyük Haiku şairlerinde tek-tük Haiku Gurubu'na da rastlanmaktadır. Haiku Grupları şekil bakımından altalta sıralanmış Haiku'lara benzemekle beraber, gurup içinde konu ve diğer unsurlarıyla tek ve bütün bir kompozisyon özelliği gösterirler. Kitabımızın 607 sayılı şiiri on Haiku'dan meydana gelmiş böyle bir Haiku Gurubu'dur.

RENKA

XIV - XV. yüzyıllarda Japon feodalizminin doğurduğu militer sınıf arasında, silâh arkadaşlığının devamı sayılan ruh ve sanat arkadaşlığı, RENKA diye isimlendirilen kollektif bir nazım şekli vücuda getirdi.

Renka bir zincirleme şiirdir, şairin biri bir Haiku söyler, yakın arkadaşlarından başka bir şair de ruh ve konu birliğini korumak şartiyle bu Haiku'ya yedişer heceli iki mısra ekler, bir üçüncü şair bu zincire bir Haiku daha ekler, onu bir dördüncü şairin gene yedişer heceli iki mısraı takip eder ve Renka bu düzende uzayıp gider.

Renka militer sınıf arasında doğmakla beraber, bilhassa M. Basho'dan sonra, sırf bu büyük üstada duyulan sonsuz saygının devamı olarak, bütün Haiku şairleri arasında sürdü gitti.

Kitabımızın 228 sayılı şiiri böyle bir Renka'nın Basho-Kyorai-Boncho ve Shiho'ya ait olan bölümüdür. Bu örnekte şiirin hece sayısı olduğu gibi bırakılmıştır.

SENRYU

XVIII. yüzyılda, yaradılışı satirik şiire çok yatkın bir Ja-

pon şairi, Senryu (Karai HACHİEMON), ilerde kendi adıyla anılan bir şiir türü yarattı.

Senryu aslında şekil bakımından Haiku'dan hiç te farklı değildir, bu fark yalnız şiir anlayışından doğar. Senryu'da, Haiku'nun çok önemli unsurlarından biri sayılan mevsimler önemli değildir, konu tenkit edici, alay edici bir görüşle insan hayatına veya topluma yönelmiş bir satirden ibarettir.

Senryu günümüzdeki Japon şiirinde de sürüp gidiyor. Kitabımızın şairle ilgili bölümünde bir-kaç Senryu bulacaksınız.

DODOİTSU

Dodoitsu 7-7-7-5. düzeninde, 26 heceli ve dört mısralı bir nazım şeklidir. Klâsik Japon şiirinde dört mısralı kıt'a pek gelenekten sayımasa da, Dodoitsu bilhassa halk türkülerinde oldukça yaygındır. Dodoitsu'nun karşılıklı söylenmiş çift örnekleri de vardır, kitabımızın 17 sayılı şiiri böyle bir Dodoitsu'dur.

VEZİN

Klâsik Japon şiiri, bütün nazım şekilleri ve şiir türlerinde hece veznine dayanır. Yalnız bu hece vezni, şiirin başından sonuna kadar mısralardaki hecelerin sayı bakımından eşitliğine değil de 5-7 li düzenin nazım şekline bağlı bir tekrarıdır. 5-7'li düzen, Japon şiirinin ilk kaynakları Kojiki ve Nihongi'de görüldüğü gibi, 3 ile 9 arasında değişen tereddütlü devirlerin durulmasından sonra gelenek halini aldı.

Japoncada hemen her hece bir sesliyle bittiği ve seslilerin de hepsi kısa olduğu için, zaten bu dilde Aruz gibi hecelerin açık veya kapalı, seslilerin kısa veya uzunluğuna dayanan daha renkli ve zengin bir müzik sistemi kurmaya da imkân yoktur.

Batı şiirini iyi tanıyan Japon şair ve edebiyat tarihçilerinden birkısmı, dillerinin bu özelliğinden şikâyet ediyorlar.

KAFİYE

Klâsik Japon şiiri, gene Japon dilinin fonetik özelliğinden ötürü şiirde kafiye diye katma bir müzik unsurundan da mahrumdur.

Japonca'da hecelerin sesliyle bitmeleri bu dildeki kafiye

imkânını hiç iltifat edilmiyecek kadar fakirleştirmiş, ve klâsik Japon şiirinde kafiye geleneği bu yüzden kurulamamıştır.

Kendi şiirlerindeki kafiyesizlik, batı şiirini tanıyan Japon şairlerinden bırkısmını kafiyeye doğru çekiyor; ingilizce yazdıkları şiirlerde büyük bir merakla kafiye peşinde görünüyorlar.

ALLİTERASYON

Hece kalıplarından bile yalnız 5-7'li düzenle yetinmenin doğurduğu monotonluk ve üstelik kafiyesizlik, klâsik Japon şiirini, şiirde müzikal unsurları başka yollardan arayıp bulmaya götürdü. Alliterasyon bunların başında gelir.

Aşağıdaki iki Haiku şiirde taklit yoluyla elde edilen alliterasyon için güzel birer örnektir:

278.

Deniz kıyısı boyunca
Devrilir dalgalar... devrilir gür...
Devrilir gür...

İzen

279.

Sedir ağaçları arasında
Islık çalıyor meltem
Fifiyu... fifiyu... fifiyu...

İzen

Klâsik Japon şiirinde kelime tekrarından doğma alliterasyonlar da önemli bir yer tutar:

280.

Şu erik çiçekleri
Ne kırmızı, ne kırmızı,
Ne kırmızı, değil mi...

İzen

365.

Dağ gülü;
Yapraklar çiçekler yapraklar
Çiçekler yapraklar...

Taigi

Bilinerek düzenleniyorsa, şiirde alliterasyonun en zoru, en incesi ve en ustacası kelimelerdeki sesli ve sessizlerin anadil müzikâl karakterine bağlı özelliklerinden faydalanma yoludur.

Klâsik Japon şiirinde bu çeşit alliterasyonun örnekleri, daha çok en büyük Haiku şairlerinde bulunabiliyor.

Aşağıdaki Haiku'da şair-Buson 'K' sesinden, zamanın ağır ağır geçişindeki acılığı belirtmede faydalanıyor. Şiirin aslında da, tercümesinde de beşer tane 'K' sesi var:

Osoki hi ya
Kodama kikoyuru
Kyo no sumi.

367.

Mıymıntı günlerden biri
Kyoto'da bir köşede
Kulaklara yankılar geliyor.

Buson

Şu Haiku'da da Buson 'O' sesinden uzaklık, 'K' sesinden soğukluk sağlıyor. Şiirin aslında sekiz tane 'O', altı tane 'K' sesi var. Tercümesinde bu düzeni, Türkçemizde 'O' dan çok 'A' olduğu için ve dilimizde 'O' dan sonra 'O' gelmediği için, ayrıca bizde uzaklık bildiren 'Ta...' ünleminde, bu etki bana göre 'A' dan gelme olduğu için, ayni sayıda 'A' ve gene ayni sayıda 'K' sesi ile elde etmeye çalıştım:

Suso okite
Kokoro ni tooki
Hioke kana.

370.

Mangalın kıyısına
Kakıldım kaldım, gelgelelim
Gönlüm ne kadar uzakta...

Buson

Bu çeşit alliterasyonun daha renkli bir örneği de gene Buson'un şu Haiku'sudur. Şair bu şiirde iki sesi, tonlu ve tonsuz olarak kullanmayı denemiş. Benim kendi sezişime göre Buson bu ikilikle konudaki feodal samurai'ın davranışındaki sertlik, çeviklik ve erkeklikle, onun karşısında el-pençe divan duran han veya otel sahibinin yumuşaklığı, ağırbaşlılığı ve itaatini duyurmak istemiş olmalıdır.

Şiirin aslında iki 'D', 2 'T', 1 'G', 4 'K'; tercümesinde de, 4 'D', 4 'T', 1 'G' ve 4 'K' sesi var:

Yadokase to
Katana nagedasu
Fubuki kana.

379.

Çıkageldi tipinin içinden biri
Çözerek kılıcını attı yere
Bana bir yatacak yer dedi.

Buson

SÖZ SANATLARI

KENYOGEN

Şiirde söz sanatları ve kelime oyunları pek çok dilde yaygın durumda. Japonca, söylenişi bir, anlamı ayrı kelimeler bakımından çok zengin bir dil, onlar bu çeşit kelimelere Kenyogen diyorlar, bu zenginlik Japon şiirinde kelimeyi cinaslı, tevriyeli; yani iki anlamda kullanmayı kaçınılmaz hale sokmuş. Ama dünya dilleri, ayni dil gurubunda bile birbirine simetrik değil ki şiir çevirenler karamsarlığa kapılmasın...

KİREJİ

Japonların bir de Kireji dedikleri kelimeler var; bunlar şiirde bir kelime anlamından çok, duygu anlamı veriyorlar; bu bakımdan tam olmasa da bizdeki ünlemleri andırır durumları var.

Klâsik Japon şiirinde bu çeşit kelimelerin en çok kullanılanları YA, KERİ ve KANA.

Ya kelimesi, ah, of, oh... yerine geçiyor, ayrıca soru ve şüphe de anlatabiliyor.

KERİ, bazan hayranlık bildiriyor, bazan da şiirdeki olayın geçmiş bir zamanda olduğunu veya yapıldığını anlatıyor

KANA, duygunun önünde okuyucunun dikkatini çekiyor.

Bütün bu Kireji'ler yukarda açıklanan amaçlardan başka, hiçbir anlam taşımaksızın da kullanılabiliyorlar.

BENZETMELER

Klâsik Japon şiirindeki söz sanatları arasında, önemli bir yaratma zenginliği de benzetmelerden geliyor.

Şair, yaban kazlarının dizi dizi göç ettikleri puslu gökyüzünü soluk bir mürekkeple yazılmış bir mektuba benzetiyor. burada ayrıca göç-gurbet, gurbet-mektup... ilgileri de var.

Şair, dökülen erik çiçeklerini, içindeki bütün incileri masanın üstüne boşaltmış istiridyeye benzetiyor, bu benzetmede de şekil-renk-kıymet ilgileri var.

Şaire göre aya bir sap takılabilseydi şüphesiz yelpazelerin en güzeli yapılmış olurdu.

Şaire göre, kiraz çiçekleri gökyüzünden inmiş melekleri andırmaktadır.

Gözyaşları çiğlere, yarasanın kanatları kırık şemsiyeye, uzun gece sülünün kuyruğuna benziyor.

Bazı Tanka ve Haiku'lar yalnız benzetmeden ibarettir; gökyüzü okyanusunda buluttan dalgalar yuvarlanmakta ve ay gemisi bir yıldız ormanı içinde tek başına yol almaktadır.

İşte çalılardan bir kapı, kilidi de sümüklüböcekten.

TEZAT

Şiirde anlam ve diğer bakımlardan birbirine tabantabana zıt kelimeleri bir arada bulundurma merakı klâsik Japon şiirinde de çok var.

Şair bembeyaz kamelyayı kapkaranlık kuyuya düşürüyor; evin birinde bir insan hıçkırıyor, dışarda davullar çalınıyor; parıl parıl ayın altından kapkara cüppesiyle bir rahip geçiyor; bir yanda bulaşık suyu, bir yanda o cânım erik çiçekleri var; bir yandan sidik kokusu yükselmektedir, bir yandan krizantemlerin kokusu; işte bembeyaz karlar ortasında kapkara bir karga; ateşle kar, gülmekle ağlamak, hastalıkla sağlık, sıcakla soğuk, güzelle çirkin yanyana.

Bu çeşit tezatlardan bir şiirde birden çok zıtlıkları karşılıklı iki gurup halinde bulunduran şiirler de var; şair yıldızlarla kurbağalardan sözediyor: Yıldızlar yukarda, uzak, parıl parıl ve sessiz; kurbağalar aşağıda, yakın, kara kara ve geveze.

Başka bir şiirde de tezatların en şiddetlisi var; uykucu kelebeğin biri tapınağın çanına konmuş sızmak üzere: Çan çok sert, kelebek çok yumuşak; çan büyük, kelebek küçük; çanın fonksiyonu müthiş bir gürültü, kelebeğin uykusu yumuşak bir sessizlik, yaşaması da öyle ya...

Bir şiirde de hareket yönlerinin aykırılığından doğma güzel bir tezat var: Akşam çöküyor; sesler alçalıyor, çiçeklerin kokuları yükseliyor.

ARMONİ

Şiirde, birbiriyle ilgili bulduğumuz elemanları bir arada bulundurmak gibi bir söz sanatı daha var; biz buna divan şiirinde tenasüp derdik. Klâsik Japon şiiri bu söz sanatına da geniş bir yer ayırıyor.

Kar ve çiçek renk ve şekil bakımından birbirini andırırlar, kırağı ve krizantem de öyle, kelebekle kadın arasında pek çok yönlerden armoniler var, erkek deyince feodal devirde akla hemen kılıç gelir, mantarla ay aynı biçimdedirler, ağaçkakanın tıkırtısı balta sesini andırır, uzun bir bahar günü kumsalda uzayıp giden ayak izleri görmekteyiz, sonbahar insana ihtiyarlığı hatırlatır, şu sararmış çayırlar üstünde köpeği ile yürüyüp giden köylü çocuk ne güzel bir kompozisyon.

Irmağın kenarında düşkün kadınlardan biri isten tutulacak yeri kalmamış bir tencereyi temizlemeye uğraşmaktadır, eninde-sonunda tencereyi temizliyeceği belli, ama kendindeki lekeyi ne yapsın...

Bu çeşit armonilerin alıştığımız düzenlere uygun olanla-

rından başka bir de sürrealist gibi olanları var. Sarı ses, beyaz uçuş, beyaz karanlık, soğuk gürültü, kara tıkırtı,... gibi. Bunlar daha az ama, belki de daha değerli.

Klâsik Japon şiirinde bunlardan başka bizim divan şiirinde telmih, teşhis ve intak, hüsn-i tâlil,... demeye alıştığımız sanatlara benzer söz sanatları da var, ama öbürleri kadar bol değil.

SEMBOLLER

Klâsik Japon şiiri, kendi içinde klâsik duruma gelmiş birtakım semboller de kullanır, bu semboller Japon şiirinin biraz da sözü kısa ve öz söylemek merakından doğmadırlar; bahar için bir çiçek, sonbahar için dökülen yapraklar, yaklaşan kış için rüzgârın serinlemeye başlaması, kendileriyle ilgili herşeyi sahneye beraberlerinde getirmiş sayılırlar ve tam bir dekoru veya olayı göstermek veya anlatmak için yeterlidirler.

Şair herşeyi söylemeyince okuyucuya eksiği tamamlama şansı verir, biz bu eksiği sanat heyecanımızın olanca büyüklüğü ve genişliği ile doldurmaya çalışırız, bu şekilde eser, dayanılmaz bir çekicilikle bizi kendine bağlar ve kendi varlığımızı onun bir parçası olmuş buluruz.

Japon kültürü ve Japon şiiri kütleye değil, kaliteye önem verir. Bu bakımdan Japon şairi eserinde kestirme yolu tutar. Kestirme söz titizliğinden de dilde tasarruf çıkıyor. Semboller zamanla öyle geliştiler ve ortak mal özelliği kazandılar ki, bu, şairlerdeki sanat bağımsızlığını gölgelemeye başladı, hattâ ilerde modern Japon şiirinin doğumunu hazırlayan sebepler arasında yer aldı.

Ay dolunayı, puslu ay ilkbaharı, soğuk ay kışı anlatıyordu. Bebek festivali ilkbahar, gündüz uykusu da yaz anlamındaydılar. Marifet değil ama, bizim divan şiirimiz bu klişe benzetmeler bakımından Klâsik Japon şiirinden daha zengindir.

TEKNİK :

METOT

Klâsik Japon şiirinde şairin tutumu daha çok sembolizme ve empresyonizme uyar. Japon şairi hikâye anlatmaz, kuru kuru ders vereyim de demez. Japon şairi eserinin sonuna, anlamı burada kesiyorum diye nokta da koymaz. Amaç güzellik

değildir, bu yüzden klâsik Japon şiirinin artistik titizliği ve yapmacıklığı da yoktur. Şairin amacı eserini sahneye koymaktır, okuyanın yazandan daha ârif olması gerekir; okuyucu hayal gücü ile kendi akıl ve ruh zenginliği ölçüsünde sahnedeki bu esere birşeyler katacak, yazılmayanı yazacak ve eseri tamamlıyacaktır.

Bu konuda sözeden Japon şair ve edebiyat tarihçileri, klâsik Japon şiirindeki "mistik melâl" in, anlam kapanıklığı ve sonu varmış da söylenmemiş gibi davranışın yabancılar tarafından değerlendirilemediğinden şikâyet ediyorlar, Japon şiirinin "biblo" sayılışından bayağı alınıyorlar.

Japonlara göre, Avrupa şiirinde bir batı rüzgârı için sayfalar dolusu kaside yazmak, (P. B. SHELLEY: Ode to the west wind) çok duygulu bir yaratık olan insana, yaradılışına yakışmaz bir düzende davranmak demektir.

Klâsik Japon şiirindeki şiir formlarının kısalığı da bu anlayıştan doğuyor.

ANLAM

Tanka'lardan ve bilhassa Haiku'lardan pek çoğu yerli okuyucular tarafından da çeşitli anlamlarda anlaşılır ve açıklanır. Bu Türk okuyucularına Ahmet Haşim'i hatırlatıyor, ona göre de şiir ne kadar çeşitli açıklanabiliyorsa, o kadar zengindir. Japon şiirinde de şiirin amacı, anlamlı olmak değildir.

DİDAKTİK YÖN

Yalnız şiir olabilmek amacı ile yetinmiyen klâsik Japon şiiri, bir dünya görüşüne bağlı yaşama felsefesi yapan yönüyle, didaktik özellikler de taşır. Ama bu didaktik tarafı, hiçbir zaman karşısındakini küçümsiyen veya korumaya kalkışan bir nasihat pozunda ve kuruluğunda değildir. Daha çok, okuyucuya durumu gösterip, duygu ve düşünce bakımından doğru olan yöne çevrilmesini dostça tavsiye eden bir kibarlığı vardır.

BENCİLLİK YOK

Japon şiirinde bencillik yoktur. Her varlığın, -tasavvufta

da olduğu gibi-, aslında bir tek varlık olduğunu anlıyacak yükseklige erişen insan, kendini varlıklardan, varlıkları da kendinden sayar. Bu, insanı, yalnız insanlar içinde değil, koca bir evren içinde bile kardeşliğe götürür. Varlıkların kardeşliği ve sonsuzluğu içindeki insan, kendini ancak dış duyguların kılavuzluk ettiği kendi aktivitesi içinde tek bulabilir. Bu kendini tek buluş, kıyaslamayı hayvanlar, çiçekler ve taşlarla kendi varlığımız arasında yaptığımız zamanlar çok belirlidir ama, amaçları bir olan aktivitelerdeki benzerlik de insanı gene varlıklar içinde silinmeye yöneltir ve insan bencillikten kurtulmuş olur. İşte bu düşünüş, Japon şairini, sosyal davranışlarında ve bunun yankısı olan sanatında tam anlamı ile hümanist yapar ve bu sıcak davranışlılıktan da hoşgörürlük doğar. Ama bu, yalana-dolana, eğriye-büğrüye gözyumma değil, varlıkların normal fonksiyonlarını olduğu gibi karşılayabilme olgunluğudur. Örnek diyelim; kuş öter, yılan sokar...

İLİM İLİM BİLMEKTİR...

Zen'e göre, insan için ilim, kendini bilme ilmidir; kendini bilen Tanrıyı bilir, (Buddha).

Varlık bütünü ile ve bütünü içinde varlıktır. Bundan dolayı varlığın parçasını ayrı karakterde değil, bütününün malı olan karakterde görmemiz gerekir. Aşk bir parça ise, ve biz Tanrıyı seviyorsak, Tanrının da bizi sevdiği şüphesizdir. Böylece bilginin yükseği, parçada bütünü görebilenidir. Öyleyse şiir, küçükle büyüğü, azla çoğu; kısaca parça ile bütünü söyleyebilmelidir. Klâsik Japon şiirinin o görünüşteki basitliği de herhalde buradan geliyor.

FİLDİŞİ KULE

Avrupalı şair, türlü sebeplerle, içinde yaşadığı toplulukla ilgilerini kesip, fildişi kulesine çekilince artık yalnızdır. Japon şairi öyle değil, o fildişi kuleye çekilse bile yalnız değildir; çünkü yalnızlık, gene bütün diğer varlıklarla sarmaşdolaş yaşamak demektir. İnsanın insanlardan uzaklığı, evrene yakınlığını kuvvetlendirir. Bu yüzden Japon şairi, yalnızlıktan moda diye şikâyet eder görünürken, bu yalnızlığın kendine verdiği aktivite hürriyetinin sonsuzluğu ve tabiatın tadı-

nı çıkarma fırsatından duyduğu mutluluğu da imrendire imrendire anlatmak ister. Ama gene de Japon şiirindeki yalnızlık, insanı insanlardan kaçıp kurtulmaya kışkırtan bir mutluluk değildir. Bu belki yalnızlık acısını dindirmeye çalışan bir davranıştır ve bu davranışı yalnız kaldığımız zamanlarda kullanmak için silâh diye saklamamız gerekmektedir.

KOMPOZİSYON

Japon şiiri, o minicik nazım şekli içinde bile zamanla gelenek olan bir kompozisyon plânı yürütür.

Şiir önce bir dekor çizer; bir zemin hazırlar, bu dekor ekseriya mevsimlerden biriyle ilgili yalnız bir tek kelimedir. Bu dekor içinde şair şiirine konu olacak olayı, varlığı veya duyguyu yerleştirip okuyucuya sunar ve şiir biter. Daha doğrusu şairin işi biter de okuyucununki başlar.

SİSTEMATİK

Japon şiiri antolojilerinde, kitapta şiirleri sıralamanın gelenek olmuş bir sistemi vardır. Klâsik Japon şiirinde daha çok Haiku'lar için kurulan bu düzen, şu sırayı gözetir:

1 — Mevsimler,
2 — Gök ve elemanları,
3 — Dağlar-bayırlar,
4 — Tapınaklar ve manastırlar,
5 — İnsanlar,
6 — Hayvanlar,
7 — Bitkiler.

Konuya göre düzenlenmiş bu sıralama sistemi, pek öyle ince eleyip-sık dokumaya elverişli değilse de gelenek olduğu için günümüze kadar böyle gelmiştir.

Bazan bu ana bölümlerden yalnız birine değil, bir-kaçına birden girecek genişlikte şiirler de vardır. Ayrıca bu sıralama, kelimeyi temden daha önemli tutar. Bunlardan başka sıralamada yerini bulamadıklarımız da yok değildir.

Bütün bunlara rağmen, eserleriyle kendi başlarına da bağımsız küçük birer antoloji bütünlüğü gösteren Basho, Buson, İssa, Shiki gibi büyük Haiku şairlerini kitabımızda bu gelenek olmuş sisteme göre sıraladık.

KONU

I.

İNSAN

DÜNYA GÖRÜŞÜ

Klâsik Japon şiiri, dünya görüşünü daha çok Zen'den alır. Bu görüş, bütün varlıkları ihtişam ve sonsuzluktan uzak bir gözle seyretmeyi gerektirir. Felsefe yönü ağır basan şiirleri anlamak, Hind-Çin-Japon kültür ilgilerini tanımakla kolaylaşır.

Genel ölçülere göre, bu dünya bir ölümlü-kalımlı dünyadır, bütün yaratıklar gibi insan da ölümlüdür, bu göz açıp-kapamalı dünyada zenginlikmiş, fakirlikmiş, başımıza gelecek sonucu -ölüm-, değiştiremez, ömür dediğin meşe kömürü ateşi gibi tez geçer, dünya berbattır; bir kez yolun düşmeye-görsün, yaşamak ıstıraptır, dünya bir elem-keder dünyasıdır; ama çiçekler o fikirde değil, bakın gene açılmaya başladılar... Öyleyse dünyada iyi-kötü diye birşey yoktur, Tanrının değişmez düzeninde yaşama felsefesi yapmadan yaşamaya bakalım.

Japonya, başlangıcından günümüze kadar hemen her çeşit din ve felsefe sistemini tanımış, fakat bunlardan yalnız birine saplanıp kalmamıştır. Ayrıca, kaynağı dışarda olan bu sistemler, Japonya'da, gelişlerindeki katıksızlığı hemen her zaman kaybetmişlerdir.

Japon şiiri belirli bir din veya felsefe sisteminin propagandasını hiçbir zaman yapmaya yanaşmadığı için, Japon şiirindeki insan düşünüşünü batıdaki felsefe doktrinlerinden birine bağlamak ne doğru olur, ne de kolay olur. Buna rağmen, insanlar her devir ve her yerde insan olduklarına göre, Japon şiirindeki düşünüşlerle, bildiğimiz düzenler arasında şüpheli de olsa birtakım ilgiler sezinlemek mümkündür.

İşte bu görüşle klâsik Japon şiirinde yer yer rasyonalizm,

septisizm, pragmatizm, empresyonizm... le karşılaşabileceğimizi sanıyorum.

İNSAN PSİKOLOJİSİ

Japon şiirinde insan psikolojisi konu olarak çok önemli yer tutar. Zaman ve mekânın değiştiremediği mutlak insanın hemen-hemen her çeşit duygusunu büyük bir incelikle anlatan bu şiirler, şüphesiz milletlerarası ölçüde de üstün bir değer taşımaktadırlar.

Klâsik Japon şiiri, aşkı insan duygularının en güçlülerinden biri olarak gösterir. Zaten Zen, kâinat sevdasıdır, bu sevda olmadan herşey mânasızdır, Zen'e aşk dersek, Haiku'ya da aşk şiiri deriz. Aşk erkek için kadın güzelliğine hayranlıktır, aşk bir anda doğar ve insana bin yıl sürecekmiş gibi gelir, aşk öyle bir başarıdır ki, insan aşkı uğruna çıkarılan dedikodulara kulak asmasa da olur, aşktan geceler uykusuz geçer, aşk sonsuzdur, aşk insanın rahatını-huzurunu kaçırmaz da değildir tabiî; bir saniye yanından ayrılmak istemediğimiz sevgili bazan bize ayrılık acılarını da tattırır, ondan ayrı iken tek umudumuz sevgiliyi rüyada görmektir, bu umudun yarattığı sevinçle gözümüze uyku girmez ki, rüyada onu görelim... Üstelik uyusak da o rüyaya teşrif edip gelmez. Sevgili bazan kayıtsızdır, aşkından ölürüz de onun umurunda bile olmaz, sevgili bazan sözünde durmaz ve bu huyu bizde güvensizlikler doğurur, sevgili umudumuzu kırar, gönlümüzü kırar, onun yüzünden türlü iftiralara uğradığımız da olur, ama aşkta tahammül gerekir, âşık ağustosböceği gibi her acısını bağıra bağıra anlatmamalı, pervane gibi sessiz olmalıdır, âşık sevgilisi için her fedakârlığı göze alabilmelidir, sevgililer türlü türlüdür; kimi de sevsen azarlar, sevmesen azarlar, görsen bir türlü, görmesen bir türlü... Sevgiliye pek sokulamadığımız zamanlarda da onu görmek için aman ne sudan bahaneler uydururuz, aşk öyle duygudur ki, insan sevgilisini ve kendini ayrı ayrı yaratıklar sayamaz da bir tende iki can gibi gelir insana... Aşk insana kuvvet de verir, buna rağmen aşk uğruna gene de ne yalvarışlarımız, ne dualarımız olmuştur.

Aşk kendini belli eder, aşkın gizlisi -değrusu ya-, çok na-

filedir, insan aşkını gizlememeli, hemen sevgiliye açmalıdır, ama bunu her âşık yapamaz işte... Aşkın başlayışı delilik, sonu durgunluktur, ilk hızla sonuna kadar gitmek akıl işi değildir; çok seven tez usanır. Aşkı tanımayan gönül kaskatı kesilmiş demektir, aşk öldürücü de olsa taş bir yüreğe sahip olmaktan iyidir.

Aşk kadın için erkeğine bağlılık, onu hep yanında görmek isteğidir, seven kadın şöyle düşünür; erkeğim bir bilezik olsaydı da her zaman kolumda bulunsaydı. Seven kadın, erkeğinin tekbaşına çıktığı gezilerde onun yalnızlığından tutun da, kopması ihtimali olan düğmesine kadar herşeyini düşünür, erkeksiz kadının acıları da az değildir; insan bazan talihinden artık şikâyet etmeye başlar, seven kadının gençliği güzelliği çiçekler gibi açılmıştır, ama bundan kimin haberi var derse, ne yazık değil mi?.. Ama gene de erkek milletine pek güven olmaz tabiî; işte seven kadın, erkeği daha kendisinden soğumamışken bu kuruntunun verdiği acılarla hemen ölüp gitmek ister.

Aşk yalnız kadın ve erkeğin birbirine duyduğu hayranlık da değildir, insan çoluğuna-çocuğuna da âşık olur, sanatına da âşık olur, onlar da başka konu.

Klâsik Japon şiirinde insan çok duygulu bir yaratıktır. İnsan, aslında yaşamayı sever, ona dört elle sarılmıştır, hertürlü belâya katlanma sabrımız da belki bu yaşama sevincimizden doğar. İnsan, yalnızlıktan çok sıkılır, ama yalnızlığı aradığı zamanlar da yok değildir tabiî... Çünkü yalnızlık insana hürriyetlerin en büyüklerinden birini bağışlar. İnsanın bazan türlü sebeplerden canı sıkılır, üstüne bir dalgınlıktır çöker, sonra ufacık bir olayla kendini toparlar ve yaşamaktan mutluluk duymaya başlar. Yaşama düzeni insana birtakım alışkanlıklar kazandırmıştır, evinden-barkından, yurdundan-yuvasından ayrıldı mı bir hasretlik başlar kl, kavuşmadan başka ilâcı olmaz. Ana hasreti, baba hasreti, çoluk-çocuk hasreti... Sonra insan gurbetteyken evindeki ağacı bile özler. İnsan meraklı yaratıktır, kendi ölçüleriyle böcekleri seyrederken bazan onların hallerine gülmekten kendini alamaz, ama bazan da insan olacağına, onların yerinde bulunmak ister. İşte bu duygular, insanların insanlara başka türlü, hayvanlara başka türlü davranmasına sebep olur. Hayvanlara acıdığımız, onları korumak istediğimiz zamanlar da yok değildir.

İnsanda birbirine zıt duygular da vardır, bunların çarpışması insanda kararsızlık yaratır, bazan yaptıklarımızdan pişman oluruz, bazan yaptıklarımızın yanlış olduğunu kabul eder ama gene de kendimizi teselli etmeye çalışırız.

Huyumuzda yalancılık, dedikodu merakı, tembellik, çekemezlik, pireyi deve yapmak, imrenti, caymak... da vardır. Bazan korkar, bazan ürperir, bazan şüpheye düşer, bazan kıskanır, bazan olur-olmaz şeylerden utanırız.

İnsan gururlu yaratıktır; oyunda kardeşimize bile yenilsek gene keyfimiz kaçar. Bazı insan kanaatkâr, bazı insan da açgözlüdür.

İnsan, ömrünün hesaplı-kitaplı olduğunu bilir; her akşam, bugün de gitti diye düşünür ve içine bir kasvettir çöker. Ama kimi ihtiyarlığa özenir, kimi ihtiyarladım diye üzülür. İhtiyarlıkta da insanın zevki geçmiş günlerin anılarından çıkar.

İnsan yaşamayı ne kadar ezbere bilirse bilsin, gene bazı olaylar karşısında hayretler içinde kalır; demek ki dünyamızın imkânları sonsuzdur. Bazan öfkelenir, bazan hayıflanır, bazan bir duygudan öbürüne atlar dururuz, bunların hepsine bir isim yakıştırılır ama öyle duygularımız da vardır ki, kelime bulup anlatamayız işte. Aşkın türlüsü vardır demiştik ya, her türlüsünü anlatacak kelime var mı acaba?..

ÇOCUK

Çevremizde, o yerdenbitme, o iri iri gözlerle boy fıkaralığından hep aşağıdan yukarıya doğru bakan, koşuşan, gülüşen çocuklar olmasaydı, yaşamamız kimbilir ne tatsız olurdu.

Klâsik Japon şiirinde çocuk, insan huylarının hepsini olduğu gibi gösteren yapmacıksız bir yaratıktır; bebekken kendine uzatılan çiçeği bile mama sanıp o minicik ağzını açar, çünkü yaşamaya niyetlidir. Yerde bir tabak dolusu haşlanmış kestaneyi görünce dayanamaz, hemen bağdaş kurup tabağın önüne bir güzel yerleşir. Bahar geldi mi, bağlasanız evde duramaz, bahar rüzgârları esmeye başladı mı o parıl parıl gökyüzünü renk renk uçurtmalarla süslemeye başlarlar. Önemli icatların pek çoğu da çocukların buluşudur; yağmurdan dışarıya çıkamadığı günlerde ne yapacağını şaşırıp kediye

dans öğretmeye kalkar. Kuşlarla, böceklerle arkadaşlık eder, evcik oynar.

Bütün bu kendine has davranışları ve dünyanın gerçekliğinden kaçan âlemleriyle çocuklar hepimiz için bir imrenti konusudurlar. Katıksız mutluluğun ne olduğunu görmek isterseniz uyuyan bir çocuğun yüzüne bakın yeter.

KADIN

Klâsik Japon şiirinde kadın önce her devir ve her ülkedeki kadındır; yani Tanrı onu nasıl yaratmışsa öyledir. Japon şairi parıl parıl bir bahar gününde o kapkara entarilere bürünmüş yapayalnız oturup duran rahibeye acır, onun için aklında başka düzenler kurar, başka yakışıklar düşünür.

Kadınla yaş arasındaki ilgiler, Japon şiirinde de bildiğiniz gibidir. Bunların dışında kadın annemiz, kızkardeşimiz ve sevgilimizdir.

DİN

Japonya, bir tapınaklar ve manastırlar ülkesidir. Kalabalık insan topluluğundan kaçıp dağ başlarına sığınan tapınaklar yalnız tapınaklar değil, bir sanat ve edebiyat merkezi, bir şair ve bilgin kaynağı olmuşlardır.

Japon şiirinde din propoganda yapmaz. Didaktik bir yönü de olsa okuyucu nasihat ağırlığından doğma sıkıntılar içinde değildir. Japon şiirinde din şiir için bazan yalnız bir dekor verir; dağ tapmağı, rahip ve çömezleri, çalan çanlar, yanan mumlar, sıra sıra Buddha heykelleri, taş pagodalar... Bazan bir manastır hayatından tablolar gösterir; yapayalnız bir rahibe, odun yaran yaşlı bir rahip, tapınağa adanan bir çocuk... Bazan dindeki ihmalli davranışlarımızı ayıplamadan anlatır geçer; şairin niyeti tapmağa gitmekti ama, çiçeklerin güzelliği aklını çeldi ve tapınaktan vazgeçti.

Belirli günlerde yapılan dinî törenlerle ilgili şiirler de var; Bütün Ruhların Ziyafeti... gibi.

Din insana öyle bir görüş, anlayış, açıklayış sistemi kazandırır ki, nereye baksak, neyi görsek hep bu sistemin gözlüğünden geçenleri görmüş ve anlamışızdır. Yunus Emre bir şiirinde:

"Çıkmış islâm bülbülleri .
"Öter Allah deyu deyu."

Diyor. Bir Japon şairi de kuşların ötüşünde ayni anlamdaki HOKEKYO kelimesini duyuyor. Biri müslüman, biri Buddhist; şu insanlar ne kadar da birbirine benziyor, değil mi?..

Gezgin derviş yaşayışı, Japon şiirine bir de yolculuk temi ekler. Yolculuk tekbaşına yapılıyorsa zordur; insan ya kuşu, ya çiçeği, ya gökteki ay'ı kendine yoldaş edinebilirse ne mutlu.

Yolcuların hali meydanda; üstündeki urbaları çıkarmadan çayır-çimenin üstünde yatmak da var, menzile varmadan ölüp kalmak da... Ama gezginlik öyle çekicidir ki, insan herşeyi göze alır. İsterse adı gezgin derviş çıksın, umurundaydı sanki...

SAVAŞ

Vuruşma-dövüşme Japon tarihinde hiç eksik olmadı. Japon tarihini okuyanların tüyleri diken diken olur. Feodal devirde öyle iç savaşlar oldu ki kan gövdeyi götürdü; günde kırk-elli bin insan öldü. Samurai'lar hep kılıçla gezerler, savaşacak adam bulamadılar mı birbiriyle kırışırlardı. Samurai'ların hanımları hançer takınır, çocuklarına örnek olmaya çalışırlardı. Japon militarizmi günün birinde bütün Asya'yı, belki de bütün dünyayı eline-avucuna almayı bile düşünmüş olmalıdır. İşte böyle bir milletin şiiri bütün yabancı edebiyat tarihçileri için dünyanın en büyük epik şiiri olarak şekillenecek diye beklenirken, dünyanın en ince ve en barışçı şiirlerinden biri olarak karşımıza çıkıverdi.

Japon şiirinde epik şiir aramak boşunadır. Savaş, şiirde tek-tük konu edilir ama, her zaman kaçınılması gereken bir âfet gibi.

Bakın şu ovada bir armut ağacı çiçek açıyor, ama bu ovada bir zamanlar yaman bir savaş olmuştu da yığınla insan ölmüştü. Ölenlerle açılan çiçekler arasındaki ilgileri varsın okuyucu kendi düzenlesin...

Bu meydanda da eskiden büyük bir savaş olmuştu da

40.000 insan ölmüştü, bakın rüzgârın esişinde bile onlara hürmet var.

Kısaca, İmparator ve Japonya uğruna insan kahramanlığının en büyüklerinden örnekler veren Japonlar, şiirde hiçbir zaman şöyle asarım, böyle keserim edebiyatına düşmediler.

FOLKLOR

Atalarımızdan-dedelerimizden kalma birtakım aslı-astarı olmayan inanışlarımız vardır. Şunu uğurlu sayarız, bunu uğursuz sayarız. Davranışlarımızda bu inanışlar bizi ölçülü olmaya zorlar. Akıl terazisine vurulsalar hiç de ürkütücü olmadıkları anlaşılır ama, ne yapalım öyle görmüş, öyle inanmışızdır; gene de yakamızı pençelerinden kurtaramayız.

Klâsik Japon şiirinde bu türlü inanışlar da konu edilmiştir; şair bir şiirinde iyisaatteolsunlardan söz eder, bir kuşun ötüşünü gözyaşı dökeceği şeklinde yorar... Rüya yormak da -hayırdır inşaallah-, bu türlü inanışlarımız arasındadır. Erkeğinden epeydir ayrı bulunan kadın, rüyada kendini kılıç kuşanmış görür, bunu neye yormalı acaba?...., kılıç erkeğin sembolü olduğuna göre, yakında erkeğine kavuşacak demektir.

Şair, yılbaşı gecesi öyle güzel bir rüya görmüştür ki, sevincinden ağzı kulaklarına varmaktadır, ama bu rüyayı kimseye anlatmaz, nemelâzım, kıskanırlar diye korkar, nazar değer diye çekinir de ondan.

Japon şiirindeki bu folklor örgüsünü masallarla tamamlıyalım, kış geceleri insana hemen bir varmış bir yokmuşları hatırlatır, sessiz bir ormanda yol alırken önümüze o masallardaki cadı çıkıverecekmiş gibi olur, siz masala başladınız ya; bakın çocuklar nasıl şamatayı şıp diye kesiverdiler...

II.

EVREN

Japon şiirinde insan, tabiatın içinde bir varlıktır. İnsan, kuşlu, böcekli, ağaçlı, çiçekli... tabiat içinde bir canlıdır. İnsan, tabiatın bir parçasıdır.

Tabiatla olan ilgilerinin zenginliği, renkliliği ve ortadan

kaldırılamazlığı bakımından dünya şiiri içinde Japon şiiri belki de başta gelir.

Japon şiirinde tabiat o kadar güzeldir ki, dünya uğraşmaları ne yazık ki insanları tabiat güzelliklerini seyretmekten uzak tutarlar. Şair kiraz çiçeklerini, erik çiçeklerini, krizantemleri seyretmek için çok az vakit ayırabildiğinden dolayı üzüntüler içindedir. Bencillikten uzak bulunan şair, bahçesindeki erik ağacından, kendisi buralarda olmadığı zamanlarda da bahar gelince çiçek açmasını rica eder.

Tabiat insanı dinlendirir; dünya problemlerinden geçici bir zaman için bile olsa insanı uzak tutar.

Bitki örtüsündeki sürekli değişiklikler, arasıra yeknesak gibi görünüp de insanı aldatan ve sıkan tabiatın aslında ne kadar zengin olduğunu belirtir. Çiçeğin biri solarsa öbürü açar, ağacın biri kurursa öbürü yeşerir, sonbaharda bile çam ve kestane yemyeşildirler. Kısaca bu cömert düzen insanı hiçbir zaman evrende arkadaşsız bırakmaz.

Tabiatla insan arasındaki ilgiler, insanla insan arasındaki ilgilerden daha günahsızdır. Onlarla korkmadan dostluk edebiliriz. Çiçekler ve ağaçlar insanlardan iyidir, çiçek öyle iyi kalblidir ki, kendini yolup koparan insana da kokusunu verir, ağaç öyle iyi kalblidir ki, kendini balta ile kesip yere yıkan adama bile son meyvelerini hediye edebilir. İşte bundan ötürü, tabiattaki birtakım olayları kendimize dert ediniriz; şu ağacın yaprakları neden böyle çarçabuk dökülüverirler ki.. Onları dallarında biraz daha tutmak için elimizden birşeyler gelemez miydi acaba?.. Onların güzelliklerini kıskandık, onlara nazarımız değdi de ondan mı bu kadar kısa yaşıyorlar, kimbilir...

Tabiat ilgi çekici ve düşündürücüdür; suyun berraklığı, krizantemin lekesiz temizliği, adını-sanım bilmediğimiz bir otun güzelliği, bir gün deli bir gün uslu deniz... bize fikir ve duygularımızla tabiatın işine-gücüne karışmak cesaretini bile verir, bunda kendi insanca kıymet ölçülerimize göre davranır ve hükümler veririz. Dökülen yaprakları arkadaş sayarız, çiçekleri şiddetli rüzgârdan korkuya kapılmış görürüz, kuru bir dalı bile kesmeye kıyamayışımız bundandır, yeni kopmuş bir söğüt dalını olur a belki tutar da yeşerir umuduyla gene toprağa daldırışımız bu yüzdendir, sıska bir bitkiyi yeşerdi diye tebrik ederiz, yüzleri gülsün de bahçemizin şenliği olsun-

lar diye çiçeklere kul-köle kesilişimiz de bundan ötürüdür, bitkilerdeki yaşama sevinci, bizi biraz da yaşamaya bağlar...

Ama tabiat düzeni insan mantığına göre değil de, Tanrı mantığına göredir; gülde dikeni beğenmeyiz, çöplükte bile açacak kadar yaşamaya bağlı bir çiçek bizde hayretler uyandırır, hanımeliler en çirkin kokuların yayıldığı yerlerde bile vurdumduymazlıktan gelip, o pis kokulara inat, insanın içini bayılta bayılta mis gibi kokar dururlar. Kısaca tabiat öyle bir düzendedir ki, güzel ve çirkin, iyi ve kötü, yanyana, içiçe, kucak kucağa bulunabilirler.

★

Tabiat yalnız açılan çiçek, yeşeren ağaç, sararan yaprak... değil ki. Birsürü de tabiat olayları var, biz insanlar onlarla da ilgili, onlara da düşünce ve duygularımızla bağlıyız.

Mücevherlere benzettiğimiz o cânım çiğleri dağıtıp bozuyor diye rüzgârı hoyrat buluyoruz; rüzgârda insanca duygular bulamadığımız için üzüntü içindeyiz. Yağmuru, tabiatın tozlu-topraklı yüzünü bir güzel yıkayıp pakladı diye öpesimiz geliyor. Yağmur, hele o her bitkinin bahar umudu olduğu günlerde ne yapsa hoş görüyoruz; bir bahar sağanağı bastırmış, saçımızdan tırnağımıza ıslanmadık yerimiz yok, olsun ne olacak; şeker değiliz ya eriyelim, ama sen yarın sabah gel de şu bizim bahçedeki ağaçlarla çiçekleri gör... Sonra yağmurun elinde öyle bir büyü var ki, yağmur yağarken o gözümüzle dış dünya arasındaki sudan perde içinden varlıkları olduklarından daha güzel görüyoruz.

Tabiat kuvvetleri hep bize çalışırlar diye aslında yanlış bir inanç var içimizde. Bu yüzden şiddetli fırtınayı sevmiyoruz, iliklerimizi donduran kış soğuklarından şikâyet ediyoruz, ama biliyoruz ki, umutla bağlandığımız gelecek bahara kavuşabilmek için bunları da savuşturmamız gerekiyor...

★

Tabiat güzelliğinin bir de tez geçici zamana bağlı yönü var, ama bu zaman öyle kısa bir zaman ki, tabiat tutkunu duygulu ve düşünür insanın gözünü dört açması gerekiyor. Bakın işte güneş doğuyor, ama bu olağanüstü güzellik üç-beş sa-

niye... Bakın güneş batıyor, iki-üç saniye sonra görüntü daha başka olacak, şu resimlerdeki kadar güzel elan buluta bakın, ama iki-üç dakika sonra, o kompozisyon güzelliğini arama... Kısaca tabiat ana insanlara estantanelik tablolar da sunuyor. Siz hiç ayın doğuşunu kadehinize düşen o minicik ve toptoparlak, o kıpkırmızı görüntüden -dolayısı ile diyelim hadi-, gördünüz mü?..

★

İnsanların bencilliğinden söz etmiştik ya, çok doğru bu... Tabiatta tek canlı diye bir kendimizi bellemişiz o kadar... Yalnızlıktan canımız sıkılınca elimizle yapıp bostana yerleştirdiğimiz bostan korkuluğu ile arkadaşlık ediyoruz, hava biraz ayaza çekti mi, bostan korkuluğunun paltosunu aşırmaya kalkıyoruz, şu köye hangi yoldan gidilir diye -ortalıkta adam yoksa-, yolu bostan korkuluğundan sormak geliyor içimizden, ama ayağının dibindeki fasulyeleri bile kargalara çaldırdı diye bostan korkuluğuna kızıyor, bizim gibi batan güneşi uzun uzun, doğan ayı hayran hayran seyretmiyor diye onu duygusuz sayıp küçümsüyoruz, bir yıllık yağmurdan kardan çürümüş; bu bostan korkuluğundan artık yakacak odun bile çıkmaz, diye de zavallıya değerlerin en iğlisini biçiyoruz.

Ama insan olarak gene de duygulu yaratıklarız; tabiattaki cansız varlıklar arasında kardeşliğe benzer kaynaşmalar, anlaşmalar sezinliyoruz.

★

Ne tabiat ananın zenginliğine sınır var, ne insan duygularının inceliğine; erik çiçeği demişiz, kiraz çiçeği demişiz, krizantem demişiz... gözümüzü-gönlümüzü vermişiz. Gülün yabanına, yaban olmıyanına; kırmızısına, beyazına, sarısına âşık olmuş, bülbülü de kendimiz gibi sanmışız. Akşam sefalarına, şakayıklara, hanımelilere çoluğumuz-çocuğumuz gibi bakmışız. Dağlarda bayırlarda böğürtlenler, gelincikler, morsalkımlar görmüş, bunları kim sular, kim gübreler diye tasalanmışız. Gözümüzden ne nergisin, ne lotüsün, ne de zerrinin güzelliği kaçmış. Hepsine de bir ad bulmuş, bir isim yakıştırmışız; Polovniya, çay çiçeği, Şaron gülü...

Peki hepsi bu kadar mı, nerde..., tabiat ana öyle zengin ki, adını-sanını bilmeyip de bu cahillikten utandığımız zamanlar da olmuş. Ama gene de çiçekleri sevmişiz, çiçeklere tutulmuşuz; zora geldik mi, bize ne adlarından deyip geçmişiz. İnsanlar varlıklara ne güzel isimler takmışlar, hele bazıları var, adı varlığına, varlığı adına öyle yakışmış ki, daha güzeli ve uygunu şüphesiz bulunamazdı.

★

Çiçeğin çiçekliği yetmemiş..., ağaçlar da başka dünya. Şu dağ gibi çınar, şu gelin gibi erik, şu sülün gibi söğüt, şu yaz-kış yemyeşil çam, dağda barınak, bahçede gurur, su kıyısında arkadaş, tepede sırdaş olmuş bize. Duygulanmak hep gönül kaptırmaca oyunu değil ya..., örnek diye şu turpu alalım ele; zehir gibi de acı mubarek, ne olacak, sonbahar rüzgârından... Şu anasondaki şaşkınlığa da bak; yağmur altında çiçek açayım diyor seninki... Şalgamlar nedense bir yeri işaret edip gösteren uzun bir parmağı andırıyorlar. Patatesin, toprağın üstündeki kısmı gözlerimizi ilgilendiriyor, toprağın altındaki kısmı da tencere yolu ile midemizi. Patatesler çok yamru-yumrudurlar nedense, değil mi?..

★

Hani tabiatta tek canlı diye yalnız kendimizi bellemişiz demiştik ya, işte gene yeri ve sırası geldi.

Tek hücreli amipten gemi gibi balinaya değin dünya kadar da hayvan var. Mikroskopu bir yana bırakalım, şu gözle görünen dünyamızda böcekler doğrusu çok ilgi çekici yaratıklar.

Eskiden, çift kanatlı uçaklar vardı ya, işte yusufçuklar onlara benzer, bundan dolayı onlara tayyare böceği de deriz. Yerden iki arşın yukarsını kendi dünyaları etmişlerdir, vızır vızır uçar dururlar. Gündüzleri çok işgüzar, akşamları romantik ve hülyalıdırlar.

Kelebekler de başka..., yalnız gezmek gibi tedbirsizlikleri hiç yok, hep çift çift dolaşıyorlar. Baharda erik, kiraz ve şeftali çiçekleri dökülmeye başladı mı ağaca yükselen kelebekleri dökülen çiçeklerin ağaca dönmeleri sanır insan.

Gevezelikte ağustosböceklerinin üstüne yaratık yoktur, hele o durgun yaz öğleleri...

Çekirgeler, yapmacıklı ürkeklikleri bir yana, insanlara oldukça yakındırlar, yazın bostandaki çardakta geceyi geçirmek zorunda kalırsanız arkadaşınız olurlar ve yiyeceklerinizi de kardeşpayı sizinle bölüşmek isterler. Ahbaplığı iyice ilerletebilirseniz çekirgeye kulübenizi emanet edebilirsiniz, evde çocuğunuzu yalnız bırakmak gerekirse, hiç merak etmeyin, çekirge ona da arkadaşlık edebilir.

Ateşböcekleri, yemyeşil tabiatın koyu gölgelere büründüğü gecelerde minyatür fenerlerdir, çevrelerinden çok seyredenlerin gönüllerini aydınlatırlar.

Yılın bol meyveli, bereketli bir yıl olduğu sineklerin çokluğundan belli olur.

Sivrisinekler Japonya'da da yok pahasına sıtma satarlar.

Pireler ister ki, geceler uzun olsun, uykular ağır olsun, ortada çıt olmasın. Her yaratığın huyu-suyu başka...

Pervane Japonya'da da -nerede değil ki acaba?...-, âşıktır. Başına gelenleri anlatmaya bilmem lüzum kaldı mı?..

★

Birtakım hayvanlar da, insanlara yanaşmaz. Geyik ürkek ve alımlıdır, tilki kurnaz bir hırsız, yılan yaratıkların en soğuk olanıdır. Gelincik diye bir hayvan vardır; öyle ağzının tadını bilir ki, hangi gölde iri ördek, hangi kümeste semiz tavuk varsa ona sorun siz.

★

Evcil hayvanlar daha bizdendir. Kedi sanki içimizden biriymiş gibi gelir tam başköşeye kurulur, mırıl mırıl da, mırıl mırıl...

At asil hayvandır, yolda hem bizi taşır, hem de yoldaşımız olur.

Eşek hoşaftan anlamaz, yol kenarındaki cânım bir bitkiyi hart diye koparıp bir güzel yer.

Sığırlar ayrı ayrı her insana -farklı olmamız onlara farkedecekti sanki-, uzun uzun bakarlar.

★

Voltaire'in güzellik konusundaki bir yazısında çok önemli bir yaratık olan kurbağa, klâsik Japon şiirinde müzisyenler sınıfındandır, bazan insanın yüzüne asık bir suratla bakar durur, bazan da cump... diye suya dalışı sessiz bir yaz bahçesinde kadans yerine geçer.

★

Çevremizde bir de kuşların dünyası var. Şen serçeler, durgun tarlakuşları, tembel ve sevda düşkünü gugukçuklar, süslü tavuskuşları ve o minicik gövdesinden ötüşlerin en güzelini çıkaran bülbüller.

Belli mevsimlerin belirli günlerinde dizi dizi göç eden yaban ördekleri ve yaban kazları her insana gurbet ve yolculukla ilgili anılar hatırlatır. Kuşların dünyası çevremizdedir, ama bizden biraz daha yüksekteki bir dünya, hiç olmazsa bir ağaç boyu yüksek.

★

Klâsik Japon şiirinin en kuvvetli yönlerinden biri de, bu şiirin hayvan psikolojisine verdiği önemdir.

Hayvanlar kendi dünyalarında yaşama sevincine bağlı yaratıklardır. Bu yaşama sevincinden kurum bile satarlar. Kendi aralarında orman kanunu yürürlüktedir, kendi ölçülerinde şımarık, kıskanç, hoyrat, hovarda ve alçakgönüllüdürler. Ölümün belki de ne olduğunu bilmeden ürkektirler, korkaktırlar. Telâşlı, meraklı, vurdumduymaz, halden anlar göründükleri devardır. Bütün yaşamalarında bir fonksiyon düzeni hüküm sürer; ne zaman uçacaklarını, ne zaman kaçacaklarını, ne zaman göçeceklerini, ne zaman nişanlanıp evleneceklerini çok iyi bilirler.

Kıymet hükümleri insanlarınkinden çok farklıdır. Öyle davranışları olur ki, amacı ve sonucu insana göre belki de hiçtir. Bülbülün neden öttüğüne kimsenin aklı ermez. İnsanlar gibi bencil de değildirler; hiçbiri yavrularından başka bir iz bırakmadan gözümüzün önünden silinir giderler.

Davranışları ilgimizi çeker, merakla hayvanları seyreder dururuz, ama onlardaki fizyolojik yapı ile aksiyonları arasındaki ilgiler bizi hayretlere de düşürebilir. Hayvanların davranışlarını gene kendi kıymet ölçülerimizle iyi, kötü, güzel, çirkin..., diye sınıflandırmaya da kalkışırız. Ama aslında ne iyi, ne kötü, ne güzel, ne de çirkin vardır. Onlar ezberlediklerini okurlar, kısaca natüralisttirler, hattâ tabiattan ayrı değil, tabiattan bir parçadırlar.

Hayvanlardaki fizyolojik farklar, onlarda talih farkları doğurmuş gibi gelir insana. Ama bu konuda da insan ölçüleri kullandığımız için gene yanılmaktayız. Onlar kendi aralarında bu ölçüleri kullanmadıkları için bizim gibi dertli değillerdir. Kendilerine göre ve kendi ölçüleriyle, yiyecek bulma güçlüğü ve benzeri dertleri de olsa, yaşamaya öyle bir sarılış sarılmışlardır ki, bu sevinç insanlara bile geçer.

Bitkilerdeki çeşit bolluğunun bir örneği de hayvanlarda var. Gene hepsine isim bulmak kalmış insanlara. Ama bu hayvanlar içinde öyleleri var ki, insanın bilgin olması gerekiyor; örnek diye şu deniz salyangozunu gösterelim; neresi başı, neresi kuyruğu bilene aşkolsun doğrusu.

★

Klâsik Japon şiirinde tabiat dört mevsimli değil de, beş mevsimlidir; ilkbahar, yaz, sonbahar, kış, yılbaşı.

İlkbahar öyle bir mevsimdir ki, ağaçları, çiçekleri, çayırçimeni değil, kuşları, böcekleri ve insanları bile canlandırır; hepsine kendi damgasını vurur. Bahar günleri uzundur, ama bu uzunluktan mutluluk duyarız, isteriz ki, hava kararmasın, bahar geceleri de tatlı olur, isteriz ki gün ağarmasın; kısaca baharı bahar etmek isteriz. Bahar temizliktir de, telâşlı bir yağmur her ağacı, her çiçeği, her otu tertemiz eder, ardından güneş doğdu mu her varlık parıl parıldır.

Yaz günlerine yaklaştık mı, ağaçlarda ve çiçeklerde artık ilkbaharın gitsem mi gitmesem mi diye düşünmeye başladığını görürüz. Yazın herşeye bir durgunluk çöker, hele yaz öğleleri... Yeşilliğine alıştığımız yapraklar sararmaya başlarlar, olgun meyvelerde güneşin sıcaklığını duyarız, biçilen çayırçimen gözlerimize artık monoton gelmeye başlayan tablolar sunar. Yazın sıcağından bir dağ tapınağının balkonunda serinlemeye çalışırız.

Sonbahar yaprak dökümü mevsimidir, insanlar da artık dağlardan-bayırlardan el-etek çekerler, rüzgâr biraz daha serin, yağmur biraz daha soğuk olur. Dökülen yapraklar bahçelerde birikirler, birikirler... sonsuz zenginlikle başa mı çıkılır, bir süpürürsün olmaz, iki süpürürsün olmaz; sonunda onları süprüntü saymazsın olur biter. Dökülen yapraklar üstünde gezinen kuşlar, ayakları ile müziklerin en kibarlarından birini bestelemektedirler. Dökülen yapraklar arkadaştırlar, birbirleriyle kardeştirler, rüzgârın önünde hep ayni yöne gider, hep ayni yerde toplanırlar. Dökülen yapraklara biraz da bizim nazarımız değmiştir; onların renklerini ve güzelliklerini kıskanmışızdır da ondan dökülmektedirler. Sonbahar, tek görünüşlü bir mevsimdir; neye baksanız solmuş sararmıştır. Tesellimiz, herzaman yeşil olan çamlarda, umudumuz da gelecek bahardadır.

Kış, sonbahardan da tenhadır, hele kar yağdı mı, sonbahardan da monoton görünüşlüdür. Evlerimizde kapanıp kalırız, gözlerimizin önüne serilmiş o bembeyaz dekor içinde beyaz olmıyan bir varlık olsa da ona baksak deriz; o suratsız karga bile beyaz kar içinde bir matahmış gibi gelir insana, gelip geçen beygirleri sanki hiç görmemişiz gibi seyrederiz. Karın yağışını seyretmek tadına doyulmaz br duygu verir insana, ama yakacağı olmıyan yoksulları, yiyeceği bulunmıyan hayvanları da düşünür dururuz. Kar kütle olarak da düşündürücüdür; minicik minicik yağar, ama birike birike öyle kalınlaşır ki, yol bulup geçemezsiniz. Kar yüklenmiş ağaçlar büyük şamdanları veya çiçeklere bürünmüş bahar ağaçlarını andırırlar. Buzun temizliği suyun temizliğinden gelir, ama saçaklardan sarkan buzların kimi uzun, kimi kısa oluyor, neden acaba?..

Yılbaşı, klâsik Japon şiirinde başlı başına bir mevsimdir. Yeni yıl, insanı bir yaş daha ihtiyarlatmış ve duygularında değişiklikler doğurmuştur; kendimizi başkalaşmış buluruz. Yılın ilk günü de aslında diğer günler gibi basbayağı bir gündür, ama iş böyle demekle bitmez ki... Acaba yeni yıl bize neler getirmektedir, geçen yılı yalnız geçirdik, bu yıl da öyle mi olacak acaba?..

Bayramlar ve benzerî sayılı günlerde, gurbetteki insan nasıl yurdunu-yuvasını düşünür ve efkârlanırsa, yılbaşında da öyle olur; şimdi bizimkiler evde harıl harıl hazırlanmakta-

dırlar, şunu pişirirler, bunu kotarırlar, işler akşama yetişmiyecek korkusuyla telâşlanıp birbirlerine bağırdıkları bile olur; ah keşke ben de içlerinde bulunabilseydim de beni de azarlasaydılar.

Mevsimlerin bu değiş-tokuş düzeninde yaşaya yaşaya edindiğimiz sonuçlardan şu olacak, bu olacak gibi tahminlerde bulunduğumuz da vardır; rüzgâr şu yönden esiyorsa, bunun sonu yağmurdur, havanın açık duruluğuna bakılırsa bu gece ayaz var, Polovniya döküldüğüne göre, güzün eli kulağında sayılır..., gibi.

★

Japon şiiri tabiattaki kütleye de önem verir. Kar öyle zengindir ki, her varlığı örter, akan ırmak öyle büyüktür ki, koca ovada göze görünen yalnız o vardır, dökülen yapraklar öyle çoktur ki, ne saysan sayılır, ne yaksan tükenir, ağaç tepeden tırnağa çiçek içindedir, kocaman bir ağaç; en alt dalına bile merdiven ister, hanımeliler bahçedeki kameriyeyi kütleleri içinde eritip gözden kaybetmişlerdir, şu çiçekten öyle büyük kütlede bir koku yayılmaktadır ki, bu kokunun içinde kokuyu veren çiçeğin kendini aramaya kalksak kolayca bulamayız.

Buna rağmen, kütle pek o kadar da önemli değildir, asıl önemli olan şey, kütlenin fonksiyonudur, her varlığın fonksiyonu da kendine göredir. Canlılar arasındaki fonksiyonlar birbirine biçim bakımından benzeseler de, aralarında amaç bakımından büyük aykırılıklar vardır, ağaca tünemiş kuşun durgunluğunu batan güneş karşısındaki derin duygulanışından sanırız..., ama kimbilir, belki de öyledir.

★

Klâsik Japon şiirinde ışık ve renk tabiatla insan arasındaki dostlukta önemli rolleri olan unsurlardır.

Işık durumu varlıkların görünüşlerine çok etki eder; çiçekler aydınlıkta parıl parıl, alacakaranlıkta eksikeri tamamlayan estetik ilâvelerimizle belki asıllarından daha güzel, karanlıkta ancak ezbere dayanan tasavvurlarımızla çiçektirler; yani kitaplardaki resimler gibi.

Varlıklar yalnız değildir, en yakın arkadaşları gölgeleridir, ama bu varlıkla gölgesinin her zaman iyi geçindiği anlamına gelmez, gölge varlığın emrinde olsa bile, bazan varlık küçük gölge büyüktür, bazan varlık çirkin, gölge güzeldir ve ekseriya varlık ayakta gölge yerdedir. Ama işin aslına bakarsanız gölgeler yalancıdır; yıldızlar gökyüzünde, ışıklı gölgeleri havuzdadır; bir rüzgâr eser, havuzdaki yıldızlar hafifçe dalgalanan suda gözden kaybolurlar, ama gökteki yıldızlar öyle değil. Siz hiç Leonardo da Vinchi gibi kendi yüzünüzü karşınızdaki insanın gözbebeklerinde gördünüz mü?.. Japon şairi yusufçuğun gözlerinde karşı tepelerin yankısından söz ediyor.

Işığın çizdiği gölge oyunları realizmden usanan gönüllere neler neler göstermez ki... Gece ve gündüz, renk zenginliğine gönül bağladığımız tabiatta ışığın oynadığı oyunları ayrı ayrı gösterirler. Renkler arasında armoniler de vardır, renklerden insanın gözünün ısındığı veya gönlünün üşüdüğü de olur, hattâ renkler arasındaki savaştan bile söz açılabilir; koyu ve kuvvetli renkler, açık ve zayıf renkleri bastırıyor gibidirler.

★

Klâsik Japon şiiri, en duygulu ve ince bir ses alma âleti gibi, tabiattaki bütün seslere titizlikle kulak kabartır. Rüzgâr çamlarda türkü söyler, kuş öter, kapı gümler ve seslerin en yumuşağı dökülen çiçeklerin çıkardığı o en zor duyulur gürültüdür.

İnsan, meraklı yaratıktır, bir yerden bir ses geldi mi, hem kulak kabartır, hem de o yöne bakar, ses alıştığımız bir sesse fazla aldırış etmeyiz, ama ses yabancı bir sesse ve hele onu çıkaranı göremiyorsak, merakımız daha sürekli ve kuvvetli olur.

Seste renk, seste uçuculuk ve yapışkanlık hissettiğimiz zamanlar da olur. Çiğnenen karlardan ve samanlardan öyle sesler çıkar ki, en fonetik alfabeli dilde bile bu sesi hangi harflerle anlatabileceğimizi kestiremeyiz.

★

Tabiat üstünde koskoca bir de gökyüzü var. Güneş, ay, yıldızlar, samanyolu...

Güneşin doğuşu ve batışı duygulu insanlara işini-gücünü bıraktırır. Ay bütün dünya şiirinin sevgilisidir; doğuşu, batışı, hilâlden dolunaya kadarki durumları davranışlarımıza bile tesir eder. Ayışığı çiçekli dalı gündüzkünden daha güzel gösterir, hadi şu dalı kopar diye zorlar insanı, hadi şu gülü aşır da ben görmemişlikten geleyim seni, der gibidir insana, ay arkadaşsız yolcunun yoldaşıdır, bütün dağ yolunda şaire arkadaşlık eder; şair evine gelip kapıyı açınca içeriye ay da girer. Aydınlık gecelerde gökteki ay, o seyrine doyulmazlığı ile yaşama sevincimize bir güç daha katar.

Bir ufukta batan güneş, öbür ufukta doğan ay, insanı şaşkına çevirir, hangisine bakacağını bilemez.

III.

ZAMAN

Zaman klâsik Japon şiirinde daha çok relativiteye uygundur.

İnsan birini bekliyorsa, saniyeler geçmek bilmez, mesafe ve zaman varlıkların fizyolojilerine göre değişir; bir insan adımı mesafeyi minicik böceğin biri, sabahtan akşama kadar zor yürür.

Zaman değerlendirilirse zamandır; deniz salyangozu 18.000 yıl yaşamış, yaşamış ama sor bakalım ne yapmış, ne etmiş...

İnsana uykusuz geceler uzun gelir, sevgilinin yanında saatler dakika gibi geçer.

Zaman düşmanımızdır; ihtiyarlatır, yıpratır, öldürür.

★

Japon şiirinde zamanla ilgili bir tem de insanda yaştır. Genel olarak Japon şiiri, insanda yaşı ve yaşlılığı iyi sayar. İnsanın yaşlısı kıymetlidir. Yaşlanmaya imrenen şairler göreceksiniz. Birkaç şiir de ihtiyarlığın kepazeliğinden bahsediyor. İnsanda yaşı kötümserlikten çok iyimserlikle karşılayan Japon şiirinde, aile terbiyesi, aile büyüklerine beslenen saygı ve çırak-usta ilgilerinin çok önemli etkileri olsa gerektir.

IV.

YER

Japon şiirindeki yer, şairin kafasındaki dünyadan çok, içinde yaşadığımız dünyadır. Her ülkede bulunabilen kulübe, çardak, ev, tapınak, bahçe, havuz..., Japon şiiri için bazan tem, bazan dekor olur.

Buna rağmen, Japon şiiri dünya içinde anavatanı Japonya'dan da izler taşımaktadır. İşte bir Japon köyü; her evin bahçesinde incir var. Şurada pirinç ekiliyor; çalışan kadınların türkülerinden başka, çevrelerinde ne varsa çamur içinde. Şu yanımızdan geçen bizim tapınağın başrahibidir. Pirinçler boy attı; şimdi hasat mevsimidir, tarlalardan ekin türküleri yükseliyor, herkesin başında bir kasa var. İşte saz çatılı bir çardak, biraz ötede bir bostan korkuluğu, tepedeki dağ tapınağından da çan sesleri geliyor, demek ki akşam olmuş. Biz de doğan çocuklarımızın göbeklerini keser saklarız, ölen annelerimizin saçlarını keser saklarız. Cirite ve NO tiyatrosuna bayılırız. Havalar serinlemeye başladı, bu gece çayhaneye buyurun da yarenlik edelim, olur mu... İşte günlük yaşamamızın topluma ve yere bağlı yönleri.

Klâsik Japon şiirinde en çok geçen yer isimleri arasında şun'arı sıralıyalım: Minume burnu, Sanu tepesi, Saho ırmağı, Kagu dağı, Kasuga kırları, Omi gölü, Suminoye kayalığı, Ashiya denizi, Seta köprüsü, Sado adası, Enjoji tapınağı, Kikyo ovası...

MODERN JAPON ŞİİRİ

Tanka, Haiku ve benzeri formlarda küçücük yapıları ve gelenek olmuş özellikleriyle, Japonya'da yüzyıllarca saltanat kuran klâsik şiir, büyük ustaların elinde birgün öyle yüksek bir gelişmeye erişti ki, XIX. yüzyılın sonlarına doğru, Japon şairleri artık şiir yazmak değer mi değmez mi diye düşünmeye ve aralarında tartışmaya başladılar. Bu durum biraz da klâsik Türk şiirinde altın devri olan XVI. yüzyıldan sonra Tanzimat'a kadar süregelen divan şiiri durgunluğunu andırır.

Söyleyeceğini söylemiş, erişebileceği yüksekliğe erişmiş

klâsik Japon şiiri, Japon şairlerini yabancı formlar ve yabancı şiir imkânları aramaya götürdü. İşte modern Japon şiirinin doğuşu, şairlerin bu yabancı ufuklarda aranıp-taranmalarından doğdu.

1882'de Shin-tai-shi-sho (Yeni Biçimde Şiirler Antolojisi) adlı bir eser basıldı, kitabın önsözünde şunlar söyleniyordu: "Otuzbir hecenin (Tanka), küçücük titreşimi içinde anlatılan bir düşünce, ufak bir donanma fişeği, ya da kısacık ömürlü bir yıldız kaymasından başka birşey değildir. Buna karşılık, düşünce ve duygularını daha başarılı bir zincir düzeninde anlatmak isteyen ve istediğini deneyen şair, tabiî artık o kadar küçük bir titreşimle yetinemiyecektir." Bu küçük antoloji, gerek önsözü ve gerek içindeki şirilerle, zaten artık Tanka ve Haiku ile dünyamızın çağdaş hız ve değişkenliğinin doğurduğu karmakarışık ve çeşitli duyguların anlatılamıyacağına akıl erdiren aydınlar arasında çok büyük bir ilgi ve heyecanla karşılandı.

Bu küçük antolojide kalburüstü Avrupalı şairlerin Japoncaya çevrilmiş şiirleriyle, iç ve dış yapıları bakımından bu batılı şiirlere benzer modern Japon şiirleri bulunuyordu.

Bu kitap, kısa zamanda Japon şairlerinden pek çoğunu batı şiiri formlarına tutkun olmuş bir kılığa soktu. Ama batıyı iyice tanıyan ve davranışlarında daha temkinli olan çok ileri aydınlar, Japon şiirindeki bu kuvvetli akımda ilerde şairleri şaşkına çevirebilecek bir doğu-batı çarpışmasının tehlikelerini de sezinliyorlardı.

Bu çağın önemli yazarlarından Kunikida Doppo, şunları söyler: "Sıska göğsümde, birbirini yenmek için iki türlü fikir ve duygu çarpışıp duruyorlar, bunlardan biri bana gelenek yoluyla geçen doğulu yönüm, öbürü de öğretimle sonradan elde ettiğim batılı yönüm... William Wordsworth'ü okurken de, eski Tanka'larımızı okurken de anlatılamıyacak duygular içindeyim."

★

Japon şiirinde bu batıya yöneliş o sıralarda Japonya'ya romantik İngiliz şairlerini tanıttı; gençler arasında Byron, Shelley ve Keats öyle büyük bir hayranlık yarattı ki, bazı genç şairler, romantiklerin ömürlerindeki kısalığa bile imre-

nip, tanınmanın yolu genç yaşta ölmektir diyerek harakiri ettiler.

Romantik akımı besleyen bir davranış da 1897 yılında şair Shimazaki TOSON'dan geldi. Wakanashu (Fidanlar) adlı şiir kolleksiyonu ile çok yeni kılıkta, çok sıcak bir insanlık sevgisi ve hür yaşayış anlatan şair 1900 yıllarına doğru Japonya'da romantiklerin zirvesi oldu.

1905 yılında Dr. Ueda bir batı şiiri antolojisi düzenledi. Antolojideki Avrupa'lı şairlerin çoğu da Fransız sembolistlerindendi. Bu kitapla sembolizmi tanıyan genç şairler, o günlük konuşmalarımızdaki basit kelimelerle şiirin anlamı üzerine serilen kara gölgeli perde modasını günümüze kadar sürdürüp getirdiler. Etkileri küçümsenemiyecek romantikler arasında en önemlileri Paul Ford, Paul Verlaine ve Emile Verhaeren oldu.

★

1907-1910 yılları arasında şiirde konuşma dili günden güne güç kazanan bir moda oldu, genç Japon şairleri, Verlaine'ın sembolizme bağlı retoriğini küçümsemeye başladılar ve estetiği düşman saydılar, ama ne kadar çalıştılarsa gene de şiirin kılık-kıyafetindeki düzenden doğma o estetiği yeniden yaratamadılar.

Gene bu sıralarda, bu geçiş devresinin tadına uygun gelişlerinden ötürü natüralist yönlerinin çekiciliği Japonya'da Yeats, Hoffmannstal, Schlaf ve Holtz..., gibi yazarların tanınmalarına yol açtı.

Bu çağın şairleri, şiirde yapı ve teknik bakımından acemiydiler ama, çalışmalarında kendilerini kurban edercesine ateşliydiler. Felsefeden habersiz ve çevrelerini iyi tanımamış birkaç şair de Byron, Wilde ve Baudelaire'den sonraki insanlığa aykırı Diabolic Ekol'ün temsilciliğine özendi durdu.

★

Batıya yönelmiş bu geçiş devrinde Avrupa'lı yazarların her davranışı genç Japon şairlerini kendine bağladı; yerli Don Quixotos'lar, Hamlet'ler türedi, "kutsal aşk" ı yüzünden yerini-yurdunu, eşini-dostunu, çoluğunu-çocuğunu bırakıp dı-

şarlara göç edenler oldu... Bütün bu etkilerde Fransız ve İngiliz edebiyatının öncülüğü meydandaydı.

★

Birinci Dünya Savaşından sonraki yıllarda, demokrasinin dünya çapındaki yaygınlığı Japonya'ya kadar ulaştı. Konuşma dilinde serbest nazım, şiirdeki artistik yönü kısa zamanda ortadan kaldırdı, genel konuları ile demokrat ve babacan Amerikan şairi W. Whitmann, Japonya'da bu sıralarda tanınmaya başladı.

Savaş sonrasının getirdiği yalnız bununla kalmış olmuyordu, sonu -izm'le bitenlerden dadaizm, fütürizm, proletaryanizm..., hepsi ard-arda boy gösterip Japon şiiri üzerinde yıkıcı etkiler yaptılar.

Konuşma dilinde serbest nazım dışardan çok kolay gibi görünmesine rağmen, aslında dil müziğine dayanan müthiş zor bir şiir formuydu. Yukardaki sistemlerin hepsi bu konuşma dilinde serbest nazma dayanıyor, fakat çok zaman şiir değil de, monoton bir nesir yaratabiliyorlardı.

Şiiri nesre yaklaştıran bu çalışmalar, Japon şiirine realizm ve dinamizmden başka bir değer kazandıramamıştır. Bu güçlükler içinde şiir yönünü kaybeden Japon şiiri için birçok uyanık şairler bir çıkaryol aramaya koyuldular, bu şairlerden en tanınmışları Hagiwara SAKUTARO ve Nishiwaki JUNZABURO oldu.

★

Geçiş devrinde 1930'a kadar Avrupa'lı şairlerin kullanılmış fikirlerini ve yıpranmış duygularını yapmacıklı bir düzende tekrar edip duran Japon şairleri, artık şiir sanatı üzerine titizlikle eğilip, şiir nedir, şiir ne olmalıdır..., gibi temel soruları incelemeye koyuldular. Yabancı şiir anlayışlarının ve edebiyat ekollerinin hepsi gözden geçirilip eleştirildi, tartışma konusu edildi. Bütün bu çalışmaların doğurduğu durulma çağında, 1930'dan sonra Japonya'da bellibaşlı bir şiir ekolü kuruldu. Şiirde herşeyden önce, müziğe önem veren, daha çok subjektif ve romantik olan birinci ekolün kılavuzluğunu Hagiwara SAKUTARO; objektif, imajist ve kozmopolit karakter-

de olan ikinci ekolün kılavuzluğunu da Nishiwaki JUNZABURO yapıyorlardı.

★

Hagiwara SAKUTARO'ya göre, şiir bir kelimeler müziği, lirizm de şiirin en önemli unsurudur. Hagiwara SAKUTARO, şiirde müziği gerçekleştirebilmek için gelenek olmuş şatafatlı kelimelere özenmedi, daha çok; serbest nazmın içine konuşma dilinin müziğini yerleştirmeye çalıştı. Ona göre, toplum anlasın diye yazılanlarla ancak üçüncü sınıf bir nesir olabilen manzumeler meydana getirilebilir ve bunların şiirle ilgisi bulunamazdı. TSUKİ Nİ HOERU "Ay Işığında Haykırış" adlı eserinin günümüze kadar ulaşan çekiciliğinin başında, anlatım gösterişinden uzak bulunuşu gelir. Hagiwara SAKUTARO, günlük konuşma Japoncasında dilin ana özelliğinden doğma benzeri bulunmaz bir müzik keşfetti, bu müzik, bu ritm, bütün müziği sembolik kelimelerin yapmacıklı gürültüsünden doğan klâsik Tanka'nın müziğinden -ona göre-, bambaşkaydı.

O şiirde subjektif düşünceleri gerekli sayardı. Öbür ekolü bu eksikliğinden dolayı kusurlu bulur, fakat serbest nazmın kuruluşundaki hizmetlerini de inkâr etmezdi. İmajist ekolde gördüğü diğer önemli bir yakışıksızlık da lirizmi küçümsemeleri veya başaramamalarıydı, şaire göre, İmajistlerin bu eksiği, romantik ruh karşısındaki bilgisizlikleri veya çocukça aldırmazlıklarıydı.

Hagiwara SAKUTARO'nun serbest nazım ve konuşma diliyle Japon şiirinde bütün sembolist elemanları modern Fransız şiirindeki ölçüde Japon şiirinde yaratabilen ilk şair olduğu kolayca söylenebilir. TSUKİ NO HOERU, bu bakımdan gelecekteki Japon şiirine yol gösteren, kılavuzluk eden bir eser olarak kaldı.

Herşeyden önce müziğe önem veren bu ekol, subjektif, duygusal, romantik yönleriyle Japon vatanseverliğine de uygun düşüyordu, bu yüzden son dünya savaşı patlayınca, nasyonalist özellikler göstermeye de başladı.

★

Nishiwaki JUNZABURO, Shi to Shiro (Şiir Sanatı ve Şair-

ler) dergisinin yayınlandığı 1927 yıllarında sahneye çıktı.

Bu şair, şiirde önce, duygulu her insana seslenebilen bir amacın bulunmasını ister. Ona göre, bunun yanında beş duyguyu işleten dış görünüşler büyük bir önem taşımazlar. Bu konuda kendisi şunları söylüyor: "Her yönde değişen ve gelişen varlıkların çokluğundan ötürü, günlük deneyişlerimizin dünyasında sonsuzluğu bir türlü göremiyoruz. İşte bu engeller içinde bir-iki pencere açmadıkça, birkaç ağacı kesip devirmedikçe sonsuzluğu görmemiz olacak iş değildir. Varlıkları kendi özellikleri içinde oldukları kılıkta görebilmemiz için biraz da olsa yaşamanın o basbayağı bağıntılarıyla ilgimizi kesmemiz gerekmektedir..."

Bu şair, değişiklik ve yenilik peşindedir; şurada dokuları açar, burada durumları değiştirir, bağıntılı düzen içinden birkaç elemanı alıp çıkarır, bir düzene bazan değişik elemanlar veya faktörler katmaya çalışır... Bütün bu çabalamalar onun şiirlerine dokunsan patlıyacak veya dağılacak ağırlıklar yükler. Ama bu ağırlığın amacı o patlama ve dağılma yolu ile okuyucunun sonsuzluğu anlıyabilmesini sağlamaktır. İşte bu yönü ile Nishiwaki JUNZABURO, realite ile ilgisi bulunmıyan bir hayal ve rüya âlemine, daha doğrusu sürrealizme sapar, hattâ zaman zaman otomatik şiir yazma metodunu bile dener, onun şiirlerindeki imaj sürprizleri de işte bundan doğar. Şiir bu duruma gelince artık onda net bir hayat görüşü, bir sanat teorisi, bir estetik sistem aramak boşuna olur. Ayrıca bu kılıktaki şiirde anlam aramak da yersizdir. Bunlara rağmen bu şiirlerde kozmos halinde de olsalar çok saf şiir unsurları bulmak da mümkündür. Bu şairin, şiiri enteresan kılma yolundaki çalışmaları ne kadar ilgi çekici olursa olsun, şiiri insan yaşamasından uzaklaştırdı, onu bir süs kılığına soktu. Kendisi şunları söyler: "En iyisi, hiçbir şey düşünmemektir. Yapmamız gereken şey yaşamakta bir anlam aramak veya duymak değil, içimize dışardan giren özet duyguyu olduğu gibi kabullenmektir. Yaşamak felsefesi yapacağımıza basit bir renk, hayal ve ışık dünyasında yaşamaya bakalım. İşte yaşamanın o kayıtsız dünyasından bir şiir dünyası çıkarmak marifettir."

Nishiwaki JUNZABURO ve İmajist grup, o yıllarda basında görülen şiir ve edebiyat dergilerinin pek çoğu tarafından da destekleniyordu. Bu dergilerin çıkışlarında yalnız Japon-

ya'daki faktörler değil, o çağlarda diğer bütün ülkelerde de kendini kuvvetle gösteren değişme ve yenileşme modası da etkiliydi. Bu modayı Japonya'da canlandıran ve o devir Japon şairlerinin başını döndüren yabancı sanatçılar arasında en önemlileri şunlar oldu: Paul Valéry, Jean Cocteau, Max Jacob, Paul Morand, André Salmon, Blaise Cendrars, Philippe Soupault, Louis Aragon, Paul Eluard, Raymond Radiguet, T. S. Eliot, James Joyce, D. H. Lawrence, Gertrude Stein, Aldois Huxley, Richard Aldington, Ezra Pound, E. E. Cummings, Wyndham Lewis...

Şair Haruyama YUKİO, moda etkisindeki o devir tablosunu şöyle çiziyor: "Bu öyle bir çağdı ki, her şairin cebinde sokaktan toplanmış kadar çok L'Esprit vardı. Herkes bu L'Esprit bolluğundan gına getirmişti..."

★

Pasifik savaşı başladığı zaman, bu İmajist şairler de nasyonalist oldular, modern Japon şiirinin bütün umutlu tomurcukları bir yana bırakıldı, Japonlar Rus Japon savaşındaki asker türkülerine döndüler.

Savaş sonunda Japonya teslim oldu ve XIII. yüzyıldaki başarısız Moğol istilâsı bir tarafa, tarihte ilk defa işgale uğradı. Atom bombası yüzünden Japon milletinden çok Japon imparatorluk soyu ortadan kalkar diye bu kayıtsız-şartsız teslim kabul edilmiş olsa gerektir. Japonların hemen hiçbiri savaşta yenildiklerini kabul etmezler, savaş sırasında ufak tefek Pasifik adalarında bulunan küçük Japon birliklerinden bazılarının toptan harakiri etmeleri veya teslimi kabul etmiyerek balta girmemiş ormanlara sığınmaları Japon hükûmeti için problem oldu ve anavatanda acıklı sonuçlar doğurdu. Japon imparatorunun işgal kuvvetleri kumandanını ziyaret etmesini protesto etmek için bir parkta ikibin Japon birden harakiri etti.

Aşırı batı hayranlığı ile millî benliğini kaybeden, çok azınlık bir kozmopolit aydın zümresi bu savaş sonrası kayıtsız-şartsız teslimi Japon militarizminin cezası saydılar. Öbür yanda Japonların büyük çoğunluğu ve kalburüstü şairleri bu yeni durum karşısında en iyi davranış olarak susmayı kabul ettiler. Yerli edebiyat tarihçileri, teslimden sonra Japon şiirinde Alman işgali sırasındaki Fransız şiirinde beliren karşı-

koyma görülemezse bunda Japon şairlerinin hiçbir günahı yoktur diyorlar, onlara göre Fransız şairleri bu feryadı sığındıkları dost ve komşu ülkelerde yükseltebilmişler, anavatandan ayrılmayı akıllarına sığdıramıyan Japon şairleri için böyle elverişli bir durum olamamıştır. Japonlar, anavatandaki kader-kısmete toptan katılma yolunu seçmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşından on yıl sonra bile, modern Japon şiiri 1930 yıllarındaki seviyesine düşmüş bulunuyordu. Savaş sonrası Japonya'sında, politik, sosyal ve kültürel sistemlerde korkunç değişiklikler ve karışıklıklar meydana geldi. Demokrasinin topluma uygulanışı belki büyük bir başarı sayılabilir ama, Japon şiiri bu demokrasiden belki de hiçbir şey almadı. Sanattan çok, yeni düzende yerini bulmaya uğraşan şairler, şiiri bir yana bıraktılar ve Japon şiirindeki zincirleme gelişim koptu. Yeni düzenin verdiği sarsıntılardan sonra gene kaldığı yerden geleceğe yürümeye başlayan Japon şiiri, bellibaşlı ekoller olarak gene 1930 da doğan sistemlerin izi üzerinde sayılır.

Savaştan doğma sürekli bir ölüm korkusu altında yetişen genç şairler, teslimle bu korkudan kurtuldular ama, ruhları, bütün savaş sonrası insanlığını saran krizlerden kurtulamadı. Ölümü unutmak için, gelenekleri bir yana bırakmak pahasına da olsa yaşama sevincine sarılmaları, ama günün birinde harakiri edip gözönünden çekilivermeleri belki bundan dolayıdır. Genç şairlerin hiçlik sıkıntılarından kaçıp kendi şiirleriyle örülmüş sanat hayatına sığınmalarından yeni yeni şiir hareketleri doğdu.

Bugün modern Japon şairlerinden bazıları, şiirin iç yapısını dış yapıya feda ederek şekilci şiir yolunu tutuyorlar, bazıları konuda mantığı hiçe sayıyor, geleneğe bağlı kalanları, Tanka ve Haiku'yu sürdürmeye çabalıyorlar, büyük bir şair çoğunluğu da birşeyler aramaktadırlar. Modern Japon şiiri, analizi çok zor şartlar altında kristalize olmaktan şimdilik uzak gibi görünüyor. Buna rağmen, kitabımızdaki örneklerin öncülüğü ile bu yeni yeni şekillenmeye çalışan şiir dünyasının çok önemli birkaç çizgisini daha belirtmeye çalışalım.

Batıya yönelişinden yüz yıl geçmesine ve batıdaki her sanat ve edebiyat akımının Japonya'da denenmesine rağmen, modern Japon şiiri, klâsik şiir geleneği ile bağlarını toptan koparmış değildir. Bu belki, Japonların gelenekçi oluşundan, belki şiirin kılık-kıyafetini değiştirip de içini değiştirmeye ya-

naşmadıklarından, belki de klâsik şiir etki ve karakterinden kurtulamayışlarındandır.

Şiirin dış yapısında belirli bir hece kalıbına uymaktan başka bir zorunluluğu olmıyan Japon şiiri, yüzyıllarca süren gelişmesinde yalnız şiirin iç yapısıyla, daha doğrusu kendisiyle uğraştı. Batıya yönelince de serbest nazımdan başka form olarak birşey bulamadı, çünkü kafiye geleneği olmıyan Japoncada Ballad ve Sone garip kaçıyordu. Geriye kala kala batıdaki felsefe sistemleri ile sanat ve edebiyat anlayışları kalıyordu. Yukarda da belirtmeye çalıştığımız gibi, kısa bir taklitçilik devrinde bunları da denediler, ama modern Japon şiirinin doğuşunda bunların tek tek etkilerinden çok, toplu olarak Japonya'da uyandırdığı sentezin harekete getiriciliği etkili oldu. Yalnız yenilik modası peşinde koşan gençler, yeni ve değişik olsun da ne olursa olsun düşüncesiyle birtakım davranışlarda bulundular, bunlardan önemli iz bırakanları çok az oldu.

Batı ile Japonya arasındaki ilgiler, Japon şiirine serbest nazımla birlikte, bir de üç-beş mısradan uzun şiir imkânı getirmişti. Renku ve Haiku gruplarının uzun şiirleri andırması bir yana, klâsik şiir, yalnız bir anda duyulan duygunun en kestirme yoldan anlatılmasını, daha doğrusu çıtlatılmasını amaç edindiği için, Tanka, Haiku ve benzeri nazım şekilleri bu işe yetiyordu. Bunlardan uzun batılı formlar modern Japon şiirine, şiirde bir andan daha sürekli duygular, hayaller ve fikirler olabileceği gerçeğini tanıtmış oldu. Buna rağmen, gene pek çok modern Japon şairinde kestirme söz merakı göze çarpar ve şiirini en uzun tutanları bile batı şairlerine göre daha az geveze sayılırlar.

Modern Japon şiiri de, klâsik şiir kadar tabiat hayranıdır. İnsan ve insan psikolojisi, modern şiirde de ön plânda yer tutar. Dünya görüşü, modern Japon şiirinde de daha çok karamsardır, yalnız bu karamsarlığa son yüzyılın kalabalık şehir yaşayışının etkileri de olmuştur. Modern şiirdeki hiçlik duygusu, yaşama bıkkınlığı, yoksulluktan ve işsizlikten sızlanmalar, gençlik umutlarının dünyanın katı gerçekleriyle karşılaşıp kırılmaları..., gene bu kalabalık şehir yaşayışı ve ötedenberi dünya nimetleri bakımından cömert ve doyurucu olamıyan anavatan toprağının değişmez talihiyle ilgili olsa gerektir.

Savaş sonu Japon psikolojisinden yukarda söz etmiştik, kendileri bunu olduğu gibi herkese açıklıyamıyacak kadar temkinli ve terbiyeli olsalar da, Samurai ruhu, modern Japon şiirinde de vardır, örneklerden de sezileceği gibi, Japon şairi, yabancı gemilerin sık sık uğradığı Japon limanlarındaki anavatan kızlarının aşkına güvenemez, Japon şairi turist avlamak için yabancılar önünde şaklabanlık eden vatandaşlarıyla alay eder, Japon şairi, atom bombasından bahsettiği şiirlerde açıktan açığa isyan korkusuzluğundadır.

Modern Japon şiirinin önemli bir konusu da, savaş sonu insanlığını, o günlere kadar görülmemiş sarsıntılarla sarsan çağdaş buhranlardır. Japon şairleri bu acıları dile getirirken ya insanlık sevgisine sarılıyorlar, ya da sürrealizme sığınıyorlar.

Gelecek günlerin insanlığa ve insanlık içindeki Japonya'ya neler getireceğini Tanrı bilir. Yalnız şurası belli ki, dünya yuvarlağımızı altın bir defne halkasıyla saran şairler içinde, Japon şairlerinin payı, dün olduğu kadar yarın da büyük olacaktır.

III.

ÖRNEKLER

(303 Şairden 720 Şiir)

I.

İmparator NİNTOKU
(313-399)

1.

Yüksek çatısına çıkıp köşkümün
Şöyle bir göz atınca sağa-sola
Tüten dumanlar oluyor gördüğüm
Demek ki vatandaşlarımın
Mutfak keyiflerine diyecek yok.

(A. W.)

II.

İmparator SHOTOKU
(572-621)

2.

Karısının o cânım
Kollarında uyurdu
Evinde olsaydı zavallıcık
Varmadan menzile ölüp kalmış işte
Ona burada çimenler yastık.

(İ. - O.)

III.
İmparator JOMEİ
(593-641)

3.

Bağırır durur akşam oldu mu
Ogura dağının erkek geyiği
Sesi-soluğu nedense
Çıkmaz olur geceleri
Uyur da ondan mı acaba?..

(İ. - O.)

IV.
Prenses OKU
(VI. Yüzyıl)

4.

Kardeşimi Yamato'ya
Uğurlamak için
Dikildim durdum öyle
Sabah çiğinden ıslanıncaya kadar
Gecenin derinliklerinde.
O ıpıssız sonbahar dağlarını
İnsan yolda iki kişi de olsa
Öyle aşıp gitmesi kolay değil
Nasıl geçecek onları
Kardeşim tekbaşına...

(İ. - O.)

ANONİM
(VI. Yüzyıl)

5.

Yüce dağlar
Ve deniz.
Biri oldum olası dağ
Dağ-taş işte,
Öbürü oldum olası deniz.

Başka şey olacakları da yok.
Ama insanoğlu,
Yani şu
Uçucu dünyanın insanı
Çiçek gibi birşey...

(A. W.)

6.

Ay batarken dağın kıyısından
Titreşiyor
Balıkçıların ışıkları
Engin ve karanlık denizde
Uzaktan.
Gemileriyle geceyarısı yolalan
Sanırdık ki yalnız bizleriz
Ama kürek şıpırtılarını
İşitmekteyiz
Bizden ötelerde uzaktan.

(İ. - O.)

7.

Kış gidip te
Bahar geldi mi
Yıl yeni ay yeni
Ama ihtiyarlıyor insan.
Herşey yeniyken iyi ama
İnsan için mesele başka
Yalnız o var eskisi iyi olan.

(İ. - O.)

V.
Fujiwara no KAMATARİ
(614-659)

8.

Benim oldu Yasumiko
Benim malım oldu;

Hem bir öyle kadın ki o
Aklından bile geçmez her erkeğin
Benim oldu benim, Yasumiko.

(A. W.)

VI.
OKURA
(660-733)

9.

O gençtir, acemidir daha
Nerden bilsin gidilecek yolu
Rüşvet verebilseydim de keşke
Ahret habercisine, onu
Taşıyıverseydi omuzlarında.

(A. W.)

VII.
Otomo no TABİTO
(665-731)

10.

Mademki
Her yaşayan adam
Sonunda ölüp gidecek

Öyleyse dünyada iken
Keyfimize bakalım bari.

(A. W.)

11.

Başkentte
Şu bomboş evde eğer
Yapayalnız yatacaksam
Yolculuğun her güçlüğünü
Göze alayım daha iyi...

(A. W.)

12.

İşin antikası
Sake içmediği halde
Akıllılık taslamasıdır insanın

Ah o ne taklitçi
Ne taklitçi maymundur o, ne...

(İ. - O.)

VIII.
Kasa no KANAMURA
(VII. Yüzyıl)

13.

Shiotsu dağına doğruldum diye
Tökezlemesin mi bindiğim at
Hayırdır inşaallah ama
Şuna yormalı, demek ki
Evde beni bir özleyen var.

(A. W.)

IX.
Prenses DAİHAKU
(VII. Yüzyıl)

14.

Nasıl aşabileceksin
Böyle yalnız başına
Sonbahar dağını sen
Neler çekmiştik geçerken bir zamanlar
Hem de yol boyu ikimiz birlikteyken...

(A. W.)

X.
İmparator TENCHİ
(VII. Yüzyıl)

15.

Aydınlık sonbahar tarlalarında

Biçilecek ekinlerin bekçisiyim
Yatıp kalktığım çardağın üstü
Sazlarla kaba-saba örtülüvermiş
Gecenin çiğinden sırsıklam yenlerim.

(H. H. H.)

XI.

Prens YUHARA
(VII. Yüzyıl)

16.

Neyliyeyim böyle yâri
Ay'da yetişen
Erguvan ağacı gibi
Gözümle görebiliyorum ama
Elimle dokunamıyorum ki...

(C. H. P.)

17.

- Ay Tanrısı'nın ışığından
Gel sevgilim, gel bana
Dağ duvarları yok ya bizi ayıracak
Yol uzun değil ya.

- Ay Tanrısı'nın ışığından
Yol açık ve aydınlık ama
Öylesine körüm ki sevdadan
Anlıyorum ki erişemiyeceğim sana.

(İ. - O.)

XII.

Yamabo no AKAHİTO
(VIII. Yüzyıl)

18.

Çekti gitti koç yiğitler
Av avlayıp ün almaya

Tertemiz kumsalın üstünde
Hanımlar da salına salına
Kırmızı eteklerini sürüyorlar.

(A. W.)

19.

Elimden geleydi de sonbaharın
Buz gibi sabah soluğu içinden
Şimdi tam Sanu tepesini
Aşmakta olan efendime ben
Bir paltocuk verebilseydim.

(A. W.)

XIII.
Otomo no YAKAMOCHİ
(? - 785)

20.

Shibutani yolunu
Tutturduğum şu kıyıda
Ay ışığı olaydı ne hoş olurdu
Bekle atım, bekle biraz,
Bir parça...

(İ. - O.)

21.

Dur gidip te şu
Bambu çitin haline
Bir bakayım dediğim
Aslında bahane idi
Ben seni görmek istemiştim.

(C. H. P.)

22.

Şu rüyalarda buluşmalar
Ne dertli ediyor insanı
İrkilip uyanıveriyorsun

Yokluyorsun dört bir yanı
Eline dokunacak ne in ne cin var.

(A. W.)

23.

Kapıyı açık bırakmak olacak
Akşam olunca ilk işim
Sonra da
Rüyalarımda gelip beni
Bulacağını söyleyeni bekliyeceğim.

(C. H. P.)

24.

Kısa bir andı
Birlikte kaldığımız
Beş-on dakika ancak
Ve inandık ki sevdamız
Bin yıl ömürlü olacak.

(K. R.)

XIV.
Rahip MANSEİ
(VIII. Yüzyıl)

25.

Neye benzetsem şu hayatı
Bir kayık işte
Demiralmış sabahleyin
Ve gözden kaybolmuş
Ardında iz bırakmadan.

(A. W.)

XV.
Bn. KASA
(? - 733)

26.

Rüyada kendimi

Kılıç kuşanmış gördüm
Neye yormalı acaba?..
Demek ki... demek ki...
Kavuşacağım sana.

(A. W.)

27.

Çanlar herkesi
Uykuya çağırıyor
Ama sen girdin gireli
Benim aklıma-fikrime
Uyuyamıyorum ki...

(İ. - O.)

XVI.
Kakinomoto no Asomi HİTOMARO
(? - 734)

28.

Şu yatağa yatıp ta hani
Bütün gece düşünmesi vardır ya
Ah öyle sıkar, öyle sıkar ki beni
Gece öyle uzun gelir ki insana
Yabanî sülünün kuyruğu sanki.

(H. H. H.)

29.

Gökyüzü okyanusunda
Buluttan dalgalar yükseliyor
Ve ay gemisi
Yol almada tek başına sanki
Bir yıldız ormanı ortasında.

(A. W.)

30.

Bir türlü kocamayan gökte
Sürünüp duruyor akşam sisleri

Kagu dağının tepelerine
Hım..., demek ki artık
Baharın eli kulağında...

(R. H. B.)

31.

Benden sonra
Dünyaya gelenler
Sevdamn bu biçim
Yolunu-yordamını belki
Akıllarından bile geçiremiyecekler.

(K. R.)

32.

Sevgilimle gezeyim de elele
İsterse onun-bunun dedikodusu
Yazın kırları kaplayan
Çimenler gibi yaygın olsun
Hıh..., umurumdaydı sanki...

(A. W.)

33.

Kapının önünden kös kös
Öyle bir geçişi var ki
"Sevdadan ölüyormuşsun ha,
"Ölürsen öl, bana ne;
"N'apalım yani..." der gibi.

(A. W.)

34.

Ey kuş avlayan efendim
Bak yaklaşmış uçuruma
Ünle de dönsün köpeğin
Salıver şu yeşil dağın
Bol yapraklı yamacında
Atın da biraz dinlensin.

(A. W.)

XVII.
Rahip HAKUTSU
(VIII. Yüzyıl)

35.

Ey taş evin yanıbaşında
Dikilip duran çam ağacı
Ben sana baktığım anda
Yüzyüze gelmiş gibi oluyorum
Eski çağların insanlarıyla.

(A. W.)

XVIII.
Kuratsukuri no MASAHİTO
(VIII. Yüzyıl)

36.

Evvelsigün görmüştüm ya
Dün de gördüm seni
Bugün de gördüm ama
Yarın da yarın da
Görmek istiyorum.

(A. W.)

XIX.
Bn. Otomo no SAKANOYE
(VIII. Yüzyıl)

37.

Nafiledir, inceciktir
Sevdiğimin urbası
Ey Sao'da esen rüzgâr
Öyle soğuk soğuk esme bari
O eve erişinceye kadar.

(C. H. P.)

38.

Geleceğim dersin

Gelmezsin
Gelmiyeceğim diyorsun şimdi de
Öyleyse bekliyeceğim seni
Anlıyor muyum artık seni, ne dersin...

(K. R.)

39.

Sevdanın saklısı
Yazın kırlarda
Çalılar arasında açan
Bâkire zambağı kadar
Yürekler acısı değil de ne...

(A. W.)

40.

Seni benden, beni senden
Ayıranlar eller oldu
Gel efendim, gel beyim, gel
Elin dedikodusunu
Dinleme, düşünme hiç sen.

(A. W.)

41.

Ey dost
Seninle içtikten sonra
Erik çiçekleri yüzen kadehlerden
Ağaçta kalanlar da dökülse
Uğurlarola...

(İ. -O.)

XX.
Abe no MUSHİMARO
(730 - 770)

42.

Karşısına oturup ta
O seyrine doyamadığım

Sevgilim var ya hani
Ondan bir soluk ayrılmaya
Akıl erdiremiyorum doğrusu.

(A. W.)

XXI.
Takechi no KUROHİTO
(730 - 770)

43.

Mikawa'da Futami yolunda
Öyle zor oldu ki ayrılığımız
Güçlük belki de işin aslında
Sevgilimle benim ayrı değil de
Bir tende iki can oluşumuzdan.

(A. W.)

XXII.
İmparator JİTO
(VIII. Yüzyıl)

44.

Eh, bahara da uğurlarola
Yazın eli kulağında sayılır
Baksana şöyle Kagu'ya doğru
Dizi dizi havalandırılan urbalardan
Bembeyaz kesilmiş tepe-bayır.

(H. H. H.)

ANONİM
(VIII. Yüzyıl)

45.

Kasuga'da Mikasa tepesinden
- Yiyip içip eğlenirken biz -
Ay kayığının yükseldiğini

Kadehlerdeki
Akisten görmekteyiz.

(İ. -O.)

46.

Gizli gizli çekiyorsan
Eziyet değil de ne sevda
Sanki neden açığa vurmayasın
Ayın çıkıverişi gibi
Dağın arkasından.

(İ. -O.)

47.

Şu koskoca dünya bile
Tükenebilir kazıla kazıla
Bu dünyada
Sonuna erişemediğimiz
Yalnız sevda.

(İ. - O.)

48.

Bambu pancurlar arasından
Gel sevdiğim, gel bana
Annem sorarsa, ne o, diye
Hiiiç, derim; rüzgâr esiyordu da...

(İ. - O.)

49.

Bu sabah
Taramıyacağım saçlarımı
Senin âşık kolun
Ey yastığım
Onların altında uzanmıştı.

(İ. - O.)

50.

Gökyüzünde

Bulutlara yakın çakan
Şimşek gibisin
Korkuyorum seni görünce
Görmeyince de üzülüyorum.

(A. W.)

51.

Yazıldın bu yıl asker ocağına
Oldun bir sınır bekçisi
Geçirdin keten urbayı sırtına
Eskiyince omuzların, erkekçiğim,
Sana onları kim yamar, kim diker ki...

(İ. - O.)

52.

Ama ne zaman
Elime alsam sazımı
Bir hıçkırıktır sökün ediyor
Acaba sazın içine
Bizimki mi saklanmış ne...

(A. W.)

53.

Yolcuların geceliyecekleri
Kırlara çiğler düşerse
Ey gökteki turna sürüsü
Ne olur kanatlarınızla
Yavrumu sarıp-sarmalayın.

(A. W.)

54.

Bırakalım benden hoşlanmadığını
Eh iyi ya, n'apalım..., ama
Görmeye de gelmiyecek misin yani
O çiçek açmış baştanbaşa
Bahçemdeki portakal ağacını?..

(İ. - O.)

ANONİM
(IX. Yüzyıl)

55.

Feryat-figan
Ağustos böceğinde
Sevdadan yanıp-tutuşmalar
Kavrulur da aşktan pervane
Ne sesi, ne soluğu çıkar.

(K. R.)

56.

Bekledim bekledim
Erkeğim gelmedi
Neye yarar ötmesi bülbülün
Çiçekli dal
Kırıksa sanki...

(K. R.)

57.

Uçuyor yabanî kazlar kanat kanada
Silüetleri yüksek
Ve beyaz bulutlara karşı,
Öyle net ki sayabiliyorum onları
Sonbahar gecesinde ayın altında.

(K. R.)

XXIII.
Prenses Kİİ
(IX. Yüzyıl)

58.

Karu gölünün kıyılarında
Süzülüp duruyor yaban ördekleri işte
Sen de öyle yapayalnız
Uyuyup durma artık

Su kenarındaki incecik otlar üstünde.

(İ. - O.)

XXIV.
NARİHİRA
(825-880)

59

İyice biliyordum ki günün birinde
Bu yoldan aşağı inmem gerekecek
Ama o günün birinin
Bugün olacağını
Hiç düşünmemiştim nedense.

(İ. W. F.)

XXV.
Bn. Ono no KOMACHİ
(834-880)

60.

Kayaların üstünde şöyle
Yolcu işi biraz kestirdim
Ama soğuktan her yanım buz olmuş
Bana yosundan elbiselerini
İğreti de olsa vermelerini isterdim.

(A. W.)

61.

Uzun ve bunaltıcı yağmur altında
Nasıl silinir giderse renkleri çiçeklerin
O yalnız geçirdiğim upuzun yıllarda
Boşuna harcandı gitti işte
Neyim var neyim yok; gençliğim, güzelliğim.

(H. H. H.)

XXVI.

İmparator YOZEİ

(Saltanatı 877-884)

62.

Yüce Tsukuba bayırlarından
Yuvarlana yuvarlana
Minano ırmağı
Derlemiş toplamış en son kendini
Derin, durgun bir gölde, aşkım gibi.

(K. R.)

XXVII.

İmparator UDA

(IX. Yüzyıl)

63.

Bekler durur
Limanın ağzını
Beyaz bir balıkçıl
Bir dalga köpüğü imiş te
Kaçıp donmuş sanki.

(K. R.)

XXVIII.

Bunya YASUHİDE

(IX. Yüzyıl)

64.

Ağaçmış, çayır-çimenmiş,
Günü gelir atar rengini
Ama şu koca denizin
Dalgadan çiçekleri
Hiç sonbahar görmüş değil.

(A. W.)

XXIX.

Abe no NAKAMARO

(IX. Yüzyıl)

65.

Bak bak şu parıl parıl

Doğan ay var ya hani
Bu, Kasuga'da, yani bizim köyde
Mikasa tepesinin ardından
Yükselen ayın ta kendisi.

(H. H. H.)

XXX.
Ono no TAKAMURA
(IX. Yüzyıl)

66.

Ey balıkçı, benim yerime sen hadi
Evde kimim var kimim yok hepsine
Böyle tek başıma ta uzaklardaki
O küme küme uzanan adalara doğru
Yelken açıp yola koyulduğumu anlatıver, emi...

(H. H. H.)

XXXI.
Rahip SOSEİ
(IX. Yüzyıl)

67.

Söz vermişti bana
Hemen geleceğim demişti
Bekledim göz yolda, kulak kirişte
Gele gele ay oldu gelen
Ah, o yok görünürlerde.

(H. H. H.)

XXXII.
SADAKATA
(IX. Yüzyıl)

68.

Bilseydin seni nasıl sevdiğimi
Hiç bana gelmez olur muydun

Gizli gizli gelip görmeye beni
Dualarım bir kerecik olsun
Acaba kamildatmıyacak mı seni?..

(H. H. H.)

XXXIII.

KANESUKE

(IX. Yüzyıl)

69.

Onunla ne zaman karşılaştığımı
Şimdi çok merak ediyorum doğrusu
Demek ne var ne yok hatırımdan çıktı
İzumi ırmağı kıyısında, içimde ayni duygu
Özlüyorum gene onunla karşılaşmayı.

(H. H. H.)

XXXIV.

Oshikochi no MİTSUNE

(IX. Yüzyıl)

70.

Bu sabah düşen yılın ilk çiği bu
Krizantemlerim içinde
Beyazlarını araştırırken
Çiçekleri kırağıdan ayırdedip te
Şudur işte diyemem doğrusu.

(H. H. H.)

XXXV.

Ki no TOMONORİ

(IX. Yüzyıl)

71.

Şu güneşli bahar gününde
Kiraz çiçeklerinin halini

Dert ediniyorum kendime
Neden dallarda kalamazlar ki?
Sağanakta neden düşerler yere?..

(H. H. H.)

XXXVI.
Mibu no TADAMİ
(IX. Yüzyıl)

72.

Kötü haber tez ulaşır derler ya
Sözümona gizliydi âşıkdaşlığım
Sakız oldu şimdi onun-bunun ağzında
Benim artık gözden düştüğüm
Ah ümitler..,, ağlamalı kana kana.

(H. H. H.)

XXXVII.
ATSUTAKA
(IX. Yüzyıl)

73.

Ah öyle bahtiyardım ki
Onu tanımadığım günlerde
Ama geceli gündüzlü şimdi
Bir üzüntüdür çullanmış gönlüme
Yaşayıp gidiyorum işte...

(H. H. H.)

ANONİM
(X. Yüzyıl)

74.

Bizim seviştiğimizden
Kimin haberi olacak ki...

Yalnız bilse bilse bunu
Şu yastığa benzeyen
Cânım çimenler bilir belki...

(A. W.)

75.

Bir sonbahar tarlasındaki
Mısır püsküllerinin üstünde
Şimşeğin şak diye yanıp söndüğü
O kısacık zaman için bile
Elimden gelip te unutamam seni.

(A. W.)

76.

Hep seni düşte görmekti
Bel bağladığım umut ama
Bu yüzden bütün geceyi
Gözümü bile kırpmadan
Geçirdim gitti.

(A. W.)

77.

Yolu-yordamı bulunaydı da
Senin aşkına karşılık
Değişebilseydim hayatımı
Şu ölüm dedikleri şey
Ne kolay olurdu bana.

(A. W.)

78.

Dağ tapınağının
Akşam çanlarından çıkan
Her nağmede
Bugünün de karardığını duymak

Ne acı...

(A. W.)

XXXVIII.
Fujiwara no TOSHİYUKİ
(? - 907)

79.

Çiğler hep ayni gümüş matlığında
Ama söyle, nasıl oluyor da
Bu gümüş renkli çiğler
Ustaca işliyorlar teker teker
O binlerce rengi güz yapraklarına...

(B. H. C.)

XXXIX
Minamoto no MUNEYUKİ
(? - 940)

80.

Çıplak dağ köylerinde
Yılın dört mevsiminden
En ıssızı, en kasvetlisi kış nedense
Çünkü artık ne çimenlerden
Ne de insanlardan o bereketi bekleme.

(H. H. H.)

XL.
TADAMİNE
(867-965)

81.

Rüzgâr estikçe dağbaşında
Bölük bölük bölünen
Beyaz bulutlar gibi.
Hiç senin gönlüne
Güvenilir mi?..

(A. W.)

XLI.
Ki no TSURAYUKİ
(883-946)

82.

Özlemle dopdolu içim
Düştüm yâr yollarına
Bu gece ırmaktan esen
Buz gibi, buz şu rüzgâr da
Ve yağmur kuşları öten.

(R. H. B.)

83.

Renk ayni renk, koku ayni koku
Duygularımı ilk büyüledikleri gibi
Ne yazık ki yok artık yetiştirip-eden
Bu cânım ağaçlı yolu
Olaydı da sevindireydi gözlerimi.

(B. H. C.)

84.

Doğrusu ya evsahibinin
Kafası üzerine söz edemem pek
Ama onun o köhne evinde
Ben bildim bileli erik çiçekleri
Hep öyle tatlı... tatlı kokarlar.

(R. H. B.)

85.

Doğrusu ya köydeki eşim-dostum
Beni nasıl karşılarlar pek bilemem
Ama şu yaşlı eriğin çiçekleri
Gene geçmişteki gibi candan-gönülden
Kokuları ile karşıladılar beni.

(H. H. H.)

86.

Yaz geceleri ben daha
Yatsam mı yatmasam mı derken
Gugukçuğun
Tek bir nağmesiyle
Gün ağarıveriyor.

(A. W.)

87.

Dertli dertli öter balıkçıl
Bataklıktaki kamışlar arasında
Birşey gelmiş te sanki
Aklına
Onu unutmak ister gibi.

(İ. W. F.)

XLII.
Fujiwara no OKİKAZE
(X. Yüzyıl)

88.

Ne günler, ne aylar geçirdim
Ama nasıl; boşuboşuna,
Neyse..., o birşey değil de
Baharda çiçekleri seyretmeye
Öyle az vakit ayırdım ki sorma...

(A. W.)

89.

Öt bakalım ey bülbül
Dinmek bilmeyen bir sesle
Öt ötebildiğin kadar
Ama bir yılda iki kere
Nasıl etsin de gelsin bahar...

(A. W.)

XLIII.
SEMİMARU
(X. Yüzyıl)

90.

Bu dünya için
Şu yolmuş, bu yolmuş
Farketmez, çünkü
Sarayın da kulübenin de
Sonu hiç...

(A. W.)

XLIV.
Kiyowara MOTOSUKE
(907-990)

91.

Evdeki krizantemlerimin
Her gün yere damlayıp duran
O parıl parıl çiğleri
Acaba kaç yılda
Birikip bir havuz edecekler ki?..

(A. W.)

XLV.
Bunya no ASAYASU
(X. Yüzyıl)

92.

Sonbahar tarlasının çevresinde
Kopmuş bir gerdanlık parıldıyor
Şeffaf çiğ taneciklerinden ötede
Ve kırıp kırıp bütün mücevherleri
Hoyrat rüzgâr dağıtıyor.

(İ. W. F.)

XLVI.
Kiyowara FUKUYABU
(X. Yüzyıl)

93.

Irmaktaki sis
Örterek dağın eteklerini
Yükseldi
Sonbahar dağı
Gökyüzüne asılmış gibi sanki.

(A. W.)

XLVII.
Taira no KANEMORİ
(X. Yüzyıl)

94.

Ne kadar zorlasam kendimi
Sevdamı gizlemek için
O yüzümde okutuyor kendini
Ve sorduruyor ona-buna:
"Bir rahatsızlığınız mı var acaba?.."

(İ. W. F.)

XLVIII.
Sugawara MİCHİZANE
(X. Yüzyıl)

95.

Hadi hoşçakal diyerek yuvama
Çekip gidince buralardan ben
Ve evimi öyle boş bırakınca
Ne olur ey çatıma komşu erik ağacı
Her bahar çiçek açmayı unutma.

(İ. W. F.)

96.

Rüzgâr doğudan eserken
Kokularınızı gönderin bana
Ey erik çiçekleri, emi
Efendimiz burada yok diye de
Sakın ha unutuvermeyin baharı.

(R. H. B.)

XLIX.
Oshikochi no MİTSUNE
(X. Yüzyıl)

97.

İlk kırağıdan saklanmış
Beyaz krizantemler
Bir tanecik koparmak istesem
Bulup bulmamak
Şansa-kadere kalmış.

(K. R.)

L.
Bn. NAKATSUKASA
(X. Yüzyıl)

98.

Ey bülbül
Senin sesin olmasaydı
Daha karlar erimediği halde
Baharın geldiğini
Nasıl bilecekti dağ kasabası?..

(A. W.)

LI.
Yoshinobu no ONAKATOMİ
(X. Yüzyıl)

99.

Yaprakların hiç dökülmediği

Çamlık dağında
Geyik yalnız
Sesindeki tondan anlıyor
Sonbaharın geldiğini.

(K. R.)

LII.
Ono no YOSHİKİ
(X. Yüzyıl)

100.

Kuytu dağlarda saklanmış
Çimenler gibi
Aşkım.
Tut ki taşmış bolluğu, zenginliği
Kimin haberi var ki...

(A. W.)

LIII
Fujiwara no YOSHİTAKA
(X. Yüzyıl)

101.

Ey aşk seni daha tanımadan
Yaşamak gözümde pek değerli değildi
Ama şimdi onu herşeyden
Üstün tutuyorum, iş değişti,
Dünyada upuzun bir ömür istiyorum.

(H. H. H.)

LIV.
Fujiwara no SANEKATA
(X. Yüzyıl)

102.

Yalnız onun özlemiyle
Gönlümde sönmek nedir bilmeden

Alev alev yanan o ateşten benim
Acaba neler çektiğimi
O bilir mi dersin?..

(H. H. H.)

LV.

Michitsuna'nın ANNESİ
(X. Yüzyıl)

103.

Hakkın yok değil, gece eni-konu uzun
Yatakta uyku da girmiyor gözüne
Ah etmeler, of çekmeler, gözyaşları
Üstelik bir sürü kuruntu içindesin
Bekle dur bakalım gün ağarsın diye...

(H. H. H.)

LVI.

Korechika'nın ANNESİ
(X. Yüzyıl)

104.

Yooo, sözlerine inanmıyor değilim,
Ama şıp diye değiştiriveriyorlar da
Erkekler akıllarını-fikirlerini hani
İşte sen benden soğumamışken daha
Bugece ölüp gitmek istiyorum.

(H. H. H.)

LVII.

Bn. Akazome EMON

105.

Doğrusu bana artık bu kadar da
Yalancı çıkabileceğini kestiremedim
Yoksa tek başıma hiç tutup ta

Böyle boşuboşuna
Batan ayı seyretmeye gider miydim...
(H. H. H.)

LVIII.
Bn. KOSHİKİBU
(X. Yüzyıl)

106.

Ah anam, ah anacığım ah
Aldı başını çekti gitti
Öyle uzaklık var ki aramızda
Günler geçmeli, aylar geçmeli ki
Erişebilsin sözleri kulağıma.
(H. H. H.)

LIX
Bn. İse no OHSUKE
(X. Yüzyıl)

107.

Nara'da; o eski başkentte
Bak bu ikinci seferdir ki
Kirazlar üstüste çiçek açıyor
Şan şeref ve tazeliktir esen
İmparator sarayından şimdi bizlere.
(H. H. H.)

LX.
Sakyo Dayu MİCHİMASA
(X. Yüzyıl)

108.

Çok yazık..., ondan ümit kesmeliyim
Dayan artık acının türlüsüne

Ama şu kader-kısmet kadehini
Kaldırıp içmeden önce
Ah onu bir kere daha görseydim.

(H. H. H.)

LXI.
Gon Chunagon SADAYORİ
(X. Yüzyıl)

109.

Uji ırmağında gözden kayboldu
Yuvarlanıp giden sisler bulutlar
Sabah tazeliğinde beliriyor işte
O tam örüle örüle hani
Sepet yapılacak cânım bambular.

(H. H. H.)

LXII.
Bn. SAGAMİ
(X. Yüzyıl)

110.

Gönlüm kırık, gönlüm paramparça
Gözyaşından sırılsıklam yenlerim
Çekemiyenlerin fis-kosları bir yana
Artık benim adımın-sanımın
Ağza alındığı yok ki gelsin kulağıma.

(H. H. H.)

LXIII.
Ohye no MASAFUSA
(X. Yüzyıl)

111.

İlerdeki tepenin yamaçlarında
Ne güzel şu çiçek açmış kiraz ağaçları

Sis gelip te şimdi sakın ha sakın
Yakındaki tepeleri kara kara
Sarıp sarmalamaya kalkışmasın.

(H. H. H.)

LXIV.
Fujiwara no MOTOTOSHİ
(X. Yüzyıl)

112.

Nasıl güvenirim ben senin sözüne
O sözler ki sabahtan sabaha
Çimenlerin üstündeki çiğler gibi
Sen hâlâ cevap göndereceksin bana
Sonbaharın gitmesine ne kaldı ki...

(H. H. H.)

LXV
Bn. İSE
(XI .Yüzyıl)

113.

Yeşil söğüdün
Dallarına asılıp kalan
Bahar yağmurunun tanecikleri
İpliğe geçirilmiş
İncileri andırıyorlar.

(A. W.)

LXVI.
Bn. Murasaki SHİKİBU
(978-1031)

114.

Mehtapta dolaşırken

Biri koşup geçti sandım yanımdan
Ama bulutlardı gökte yuvarlanan
Ve yalnız rüzgârdı
Sesi kulağıma gelen.

(İ. W. F.)

115.

Ah ay ah..., onunla buluşmamız
Zaten nice yıllar sonu zar-zor olmuştu
Hem yanımda kalmasını öyle istiyordum ki
Ama sen hemen bulutlara gizleniverdin
Erkeğim de aldı başını gitti.

(H. H. H.)

LXVII.
Tsumori KUNİMOTO
(1023-1103)

116.

Bak puslu gökyüzünden
Yabanî kazlar geçiyor
Soluk bir mürekkeple
Yazılmış bir mektuba
Ne de çok benziyorlar.

(A. W.)

LXVHI.
MOROTADA
(XI .Yüzyıl)

117.

Pirinç yapraklarının
İçindeki rüzgâr
Geceyarısı uyandırıyor beni
Ve dağ köyünde uzaktan uzaktan
Geyiğin haykırığını dinliyorum.

(R. H. B.)

LXIX.
Rahip RYOSEN
(XI .Yüzyıl)

118.

Tek başımayım
Çektim gittim kulübemden
Sağa sola bakınıyorum ama
Bu sonbahar akşamında
Heryer birbirine benziyor.

(R. H. B.)

LXX.
Bn SUWO
(XI .Yüzyıl)

119.

O bahar gecesini
Senin kolunda yatmakla geçirdim
Bu olmamıştı aslında, rüya idi
Ama gene de ne yazık ki
Arkamdan bir sürü lâf ettiler.

(K. R.)

LXXI.
Rahip Saigyo HOSHİ
(1118-1190)

120.

Tek o "geleceğim," dedi diye
"Pek yakında sana,"
Bekledim durdum onu
Uzun bir ay ve işte
Ay yükseliyor batıda.

(İ. W. F.)

121.

Öbür dünyadaki
Ruhum için benim
Dualarım esirgeme de
Kiraz çiçekleri seriver
Buddha'nın önüne.

(R. H. B.)

122.

Göz açıp kapamalı dünyanın
Çatısı sazdan kulübesi bu
Biryerlerde yaşıyamıyacağıma
Aklım keserse ben de
Yaşamayıveririm olur biter.

(R. H. B.)

123.

En çok şu kocamış ağacın
Üstüne bakıyorum da hani
Çiçeklerde bile bir korku
Daha kaç kere acaba
Baharı karşılarız gibilerden.

(R. H. B.)

124.

Dileğim şu ki
Baharda, ikinci ayın
Onbeşinci gecesi
Kiraz çiçeklerinin altında
Kapatayım gözlerimi.

(R. H. B.)

LXXII.
TADANORİ
(1143-1183)

125.

Karanlık yapıştı yakama
Ben de bu kiraz ağacını
Kendime mesken edindim
Bugece çiçekler olacak artık
Evsahibim, eşim-dostum.

LXXIII.
Fujiwara no İYETAKA
(1157-1237)

126.

Ağaçlara doğru esen meltemle
Ortalık eni-konu serinceydi ama
Baktım ırmakta yüzenler var
Onları görünce alacakaranlıkta
Mevsim olsa olsa bahardır dedim.

(H. H. H.)

LXXIV.
MASATSUNE
(1170-1221)

127.

Dökülüyor akşam gölgeleri
O dalmış öyle çiçeklere
Ama farkında değil ki
Ağaçlar arasından da
Ay tepenin üstünde.

(R. H. B.)

LXXV.
Dogen ZENJİ
(1200-1253)

128.

Ne renk varsa dağda-bayırda
Ne ses varsa inişte-yokuşta
Hepsi, hepsi ama
Shakamuni'nin biçimi
Shakamuni'nin sesi.

(R. H. B.)

LXXVI.
Gotokudaiji SANESADA
(XIII. Yüzyıl)

129.

Bir gugukçuk sesi geldi kulağıma
Nerden geldi bu ses diye aranırken
Bakınca şöyle havaya doğru
Yalnız ay oldu gözüme çarpan
Kodunsa bul bakalım kuşu.

(H. H. H.)

LXXVII.
Rahip SHUNYE
(XIII. Yüzyıl)

130.

Uzanmış yatarken kederli kederli
Bu ömür kadar uzun gecede
Gün sanki hiç doğmayacakmış gibi
Işığı içeri sokmayacaklar diye
Kapıdaki yarıklara bile kızgınım.

(H. H. H.)

LXXVIII.
Prenses SHİKİSHİ
(XIII. Yüzyıl)

131.

Ben daha yaşarken anlarsam böyle
Gönülcüğümün ölüp gittiğini
Ve sevda acısıyla sararıp solarsam
Ölüp gideyim bari daha iyi
Hem gözüme ne görünüyor ki...

(H. H. H.)

LXXIX.
Gokyogoku YOSHİTSUNA
(XIII. Yüzyıl)

132.

Sisli bir akşam içinde
Öter durur çekirge bezgin bezgin
Ortalık da eni-konu serince
Kederli seslerine kulak vererek böceklerin
Kollarımı yastık yapıp uzanmışım öyle.

(H. H. H.)

LXXX.
HİSAKİ
(XIII. Yüzyıl)

133.

Minoru'nun ölüsünün
O sakin yüzüne bakıp
Gülümsemeyi denedim ama
Denedim ama
Ağladım.

(M. A.)

LXXXI.
Bn. HORİKAWA
(XIII. Yüzyıl)

134.

Beni hep sevecek mi acaba
Ne desem bilmem ki...
Sabaha kadar düşüncelerim
Karmakarışık oluyor
Kara saçlarım gibi.

(İ. W. F.)

LXXXII.
Noin HOSHİ
(XIII. Yüzyıl)

135.

Bir bahar akşamı
Yaklaşırken artık
Bir dağ köyüne
Akşam çanlarıydı duyulan
Ve dökülen çiçeklerdi.

(R. H. B.)

LXXXIII.
Prens İCHİHARA
(XIII. Yüzyıl)

136.

Ey yapayalnız çam ağacı
Kaç nesil insan tanıdın
Acaba şimdiye kadar
Senin o geçkin yaşına hürmetten
Rüzgârın türküsünde berrak bir ton var.

(İ. - O.)

LXXXIV.
İshikawa KİMİKO
(XIII. Yüzyıl)

137.

Shika'daki balıkçı kızların
Öyle az vakitleri var ki
Deniz otları toplayıp tuz kurutmaktan
Kırkyıldabir çıkarıyorlar
Minicik taraklarını çantalarından.

(İ. - O.)

LXXXV.
Bn. Otome KURAHASHİBE
(XIII. Yüzyıl)

138.

Yolculuk hâli bu, çimenleri yastık edip
Üstünü-başını çıkarmadan yatınca
Olur a kuşağın-filân sökülür de hani
Al sen şu iğneyi de, benim ellerimle
Söküğünü-yırtığını kendin dikiver, emi...

(İ. - O.)

LXXXVI.
Fujiwara no MİCHİNOBU
(XIII. Yüzyıl)

139.

Evet, bilmesine iyice biliyorum
Gün ağardı mı akşamın eli kulağında
Gelgelelim gene de dayanamıyorum işte
Boşuboşuna boyuna ağlayıp duruyorum
Ayrıyız diye iki gözüm iki çeşme.

(H. H. H.)

LXXXVII.
Otomo MİYORİ
(XIII. Yüzyıl)

140.

Hanımefendi, bana kalırsa siz
Hep ölmezlik ülkesinde ömür sürmüş
Ve daha da gençleşmişsiniz
Sizi yıllarca evvel
Son görüşümdenberi, bendeniz...

(M. A.)

LXXXVIII.
Bn. Nago OKİMARO
(XIII. Yüzyıl)

141.

Ağlarını
Denize sermek için
Didinen balıkçıların sesleri
Dinle, sarayın odalarına bile
Ulaşabiliyor şimdi.

(İ. - O.)

LXXXIX.
OWARİ
(XIII. Yüzyıl)

142.

Kiraz çiçekleriyle
Yükselince bahar tepeleri
Seyretmesi ne tatlı
Bahar yeşillikleri toplayan
Beyaz kuşaklı genç kızları.

(İ. - O.)

XC.
Gotokudaiji SADAİJİN
(XIII. Yüzyıl)

143.

Şu bülbül
Nerede öttü diye
Bakınırken
Kala kala artık
Gündoğumu ayı kaldı.

(R. H. B.)

XCI.
Fujiwara no SADAİYE
(XIII. Yüzyıl)

144.

Telâş içinde bir küme kiraz çiçeği
Peşlerine düşmüş fırtına
Geliyor, geliyor işte.

(H. G. H.)

XCII.
Bn. Nijoin SANUKİ
(XIII. Yüzyıl)

145.

Berbatlığına berbat..., bir kez
Dünyaya yolun düşmeyegörsün
Ama ahırdan bozma kulübede bile
Ben dirlik-düzenlik içinde yaşıyorum
Kışın olanca yağmuru da üstümde.

(R. H. B.)

XCIII.
SOKAN
(1458-1546)

146.

Şu aya
Bir sap takılsaydı hani
Ne yelpaze olurdu ama...

(R. H. B.)

XCIV.
Arakida MORİTAKE
(1472-1549)

147.

Sanki dökülen çiçekler
Tekrar dallarına yükseliyorlardı
Ama değil değil, bunlar sadece kelebekler.

(İ. W. F.)

XCV.
İkkyu SOJUN
(1493-1581)

148.

Hadi göreyim seni
Buna bir isim yakıştır bakayım
Bak..., çini mürekkeple
Yapılmış bir resimdeki
Çamlardan esen rüzgârın sesi bu, hadi...

(R. H. B.)

149.

Bu yaşamalı-ölmeli
Dünya yolunda
Tek arkadaş yok bize;

Varı-yoğu tek başına doğmak
Olanı-biteni tek başına ölmek.

(R. H. B.)

150.

Tabiatın koynunda
Evvel zaman içindeki benliğim
Ha varmış ha yokmuş
Ne bir şeyin değeri var
Ne de sonunda gidilecek bir yer.

(R. H. B.)

151.

Geldik gördük işte
Burası da bayağı
Yangın yerinin biri
Bir de tutmuşlar buraya
"Yaşanacak Yer" derler, neden ki...

(R. H. B.)

152.

Çıkar aklından böyle şeyleri
Yok şu iyimiş, bu kötümüş
Basitçe yaşamana bak sen
Öyle düşüncelerden uzak durup
İşte asıl o "Yaşanacak Yer."

(R. H. B.)

XCVI.
RYUSHİ
(? - 1681)

153.

Sessizlik..., kuşun biri
Dökülmüş yaprakların üstünde
Geziniyor..., başka çıt yok.

(R. H. B.)

XCVII.
SOİN
(1604-1682)

154.

Dünya dediğin olsa olsa
Kelebek gibi birşey işte
Olmayacak şey değil hani...

(R. H. B.)

155.

Çiğ tanecikleri şeffaf, minimini...
Ama düştükleri yerlerde
Öyle bir hüküm göze çarpıyor ki...

(H. G. H.)

XCVIII.
TEİSHİTSU
(1609-1673)

156.

Yoshino'nun kiraz çiçekleri
Ah..., ah...
Başka birşey söyliyemedim ki...

(R. H. B.)

XCIX
Kitamura KİGİN
(1623-1705)

157.

Peşine takmış uşağını
Tırısa kalkmış seninki
Kiraz çiçeklerini seyretmeye gidiyor.

(R. H. B.)

C.
Tokugawa MİTSUKUNİ
(1628-1700)

158.

Lotüs yapraklarının üzerinden
Serinletici bir sağanak geçti
Beyaz şebnemlerden
Mücevherler üstünde
Batan güneşin parıltıları şimdi.

(M. A.)

CI.
ENSUİ
(1639-1704)

159.

Soba
Üstünde yazı yazmak için
Biraz yüksek kalıyor.

(R. H. B.)

CII.
Shimozato CHİSOKU
(1639-1704)

160.

Yalnız göz
Yusufçuğun yüzü
Hemen hemen.

(R. H. B.)

CIII.
TORİN
(1639-1719)

161.

Sonbahar..., ay parıl parıl

Kayaların üstünde
Deniz bitleri cirit atıyorlar.

(R. H. B.)

CIV.
SODO
(1641-1716)

162.

Baharda sözün doğrusu
Hiçbirşey yok kulübemde
Herşey var, herşey.

(H. G. H.)

CV.
JOSO
(1661-1704)

163.

Kar hepsini aldı
Ne dağ, ne ova
Birşey kalmadı.

(H. G. H.)

164.

Şu kış sağanağı altında
Aman ne kadar insan koşuyor
Upuzun Seta köprüsünden karşıya...

(R. H. B.)

165.

Bir uyandım gece, karıştı gitti
Bendeki öhö... öhö... öksürüklerle
Bıcır bıcır ötüşler böceklerdeki.

(R. H. B.)

166.

Her sabah
Evimin üstündeki gökte uçan
Ayni tarlakuşu mu acaba?..

(R. H. B.)

167.

Bir kurum Kogamo ördeğinde
Suyun altında şöyle bir hani
Etrafı kolaçan ettim gibilerden.

(R. H. B.)

CVI.
DANSUİ
(1662-1711)

168.

Mikado'nun önünde bile
Örme şapkasını çıkarmıyor
Bostan korkuluğu.

(R. H. B.)

CVII.
Matsuo BASHO
(1644-1694)

169.

Baharın ilk sabahı
Duygularımla sanki
Başka adamın biriyim.

(R. H. B.)

170.

Yılın sonu, ana-baba ocağındayım ama
İşte doğumumda kesilip saklanan göbeğim
Ve ben ona kapanmış hüngür hüngür...

(R. H. B.)

171.

Çekirgenin biri
Unuttuğumuz bir sesle ötüyor
Çekirge değil canım, soba bu.

(R. H. B.)

172.

Atın üstündeyim
Aşağıda gölgem
Tiril tiril soğuktan.

(R. H. B.)

173.

Ay nerde ay?..
Çan battı kaldı öyle
Denizin dibinde...

(R. H. B.)

174.

Ay görünmek üzere
Bugece kim var kim yok hep hazır
Elleri dizlerinde, öyle...

(R. H. B.)

175.

Kedilerin hovardalığı bitince
Puslu ay
Yatak odasının üstünde...

(R. H. B.)

176.

Sonbahar fırtınası bu
Yaban domuzunu bile
Katmış önüne sürüyor.

(R. H. B.)

177.

Kışın ilk yağmuru bu
Bugünlük sadece yalnızım, Allah vere de
Bundan sonrakilerde ihtiyar olsam bari...

(R. H. B.)

178.

Kış..., yağmur altında...
Üstelik şemsiyemsi şapka bile yok...
....E sen adamı deli edersin hani.

(R. H. B.)

179.

Karlı sabahın biri
Beygirlere bile bakıp duruyoruz
-Görmediğimiz şeydi sanki.-

(R. H. B.)

180.

Bu yıl yağan kar
Acaba geçen yıl
Gördüğümüz kar mı?..

(R. H. B.)

181.

Süpürge
Bahçeyi temizlerken
Karları unuttu.

(R. H. B.)

182.

Ey ilk kar yeter artık
Nergis yapraklarının
Boyunlarını büktüğün.

(H. G. H.)

183.

Sisli-puslu bir yağmur
Fujiyama görünmese de
Bugün mutlu bir gün.

(R. H. B.)

184.

Bahar geldi
Sarıp sarmalandı ince bir sise
Adı-sanı olmayan tepenin biri.

(R. H. B.)

185.

Denizin yeşili, toprağın yeşili
Şu sonbahar başlangıcında
Birbirinin eşi.

(R. H. B.)

186.

Kıyıdaki dalgalarda sarmaş-dolaş
Çalı yoncasının çiçekleriyle
Küçük midye istiridye kabukları.

(R. H. B.)

187.

Nara'da
Krizantem kokuları...
Eski Buddha heykelleri...

(R. H. B.)

188.

Lotüs gölü öyle olduğu gibi
Bütün Rühların Ziyafeti için

Gelip toplamamışlar çiçekleri.

(R. H. B.)

189.

Şu tapınağın bahçesi
Dökülen yapraklarla
Yüz yıl yaşlanmış gibi.

(R. H. B.)

190.

Yılsonu panayırı
Pazara çıkıp ta üç-beş tane
Tütsü çubuğu almalı.

(R. H. B.)

191.

Anamdan kalan şu bir demet saçı
Elime alsam kaybolup gidecek hani
Sıcak gözyaşlarımdan, güz kırağısı gibi.

(R. H. B.)

192.

Diyelim ki bu kasabada
Çıngırak-mıngırak çalmazlar, peki bunlar
N'aparlar bahar alacakaranlığında?..

(H. G. H.)

193.

İşte yurdun en uzak köşesi
Ve pirinç tarlalarında ekin türkülerinin
En safı, temizi, incesi...

(H. G. H.)

194.

Sonbaharın eli kulağında
Çayhaneye doğru
Kendiliğinden gidiyor ayaklarım.

(R. H. B.)

195.

Sazdan örme kulübem
Dışardaki dünyada acaba
Şimdi hasat zamanı mıdır?..

(R. H. B.)

196.

Sonbaharın civcivli zamanı
Komşum ne yapar-ne eder acaba;
Nasıl yaşar diye bir merak bende...

(R. H. B.)

197.

Gece yarısı ayaza çekiyor hava
Şu bostan korkuluğunun üstünden
İğreti birşeyler alıp ta uyumalı.

(R. H. B.)

198.

Yok orasıymış, yok burasıymış
Minicik tarlayı çapalamak gibilerden
Dolaş dur bakalım dünyayı...

(R. H. B.)

199.

Kelebek
Kanatlarına
Orkide esansı sürüyor.

(R. H. B.)

200.

Söğütteki kelebek
Rüzgârın her esişinde
Yerini değiştiriyor.

(R. H. B.)

201.

Öyle habersiz-tabersiz
Ne tez de ölüp giderler
Şu ötüşen ağustos böcekleri...

(R. H. B.)

202.

Bir kestane düşüyor
Çimenlerin arasında böcekler
Şıp diye kesiveriyorlar şamatayı.

(R. H. B.)

203.

Ey çekirge o şen ötüşle senin
O kadar tez ölüp gideceğin
Kimin aklına gelirdi ki...

(C. H. P.)

204.

Çekirgecik
Ben ölünce
Mezarlığın bekçisi ol, emi...

(R. H. B.)

205.

Yusufçuk bir çimen yaprağına
-Hem de yaprağın yüzüne-
Konayım diye uğraştı durdu boşuna.

(R. H. B.)

206.

Karardı ya atmacanın gözleri
Alacakaranlıkta bıldırcınlar
Bıcır bıcır...

(R. H. B.)

207.

Acı acı ötüyor turna
Bu seste Basho'ya
Gözyaşı dökmek eldebir.

(R. H. B.)

208.

Tarlanın ortasında
Öter durur tarlakuşu
Hiçbirşey umurunda değil.

(R. H. B.)

209.

Şu suratsız karga var ya hani
Bu karlı sabahta nedense
Seninkinde bir güzellik bir güzellik...

(R. H. B.)

210.

Tünemiş kuru bir dala
Karganın biri, sonbahar
Kararıyor mu ne hava...

(H. G. H.)

211.

Çoğu zaman berbat ya şu kargalar
Ama o sabahki halleri yok mu
Hele üstelik yağıyorsa kar...

(H. G. H.)

212.

Bir köhne havuz işte
Ve havuzun içine
Kurbağanın dalışından çıkan ses.

(H. G. H.)

213.

Kavanozdaki ahtapotlar
Yazın ay altında
Saydam rüyalar.

(R. H. B.)

214.

Yavru sıçan yuvasında
Öter durur ciyak ciyak
Serçe yavrularına nisbet, yok mu ya...

(R. H. B.)

215.

Güz rüzgârında tarlaya bırakılmış
Çocuğu gören maymunun sesi acı acı
Nasıl acaba yavrucak, ne yapar-ne eder?..

(R. H. B.)

216.

Beyaz krizantemler
Üstlerinde en ufacık
Bir toz lekesi bile yok.

(R. H. B.)

217.

Sofra ağacın yanıbaşında
Çorbanın içinde, balık salatasında
Dökülmüş kiraz çiçekleri.

(R. H. B.)

218.

Şu kiraz çiçekleri
İnsanın aklına

Neler getirmiyor ki...

(R. H. B.)

219.

Aynanın arkasında
İnsanların görmediği bir bahar
Çiçeklenen bir erik ağacı.

(R. H. B.)

220.

Hanımeli saksısının ardında
Kadının biri
Salamura balık temizliyor.

(R. H. B.)

221.

Kapımın önündeki çitte
Bir borozan çiçeği,
Bütün gün kapalı mubarek...

(R. H. B.)

222.

Ne acınacak hali vardı
Şu sıska orkidenin
Ama tomurcuklandı işte.

(R. H. B.)

223.

Öyle eski kasaba ki bu
Bahçesinde Japon inciri olmayan
Bir tane bile ev bulamazsın.

(R. H. B.)

224.

Gelip-geçene bakmaya meraklı olan
Yol kenarındaki devedikeni
Oradan geçen bir eşek tarafından yendi.
(C. H. P.)

225.

Şalgam çıkarmaya giderken
Minik oğlan kurum kurum
Beygirin eyerine kuruldu.
(R. H. B.)

226.

Tapınağın çanları dindi ama
Akşamüstü üzerlerine çarpan
Çiçek kokulariyle hâlâ tınlıyorlar.
(R. H. B.)

227.

Hangi çiçekli ağaçtan geliyor
Pek kestiremiyorum ama
Ne koku ne koku...
(R. H. B.)

228.

Bıraktı kadın
Aşkın acılarını
Veren erkeği.
(Basho)
Artık ayrılmalıyız
İşte senin kılıcın.
(Kyoral)
Bir rüzgâr gibi
Tarıyor o dağınık
Kâküllerini.
(Boncho)

Bir derin düşünceli
Ve çılgın hâli var ki...
(Shiho)

(R. H. B.)

CVIII.
AKİNOBO
(XVII. Yüzyıl)

229.

Ta uzaklardaki
Dağlara dönmek için
Yusufçukta bir telâş bir telâş.

(R. H. B.)

CIX.
BUCCHO
(XVII. Yüzyıl)

230.

Eni-boyu beş adımı geçmiyor
Damı sazla örtülü kulübemin
Bunu becerip yapmak bile
Cansıkıcı bir iş doğrusu
Ama ne yaparsın yağmur işte...

(R. H. B.)

CX.
CHASEİ
(XVII. Yüzyıl)

231.

Yaşadığım yerde

Adamdan çok
Bostan korkuluğu var nedense...

(R. H. B.)

CXI.

DAİO
(XVII. Yüzyıl)

232.

Yılbaşındaki
Duygularım
Kelimelere sığmaz ki...

(R. H. B.)

CXII.

EİBOKU
(XVII. Yüzyıl)

233.

Şu kazığın üstünde
Yusufçuk
Tadına bakıyor birşeyin.

(R. H. B.)

CXIII.

GİJOEN
(XVII. Yüzyıl)

234.

Ağustos böceğinin sesi
Yapıştığı çam sakızından
Kurtulup çıkamaz mı acaba?..

(R. H. B.)

CXIV.
GİNKO
(XVII. Yüzyıl)

235.

Dikildim şalgamın tepesine
Bütün gücümle asıldım asıldım
A,aaa..., minicik birşey çıkmaz mı...

(R. H. B.)

236.

Sukuşu
Gagasını sokmuş göğsüne
Şamandıra gibi uyur durur.

(R. H. B.)

CXV.
HAGİ-JO
(XVII. Yüzyıl)

237.

Şapkası düşmüş
Acıması yok ki yağmurun
Bostan korkuluğuna...

(R. H. B.)

CXVI.
HORYU
(XVII. Yüzyıl)

238.

Yusufçukların göğünde
Yusufçuklar uçar
Az aşağılarında da yusufçuklar.

(R. H. B.)

CXVII.
JOHAKU
(XVII. Yüzyıl)

239.

Ey bahar rüzgârları
Söğütler yapraksızsa
Esmeyin n'olursunuz...

(R. H. B.)

CXVIII.
JOKUN
(XVII. Yüzyıl)

240.

Niyetim çok sağlamdı
Artık ihtiyarlamak yok ha..., diyordum;
Ama şu tapınağın çanları... çanları...

(R. H. B.)

CXIX.
KAİTO
(XVII. Yüzyıl)

241.

Bu akşam... mutluluk
Ben ayaklarımı yıkayınca...
Şu iki-üç kişi de vır vır çene...

(R. H. B.)

CXX.
KARO
(XVII. Yüzyıl)

242.

Akşam güneşinin aydınlığında

Yusufçuk kanatlarının
O donuk donuk gölgesi...

(R. H. B.)

CXXI.

KEMPU
(XVII. Yüzyıl)

243.

Eğilmiş suya yusufçuk
Akşam güneşi
Herşeyin üstünde...

(R. H. B.)

CXXII.

KOHYO
(XVII. Yüzyıl)

244.

Yusufçuk
Tepesine küt diye inen soydan
Bir sopanın üstüne tünemiş durur.

(R. H. B.)

CXXIII.

KOZAN
(XVII. Yüzyıl)

245.

Öter durur gugukçuk
Akşam gölgeliklerinde
Ağaçkakanda çıt yok.

(R. H. B.)

CXXIV.
KWASO
(XVII. Yüzyıl)

246.

Tırmandığım yüce kulenin
Tam doruğuna konmuş oturur
Bir kelebekçik.

(H. G. H.)

CXXV.
MAHARA
(XVII. Yüzyıl)

247.

Sukuşunun göğsü
Sudaki gölgesiyle
Tokuşup duruyor.

(R. H. B.)

CXXVI.
MASUO
(XVII. Yüzyıl)

248.

Şu aydınlık gecede
Ne güzel ses çıkıyor
Çiğnenen samanlardan.

(R. H. B.)

CXXVII.
MOEN
(XVII. Yüzyıl)

249.

Öyle kıpırdamadan duruyor

Yusufçuğun kanatları
Sonbahar ayının altında.

(R. H. B.)

CXXVIII.
MOKUDO
(XVII. Yüzyıl)

250.

Sararmış çayırlar içinden
Tutturmuşken evin yolunu
Akşam çöküyordu ortalığa.

(R. H. B.)

CXXIX.
NANSHİ
(XVII. Yüzyıl)

251.

Yılın ilk günü
Kulübe bildiğin gibi
Birşey istediği yok.

(R. H. B.)

CXXX.
NİKYU
(XVII. Yüzyıl)

252.

Doğan ayla
Batan güneş arasında
Kırmızı yusufçuklar.

(R. H. B.)

CXXXI.
ROTSU
(XVII. Yüzyıl)

253.

Kiraz çiçeği dolu bir tepe

Şöyle bir güzel kestireceğim
Düz bir kayanın üstünde.

(R. H. B.)

CXXXII.

RYOTO
(XVII. Yüzyıl)

254.

Köprüden biri geçti
Kurbağalar şıp diye
Yaygarayı kesiverdiler.

(R. H. B.)

CXXXIII.

SANİN
(XVII. Yüzyıl)

255.

Benimle yürüyordu
Yürüyüp giderken ben
Uzaklardaki bostan korkuluğu.

(R. H. B.)

CXXXIV.

SANTOKA
(XVII. Yüzyıl)

256.

Yağmurdan sonra
Devedikenleri parıl parıl
Bu sabah.

(R. H. B.)

CXXXV.
SOSHİ
(XVII. Yüzyıl)

257.

Uykucu kelebek sen de...,
Hadi kalk artık, kalk ta
Eşim-dostum ol benim.

(R. H. B.)

CXXXVI.
SUİO
(XVII. Yüzyıl)

258.

Bir sonbahar gecesi;
Rüyalar, horultular,
Ötüşen ağustos böcekleri...

(R. H. B.)

CXXXVII.
SHADO
(XVII. Yüzyıl)

259.

Yeni bahçenin taşları
Yerlere düzenle çakılmış
Ve işte kışın ilk sağanağı.

(R. H. B.)

CXXXVIII.
SHARA
(XVII. Yüzyıl)

260.

Gece..., yürüyorum...,

Bir yandan da kar yağıyor
Geçen yıla uğurlarola gibilerden...

(R. H. B.)

CXXXIX.
SHİNPU
(XVII. Yüzyıl)

261.

Kuruyor çağlayan
Tıp... tıp... su damlacıkları
Yaprakların üstünde.

(R. H. B.)

CXL.
SHO-İ
(XVII. Yüzyıl)

262.

Bir kış sabahı
Fırtınanın soluğu bile
Bembeyaz.

(R. H. B.)

CXLI.
Roka SHONİN
(XVII. Yüzyıl)

263.

Balıkçının girdiği
Kapının yanında
Bir söğüt ağacı.

(R. H. B.)

CXLII.
SHOSHU
(XVII. Yüzyıl)

264.

Çürümüş gitmiş
Yakacak odun bile çıkmaz
Bu bostan korkuluğundan.

(R. H. B.)

CXLIII.
SHO-U
(XVII. Yüzyıl)

265.

Yılın ilk rüyası bu
Kimselere anlatmadım
Ve gülümsedim kendime.

(R. H. B.)

CXLIV.
SHUSAİ
(XVII. Yüzyıl)

266.

Güneşin ilk ışıkları
Bir bulut var ki havada
Resimlerdeki bulutlar gibi.

(R. H. B.)

CXLV.
TAİSO
(XVII. Yüzyıl)

267.

Çepçevre geminin halatlarında

Ama durmak dinlenmek bilmeden
Yusufçuklar bir oraya bir buraya.

(R. H. B.)

CXLVI.
TAMUKE
(XVII. Yüzyıl)

268.

Bir bilezik olaydı da sevgilim
Takıp onu sol koluma
Düşeydim yollara.

(İ. - O.)

CXLVII.
TEİJİ
(XVII. Yüzyıl)

269.

Çiçek açan yabani bir ot
Adını duyunca
Bir daha baktım.

(R. H. B.)

CXLVIII.
THOREAU
(XVII. Yüzyıl)

270.

Parıl parıl su
Bir içimlik bile değil
Ama görülmemiş şey bu!..

(R. H. B.)

271.

Bir kamelya
Eski bir kuyunun
Karanlığına düştü.

(R. H. B.)

CXLIX
Tsuboi YAJİN
(XVII. Yüzyıl)

272.

Fırtına geldi işte:
İçi boş bir
Sümüklüböcek kabuğu.

(R. H. B.)

CL.
URİTSU
(XVII. Yüzyıl)

273.

Sazan balığının şıpırtısı
Su hafif karanlık
Erik çiçekleri beyaz.

(R. H. B.)

CLI.
YASEN
(XVII. Yüzyıl)

274.

Sabah karanlığında
Beyaz krizantemler
Aslından uzun görünüyorlar.

(R. H. B.)

CLII.
YASO
(XVII. Yüzyıl)

275.

Kedi
Kış fırtınasında

Kırpıp duruyor gözlerini.

(R. H. B.)

CLIII.
YUİNEN
(XVII. Yüzyıl)

276.

Bir sağanak bastırdı
Ne var ne yok içerde
Bir güzel temizlendi.

(R. H. B.)

CLIV.
ETSUJİN
(XVII. Yüzyıl)

277.

Bir sonbahar akşamı
Kadıncağızım gelmiş soruyor
Lâmbayı yakayım mı?..

(R. H. B.)

CLV.
İZEN
(? -1710)

278.

Deniz kıyısı boyunca
Devrilir dalgalar... devrilir gür...
Devrilir gür...

(R. H. B.)

279.

Sedir ağaçları arasında

Islık çalıyor meltem
Fifiyu... fifiyu... fifiyu...

(R. H. B.)

280.

Şu erik çiçekleri
Ne kırmızı... ne kırmızı...
Ne kırmızı..., değil mi?..

(R. H. B.)

281.

Ey bostan korkuluğu
Arkadaş olmuştuk ama
Ayrılmamız gerekiyor artık.

(R. H. B.)

CLVI.
HOKUSHİ
(? -1718)

282.

Bu karlı akşamda
Aman ne kadar da çok
Şemsiye gelip geçiyor.

(R. H. B.)

CLVII.
GONSUİ
(1646-1719)

283.

Böcekler arasında
Şu yapayalnız rahibenin
Ne acınacak hali var...

(R. H. B.)

CLVIII.

SAMPU
(1646-1732)

284.

Her otun kendine göre
-Adı sanı belli olmasa da-
Çiçeği de var, güzelliği de.

(R. H. B.)

285.

Elimi uzatıp Şaron gülüne...
...Yok yoook, koparmadım, şöyle bir
Dokandım geçti, hepsi o kadar.

(R. H. B.)

286.

Tarlakuşu, tarlakuşu
Yavruların bekliyor aşağıda
Bu kadar da yükselmek olur mu...

(R. H. B.)

CLIX

SORA
(1648-1710)

287.

Hasta rahibin biri
Bahçeyi süpürüp duruyor
Erikler de baştanbaşa çiçek.

(R. H. B.)

CLX.
Bn. SONOJO
(1649-1723)

288.

Kim görebilir onu?
O bilgiyi kim ele geçirebilir?
Ne şu o, ne bu
Ne de şunda bunda
Buddhism'in ışığı o.

(R. H. B.)

CLXI.
SENNA
(1650-1723)

289.

Hizmetçi gittikten sonra
Yerdeki üç-beş kâğıt kırpıntısında
Bir yalnızlık duygusu.

(R. H. B.)

CLXII.
KYORAİ
(1651-1704)

290.

Yılbaşı hediyeleri...
Kucaktaki bebek bile
Uzatıyor ellerini.

(R. H. B.)

291.

Duyduk duyduk, dedim; açıyoruz işte,
Gene de çaldı da çaldı adamcağız
Karlarla kapanmış kapımızı.

(R. H. B.)

292.

İşte kayanın kıyıcığına ilişmiş
Ay doğsun da seyredeyim diyen
Ay sevdalılarından biri daha.

(R. H. B.)

293.

Deniz salyangozu;
Neresi başı, neresi kuyruğu
Bilse bilse Allah bilir.

(R. H. B.)

CLXIII.
İSSHO
(1652-1688)

294.

Ona baktı gözlerim, buna baktı
Sonra takıldı kaldı öyle
Beyaz krizantemlerde.

(R. H. B.)

CLXIV.
RANSETSU
(1653-1707)

295.

Beyaz krizantemler...
Sarı krizantemler...
İsimleri daha ne olmalıydı yani...

(R. H. B.)

296.

Hizmetçi değişikliği
Minik kızcağızın yüreğinde
Bir acı bir üzüntü ki...

(R. H. B.)

297.

Çocuksuz kadıncağızın biri
Taşbebeklere
Öyle şefkatli, öyle merhametli ki...

(R. H. B.)

CLXV.
BONCHO
(? - 1714)

298.

Tek bir çizgi halinde
Uzun, upuzun nehir
Karla örtülü ovanın üzerinde.

(K. R.)

299.

Yaz..., gökte ay...,
Pazar meydanında
Birşeyler kokuyor ama ne

(R. H. B.)

300.

Bir patırtı, bir gürültü
Meğer kendi kendine devrilivermiş
Bostan korkuluğu.

(R. H. B.)

301.

Şu yetişkin kırmızı çamdan süzülen
Batan güneşin ışınlarıdır
Ve bir örümcek kuşudur öten.

(R. H. B.)

CLXVI.
RAİZAN
(1653-1716)

302.

Pirinç ekiyor kadınlar
Türkülerinden başka
Çevrelerinde ne varsa pis

(R. H. B.)

303.

Açılıyor kiraz çiçekleri
Hiç ölmek istemiyorum, hiiiç;
Ama şu hastalık yok mu...

(R. H. B.)

CLXVII.
KYOROKU
(1655-1715)

304.

Ben Sutra okurken
Borozan çiçeklerinin de
Güzellikleri üstündeydi.

(R. H. B.)

305.

Yol verilen hizmetçi
Akşamı seyreder durur
Elinde şemsiyeciği.

(R. H. B.)

306.

Fırtınanın
İlk alaşağı ettiği

Bostan korkuluğu oldu.

(R. H. B.)

307.

Pirinç tarlasının sularında
Dökülen
Kiraz çiçekleri yüzüyor.

(R. H. B.)

CLXVIII.
YASUİ
(1657-1743)

308.

Doğru doğru, haklısın.
Arpaları yiyor yaban kazları;
Gelgelelim artık göç ediyorlar...

(R. H. B.)

309.

Tarlakuşunun
Bahar rüzgârıyla
Başı dertte.

(R. H. B.)

CLIX.
Enomoto KİKAKU
(1660-1707)

310.

Kendi malım diye düşününce
Hafiftir
Şemsiyenin üstündeki kar.

(R. H. B.)

311.

Bir kış gecesi
Fol yok yumurta yok ortalıkta
Tuttum komşuya kulak kabarttım nedense.
(R. H. B.)

312.

Gökyüzü
Yeryüzü
Dilencinin yazlık urbası.
(R. H. B.)

313.

Ağustos böcekleri yüzünden
Sonbaharda artık duyulmaz oldu
Adamcağızın horultuları.
(R. H. B.)

314.

Kocacığını yemiş kedinin biri
Çekirge hanım söyleyecek
Erkeğinin ağıtını.
(R. H. B.)

315.

Bak ateşböceği, sayım-suyum yok ha;
Kulübemdeki subiberlerinin
Yarısı senin, yarısı benim, ona göre...
(R. H. B.)

316.

Kurulmuş bir güzel oturur
Ağaç kurbağası muz yaprağına
Yaprakçığı kımıldatır durur.
(R. H. B.)

317.

Şurada burada kurbağalar
Ötüyor gecenin içinden
Parıl parıl parlıyor yıldızlar...

(R. H. B.)

318.

Salınır da salınır turnalar
Yılbaşı bu; baharın ilk günü
Doğrusu kendilerine yakışanı biliyorlar.

(R. H. B.)

319.

Postacı önce
Çiçekli erik dalını uzatıyor
Sonra da getirdiği mektubu.

(R. H. B.)

CLXX.
BUNSON
(? -1713)

320.

Sonbahar, ay parıl parıl
Gölgelerde
Bıcır bıcır böcekler.

(R. H. B.)

CLXXI.
KYOKUSHİ
(? -1719)

321.

Denize dökülen
Şelâlenin sesi;
Kış gecesi soğuk.

(R. H. B.)

CLXXII.
MASAHİDE
(? -1723)

322.

Kış yağmuru altında
Ciritçiler birbirine
Cirit atıp duruyorlar.

(R. H. B.)

CLXXIII.
ONİTSURA
(1660-1738)

323.

Çiçekler yığın yığın kiraz dallarında
Kuşların iki ayağı var
Atların dört; ne fayda...

(H. G. H.)

324.

Kıyıda yağmur kuşları
Ayaklarını ıslata ıslata
Gönül eğlendiriyorlar.

(R. H. B.)

325.

Sukuşu
Hantal görünüyordu ama
O gövdeyle uçtu gitti.

(R. H. B.)

326.

Saçaklardan sarkan buzların
Kimi kısa, kimi uzun

Neden acaba?..

(R. H. B.)

327.

Çamlara doğru
Yılın ilk gününde
Eski çağların rüzgârları esiyor.

(R. H. B.)

328.

Bir yükselir tarla kuşları
Bir alçalır.
Ne yeşil arpalar, ne yeşil...

(R. H. B.)

329.

Açılıyor kiraz çiçekleri
Bakıp duruyorum onlara
Dökülüyorlar..., ve...,

(R. H. B.)

330

Bir bahar günü
Bahçedeki kumlar içinde
Serçeler banyo yapıyorlar.

(R. H. B.)

CLXXIV.
YAHA
(1662-1740)

331.

Karlı bir akşam
Gelip geçti adamın biri

Bir şemsiyesi, bir de kendisi...

(R. H. B.)

332.

Bahçe temizlendi, süpürüldü
Sonra bahçeye
Birkaç kamelya döküldü.

(R. H. B.)

CLXXV.
SHİKO
(1664-1731)

333.

Hiçbirimiz çekemedik hallerini
O kırmızı yapraklar ki dökülürler
Öyle bir sevimlilik kazanmışlardı ki...

(H. G. H.)

CLXXVI.
AZUMAMARO
(1668-1736)

334.

Fırtına gürlesin varsın
Gürültünün erişemediği
Bulutlar ötesi bir yerde
Parıl parıl bir ay
Hanım hanımcık oturur durur.

(R. H. B.)

CLXXVII.
ROKA
(1669-1703)

335.

Kış yağmuru

Üzüntü rengine boyuyor
Mezar taşlarındaki yazıları.

(R. H. B.)

CLXXVIII.
KANRİ
(1670-1732)

336.

Karlı bir gün
Şu boş fıçıları toplayan da
Ana baba evlâdı.

(R. H. B.)

CLXXIX.
OTSUYU
(1674-1739)

337.

Giyinmişler dökülen yaprakları
E..., ilerliyor sonbahar,
Bostan korkulukları.

(R. H. B.)

CLXXX.
SENKAKU
(1676-1750)

338.

Batıdan vuruyor gün ışığı
Yusufçuk duvara
Öyle yapıştı kaldı.

(R. H. B.)

CLXXXI.
HAKUİN
(1683-1768)

339.

Bülbül gibi
Göründüğüne bakma sen
Çalıkuşunun biri...

(R. H. B.)

CLXXXII.
Kamo MABUCHİ
(1697-1769)

340.

Baharın sanki
O parıl parıl
Ve kokulu gönlünden
Olup-bitmedirler
Şu dağ kirazı çiçekleri.

(R. H. B.)

CLXXXIII.
SHOHA
(? -1771)

341.

Bu sabah
Esiyor ya bahar rüzgârı
Uçurtmacı dükkânı açılıvermiş.

(R. H. B.)

342.

Bahar yağmuru
Söğütten damlalar,

Erikten çiçekler.

(R. H. B.)

343.

Kış yağmuru,
Ne mutluluk şu yeryüzünde
Uyanmak... canlı olmak...

(R. H. B.)

CLXXXIV.
YAYU
(1701-1783)

344.

Hem de ayağının dibindeki fasulyeleri
Aşırmaya başladılar maşallah
Ama ne bostan korkuluğuymuş hani...

(R. H. B.)

345.

Bir aksırdım
Tarlakuşunu
Kodunsa bul bakalım

(R. H. B.)

CLXXXV.
Bn. Kaga no CHİYO-Nİ
(1701 - 1775)

346.

Bahar yağmurunda
Her varlık olduğundan
Daha güzel görünüyor.

(R. H. B.)

347.

Bu karlı sabahta
Ne dağda bir kımıltı
Ne bayırda.

(R. H. B.)

348.

Evden kaçan minicik oğlum
Bilmem ki hangi tarlalarda oyun diye
Kovalayıp durmaktadır yusufçukları...

(C. H. P.)

349.

Eriğin çiçekli dalı
Kendini kıran adama
Uzatıyor kokusunu.

(R. H. B.)

CLXXXVI.
RYOTA
(1707 - 1787)

350.

Şu daha yatmayan da kim acaba
Lâmbası hâlâ yanıp duruyor
Geceyarısı... üstelik buz gibi yağmur.

(R. H. B.)

351.

Bu karlı gecede ortalığın
Aydınlık olduğuna bakarsan böyle
Arkası fırtınadır bunun.

(R. H. B.)

352.

Beşon karış yerden yukarsı
Yusufçuğun kendi gökyüzü
Kendi dünyası.

(R. H. B.)

353.

Derenin şırıltısından
Şımarıp kara kurbağa
Başlıyor türküsüne.

(R. H. B.)

354.

Konuşmadı hiçbiri
Ne beyaz krizantemler, ne misafir,
Ne de evsahibi...

(K. R.)

355.

Hey gidi koca dünyanın işleri
Yüzüne bakılmaz etti üç günde
O cânım kiraz çiçeklerini...

(H. G. H.)

356.

Öfkeden kan beynime sıçramış
Bir hışım geldim eve
Bahçede söğüt ağacı.

(R. H. B.)

CLXXXVII.
İCHİKU
(1708 - 1759)

357.

Kış tenhalığı

Süprüntüler battı kaldı öyle
Irmağın dibinde.

(R. H. B.)

CLXXXVIII.
TAİGİ
(1709 - 1772)

358.

Öyle ayaz ki tırnakları sızlatıyor
Elimdeki bambu süpürgeyi
Çamın altına zor bıraktım.

(R. H. B.)

359.

Yolcular uykulu seslerle
Sorup duruyorlar
Gece soğuk olur mu diye.

(R. H. B.)

360.

Kış, havada ay
Kaldırıp köpeğe fırlatmaya
Yerde bir tane olsun taş yok.

(R. H. B.)

361.

Ay sisli-puslu
Tapınağa niyetliydim sözümona
Geçtim gitti.

(R. H. B.)

362.

İşte danseden bir ateşböceği

"Hey, buraya bak, hey..." diyesim geldi
Ama hiç te yalnız olanı yok ki...

(H. G. H.)

363.

Kedi hovardalıkları işte
Tepelerine küt küt inen
Pirinç sırıklarını bile unutmuşlar.

(R. H. B.)

364.

Dökülen yapraklar
Bir süpürdün, iki süpürdün
Süpürmekle başa mı çıkar...

(R. H. B.)

365.

Dağ gülü;
Yapraklar... çiçekler... yapraklar...
Çiçekler... yapraklar...

(R. H. B.)

CLXXXIX
Tayasu MUNETAKE
(1714 - 1771)

366.

Şarap kadehi avuçlarımdayken
Hoşuma gider bu akşamın karı ama
Fırtınalar-boralar içinden
Geçip gitmesi gerekenler
Nasıl yol alırlar acaba?...

(M. A.)

CXC.
Taniguchi BUSON
(1715 - 1783)

367.

Mıymıntı günlerden biri
Kyota'da bir köşede
Kulaklara yankılar geliyor.

(R. H. B.)

368.

Mıymıntı günler geçiyor ardarda
Şu geçmiş günlerin öteberisi
Aman ne uzakta, ne uzakta...

(R. H. B.)

369.

Üstümde yorgan olduğunu
İliğim-kemiğim bile farkediyor
Buz gibi bir gece bu, buz gibi...

(R. H. B.)

370.

Mangalın kıyısına
Kakıldım kaldım, gelgelelim
Gönlüm ne kadar uzakta.

(R. H. B.)

371.

Ayın ondördü
Evsahibine sesleniyordu
Adamcağız da patates çıkarıyordu yerden.

(R. H. B.)

372.

Mantar toplarken
Kafamı bir kaldırdım
Ay tepenin üstünde.

(R. H. B.)

373.

Akşam melteminde
Usul usul çarpıyor sular
Balıkçının ayaklarına.

(R. H. B.)

374.

Altın paravananın üstünde
Bu ipek tül entari de kimin?
Sonbahar esintisi.

(R. H. B.)

375.

Kış fırtınası
Tapınağın çanlarına
Taş parçacıkları fırlatıyor.

(R. H. B.)

376.

Eski çağların akşamları
Benim akşamlarım gibiydi
Bu soğuk yağmur akşamı.

(R. H. B.)

377.

Kış yağmuru
Gözlerimizin önündeki varlıkları

Evvelzaman içindeymiş gibi gösteriyor.
(R. H. B.)

378.

Ne olacak, bahar yağmuru bu işte
Daha karıncıkları bile
Islanmadı minik kurbağacıkların.
(H. G. H.)

379.

Çıkageldi tipinin içinden biri
Çözerek kılıcını attı yere
Bana bir yatacak yer, dedi.
(R. H. B.)

380.

İyice bilenmiş
Bir ekmek bıçağı
Kuyunun ağzına damladı.
(R. H. B.)

381.

Akşam güneşinin
Upuzun ışınları altında
İyisaatteolsunlar arpa ekiyorlar.
(R. H. B.)

382.

Mayıs yağmurları:
Adı-sanı belirsiz bir dere bile
Korkulacak şey doğrusu.
(R. H. B.)

383.

Ürperti veriyor insana
Yaprak bile kıpırdamıyor
Yaz korusunda.

(R. H. B.)

384.

Dökülüyor tarlalara
Sonbahar suları
Dökülüyor tarlalardan.

(R. H. B.)

385.

Bahar denizi
Bütün gün efendi efendi
Bir alçalır bir yükselir.

(R. H. B.)

386.

Kış ırmağı
Yüklenmiş götürüyor
Buddha'ya sunulan çiçekleri.

(R. H. B.)

387.

Ruhlara kurulan sofra
Ortadan kaldırıldı mı
Oda gene ayni oda.

(R. H. B.)

388.

Alçalan güneş :
Bir tepe, tepede bir geyik, bu gölge
Tapınağın kapısından giriyor.

(R. H. B.)

389.

Olur olur; bakarsın bu kış yağmurunda
Tapınaktan ödünç alınan şu şemsiye
Kendiliğinden biçimini değiştiriverir.
(R. H. B.)

390.

Bir derviş mihrabı vardı kırlarda
O da yersarsıntısından yana yattı
Adamakıllı devrildi gitti işte.
(R. H. B.)

391.

Saadet küçük bir
Cebinliğin içindeki
Çocuğun beyaz yüzünde.
(R. H. B.)

392.

Çocuğu bir güzel uyut
Sonra hadi bakalım davul çalmaya
Aman ne de karanlıkmış ortalık...
(R. H. B.)

393.

Yazın kırlarda bayırlarda
İki işportocu karşılaştılar
Biri o yana biri bu yana.
(R. H. B.)

394.

Sular alçalıyor
Ne ince, ne uzunmuş meğer
Bacakları bostan korkuluğunun.
(R. H. B.)

395.

Şapkası düşmüş
Bostan korkuluğu
Sinirli görünüyor.

(R. H. B.)

396.

Bahar gezip-tozmalarından
Görüp-göreceğin işte bugünkü
Bir daha yok artık.

(R. H. B.)

397.

Sözümona bastırmıştık ateşi
Gelzaman-gitzaman
Tencerede bir kaynama bir kaynama.

(R. H. B.)

398.

Ordan-burdan dehlenmişsin
Karşıdaki sıra sıra evlerden de
Parıl parıl ışıklar dökülür durur.

(R. H. B.)

399.

Akşam, sonbahar,
Aklım-fikrim
Anamda babamda.

(R. H. B.)

400.

Bir sonbahar akşamı
Yalnızlıkta şu bu hadi
Sevinç te var.

(R. H. B.)

401.

Sonbahar akşamı
Üç yaşadın, beş yaşadın, sonu var;
Ama dünya kadar da boş vakit...
(R. H. B.)

402

Tapınağın çanında
Dinlenen kelebek
Ha sızdım ha sızacak.
(R. H. B.)

403.

Ilık ılık bahar esintisi
Beyaz beyaz uçup duruyor
Adı-sanı belirsiz böceğin biri.
(R. H. B.)

404.

Ama ne zaman
Hanımeli dökülse
Şıp sivrisineklerin vızıltısı.
(R. H. B.)

405.

Yarasanın ömrü
Kırık şemsiyenin
Altında geçer saklı saklı.
(R. H. B.)

406.

Çatı arasındaki
Minicik kuşların cıvıltısı

Aman ne hoş...

(R. H. B.)

407.

Uguisu
Minicik evler arasında
Hop oraya, hop buraya.

(R. H. B.)

408.

Ormanın en kuytu yerinde
Ağaçkakan
Ve balta sesi.

(R. H. B.)

409.

Sararmış çayırlar üstünde
Uçan sincap
Çıtır çıtır yedi minicik kuşu.

(R. H. B.)

410.

Sonbaharda sular derin
Ayna gibi görünüyor
Suyun dibi de, balık ta.

(R. H. B.)

411.

Bir alabalık; körpecikten,
Bir bambu yaprağı; bodur soydan
Derede birlikte yüzer giderler.

(R. H. B.)

412.

Gelincik çeker durur içini
Eski gölde
Mandarin ördekleri.

(R. H. B.)

413.

Mevsim yaz; arpa sonbaharı
El-ayak çekilmiş rüzgârdan
Pirinç aşırıyor tilkinin biri.

(R. H. B.)

414.

Erkenci bir ayışığı
Tilkiler cirit atıyorlar
Nergisler arasında.

(R. H. B.)

415.

Beyaz krizantemler önünde
Makas
Şöyle bir an duraklıyor.

(R. H. B.)

416.

Krizantem bahçıvanı
Sen krizantemlerin
Kulu-kölesi olmuşsun.

(R. H. B.)

417.

Bir akşam orkidesi
Kokusunun içine saklanıp kalmış

Beyaz beyaz çiçeği.

(R. H. B.)

418.

Akşam sefaları
Bir tanecik te
Sarı sarı açanı olaydı ya...

(R. H. B.)

419.

Borozan çiçekleri içinde
Hele bir tanesi var ki
Tam dağ gülü renginde.

(R. H. B.)

420.

Çay çiçekleri;
Beyaz mı?
Sarı mı?..

(R. H. B.)

421.

Aman ne cici şey
Anason yağmur altında
Çiçek açıyor.

(R. H. B.)

422.

Aldırış bile etmiyor
Dağ kılavuzu
Kiraz çiçeklerine.

(R. H. B.)

423.

Bir hasır serdim yere
Üstüne bir güzel kuruldum
Ve daldım gitti erik çiçeklerine.

(R. H. B.)

424.

Yıldız dolu bir gece
Pirinç tarhlarındaki suya
Erik çiçekleri dökülüyor.

(R. H. B.)

425.

Tarlalardan geçen patikada
Erik çiçekleri
Ne koyu kırmızı, ne de bembeyaz.

(R. H. B.)

426.

Heryerde erik çiçekleri
Kuzeye gitsen de olur
Güneye gitsen de...

(R. H. B.)

427.

İki erik ağacı
Bayılıyorum çiçek açmalarına
Biri erken, biri geç.

(R. H. B.)

428.

Sen yolda Abbas yolcu

Ama şu yol ne uzun
Ama şu söğüt ne yeşil.

(R. H. B.)

429.

Yağmurun yağışına güvendim
Kıyıp atamadım da söğüt dalını
Toprağa dikiverdim.

(R. H. B.)

430.

Çiçekli bir armut ağacı
Kadıncağızın biri
Ay ışığında mektup okuyor.

(R. H. B.)

431.

Anamın-babamın bucağında
Artık sonbahar yaprakları
Dünyalarından geçti gider...

(R. H. B.)

432.

Gittikçe kararıyor dağlar
Sonbahar yapraklarındaki
O kırmızılığı ala ala.

(R. H. B.)

CXCI.
SENRYU
(Karai HACHİEMON)
(1718-1790)

433.

Yelpaze satan adam

Yelpazelerden birini açmış
Nasıl iş görür diye kendi bakıyor.

(R. H. B.)

434.

Yıldırımı taklit ederek.
Çok şükür sonunda oğlana
Donu-tumanı giydirebildi.

(R. H. B.)

CXCII.
AMPU
(XVIII. Yüzyıl)

435.

Tarlakuşunun sesi
Ardında birşey bırakmadan
Öyle yapayalnız düştü gitti.

(R. H. B.)

CXCIII.
Bn. OSHU
(XVIII. Yüzyıl)

436.

Bu sevdadan ölürsem hani
Ey gugukçuğum
Ağla benim mezarımda, emi...

(R. H. B.)

CXCIV.
SESSHİ
(XVIII. Yüzyıl)

437.

Aradabir

Çalıyoncasının tıkırtısı
Pancurların üstünde.

(R. H. B.)

CXCV.
Bn. SHİSEİ-JO
(XVIII. Yüzyıl)

438.

Kış yağmuru altında
Giderken dürtüp duruyor
Şemsiye arkamdan.

(R. H. B.)

CXCVI.
OEMARU
(KYUKOKU)
(1719-1805)

439.

Kartopu
Büyüye büyüye
Kocaman oldu.

(R. H. B.)

CXCVII.
Otagaki RENGETSU
(1721-1775)

440.

Ben bu dağ köyünde büyümüşüm
Yalnız ağaçları dinliye dinliye
İşte bundandır
Ağaçlar sessizken tenhalığım

Rüzgârın kesildiği günlerde.

(M. A.)

CXCVIII.
Kawazu UMAKİ
(1721-1775)

441.

Yıllar yılı yağmurdan kardan
Çürüyüp dağılan şehit kemiklerinin
Yattığı şu Kikyo ovasından
Dertli dertli, yaslı yaslı eser
Sonbaharın rüzgârları.

(M. A.)

CXCIX
TAİRO
(? -1778)

442.

Buz tutmuş
Tüy kalemimi
Lâmbanın alevinde yaktım.

(R. H. B.)

443.

Dağ fırtınası...
Atın kulaklarına
Dolu tanecikleri kaçıyor.

(R. H. B.)

CC.
RANKO
(1726-1799)

444.

Akşamın tek gürültüsü

Beyaz kamelyaların
Dökülüşü...

(R. H. B.)

CCI.
CHORA
(1729-1781)

445.

Bahar yağmuru
Gece mutluluk
Gündüz sessizlik.

(R. H. B.)

446.

Dikilmiş duruyorum
Çevremde fırdolayı
Kar... rüzgâr... tipi...

(R. H. B.)

447.

Bir dağ tapınağı
Nirvana resminin önünde
Kimsenin tapınmaya geldiği yok.

(R. H. B.)

448.

Şu davul çala çala
Türkü söyleyen kardeşlerin
Sesleri de ayni kılıkta.

(R. H. B.)

449.

Şu tek parmağın üstünde hani

Sopayı dik tutma numarası var ya
Borozan çiçekleri için çok tehlikeli.

(R. H. B.)

450.

Yaprakların üstünde
O pıtır pıtır dolaşan
Böceklerin seslerindeki renk...

(R. H. B.)

451.

Evime-barkıma dönünce
Söğüt ağacına uzun uzun
Bakındım durdum öyle.

(R. H. B.)

452.

Chora'nın yazı işte,
Ne olacak, bir bardak soğuk su
Yanı sıra da iki tane bisküvit.

(R. H. B.)

CCII.

GOMEİ
(1730-1803)

453.

Solucan ha gayret
İki-üç adım süründü
İşte akşam oldu bile...

(R. H. B.)

CCIII.

Bn. SEİFU-JO
(1731-1814)

454.

Çiçek bile uzatsan
Bebek
Ağzını açıyor.

(R. H. B.)

CCIV.

GYODAİ
(1732-1793)

455.

Gün kararıyor
İniyor Mii tapınağından
Bahar insanları.

(R. H. B.)

456.

Gündoğumu, gökyüzü soğuk,
Bir tepe, tepede
Bir tanecik çam ağacı.

(R. H. B.)

457.

Yapraklar dökülüyor,
Birbirinin üstüne;
Yağmur üstüne yağmur.

(R. H. B.)

CCV.
KATSURİ
(1732-1817)

458.

Kar seyrine gidenler
Yağan kar altında
Teker teker gözden kayboluyor.

(R. H. B.)

CCVI.
SHİRAO
(1735-1792)

459.

Bostan korkuluğu
Batan güneşin ışınlarına
Kaygısız.

(R. H. B.)

CCVII.
SEİRA
(1739-1791)

460.

Soğuk
Ve aydınlık bir gece
Kanat sesleri bile duyuluyor.

(R. H. B.)

CCVIII.
KİTO
(1740-1789)

461.

Bahar rüzgârı;

Dükkândaki resimli kitaplara
Uçuşmasınlar diye konan öte-beri.

(R. H. B.)

462.

Yan yatırmış şapkasını
İhtiyar adamcık
Tarlasını çapalıyor.

(R. H. B.)

463.

Kayalardaki çukurlarda
Yeşil deniz yosunları
Unutkan met-cezir...

(R. H. B.)

CCIX.
Murata HARUMİ
(1740-1805)

464.

Parıl parıl parlıyor
Akşam güneşi
Bulutların geçtiği tepenin üstünde
Hızla bir kış sağanağı boşanıyor
Köy tam bulutların altına gelince.

(M. A.)

CCX.
Bn. SOGETSU-Nİ
(? -1804)

465.

Das sonrası

Çamlardaki rüzgâr
Ve böceklerin sesi.

(R. H. B.)

CCXI.
CHOSUİ
(? -1813)

466.

Şu karlı bayırlarda
Donup kalaymışım hani
Kardan adam olacakmışım.

(R. H. B.)

CCXH.
SHİRO
(1742-1813)

467.

Bereketli toprakların içine
Yukarlardan
Çağlayanlar dökülüyor.

(R. H. B.)

CCXIII.
SHİRARA
(1742-1827)

468.

Serin sonbahar rüzgârı
Ürperti verdikçe sırtına
Geyik acı acı haykırıyor.

(R. H. B.)

CCXIV.
SEİBİ
(1748-1816)

469.

Bostan korkuluğu
Adama benziyor
Yağmur yağarken.

(R. H. B.)

CCXV.
MİCHİHİKO
(1755-1818)

470.

Kapılar açık ardına kadar
İki ev
Sonbahar dağları.

(R. H. B.)

CCXVI.
JUJO
(? -1830)

471.

Solucan yeni düzenlenmiş
Pirinç tarlasının setinde
Zorlanıp duruyor yol açmaya.

(R. H. B.)

CCXVII.
RYOKAN
(1757-1831)

472.

Aşağı köylerde duyulan

Flütler ve davullar
Bu dağlarda da
Çamların o
Kalabalık fısıltısı var.

(M. A.)

473.

Bu bahar günü
Kuşları öyle
Sürü sürü
Oynar-eder görünce
Sevinçle doluyor yüreğim.

(R. H. B.)

CCXVIII.
KİEN
(1758-1834)

474.

Kuşlar
Uykularını uyuyadursun
Ama nasıl; lâpa lâpa kar...

(R. H. B.)

CCXIX.
HORO
(1761-1841)

475.

Yılın ilk günü de
-Geldiğine bin şükür ama-
Basbayağı bir gün işte.

(R. H. B.)

CCXX.
Kobayashi İSSA
(1763-1827)

476.

Ah ah...
Yılbaşında
Çocuk olmak varmış...

(R. H. B.)

477.

Yıl sonunda
Azarlananlar hesabına hani
Çatlıyorum kıskançlığımdan.

(R. H. B.)

478.

Ne olacak; meşe kömürü ateşi...
İşte bizim senelerimiz de
Ateş nasıl geçerse öyle geçiyor.

(R. H. B.)

479.

Eh, ben artık yaşlandım ya,
Kıskançlıktan patlıyor millet...
Ah, ama ne soğuk hava...

(H. G. H.)

480.

Ne serin oluyor insanın
Şöyle sereserpe uzanması
Ama ne yalnız ne yalnız...

(R. H. B.)

481.

Yooo, yanımda kimsem yok, dedim
Otelin kâtibine; deftere onu bile yazdı.
Şu sonbahar gecesi amma da soğuk hava.

(R. H. B.)

482.

Sıcak bir gece
Uyukla dur bakalım
Bavullar denkler arasında.

(R. H. B.)

483.

En sıcak günü yılın
Varım-yoğum tek Kasa da
Çalındı gitti.

(R. H. B.)

484.

Sığır gelir
Mu... mu...
Sisler içinden...

(R. H. B.)

485.

Çiçek hırsızının üstüne
Dağlarm doruğundaki ay
Göstermemek ister gibi vuruyordu.

(R. H. B.)

486.

Bahar yağmuru
Genç ve güzel kızın birinde

Aman bir esneme... bir esneme...

(R. H. B.)

487.

Bahar yağmuru
Minicik kızın biri
Kediye dans öğretiyor.

(R. H. B.)

488.

Karlar eriyor ya
Meğer bu köyde
Ne kadar çocuk varmış...

(R. H. B.)

489.

Kapıdan şöyle biraz ötedeki
Karların üstünde
Sidiğin açtığı dümdüz bir oyuk.

(R. H. B.)

490.

Mevsim kış
Körpe orospunun biri
Tencerenin isini temizliyor.

(R. H. B.)

491.

Solgun mavi gökyüzünde
Beliriyor akşam oldu mu
Sıra sıra sonbahar dağları.

(R. H. B.)

492.

Kış ormanında
Evvel zaman içinde
Kalbur saman içindenin yankıları...
(R. H. B.)

493.

Bugünkü âlemimizde bile
Şol dünyamızın kuşları
Öter HOKEKYO deyu deyu.
(R. H. B.)

494.

Çocuk diyor ki
Bak anneciğim, pirinç kurabiyecisi
Komşunun kapısında..., ha?..
(R. H. B.)

495.

Haşlanmış kestaneler;
Minicik oğlanın biri
Akıllıca bağdaş kurup oturdu.
(R. H. B.)

496.

Bak ben gidiyorum
Yaramazlık etme de
Çekirgelerle oyna, emi...
(R. H B.)

497.

Oburluğa yeltenen çocuklar

Maşallah oburlara bile
Taş çıkarttılar hani...

(R. H. B.)

498.

Ama nezaman
Nezaman okyanusu görsem
Ah anacığım ah!..

(R. H. B.)

499.

Ay altında, çiçekler altında
Tam 49 yıl boşuboşuna
Ha babam dolaş ta dolaş...

(R. H. B.)

500.

Şu bizim uşak var ya hani
Ne iyi; ne temiz yürekli adam,
Komşunun kapısındaki karları da kürüyor.

(R. H. B.)

501.

Dolu tanecikleri yerde
Ay ışığında sabah şırfıntıları
Döndüler evlerne.

(R. H. B.)

502.

Ayın ondördü... parıl parıl ama...
Hani ne olmuş sanki gibilerden
Dikilip duruyor şurada bostan korkuluğu.

(R. H. B.)

503.

Ayıp değil ya sorması, acaba
Soğuk ne yönden gelir
Bostan korkuluğu, ha?..

(R. H. B.)

504.

Şu ihtiyar halimden hani
Bostan korkuluğunun önünde bile
Yerin dibine geçiyorum.

(R. H. B.)

505.

Dikilmiş bostan korkuluğu
Esen rüzgârdan koruyor
Memedeki yavrucuğu.

(R. H. B.)

506.

Kelebeğin biri geldi
Bahçedeki bir kelebeği taktı yanına
Çekti gitti.

(R, H. B.)

507.

Uçan kelebeğe karşı
Kendimi tozdan-topraktan
Bir yaratık hissettim doğrusu.

(R. H. B.)

508.

Kapının önünde bir kelebek

Minik kız yaklaşınca uçuyor
Kız gene yaklaşıyor, gene uçuyor.

(R. H. B.)

509.

Çekirgecik
Basıp basıp ta kırma öyle
Şu parıl parıl kırağı incilerini.

(R. H. B.)

510.

Serin bir meltem
Çekirge
Avazı çıktığı kadar ötüyor.

(R. H. B.)

511.

Kulübemde geceleyin
Ne var-ne yok gibilerden hani
Köşe-bucağı bir arayıp-tarama çekirgede.

(R. H. B.)

512.

Paşa paşa çocuklardan ol da
Eve iyice göz-kulak ol
Emi çekirgecik...

(R. H. B.)

513.

Koca bir ateş böceği
Dalgalana dalgalana
Geçti gitti.

(R. H. B.)

514.

Çalılardan bir kapı
Kilidi de
Sümüklü böcekten.

(R. H. B.)

515.

Hadi sümüklü böcek
Çık bakalım şu Fuji tepesine
Ama yavaş ol, yavaş ol...

(R. H. B.)

516.

Kapıda sinekler
Bol meyveli bir yılın
Gürültüsünü göğe çıkarıyorlar.

(R. H. B.)

517.

Körpe gugukçuk
Sarı bir sesle
Anasını babasını çağırıyor.

(R. H. B.)

518.

Yusufçuğun gözlerinde
Uzak tepelerin
Görüntüsü yansıyor.

(R. H. B.)

519.

Sizin için de pireler

Gece uzun olmalı
Ortalık ta ıssız.

(R. H. B.)

520.

Kurbağanın biri
Nedense ekşi bir suratla
Bakıp duruyor bana.

(R. H. B.)

521.

Çalıkuşu
Kazanıp gidiyor hayatını işte
Şamata ettiği filân da yok.

(R. H. B.)

522.

Çalıkuşu bıcır bıcır
Ama hava kararıyormuş
Olsun varsın...

(R. H. B.)

523.

İş bilenin dememişler tevekkeli
Bak yabani kırların kargası
Hop etti muz ağacına kondu.

(R. H. B.)

524.

Tarlanın önünde
Uçuşan yapraklar
Baştan çıkarıyor kediyi.

(R. H. B.)

525.

Yılın sonu...
Hani bizden biriymiş gibilerden
Oturuvermiş şuracığa kedi.

(R. H. B.)

526.

Kedi kalkıyor artık, uykusunu aldı ya
Bir esneme, bir esneme seninkinde
Sonra hadi bakalım hovardalığa.

(R. H. B.)

527.

Karlı yolda köpekler
Halden anlarcasına
Yol verdiler de öyle geçtik.

(R. H. B.)

528.

Erkek geyiğin biri
Bir yiyip bir dağıtyor
Çalıyoncasının çiçeklerini.

(R. H. B.)

529.

Serpilen pirinç taneleri...
Bu da bir çeşit günâh işte
Kuşlarda bir kavga bir döğüş...

(R. H. B.)

530.

Dünyada böceklerden bile

Kiminin şarkıya-türküye yatkın sesi
Kiminin hani berbat mı berbat...

(R. H. B.)

531.

Ay ışığı diyor ki sanki
Hadi hadi çalıver canım
Şu çiçekli erik dalını, hadi...

(R. H. B.)

532.

Geceleyin kiraz çiçekleri
Gökten inmiş
Melekler gibi.

(R. H. B.)

533.

Polovniya ağacı
Tezelden soyundu yapraklarından
Dikilip duruyor baston yutmuş gibi.

(R. H. B.)

534.

Basbayağı canlıyız işte
Ben de canlı
Gelincik çiçeği de...

(R. H. B.)

535.

Yabani Japon incirleri
Anne yiyor
Acılarını, hamlarını...

(R. H. B.)

536.

Sararıyor Pampas çayırları
Sırası işte; evvel zaman içinde
İhtiyar bir cadı varmış...

(R. H. B.)

537.

Kocaman ama; dağ gibi
Dağ gibi bir kestane ağacı
Nerdeee.., tepesine çıkmak!..

(R. H. B.)

538.

Maşallah şu sıska bitki
Ikına-sıkına bir tanecik çiçek açtı
O da ha düştüm ha düşeceğim hani.

(R. H. B.)

539.

Dünya dediğin elem-keder dünyası
Ama çiçekler gene de
Gene de açılıyor işte...

(R. H. B.)

540.

Tektük insan var
Bir yaprak şuraya düşüyor
Bir yaprak buraya.

(R. H. B.)

541.

Sineğe vurayım derken

Çiçekli cânım bir dala
İndirmiyeyim mi sopayı...

(R. H. B.)

CCXXI.
Bn. Kagawa KAGEKİ
(1768-1843)

542.

Gece
Lâmba tükenip te
Söndükten sonra uyanmakta
Ah öyle bir
Keder sonsuzluğu var ki...

(R. H. B.)

CCXXII.
BAİSHİTSU
(1768-1852)

543.

Bir çiçek düştü kamelyadan
Bir horoz öttü
Bir çiçek daha döküldü.

(R. H. B.)

544.

A-aaa..., daha da neler,
Şu öten ay mı yoksa,
Yok yok, gugukçukmuş meğer...

(R. H. B.)

545.

Ay parıl parıl, sonbahar,

Ağaçların gölgesi, çimenlerin gölgesi,
Şunlar da insanların.

(R. H. B.)

546.

Mevsim kış... havada ay
Upuzun bir Buddhist rahip
Şöyle bir geldi bir geçti yanımdan

(R. H. B.)

547.

Bir kış akşamı
Dikiş iğnesi kayboldu işte
Gördün mü sen uğursuzluğu, vah vah...

(R. H. B.)

CCXXIII.
Kumagai NAOYOSHİ
(1781-1881)

548.

Ay ışığının düşmediği yerlerde
Oynaşıp durdu ateş böcekleri
Hatıraları kaçırmıyayım diye
Sabaha kadar uğraşıp
Gözümü kırpmadığım gece gibi.

(M. A.)

CCXXIV.
Okuma KOTOMİCHİ
(1798-1868)

549.

Bütün dönüş yolunda

Ay bana dağın kenarından
Arkadaşlık etti
Ben açınca evimin kapısını
İçeriye ay da girdi.

(M. A.)

CCXXV.
MEİSETSU
(1847-1926)

550.

Soğuk ve sert kış rüzgârı
Deniz kıyısında
Yeşil çam iğneleri uçuşuyor.

(R. H. B.)

CCXXVI.
İmparator MEİJİ
(1852-1912)

551.

Yanında oturduğum mangalın
Küle gömülüydü
O kıpkızıl közleri
Birden buz kesildim hatırlayınca
Yağan kar altına derin gömülmüşleri.

(M. A.)

CCXXVII.
HASHİN
(1864- ?)

552.

Ne gökyüzü kalmış, ne yeryüzü
Varsa yoksa durmadan

Lâpa lâpa yağan kar.

(R. H. B.)

CCXXVIII.
Natsume SOSEKİ
(1865-1915)

553.

Şu tabutun üstüne at
Ama ne kadar, ne kadar
Krizantemin varsa.

(R. H. B.)

CCXXIX.
Masaoka SHİKİ
(1866-1902)

554.

Aman ne uzun gün
Kayık çene çalıyor
Deniz kenarıyla.

(R. H. B.)

555.

Epeyce soğuk
Lâmbaya yaklaşacak
Böcekler yok ortalıkta.

(R. H. B.)

556.

Üşüşmüş çatıya
Millet yangın seyrediyor:

Kış, havada ay...

(R. H. B.)

557.

Puslu ay
Meyhanedeki kavgayı
Alevlendirdi.

(R. H. B.)

558.

Şöyle bir baktım ardıma
Yanımdan şimdi geçen adamı
Sisler içinde artık arama.

(R. H. B.)

559.

Gece, işte seni beklerken
Soğuk rüzgâr gene
Yağmura çeviriyor.

(H. G. H.)

560.

Bahar yağmuru
Şemsiyeli insanlar bakıp duruyor
Vitrindeki resimli kitaplara.

(R. H. B.)

561.

Ne olacak, kış ırmağı işte
Suyu az geliyor
Dört-beş ördeğe bile.

(R. H. B.)

562.

Kendi haline bırakılmış kayıkta
Dolu tanecikleri
Öteye beriye sekip duruyorlar.

(R. H. B.)

563.

Güvertede
Doluların tıkırtısı
Kara kara.

(R. H. B.)

564.

Ta ormanın dibinde
Bir göl
Ama ne kalın buzu...

(R. H. B.)

565.

İlk kar
Ne dağları şu
Denizden ötedekiler?..

(R. H. B.)

566.

Tozu dumana katan tipiye doğru
Başım döndürüp geriye bakmadan
Onbir atlı at sürüyordu.

(R. H. B.)

567.

Bahar... kırlarda

Gidenler, gelenler...
Neden acaba?..

(R. H. B.)

568.

Bahçedeki feneri yakıp
Minik evde kim var kim yok
Hepsi dışarıya döküldü.

(R. H. B.)

569.

Büyük Buddha'nın
Bir omuzundaki
Karlar eridi.

(R. H. B.)

570.

Tapınağa adanmış
On yaşından küçük bir çocuk
Acı soğuk!..

(R. H. B.)

571.

Büyük tapınağın kapısı
Örtülürken gümmm... ediyor
Bir sonbahar akşamı.

(R. H. B.)

572.

Bir rahip
Üç-beş çömez,
Soğuk bir gece.

(R. H. B.)

573.

Donanma fişekleri bitti
Elini-eteğini çekti insanlar
Ne karanlık, ne karanlık!..

(R. H. B.)

574.

Hava soğuk
Bağrıma bastırıyorum kızcağızımı
Ne şeker ama; sevsinler maskarayı...

(R. H. B.)

575.

Raket oyununda yenildiler ya
Genç ve güzel hanımcıkların
Yanlarına varılmıyor öfkeden...

(R. H. B.)

576.

Üstünde en cici tuvaleti
Sezonun ilk temsilinden dönüyor
Daha soyunmamış.

(R. H. B.)

577.

Evin birinde
Bir hıçkırık
Dışarda davullar...

(R. H. B.)

578.

Solgun çayırlar üstünde
Yürür gider yolcunun biri
Portakal yiye yiye...

(R. H. B.)

579.

Yediğim aşırılmış elmalar
Bir ağrı verdi ki mideme
Sorma gitsin...

(R. H. B.)

580.

Kayıkhanenin yanında
Körpecikten bir vesikalı kapatma;
Pamuk çiçekleri, pamuk çiçekleri...

(R. H. B.)

581.

Bu bahar akşamında
Şu kitap kurdu bilgin de
Ne okur durur böyle acaba?..

(R. H. B.)

582.

Şu göz açıp kapamalı dünyada
Bostan korkuluğunun bile
Gözü var, burnu var, ya...

(R. H. B.)

583.

Bostan korkuluklarının halleri
Öyle dokunaklı ki aydınlık gecelerde
Korkuluk değiller de adam sanki...

(R. H. B.)

584.

Sokup beni
Sonbaharın sivrisinekleri
Ölüme hazır etti.

(R. H. B.)

585.

Hiç bir iş görmeden
Deniz salyangozu
Tam 18.000 yıl yaşadı.

(R. H. B.)

586.

Çalıların arasında uçan
Şu yarasanın pırpırısı
Kara kara...

(R. H. B.)

587.

Bahar rüzgârı bu
Tavuskuşu
Açıyor kuyruğunu.

(R. H. B.)

588.

Kış ırmağının üstünde
Yaprakmış, şuymuş-buymuş, ne varsa
Gaga çalıp duruyor ördekler.

(R. H. B.)

589.

Aklı durur adamın aklı
Hovarda kediler
Taş duvarı bile yıktı.

(R. H. B.)

590.

Köylü oğlanın biri
Sararmış çayırlar üstünde
Köpeğini almış yanına gidiyor.

(R. H. B.)

591.

Akşam yağmuru, küçük bir kayık
Yüklemişler sığırın birini içine
Irmağın öbür yakasına geçiyor.

(R. H. B.)

592.

Sararıp soluyor krizantemler
Gelinciğin biri dikmiş gözünü
Tavuklara bakar da bakar...

(R. H. B.)

593.

Düşüne düşüne
Her yıl krizantemleri
Onlar da beni düşünür oldular.

(R. H. B.)

594.

Minimini bir dükkân
Taşbebekler...
Krizantemler...

(R. H. B.)

595.

Akşamın mor dağları
Hanımeliler
Görünecek ev bırakmamışlar ki...

(R. H. B.)

596.

Açılıyor kiraz çiçekleri
Aklıma gelebilenlerin
Hepsi uzaklarda, hepsi...

(R. H. B.)

597.

Bir kuş öttü
Tıp etti yere
Bir böğürtlen düştü.

(R. H. B.)

598.

Şeftali soyarken
Bıçağa
Tatlı damlacıklar süzülüyor.

(R. H. B.)

599.

Yıkıntı bir evin yanında
Çiçek açıyor armut ağacı
Bir zamanlar buralarda savaş olmuştu...

(R. H. B.)

600.

Köprü yıkıldı gitti
Arkasındaki söğüt
Yapayalnız şimdi.

(R. H. B.)

601.

Üç-beş söğüdün
Çevrelediği
Minicik bir ev.

(R. H. B.)

602.

Derenin biri
Akar gider kasabadan
İki yanı da söğüt...

(R. H. B.)

603.

Şıp etti yandı lâmbası
Bizim kapı komşunun
A-aaa..., nerden çıktı bu muz ağacı...
(R. H. B.)

604.

Şu incirleri görünce
Kim geldi aklıma, biliyor musun, hani
Nara'da bir handa bir uşak vardı ya...
(R. H. B.)

605.

Kesip yıkmak için onu
Baltayı kaldırdığımda
Tomurcuklanıyordu...
(R. H. B.)

606.

Çiçekli dalın birine
Asayım derken feneri
Sorma başıma gelenleri...
(R. H. B.)

607.

A.

Şurada burada bir geyik
Çalılar arasından
Gösteriyor yüzünü.

B.

Akşam güneşi
Çalılar arasından
Hamağa süzülüyor.

C.

Küçük köyün yanında
Bir işaret, bir nişan
Birlikte boy atan ağaçlar.

D.

Gezgin rahibin biri
Oturmuş kaval çalar
Çalılar arasında.

E.

Bahçıvanın uğradığı yok
Bahçe karmakarışık
Bayağı yabanileşmiş.

F.

Bakma, ağaçlar 5.00 yıldır
Gelişip boy atıyorlar ama
Direk olamıyorlar.

G.

Gölde hiçbir adamın
Oturmadığı bir adada
Yapraklar sık mı sık hani...

H.

İşte bir aile ağacı
Dördüncü, beşinci göbekten...
Büyüsün bakalım.

I.

Türbeler çepçevre ağaç
Ölülerin ruhları da, mezarları da
Adamakıllı çürüyebilirler burada.

J.

Baltaya kimse el atamaz
Ağaçların sık olduğu bu yerde
Kakavan bir gûlyabanî yaşar.

(R. H. B.)

608.

Mezarıma şunu yaz, emi;
İki şeye bayılırdı rahmetli
Şiir bir, Japon inciri iki.

(R. H. B.)

CCXXX.
KANRO
(XIX. Yüzyıl)

609.

Sararmış çayırlar üstünde
Uzaktan uzaktan
Yemlenip duruyor tavuklar.

(R. H. B.)

CCXXXI.
WAFU
(1866- ?)

610.

Böcekleri başka
İnsanları başka
Kulakla dinliyoruz.

(R. H. B.)

CCXXXII.
ROSEKİ
(1870-1918)

611.

Kışın ay
Fırlatıp atılmış kırlara
Ne eşi var ne dostu...

(R. H. B.)

CCXXXIII.
İwaya SAZANAMİ
(1870-1933)

612.

Serçeler uçuşup duruyor
Bostan korkuluğundan
Bostan korkuluğuna.

(R. H. B.)

CCXXXIV.
GOJO
(1871-1915)

613.

Yaz çimenleri; dağ tapınağına
Giden şu patika boyunca uzayan
Taştan Buddha heykelleri.

(R. H. B.)

CCXXXV.
YAEZAKURA
(1872- ?)

614.

Altı üstü kartopu, kartopu ama

Bir de bakıyorsun ki kaldırıp-etmeye
Ne gücün yetiyor artık, ne kuvvetin, ya...
(R. H. B.)

CCXXXVI.
Sasaki NOBUTSUNA
(1872- ?)

615.

İnsandan, dünyadan geçtim;
Tığ-teber, ama gene de
Kavalım var ya kavalım
Kalan tek son şey
Kalan tek son şey elimde.
(M. A.)

CCXXXVII.
Homei İWANO
(1873-1918)

616.

Kara Sevda, Kara Türkü

. . . . . .
Ne Tanrı, ne Ölüm içimde şimdi
Birşey varsa o da şu yalnızlık
Ben kendi hayatımın kölesi.
(Y. N.)

CCXXXVIII.
Takahama KYOSHİ
(1874- ?)

617.

Yılan kaydı gitti

Ama çimenlerde kaldı
Üstüme dikilen gözleri.

(R. H. B.)

618.

İnin-cinin top oynadığı bir köyde
Yusufçuklar...,
Vakit dersen öğleüzeri...

(R. H. B.)

619.

Bostan korkuluğundan aşırılmış
Şemsiyemsi şapkanın üstünde
Yağmur ne ağır, ne ağır...

(R. H. B.)

CCXXXIX
Kwai SUİMEİ
(1874- ?)

620.

Geride Kalanlar

Unuturum yüzlerini dostlarımın
Ve deniz
Unutur balıkları.

★

Unuturum sevgilimi
Ve bahar
Unutur kiraz çiçeklerini.

★

Unuturum zamanımı
Ve su
Unutur kayıkları.

Unuturum şiirlerimi
Ve bir şehir
Unutur yıldızları.

★

Unuturum vücudumu
Ve bir kadın
Unutur aklını.

★

Unuturum rüyalarımı
Ve ay
Unutur yörüngesini.

★

Unuturum hayatımı
Ve Tanrı
Unutur kulunu.

★

Unuturum dünyayı
Ve okyanus
Unutur kıt'ayı.

(K. İ. - F. R.)

CCXL.

Yumei KANBARA

(1876- ?)

621.

Koyu Kırmızı Gölgeler

Bulutların parıltılı tacı
Karışık akasya dallarının
Arasındaki boşluklara
Yayılmış.
Gölgeli patikada
Sen ve ben yalnızız,
Yeşilin o güzel kokusu

Ah ne canayakın.
Hafiften esen rüzgâr uzakta
Çevriliyor
Dalgın dalgın
Akasyanın yaprakları.
Sallanıyor güneşin
Koyu kırmızı gölgeleri
Ah darmadağın oluyor
Birdenbire düşüncelerim...

(Y. N.)

CCXLI.

Yosano AKİKO
(1878- ?)

622.

Kafamdan öyle belli-belirsiz
Bir sıkıntı geçti ki
Doludan hızlı, tüyden hafifti.

(K. R.)

CCXLII.

ARO
(1879-)

623.

Bülbül bir kere öttü
Ama arkası gelmedi ötüşün
Alacakaranlıkta kar yağıyordu.

(R. H. B.)

CCXLIII.

OTSUJİ
(1881-1919)

624.

Alacakaranlık, kokulu meltem

Genç kızın biri
Futbol sahasına çay götürüyor.

(R. H. B.)

CCXLIV.

Yamamura BOCHO
(1884-1924)

625.

Kartvizit

Kim aradı beni
Rüzgâr mı acaba
Ben evde yokken
Biri gelmiş
Yapraktan kart bırakmış
Dişbudak yaprağı bu
Buralarda çok seyrek görülen...

(K. İ. - F. R.)

626.

Dua

Gökyüzünden
Bir olta sarkıyor
Aşağı doğru.
Yalnızlığın verdiği
Sıkıntıdan doğma
Umacı umacı
Kırmızı balıklar
Oltayı yutuyorlar...

(K. İ. - F. R.)

627.

Bir Sabah

Aman ne güzel bir sabah!
Yolun kıyısında

Üç-beş genç kız
Çene çalıp duruyorlar
Bir sevinç, bir kahkaha...
Aydınlıkların en parlak olanı
Yalnız onların bulunduğu yerde
Ve kim geçse yanlarından
Gözü-gönlü kamaşıyor...

(K. İ. - F. R.)

628.

Mavi Gökte

Mavi gökte
Bir balık sürüsü yüzüyor.

Benim ahlarıma-oflarıma
Gönülden bir ilgi duyan
Bir balık sürüsü bu.

Parıl parıl parlıyor
Balıkların yüzgeçleri, ve...,

Şurada-burada
Durmaksızın
Kaynaşıyorlar.
Mavi gökte
Bir balık sürüsü yüzüyor.

Onların da
Kendilerine göre gönülleri var...

(K. İ. - F. R.)

CCXLV.

İshikawa TAKUBOKU
(1885-1912)

629.

İhtiyar Adamın Biri

Şu izbe köşelerden birinde
Ufacık bir kulübe var
İçinde kemik yüzlü batık gözlü
İhtiyar adamcağızın biri yaşar.

★

Kıpırdadığı yok, hep öyle yarı uykulu
Ne gecesi kalmış artık ne gündüzü
Ve öyle bitkin öyle bitkin ki
Böğürtüye benziyen öksürüğü...

★

Yüzünde soğuk bir gülümseme
Aradabir mırıldanır durur
Çiğner de çiğner bir kemik parçasını
Takır da takır-tukur.

★

Çiğnediği beyaz bir kemik parçası
Ya..., bir takırtı, bir tukurtu...
Gönlünde yıllarca önce ölen
İlk sevgilisinin kemiği bu.

★

Sonra bakarsın birşeyler sayıyor
O titrek parmaklarıyla
Hani sonradan kuyusunu kazan
Dostlarının sayısı mı bu?.., Yoksa

★

Sevip sevip te bir el sıkarak
Ayrıldıklarının sayısı mı?
Yoksa uzak düştüğü yuvasının
Buraya kaç günlük yol ettiği mi?

★

Ve gün olur bana der ki
Şu göğe bak ta ne var ne yok söyle
Hiiiç, derim; ne olacak, birşey yok,

Tamam, der; boş..., yüzünde bir gülümseme...
(K. İ. - F. R.)

CCXLVI.
Kitahara HAKUSHU
(1885-1942)

630.

Güller

Güller açıyor
Gül fidanında;
Başka ne açacaktı yani...
(K. İ. - F. R.)

631.

Kırmızı Elma

Yavuklum olacak kız var ya
Bana diyor ki boyuna
Yarın sana kırmızı
Kıpkırmızı bir elma vereceğim,
Ama daha verdiği-filân yok ha...
Tutturmuş işte
Yarın sana kırmızı
Kıpkırmızı bir elma vereceğim...
(K. İ. - F. R.)

632.

İlk Gençlik Günleri

— Bir delikanlı
Herzaman bukadar
Bukadar kederli midir?..

— Evet küçükhanım
Bilhassa pek gençse
Ve üstelik kabiliyeti varsa...
(K. İ. - F. R.)

CCXLVII.
Takada CHOİ
(1886-1930)

633.

Sonbahar rüzgârı
İliklerine işliyor
Bostan korkuluğunun.

(R. H. B.)

CCXLVIII.
Hagiwara SAKUTARO
(1886-1942)

634.

Geceleyin Bir Bar

Bir delik var
Koyu yeşil duvarında
Bir barın gece vakti.
Kederli bir Madonna
Bir delik var
Portrenin arkasında
O esrarlı
Gizli bir düğme
Küçük altın bir böcek gibi.
İşin garip tarafı
Kimsecikler bilmiyor
Uzaklardaki acayip dünyayı
Bizim o delikten gözetliyebildiğimizi.
Biz
Sarhoş olsak bile
Bir hayaletin solgun kadehi
"Gelecek" hakkında ne konuşabilir ki...
Bir delik var
Bir barın duvarında gece vakti.

(K. K.)

635.

Postahanenin Penceresinde

Postahanenin penceresinde
Eve mektup yazıyorum
Kargalar gibi züğürtledim
Pabuçlarımın da içi dışına çıktı
Talihimin de.
Gök dersen sisli-dumanlı
Ben dersen
Bugün de işsiz-güçsüz işte.

★

Anlat bana babacığım
Yaşamanın artık nesi kaldı.
Hazin bir hiçlik düşüncesiyle
Yürekler yarası cüzdanımda
Hani ne var ne yok diye saydım,
Metelikleri yaşamamın
Parçaları anlamında alıp
Tuttuğum gibi
Kaldırımın taşlarına fırlattım.
Ah yurdum-yuvam benim
Ah ihtiyar babacığım!

★

Rıhtıma giden
Melânkolik yol boyu yürüyerek
Rüzgâr gibi yalpa vura vura
Denize ineceğim.
Ah yaşamak ah!
Şimdiden denize açılan
Bir geminin bordosunda
Çalınan ıslık geliyor
Kulaklarıma.

(K. İ. - F. R.)

CCXLIX.
Nakatsuka İPPEKİRO
(1887- ?)

636.

Teyze teyze bak!
Kocaman bir boru çiçeği açtı
Kocaman bir boru çiçeği!

(R. H. B.)

CCL.
Senke MOTOMARO
(1888-1948)

637.

Zerrînler

Şöyle bir-kaç tane
Zerrin alsam mı acaba?
Aklıma esti işte
Yolda yürüyüp giderken.
Ne çiçekler ama...
Bundan sonra çiçek diye
Alsam alsam
Zerrin alırım doğrusu.

(K. İ. - F. R.)

CCLI.
Fukushi KOJİRO
(1889-1946)

638.

Kim Kestirebilir

Dangalak ağacın birisin sen
Göverir de göverir yaprakların

Dalın-budağın büyür de büyür
Hele hele bahar gelmeyegörsün
Açar da açar çiçeklerin
Ve kuşlar gelir üstüne
Ötüşmeye bıcır bıcır.

★

Sen varsın ya sen hani
Gene de dangalak ağacın birisin
Ama çiçekler açıyormuş
Ama kuşlar geliyormuş ötüşmeye
Göverip duruyormuş yaprakların
Sen gene de gene de
Dangalak ağacın birisin işte.

★

Şu var ki yalnız
Bu sözkonusu ağacın
Ta gökyüzünde
Ama nasıl parıl parıl
Bir yıldıza öyle
Bakıp bakmadığını
Kim kestirebilir?

★

Kim akıl-sır erdirebilir
Bu ağacın gökte
Ama nasıl parıl parıl
Bir yıldızı
Seyredip seyretmediğine?

(K. İ. - F. R.)

CCLII.

Murou SAİSEİ

(1889- ?)

639.

Akşam

Akşamın kendilerine hüzün verdiğini söyleyen
Bu kaçıncı insandır rastladığım bugün...
(K. İ. - F. R.)

640.

Gümrük

Gümrük binasının önünde
Kayıktan karaya ayak basan
Hanımefendinin biri
"Bak şekerim," diyor,
"Artık Japonya'dayız,"
"Japonya buradan başlar."
İsli, kurumlu bir rüzgâr içinde
Şunu söylüyor küçük kızı:
"İşte Japonya ha...,"
"Japonya nedense karanlık,"
"Değil mi anne?.."
(K. İ. - F. R.)

CCLIII.
Tsuboi SHİGEJİ
(1889-)

641.

Gökyüzü

Koca bir günü
Gökyüzüne baka baka geçirdim
Gökyüzünde yalnız
Gökyüzü vardı.
(K. İ. - F. R.)

642.

Sesim Çıkmıyorsa

Sesim çıkmıyorsa hiç

Düşünüyorum demektir
Tek bir kelime bile
Çıkmıyorsa ağzımdan
Sakın beni tutup ta
Duvar sanmayasın.

(K. İ. - F. R.)

643.

Taş

Gökyüzü
Bir ara açık
Bir ara bulutlu
Oladursun öyle,
Bir taş
Sessiz-soluksuz
Milyonlarca yıl
Yaş yaşadı.

(K. İ. - F. R.)

644.

Bahar

Çiçekler açılmış
Hepsinin güzelliği üstünde
Çıt çıkardıkları da yok.

★

Çiçek tozuna bulanmış
Arılar, böcekler, şunlar-bunlar
Vızıl vızıl vızıldıyor.

★

Ben de
Birşeyler
Düşünüyorum.

(K. İ. - F. R.)

645.

Çakıltaşı

Yolda çakıltaşının birine
Şut çeke çeke yürüyorum.
Bulutlu bir akşam.
Serince bir rüzgâr.

★

Yolda çakıltaşının birine
Şut çeke çeke yürüyorum.
Takla atıp duruyor çakıltaşı.
Çakıltaşı, çakıltaşı
Ne zaman uyanacaksın sen?

(K. İ. - F. R.)

646.

Rüzgâr

Rüzgâr benim
Gönlümün içinden geçer
Bir cenaze alayı gibi.

★

Rüzgâr benim
Gönlümün içinde
Bir çiçek kokusudur bırakır.

★

Rüzgâr benim
Kayar gider ellerimden
Gider uzak göklere doğru.

★

Göğün mavisinde eriyen
Rüzgârdan sonra da ama
Bir rüzgâr var içimde esen.

★

Bir rüzgâr
Bir rüzgâr ama
Ne rüzgârı bu?..

(K. İ. - F. R.)

647.

Yıldızlar ve Kurumuş Çimenler

Yıldızlar ve kurumuş çimenler
Yârenlik ediyorlardı
Gecenin geç vaktiydi
Ve çıt yoktu ortalıkta.
Çevremde ola ola
Yalnız esen rüzgâr vardı.
Biraz içim sıkıldı yalnızlıktan
Ve kulak kabartayım dedim
Ne konuştuklarına bari,
Bir yıldız düştü gökten
Aradım-taradım
Kurumuş çimenlerin arasında
Ama bir türlü bulamadım.

★

Ertesi sabah
Uyanıp kalkınca
Ağır bir taş buldum
Kalbime yuvarlanan.

★

İşte ogün-bugün
Sorup duruyorum kendikendime
Ne zaman yıldız olacak bu taş
Ne zaman yıldız olacak bu taş diye.

(K. İ. - F. R.)

CCLIV.
Onchi KOSHİRO
(1891-1956)

648.

Örümcek

Bu matematiği de
Nereden öğrendin bilmem ki...
Kurulup tellerinden birine
Seyreder durursun evreni.
O yapış yapış ve minimini
Salgı damlacıklarıyla senin
Ustaca örüp düzenlediğin teller
Havada antenlerindir
Saniyeler..., dakikalar..., saatler geçer
Bunlardan bir güzel sarkaç olur
Olup-olacağın da hani bir örümceksin.

(K. İ. - F. R.)

CCLV.
Horiguchi DAİGAKU
(1892-)

649.

Gerdanlık

Bir iplik
Geçirebilseydim de
Gözyaşlarımın içinden
Sana bir gerdanlık
Yapabilseydim keşke.

(K. İ. - F. R.)

650.

Kum Yastığı

Sevda dediğin
Üstüne düşülmesi kolaycacık
Bir kum yastığı.
Şöyle bir çeki-düzen verelim
Kendimize bari;
Örteyim açılan dizkapaklarını,
Hem kıyamet gibi yıldız
Gözünü dikmiş bize bakıyor.

(K. İ. - F. R.)

651.

Soğuk Bahçenin Türküsü

Hayatmış
Yok sevdamış
İkisi de
Bomboş.

★

Gül
Ve genç kız
Nerdeler
Şimdi?

★

Varlıklar
Değişiyor
Zaman dediğin
Uçup gidiyor.

★

Şimdi
Nelerdir
Çevremi
Saranlar

★

Rüzgâr
Dökülen yapraklar

Gölgeler
Ve bir ah...

(K. İ. - F. R.)

652.

Palmiyeler

Ey yeryüzündeki
Cançekişmelerden kaçar gibi
Yükselen palmiyeler,
Ta yukardaki gökyüzüne
Erişmek isteğiyle siz
Boyatıyorsunuz yukarıya
Daha yukarıya, daha yükseğe.

★

Daha yükseğe
Daha uzaklara topraktan,
Çılgınlık acıları içinde
Dalga dalga bir doku
Tırmanıyorsunuz göğe doğru.
Ama ne yazık ki
Gökyüzü bulamazsınız oralarda
O bir ideal gibi
Geri çeker kendini
Daha geriye, daha geriye
Ve mor bir akşam dökülür
Sizin boş ellerinize.

★

Palmiyeler, siz
Ağaçlar arasında
Dervişlersiniz.
Gömülüsünüz, saklısınız
Dünyalık varlıklar arasında.
Ama akşam yıldızları

Sarkıtınca batı ufuklarından
Tütsüler yakan ateşlerini
Siz kocaman ve kara kara
Haçlar kesilirsiniz
Ve başlarsınız akşam duasına.
Sonsuz bir âyet olur met-cezir
Rüzgâr uzak bir çanın
Sürüklenen yankısını taşırken.

★

Palmiyeler havada
Hayalî tapınaklardır
Bu altın, bu mor
Tropikâl akşamında
Günaha zorlanmanın
Ve arzunun, alev alev
Yandığı kokulu girdap üstünde
Varlıklar vardır ki yükselirler
Ve ufacık ufacık
Haçlara çevrilerek
Dilsiz bir duada
Yalvarıp-yakarırlar.
Palmiyeler mi bunlar
Yoksa sadece
Benim ruhum mu?...

(K. İ. - F. R.)

653.

Bir Sabah Tayfı

Bu bir kere olmuştu
O günlerde
Şimdi yalnızlıktan
İçim sıkılarak hatırlıyorum.
Bu bir kere olmuştu
O günlerde

Ben saadetle dopdoluyken.

★

Gümüş alınlı
Bir sabah gelirdi,
Sevinç içinde uyanırdım,
Hemen ilk işim
Yanaklarımı çepçevre dolayan
O ipek gibi yumuşacık
Saçlarını kaldırmak olurdu
Usul usul
Usul usul kaldırmak
Şaşırtmıyayım diye rüyalarını.
Ama sen sanki
Bu işareti bekliyormuş gibi benden
Gözünün birini açardın
Kamaşmadan yarı kapanık.
Sonra bir gülümseyişle
Öbür gözün de açılırdı:
"Bonjour mon amour!"

★

Beyaz örtülerde
Dağınık saçların
Aydınlıkta parıl parıl yanan
Gökmavisi bir kadifeye
Serpilmiş altın incilerden
Bir perde gibiydi.
Yanakların pembe,
Dudakların ateş çiçeği,
Rüya pencerelerini andırırdı
Gözlerin;
Sol pencereden gençlik,
Sağ pencereden saadetti
Dışarıyı seyredenler.

★

Taze puf böreği gibi
Körpecik, yumuşacık kollar,
Yarın açılmayı uman
Heykel gibi çiçekli vücut,
Ayağıma dokunurdu ayağın
Vücudumun kalbimden
En uzak bir yerine
Biryerine dokunurdu.
Yarı uykulu
Yarı uyanık
Ne güzel gelirdi bana
Yaşamak!
O günlerde
Param-pulum vardı harcayacak,
O günlerde yerindeydi sağlığım,
O günlerde gençtim
Delikanlıydım.
Bütün bunlar sonradan da
Pek öyle değişmediler ama;
Değişen şey
Benim sabah yatağım oldu.
Tekbaşına uyanırken
Beyaz yatakta şimdi
İşte bunları hatırlıyorum.

★

Bu bir kere olmuştu
O günlerde
Ben saadetle dopdoluyken
Bu bir kere olmuştu
O günlerde.

(K. İ. - F. R.)

654.

Ash Wednesday

Elegeçirdiler sonunda
Yıkıntı olmaya yüztuttu
Yeryüzü
Ne olacak mankafa İcarus
Sen, sen insanoğlu.

★

Birzamanlar gençkızların
Topladığı dört yapraklı yonca
Sayfalar arasında
Ezildi gitti artık
Bir işaret koyuver bari
Dua kitabında kaldığın yere.

★

Bikini'nin külleri
Beyaz elyazma sayfalara
Ve kutlu dallarda
Kumru tüneklerindeki
Parmak izlerinin üstüne
Yığıldı gitti.

★

Hey insanoğlu
Hey dünyanın güzelliği
Kalkacak mıydın ortadan
Senin ayak izlerinde
Yıllarca önce sayısız güller
Ve menekşeler açılmıştı hani.

(K. İ. - F. R.)

CCLVI.
Saijo YASO
(1892 -)

655.

Maske

Kendi suratında ölçtü-biçti

Kendi keskisiyle yonttu-etti
Kendi fırçasıyla boyadı bir güzel
Ama ola ola bu
Öyle korkunç bir maske oldu ki
Titreyen ustasının aklı başından gitti.

(K. İ. - F. R.)

656.

Adamın Biri

Adamın biri geçiyor
Penceremin önünden
Söylenip duruyor:
"Karanlık... karanlık..."

★

Acayip iş doğrusu
Her evde ışık var
Hem hava da pek öyle
Kararmış-filân değil.

★

Gelgelelim adamın biri
Geçiyor penceremin önünden
Söylenip duruyor boyna:
"Karanlık..., öyle karanlık ki..."

(K. İ. - F. R.)

CCLVII.
Nakagawa KAZUMASA
(1892 -)

657.

Gelincik

Senin resmini yaparken
Parlak kırmızıyla lâciverdi
Birbirine karıştırıyorum.

Söyle bana ey gelincik
Toprakta ne al, ne lâcivert,
Ne kırmızı, ne de sarı varken
Sen nasıl boyuyorsun böyle
Çiçeğinin yapraklarını?...

(K. İ. - F. R.)

CCLVIII.
Bn. Fukao SUMAKO
(1893 -)

658.

İnsanların Konuşmaları

. .
Ama ne boş
Ne anlamsız şey
Şu insanların konuşmaları
Doğrusu ya
Kıskanıyorum konuşmasını
O sessizlikte parıl parıl
Yıldızların.

(K. İ. - F. R.)

CCLIX.
Momota SOJİ
(1893 -)

659.

Ağaçların Tepesinde

Dalları kiraz yüklü
Ağaçların altında
İşim-gücüm oyun benim.
Köyün çocuklarıyla.

★

En çok hoşuma giden
Kızın saçları
Tarlada boy atmış buğday gibi
Kokar buğdayımsı buğdayımsı.

★

Merdivene tırmanınca o
Hemen ben de
Acemi acemi ardından
Şıp ağacın üstüne.

★

Öbür çocuklar aşağıda
Bir kıyamet, bir tepinme
Topladığım bütün kirazları -
Hop kızın bambu sepetine.

★

Dalları kiraz yüklü
Ağaçların tepesinde
Ben o kızla ahbaplığı
İlerletip gidiyorum işte.

★

Buğday kokuyor ya onun saçları
Belki de bundan ötürü
Benim saçlarım da onunki gibi
Kokar buğdayımsı buğdayımsı.

(K. İ. - F. R.)

CCLX.
Nishiwaki JUNZABURO
(1894 -)

660.

Hava

Başaşağı edilmiş
Mücevher kutusu gibi

Bir sabah
Çene çalıp duruyor
Dışarda adamın biri
Bugün
Tanrı'nın doğumgünü.

(K. İ. - F. R.)

CCLXI.
Tanaka FUYUJİ
(1895 -)

661.

Japonya'da Sonbahar

Japonlar
Krizantem yaprakları yerler
Buddha kokan krizantem yaprakları.
Japonlar
Kızarmış krizantem yaprakları yerler
Soya fasulyesinden bir salçaya
Banıp banıp.
Ey Pierre Loti'nin
Issız Japonya sonbaharı!...

(K. İ. - F. R.)

CCLXII.
Yagi JUKİCHİ
(1898-1927)

662.

Yurdumun Deresi

Ey yurdumun-yuvamın
Deresi, dereciği,
O tatlı tatlı sırıltıların

Gene üstünde mi ki...
Anacığımın
Beyaz ayakları dibinde
Dalgacık dalgacık hani
Oynaşıp duruyor musun gene?..

(K. İ. - F. R.)

663.

Gökler

İşte gök dedikleri
Şu işte, şuradaki;
Tepemin üstünde.
Bir Tanrı varsa eğer
Orada olmalı orada
Başka yerde değil.

(K. İ. - F. R.)

CCLXIII.
Anzai FUYUE
(1898 -)

664.

Kadınlar Hakkında
Mülâyim bir deneme

Pasaklılar!...

(K. İ. - F. R.)

665.

Doğum Günü

Kelebeğin birini
Duvara
Bir güzel iğneledim
Kıpırdayamaz artık.
Ah mutluluğumu da

Böyle yapabilseydim...

(K. İ. - F. R.)

CCLXIV.
Yamamura JUN
(1898 -)

666.

Ölmüş Arkadaşlar

A ve B
Bir hava hücumunda öldü
C ve D
- Söylentiye bakarsan -
Uzak bir cephede
Vurulup kalmışlar.

★

Herbirinin bir derdi vardı
Bize düşerdi tasası da
Herneyse..., hayatlarını
Kötü geçirmiş de sayılmazlar.

★

Uzun ve ateşli
Bir tartışmadan sonra
Çayıra gider eltopu oynardık.
Kulaklarıma inanamadım doğrusu
Hep-si-nin
Öldüğünü duyunca.

★

Herzamanki gibi
Bugün de
Bir tramvay durağında
Bir sürü insan gördüm,

Yanımdan değişik yüzde
Bir sürü insan geçti.

★

Dikildim onların arasında
Hani belki de
O eski dostlardan birini
Olur a görürüm gibilerden
Boşuboşuna boşuboşuna.

★

Hiçbiri
Hiçbiri görünmedi
Ve böylece
Bir bahar günü daha
Geldi geçti...

(K. İ. - F. R.)

667.

Gece uçuşu

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

★

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

★

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

★

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

★

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

★

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

★

Çocuğun öksürüğü var
Üzülüp duruyor baba
Aralıksız vınlayan motor.

(K. İ. - F. R.)

CCLXV.
Ueda SHİZUE
(1898 -)

668.

Rezistans

Çevremdeki bütün saatlerin
Zembereklerini çatır-çutur
Kırıp parçalamak istiyorum.
Öyle bir tik-tak'ları var ki
Sanki kum çiğniyorlar,
Çevremdeki bütün saatleri ama,
Bütün saatleri.
Mermer bir sütun gibi
Öyle hiçbirşeye tınmadan
Ayakta dikilip durmak istiyorum.
Gözüpek bir top mermisi gibi
Şu aydınlık evrende
Uçup gitmek geliyor içimden.
Koca bir reflektör olup
Güzel yıldızların ,

Elektrik dalgalarını
Yakalamak istiyorum.

(K. İ. - F. R.)

CCLXVI.
Tsuzuki MASUYO
(1898 -)

669.

Göldeki Balık

Gölün kıyısında
Bir leopart belirdi
Dilini şöyle bir ıslattı
Çekti gitti.

★

Göldeki balık
- Buna hayâl deyin isterseniz -
O cici varlık yok mu o
Şıp diye gözden kayboluverdi.

(K. İ. - F. R.)

CCLXVII.
Maruyama KAORU
(1899 -)

670.

Bütün Gün

Viyolonsel çalıyor
Kör bir çeşme
Sağır bir çiçek
Başını eğmiş dinliyor
Hanım hanımcık.

(K. İ. - F. R.)

671.

Fragman

Karganın biri
Bir top namlusuna
Kurmuş yuvasını.
Yarasanın biri de
Top arabasının
Döküntülerine yerleşmiş.
Pastan karmakarışık
Fikirler arasında
Herbiri ayrı ayrı
Yaşayıp gidiyor işte
Biri gece
Öbürü gündüz.

(K. İ. - F. R.)

672.

Yaşamak

Ah bugün de
Yoksul bir el
Dökülmüş yaprakları
Ve yerdeki çalı-çırpıyı
Toplamaktadır
Döküntüleri yakıp ta
Dumanını çıkarmak için
Yıldızlara doğru.

(K. İ. - F. R.)

CCLXVIII.
Ogata KAMENOSUKE
(1900 - 1942)

673.

Gece

Bana gece

Ne gibi geliyor
Biliyor musun
Karanlık ve koskocaman
Ama koskocaman bir şehir.

★

Ve nereye baksam
Gecenin içinde
Gündüzden eser bulamıyorum.

(K. İ. - F. R.)

CCLXIX.
Miyoshi TATSUJİ
(1900 -)

674.

Toprakta

Bir kelebek kanadını
Sürüklüyor karıncalar
Bak
Bir yat sanki.

(K. İ. - F. R.)

675.

Kar

Dandin dandin danadan
Karlar yağar havadan
Taro uyusun diye
Taro'nun çatısına,
Jiro uyusun diye
Jiro'nun çatısına.

(K. İ. - F. R.)

CCLXX.
Kitagawa FUYUHİKO
(1900 -)

676.

Mavi Denizde

Mavi denizin kıyısında
Yatıp duruyordu öyle
Kaza artığı demir bir tekne
Paslı mı paslı, eski mi eski ama.
İstiridyenin biri
Yapışıp kalmıştı böğrüne.
Tepesinde martının biri
Dönüp duruyordu
İkide bir
Göz atıp atıp tekneye
"Hımmm..." diyordu;
"Bu tekneyi görmüşlüğüm olacak..."
"Tamam tamam..., görmüştüm ben bunu."
(Bir Allahın kulu çıkıp ta hani
Evet evet, görmüştün, yahut
Hadi canım sen de
Nereden görecekmişsin, demedi.)
Neyse...,
Martı gene
Dön babam dön
Aklı-fikri hep
Görmüştüm..., görmemiştim...,
Derken küüüt edip seninki
Tekneye bir güzel toslamasın mı...;
Ne kafası kaldı, ne gagası,
Kendi de paaat denize.
(Bir Allahın kulu çıkıp ta hani
Başını çevirip buna bakmadı bile.)

(K. İ. - F. R.)

677.

Çengel Gibi Bacaklar

(Mensur şiir)

Şu Çinli postacı var ya hani, bacakları çengel gibi eğri adamcağızın. O bayırdan aşağı inerken, bacaklarının arasından, üstünde oraya-buraya yelkenliler serpilmiş külrengi denizi pekâlâ görebiliriz. Aklına esecek te seninkinin postacılık edecek. Çok zaman mektup-filân gelmez, ama bu onun çengel gibi bacakları yüzünden değil tabiî. Çünkü tutar da avcuna şöyle okkalı bir bahşiş kondurursan, postadan bir kucak öte-beri bırakıverir kapına; içinde öbür evlerin mektupları, paketleri...

(K. İ. - F. R.)

CCLXXI.
Fukuhara KİYOSHİ
(1901-)

678.

Uzaklardasınız

Ey eski sevdalarım
Öyle uzaktasınız ki
Kutup yıldızından ötedesiniz
Yıldız kolayca bulunur geceleri
Ama hafızamda sizler
Öyle belirsizsiniz ki
Kokunuzun neye benzediğini bile
Becerip te anlatamam.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXII.
Murano SHİRO
(1901 -)

679.

Eski Bir Köy

Parıl parıl
Günbatımında
Maymun kuyruklu köpeğin biri
Dolaşıp duruyor.

★

Çitin ötesinde
Kızaran bir ağaç
Evde kimse var mı yok mu
Kestirip söylemesi pek kolay değil.

★

Şu var ki şurada-burada
Oyukların içinde öyle
Atılmış yığınla
Üzüntü ve cançekişmesi.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXIII
Takahashi SHİNKİCHİ
(1901 -)

680.

Balık

Denizin balığı
Şemsiyesiz yüzer
Yağmurlu günde.
Denizin balığı
Yüzerken ne don-tuman
Ne pabuç ayağında.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXIV.
Osada TSUNEO
(1902 -)

681.

Küpeler

Bak kulakları da
Hüngür hüngür ağlıyor
İnciden gözyaşlarıyla!

(K. İ. - F. R.)

CCLXXV.
Takagi SHUKİCHİ
(1902 -)

682.

Kışgecesi

Ağaçlar uzatıyor ellerini
Hilâl ayı tutalım diye
Rüzgâr gökte çırpıyor kanatlarını
Ay bilensin dileğiyle.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXVI.
Yamanokuchi BAKU
(1903 -)

683.

Kızkardeşime Mektup

Aman ne cici
Ne iyikâlpli kızkardeş!

"Ben ağabeyimin hayatta
"Başarılar kazanacağına güveniyorum...,"
Yahut ta
"Ah öyle merak ediyorum ki," diyor,
"Şimdi o"
"Tokyo'da kimbilir nerelerdedir?...
v.s., v.s.
Mektubunda parmaklarımla sanki
Gözlerine dokunur gibi oluyorum.
(Bu mektubu bana
Benim arkadaşlardan birinin
- eliyle - yollamış.)
Ben şimdi
Altı-yedi yıl sonra ona
Cevap yazmaya uğraşıyorum:

"Şu senin
"Kardeşin olacak adam var ya hani
"Pek öyle emin değil
"Başarı isteyip istemediğinden ama
"Evlenmeye can attığının
"Bal gibi farkında..."
Ama yok yok...
Ona yazamam bunları.

"Senin kardeşin
"Tokyo gibi koskoca bir şehirde
"Benzese benzese
"Aç köpeğin birine benzer..."
Ama yok yok...
Ona yazamam bunları.

"Senin kardeşinin
"Daha
"Kendi adresi bile yok..."
Ama yok yok...

Ona bunları hiç
Hiç mi hiç yazamam.

Tutup
Doğru bir şey yazamıyorum ki
Soru yağmuruna tutulmuşların
Sıkıntısı içindeyim.

Sonunda bereket
Yaza yaza
Hem bütün gücümü kullanarak
Şunları karalıyorum:

"E..., daha nasılsınız bakalım?
"Hane tarafında cümleniz
"Sıhhattesinizdir inşaallah..."

(K. İ. - F. R.)

684.

Evlilik

Nezaman gördüyse şiir beni
Evlen evlen..., diye
Haykırdı suratıma.
Doğrusu o zamanlar ben de
Evlensem diye can atıyordum.
Bu gibi ince işlerin
Sırası-yeri vardır ya dünyada
Örnek diye hani
Yağmurdan sıçana döndüğüm
Zamanları gösterelim,
Rüzgârın önüne
Katıldığım zaman diyelim,
Yahut ta ah gebersem diye
Bakındığım günleri.
Eh, bıktım artık
Fırdolayı sarmış bu iş çevremi

Birtürlü becerip-edip
Aklından-fikrinden de
Çıkaramaz olmuşsun bunu,
Şiirlerimin de üstelik
Öfkesi burnunda
Ben nerde, onlar orda; peşimde yani
Boyna evlen evlen...
Senin anlıyacağın
Olacak gibi değil,
Ben de kalktım evlendim,
Efendim?...
... Şiirlerim
Şıp diye kesti feryadı.
Gelgelelim şimdi çevremde
Şöyle yerdenbitme
Antika yaratığın biri dolaşıyor
Çöküp bir oturmayagörsün
Gardrobun yanına-filân
Bir avaz tutturuyor seninki
Para da paraaa... para.
Ya...

(K. İ. - F. R.)

CCLXXVII.
Hiraki JİRO
(1903 -)

685.

Ölüm ve Ben

Tifüsten ölmek üzereydim,
Ölüm dikildi başucuma:
"E..., nasılsın bakalım," dedi,
"Eski ahbap, babadostu?.."
"İşte geldi çattı artık
"Benimle geleceğin gün,

"Tam sırası, tam sırası."
Boynumu büküp dedim ki:
"Eksik olma, ama,"
"Seninle gitmeden önce,
"Evsahibim olacak hâtuna
"Kirayı ödemem gerek.
"Ama bu parayı tutar da
"Benim yerime sen verirsen,
"Beni de yola hazır bil."
Bir bozum oldu seninki:
"Sorma...," dedi, "şu günlerde,
"Öyle kesat ki işlerim
"Vallahi de billâhi de
"Meteliğe kurşun atıyorum,
"Hay aksi şeytan haaay..."
Böyle deyip çekti gitti.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXVIII.

Nomura YOSHİYA

(1903 -)

686.

Ekonomik AY

Neden olmasınmış,
Neden yiyemiyeymişim ay'ı...
Aç balığın biri havuzda
Yansıyan ay'ı şapur-şupur yedi.

★

Ben de yedim, yedim, yedim
Gene de tükenmedi
Aman ne bereketliymiş meğer
Hapur-hupur da hapur-hupur.

★

Çiğneye çiğneye havuzdaki balık
Yansıyan ayı iştahla yedi.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXIX.
Takenaka İKU
(1904 -)

687.

Kırlangıçlar

Kırlangıçlar gelir
Kıt'alar aşırı
Denizler aşırı.

★

Bu yıl da kırlangıçlar
Kasabadaki üçüncü sınıf
Bir postahanenin
Saçaklarına geldiler.

★

Samandan ve çamurdan
Örülmüş yuvalarında
Telgraf ve havale gibi ufak tertip
Ve bunaltıcı işleri seyrediyorlar.

★

Sağlam yuvalarının altında ben
Gün olur 2,00 pul yapıştırırım mektuplarıma
Beş dolar gönderirim havaleyle
Şu bizim karışık hayatımız icabı.

★

Çok sürmeyecek çekip gitmeleri
Gelecek bahara kadar arama
Dünyamız bu arada yüzlerce
Yüzlerce defa dönecek.

★

Herzamanki gibi gene geldim
Pul almaya, havale göndermeye
Acaba kırlangıçlar geldi mi diye
İçimde de bir merak hani.

★

Bunlar
Şu geçen yıl gelen
Kırlangıçlar mı acaba
Orasını kimse bilmez ama

★

Kırlangıçlar gelir gene
Kıt'alar aşırı
Denizler aşırı.

(K. İ. - F. R.)

688.

Düşünen Taş

Şu kara meydanın ortasına konmuş
Üçgen biçiminde beyaz bir taş var
Rodin'in Düşünen Adam'ına benziyor
Çenesini avucunun içine dayamış
Düşünen bir adamı andırıyor bu granit.

★

Sen düşünüyorsun taş, düşünüyorsun
Gündüzleri üstüne oturan adamı,
Sana ayağı takılıp ta
Düşecek gibi olan çocuğu düşünüyorsun,
Bastonu sana çarpan kör adamcağızı
Düşünüyorsun, düşünüyorsun.

★

Hem üstüne oturan o adamın
Yaşamaktan nasıl bıkıp-usandığını,
Sana ayağı takılıp ta hani
Tökezleyen o çocuğun
Nekadar aç olduğunu,

Ve o kör adamcağızın da
Bastonunun nasıl lime-lime olduğunu
Çok iyi hatırlıyorsun sen.

★

Bir kibrit çaktım zar-zor
Yaklaştırdım şöyle sana doğru
Kuvarsın, felspatın, mikan
Hep parıl parıl parıldıyordu
Ve bakışıp duruyorlardı öyle
Sanki birşeyler anlatır gibi.

(K. İ. - F. R.)

689.

Turistlerin Japonya'sı

Haraç-mezat, haraç-mezat
Fuji-yama haraç-mezat
Miya-jima haraç-mezat
Bütün Japonya haraç-mezat
Naruto, Aso,
Heryer haraç-mezat
Aman buyrun, aman buyrun
Görmeye gelin bizleri
Oğuşturup ellerimizi
Güler yüz gösteririz
Ah paranın çoğu ne iyi
Bütün Japon'lar bayılır
Sigara çakmağına
Hepsi hususî araba alır
Şaklaban türküsü söylerler
Esaslı bahçıvandır hepsi
Yerlere kadar eğiliriz
Kibar adamız biz vesselâm
Çok kibar adamız, çoook...

(K. İ. - F. R.)

CCLXXX.
Kondo AZUMA
(1904 -)

690.
Liman Kızı

Senin aşkın
48 yıldızlı bayrak kokar
Sen bir liman kızısın.

(K. İ. - F. R.)

691.
O Medenî Millet

Birşeyler oldu biliyorum
O ay, o gün
Şu Bikini Adası'nda ama
Ne olduğunu bilmiyorum.
Bildiğim şu ki
O, - ne olduysa işte -
Onun yüzünden
Radyoaktiv küller
Ve yağmur boşandı.
Onun yüzünden
Balıkçılar kaybettiler
Kanlarındaki alyuvarları
Ve onları
İyileştirmek diye de
Bir imkân yoktu ortalıkta.
Biliyorum ki
Onun yüzünden
Oralardan geçen Kara Akıntı
Felâket taşımaktadır insanlığa.
Biliyorum ben
Onu yapan

O medenî milletin
Adını-sanını.

★

Neler olduğunu bilmiyorum
Şu Bikini Adası'nda
O, - ne olduysa işte -
Alıkoydu balıkçıları
İşinden gücünden
Yüzmelerine engel oldu
Çoluğun-çocuğun
Ve sofralarımızdan
Balığı, sebzeyi, suyu
Kaldırdı.
Bildiğim işte bu,
Yok yoook, bir de şunu biliyorum;
O medenî millet
Ve onların çocuklarından
Hiçkimse bunlardan yoksul değildi.

★

Neler olduğunu bilmiyorum
Şu Bikini Adası'nda
Ama biliyorum ki
Birşeyler olmuştur.
Biliyorum ki sonunda
Şu barış isteyen
Halkın sırtından
O var ya hani
Yaşamayı...
soyup...
çıkaracaktır...
Dediğim gibi de
Olan oldu, edeceğini etti işte.
Ve sanki
Hiçbirşey olmamış gibi de
Soğukkanlılığından

Birşey farketmedi.
Biliyorum ben
O medenî milletin
Adını-sanını
Biliyorum.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXI.
Hara TAMİKİ
(1905-1951)

692.

Bu İnsanoğlu Bu

Bu
İnsanoğlu bu
Bak bir Atom bombası
Onu
Ne kılığa soktu.

★

Alev
Öyle kor-kun-ç
Yükseldi ki
Erkekmiş, kadınmış
Hepsi bir biçime girdi.

★

Şişmiş dudaklardan
İmdaaat... diye sızan
Baygın bir çığlık
Bu müthiş yanmış
İrinli bir yüz bu.

★

Bu
İnsanoğlu bu
Bu.

Bir insanın yüzü
Bu.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXII.
İwasa TOİCHİRO
(1905 -)

693.

Şiirlerim

Yazdığım şiirler
Akşamları üstlerinden
Nice nice adımların
Basıp çiğneyip geçtiği
Çakıltaşlarıdır.

(K. İ. - F. R.)

694.

Sonbahar Rüzgârı

Ey sonbahar rüzgârı
Sen bir jilet soğukluğu ile
Dünyanın sakalını tıraş edersin

Ve tıraş edilmesi gereken
Külüstür anılar bırakarak geride
Canımı yaka yaka eser gidersin.

(K. İ. - F. R.)

695.

Mevsimlerin Değişimi

Çıkagelirse

Karlara gizlenen bahar
Kiraz çiçeklerinin
Düşen yaprakçıkları
Olsa olsa artık
Yazın tohumları olurlar.
Kış, gelişini,
Dökülen yapraklardan
Posta kartlarıyla
Bize sessizce anlatır.
İçlerinde şair yaradılışlısı
Yalnız sonbahardır;
Geleceğini
Telefonda yumuşak bir sesle
Önceden haber verir.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXIII.
İto HİTOSHİ
(1905 -)

696.

Yenibaştan

İsterdim ki herkes
Üstünde ayni elbiseler
Ve dudaklarında
Ogünkü gülümseyişle
O yeşil çamlı yol boyunca
Yürüyüp gelebilseydi gene.
İşte yalnız, yalnız o zaman
Herşeyi yenibaştan yaşar
Ve kabahatleri düzeltirdim.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXIV.
Oe MİTSUO
(1905 -)

697.

Yağmur

Babacığım
Senin acı günlerini
Düşüne düşüne yürüyorum.
En acı gününde
Birşeylerden haberim olmaksızın
Yabanî üzüm toplamak için
Dağda bulunmam gerekmişti.
Sık sık bana derdin ki
"Sakın ekşi korukları yiyip te
"Dişlerini kamaştırma, emi..."
Ve biz küçükler için dua edip
"Bana söz verdiler Tanrı'm
"Bir daha üzümleri
"Olgunlaşıncaya kadar
"Bekliyecekler..." derdin.
Yüzün
- Nezamanki ve neredeki
Halindir bu hatırlamıyorum -
Gözyaşları ve bir gülümseyişle
Şimdi geri geliyor bana.
Ben 42 yaşındayım bugün
Senin 42 yaşında
Olduğun günleri düşünüyorum
Ogünlerde ben
13'ündeydim babacığım
Ve bir patlangıç istiyordum.
Ben 15'indeyken
Büyük bir yağmur bastırmıştı

Silip-süpürmüştü evleri
Pek çok insan ölmüştü
Sen diyordun ki:
"Nuh'un gemisi gibi
"Bir gemiye ihtiyacımız var şimdi."
Biz kardeşler titreşerek
Birbirimize sarılıyorduk.
Şimdi akıl erdiriyorum ki
Sen o felâketi
Yenmeğe çabalamış
Ve ölmüştün.
Sen ölünce babacığım
Hüngür hüngür ağlamıştım
Daha 15'imdeydim çünkü.
Bugün bile
Seni düşündükçe
Evine saçından-tırnağına kadar
Sırılsıklam dönen
15'inde bir çocuğum
Babacığım.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXV.
Sakamoto ETSURO
(1906 -)

698.

Ak Tomurcuk

Vakit bir bahar sabahı
Sıcak süt gibi.
Melekler koruya inmişler
Jimnastik yapıyor
Ve gökkubbenin camı altında
Tomurcukları elleriyle açıyorlar.

Sen de beyaz bir döşekte
Hâlâ uyuyup duruyorsun.

(K. İ. - F. R.)

699.

Metro

Allahın günü yabancılarla
Bir tabuta giriyorum.

Bir telâş, bir acele, sonra
Çakıl kal bakalım kendi tabutuna.

Nereye mi, ver elini şehir
Yani canlı canlı gömülmeye.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXVI.
Nakahara CHUYA
(1907 - 1937)

700.

Kuzey Denizi

Şu denizde
Hiç öyle
Denizkızı filân yok
Yalnız dalgalar var.

★

Kuzey denizinin
Bulutlu göğü altında
Dişlerini heryerde
Gösterip gıcırdatarak
Söğüp-sayıyor dalgalar
Gökyüzüne doğru
Denizin sonsuz küfürünü.

★

Şu denizde
Hiç öyle
Denizkızı filân yok
Yalnız dalgalar var.

(K. İ. - F. R.)

701.

Bir Kış Günü Anısı

Akşamüstü
Soğuk rüzgârın altında
Bir serçeyle oynaşıp duran
Çocuğun biri
Gece birdenbire
Ölüverdi.
Ertesi sabah
Her taraf buz tutmuştu,
Kardeşi telgraf çekmeye gitti,
Anne bütün gece
Yaşın yaşın ağlayıp durmuştu
Çocuğun babası vazifedeydi
Denizdeydi.
Bu olaydan sonra
Serçeye ne olduğundan
Kimseciklerin haberi olmadı.
Karayel bembeyaz etmişti caddeleri.
Bir su kovası çatladı
Ve babadan tele cevap geldi:
(Allahın günü her taraf buz)
"Şimdilik dönemiyorum."
Ya o anaya neler oldu artık?...
Bugün okulda
Teli gönderen kardeş
Azarlandı, paylandı.

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXVII.
Yamamoto KAZUO
(1907 -)

702.

Alabalık Kıraliçesi

Bir varmış bir yokmuş
Evvel zaman içinde dağın birinde
Folklor sessizliğinde bir göl varmış.
Sabahlar olmuş, akşamlar olmuş
Günler kovalayıp gitmiş birbirini.

★

Alabalık kıraliçesi
Bu gölde eğitim-öğretim görmüş.

★

Gün olmuş bulutlara bakmış
Gün olmuş dağa-tepeye bakmış
Ve yüzgeçlerine dolaya dolaya
Dağın sislerini-dumanlarını
Gelişip büyümüş.
Sonra yavaş yavaş
Rüyaları yiyip-içmeye başlamış,
Mavi gökte
Seyrine dalmış ebemkuşağının,
Sonra uzaktan uzaktan
Melodiler gelmeye başlayınca
Alabalık kıraliçesi
Gebe kalmış.

★

Günlerden bir gün
İnsan kılığında

Bir melek inmiş gökten
Nedense ondan çok hoşlanıp
Amber renkli âb-ı hayât'ını boşaltmış
Uçmuş gitmiş karşı yakalara.

★

Bu
Ölümsüzlük dolu
Bir akşammış
Ama bütün insanlık
Elinde topu-tüfeği ile
Böyle cepheye dökülürse
Gazetecilere söz mü kalır artık.
Kimseler bu masala
Akıl-sır erdiremezmiş
Gökyüzünde yalnız
Güzel
Altın bir yıldız varmış.

(K. İ. - F. R.)

CCXXXVIII.
Takami JUN
(1907 -)

703.

Cam

Saydamlık
Camın
Özelliği
Fonksiyonu değil.
Ama bu özelliğin
Üstelik bir fonkisyon oluşu
Ne şaşılacak şey, değil mi...

(K. İ. - F. R.)

CCLXXXIX.
Ando İCHİRO
(1907 -)

704.

Şimşek Çakıyor

Ta uzaklardaki ufukta
Mor bir alev bombası hızıyla
Şimşek çakıyor.

Karanlıktan hemen uyanan ağaçlarda
Sırlarının meydana çıkışından
Bir şaşkınlık.

Şimşek bütün odayı
Hattâ yatakta çırılçıplak uzanmış
Kadını aydınlatıyor.

Ve onun nefes alan göğüslerine
Yeni bir arzu gibi dökülüyor
Yaprakların gölgeleri.

(K. İ. - F. R.)

705.

Pozisyon 21.

Kalın kalın
Sürülmüş
Yağlıboyalarla çizdiği
Bütün kadınlar
Ağlıyor.

★

Bir hıçkırıktır akan
Resminin her köşesinde

Gece göğünden doldurulmuş
Bir fısıltıyı andıran
Karanlık, sıkıntılı bir hıçkırık.

★

Parıltılı ölgün pembe
Ve sarımsı kahverengi
Siyahtan yeşilden farklı.
O göğüs hatlarındaki
O ne inceliktir o.

★

"Neye
"Yarar
Yaşamak?...
"Neden öldürmedim kendimi
"Daha Paris'teyken, delikanlıyken?..."

★

Tabloların çevresinde
Dönüp dolaşan kalabalık
Umursamıyor bile
Onun bu kendikendine
Söylenip durduklarını.

★

Çizdiği bütün kadınlar
Bütün kadınlar ağlıyor
Fazla yaşamaz diye
Fısıldıyor arkadaşları
Fazla yaşamaz bu.

(K. İ. - F. R.)

CCXC.
İshikawa ZENSUKE
(1909 - 1932)

706.
Deniz Orospusu

Uykusu sıcacık
Sıcak ve pudra kokulu,
Terliyen memeleri
Resifler gibi katı katı,
İçer durur balıkçılarla.
Geceleri de
Onlarla sarmaş-dolaş.
O da bizim gibi işte
N'apsın
Denizden üç-beş kuruş kazanıyor.
(K. İ. - F. R.)

CCXCI.
Hishiyama SHUZO
(1909 -)

707.

Ev

Çatıda ıslık çalıyor kış rüzgârı
Taro - bizim oğlan -
Aritmetik çalışıyor harıl-harıl
Çatıda ıslık çalıyor kış rüzgârı
Hanako - bizim kız -
Ders kitabını okuyor harıl-harıl.
(K. İ. - F. R.)

CCXCII.
Tanaka KATSUMİ
(1911 -)

708.
Gerçekleşmeyen Harakiri

Soğuk bir kış günüydü
Dostlardan biri telefon etti

Benim kız talebelerden birinin
Harakiriye yeltendiğini
Bana anlatmak için.
Aklından zoru var da
Ondan diye de ekledi.

★

Bu yaşa geldim de harakiriyi
Ben bile aklımdan geçiriyorum
Şu son on yıl içinde
Hâtıra defterime
Yazdıklarımdan ötürü.
Ama yazılanlar içinde
Neden harakiri etmediğime dair
Tek bir sebep gösterilmiş değil.

(K. İ. - F. R.)

CCXCIII.
Oki MİNORU
(1913 -)

709.

Minik Yavru

Hadi eve gidelim
Diyor çocuk.
Üzgün bir bakış
Gözlerinde.
Lâmbaya bakıyor öyle
Önündeki yemeği yemiyor.
Gene ağlamaklı bir ses
Hadi eve gidelim.

★

İşte baban burada
Annen burada
Yemeğin sıcacık

Hem bu gecelik
Yatacak yerin de
Varken
Nereye döneceksin sen
Minik yavru, nereye?...

(K. İ. - F. R.)

CCXCIV.
Kinoshita YUJİ
(1914 -)

710.

Kırda Bir Masada

Çevremde
Saman renkli zamandır
Tutuşup yanan.
Şu arıların vızıltısı yok mu
Beni bir üzüntü potasında
Fıkır fıkır kaynatıyor
Ah, haşlıyor beni haşlıyor.

(K. İ. - F. R.)

CCXCV.
Sugiyama HEİİCHİ
(1914 -)

711.

Koşu

Huy işte
Gençliğimde ben
Boyna koşar dururdum
Ama ne koşulacak bir yer vardı
Ne de koşmaya bir sebep

Senin anlıyacağın
Koşmak için koşardım yani
Hem içimden gelirdi bu
Ve gönlümde
Bir motor vardı habire seğirten.

★

Huy işte
Şimdi de boyna koşuyorum
Ha babam koş, ama nasıl
Soluk soluğa, bet-beniz kül
N'aparsın tiren kaçacak
N'aparsın geç kalmak var
N'aparsın söz vermiş bulunduk
İşte bütün bu gereklilikler
İtiyor şimdi sürüklüyor beni
Gönlümde artık
Motor-filân da hakgetire.

(K. İ. - F. R.)

CCXCVI.
Fukuda RİKUTARO
(1916 -)

712.

Avrupa Yazı

Dalga dalga yaz arpalarının
Sararıp ta
Harmana hazırlandığı günlerde
Sessiz-soluksuz Akdeniz'i
Bir uçtan öbür uca aştım
Yanımda
Uçarı bir centilmen vardı
Korsika ağaçlarının gölgelediği
Bir kahvede oturdum

Bir yandan Koka-Kola içiyor
Bir yandan da
Yuvarlak görüntülü
Dürbün camlarından
Süzülen yelkenlilerin
Gölgelerini seyrediyordum,
Gönlüm dağlarda-bayırlardaydı
Ve çevrem baştanbaşa
Zeytin ağaçları.

(K. İ. - F. R.)

CCXCVII.
Kurado SABURO
(1919 -)

713.

Çok Değiştim

Çok değiştim, çok
Aslına bakarsan
Dün taktığım kravattır
Bugün de takındığım
Dünkü kadar yoksul
Ve bir işe yaramaz
Adamın biriyim ama
Çok değiştim, çok
Aslına bakarsan
Dün giydiğim elbisedir
Bugün de giyindiğim
Ayni sarhoş adamım
Dün olduğum kadar
Bu dünyada
Dünkü kadar beceriksiz
Yaşayıp duruyorum ama
Çok değiştim, çok

Ah
Şu yılışmalar
Şu sırıtmalar
Şu korkunç ve
Beygir kahkahaları arasında
Kapatıyorum gözlerimi
Sonra içimde
Yarına doğru uçan
Güzel, beyaz
Bir kelebek beliriyor.

(K. İ. - F. R.)

CCXCVIII.
Kihara KOİCHİ
(1922 -)

714.

O Noktaya

— Nereden geliyorsun?
— İçinde gül dudakların
Açılmadığı kör bir taştan.

— Şimdi neredesin?
— Ölecekleri gösteren
Doğacakları gösteren
Bir aynanın önündeyim.

— Nereye gideceksin?
— Öyle bir yere ki
Ne kuşun kanadı erişebilir
Ne denizin balığı yaşıyabilir.

(K. İ. - F. R.)

CCXCIX.
Kono İCHİRO
(1930 -)

715.

Andante

Bir elma
Yağmurlu bir günde
Bir tirenin penceresinden düştü.

Çocuk ağladı

Elma traverste
Bir yanağı üstünde yatarken öyle
Üşüdü... üşüdü...

(K. İ. - F. R.)

716.

Bir Kadının Portresi

Hadi canım sen de
Paranı sokağa atıyorsun
Deme bana
Evet biliyorum
Şu köprünün altında
Çömelip oturan köpekli dilenci
Ne kör, ne sağır, ne de sakat
Ama ben o parayı
Onun köpeği için verdim
Zavallı köpeği için
Zavallı köpekçiği...

★

Ih..., konsere filân gitmiyeceğim
Konser nedense

İçime sıkıntı veriyor
Hem bütün ömrünü
Barsaktan yapılmış
Saz tellerini kazımakla geçiren
Adamı öyle seyredip durmak
Çok cansıkıcı şey doğrusu.
İyisi mi, müzeye gideyim de bari
Eski ve tozlu bir mumyayı seyredeyim.

★

Ha, dur bak anlatayım sana
Dün müzede ne görsem beğenirsin
Çinli bir kadın.
Çinli bir kadının yüzünde
İnsanoğlundaki nostaljinin
Kaynağı vardır
O yüzüyle
Ayaklarıyla
Bir insanlık tarihi anlatır.

★

Yooo..., gülme
Adam olaydım hani
Çinli bir kızla evlenirdim
Bir mumya koyardım odama
Ve benim olurdu, benim olurdu,
Gözyaşları.

(K. İ. - F. R.)

CCC.
Akeda YASAO
(XX. Yüzyıl)

717.

Tırtıl

Bir odaya kapanalı

Aydoğumundan hiç haberim olmadı
Bir bodrumda bulunalı
Gündoğumu nedir hiç bildiğim yok
Haberim yok parıl parıl gökyüzünden
İpe çekilmiş kafayla dolaşmalı
Mektup gelmeyeli hiç
Birkimseden bir haber de almadım
Kör olalı karıştırıyorum hep
Çiçeklerle kızları birbirine
Ama gene de canlıyım ya
Soğuk rüzgârı da biliyorum
Toprak kokusunu da.

(K. İ. - F. R.)

CCCI.

Mizutani MASARU
(XX. Yüzyıl)

718.

Kaval

Poyraz dede kaval çalar
Poyraz dede kaval çalar
Kavalı da parıl parıl
Işıl ışıl gümüştendir.
Acı acı çıkar sesi
Gönüllere keder verir.
Kimseler de dansetmez ki
Olsa olsa yapraklardır
Çalgıya ayak uydurup
Dansedenler bu tempoda
Ağaçlar da hemen hemen
Çırılçıplak, çırılçıplak.

(K. İ. - F. R.)

CCCII.
Yamaguchi Eİ
(XX. Yüzyıl)

719.

Batan Güneş

Batan güneşte
Parıl parıl yanan
Süngülerimizle
Yıldırım gibi ilerliyoruz.

Körfezde
Elele tutunmuş
Üç kız
Batıyor batıyor.

Kararan toprakta
Geride kalanlar
Yalnızca
Bizleriz bizleriz.

(K. İ. - F. R.)

CCCIII.
Nakada CHUTARO
(XX. Yüzyıl)

720.

Yağmur

Bitmez tükenmez bir yağmur
Bitmez tükenmez bir yağmur
Bitmez tükenmez bir yağmur
Çok esaslı ama kırmızı
Bir taş mavi bir

Taş bahçede çivi kesti
Kara bir plâk döner
De döner mubarek ama
Nasıl inim inim bitmez
Tükenmez bir yağmurda bir
Mektup gelir sırılsıklam bitmez
Tükenmez bir yağmur bitmez
Tükenmez bir yağmur çok
Esaslı ama çok esaslı.

(K. İ. - F. R.)

ŞİİRLERLE İLGİLİ NOTLAR

Japon şiirinin yerli kaynaklarından alınanlar:
Shin-Kokin : I.
Manyo-shu : 5, 10, 11, 13, 18, 19, 22, 26, 32, 33, 34, 34, 39, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 50, 52, 53, 54.
Hyakukinis-shu : 15, 28, 44, 61, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 80, 85, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 115, 126, 129, I30, I3I, I32.
Gosen : 60
Kokin-shu : 64, 74, 75, 76, 77, 81, 86, 89.
Shu-i : 78, 91.
Royei 88.
Shinchoku : 113.
Go-ju-i : 116.
151-152 : Şair İkkyu bir gün Sumiyoshi'ye gitmiş, kelimenin anlamı "Yaşanacak yer", bir cenaze görmüş ve 151 sayılı haiku'yu söylemiş, oradaki ihtiyarlardan biri de ona 152 deki cevabı vermiş.
188 : Ullabun veya Bütün Ruhların Ziyafeti; 7-16 Temmuz arası her evde bir Tamadana kuruluyor; üstüne ruhlar için sembolik armağanlar koyuyorlar, sofra odadaki Buddhist mihrabın önüne kuruluyor ve oda bir hafta tapınak halinde tutuluyor.
434 : Halk arasındaki inanışa göre, insan çıplak dolaşırsa yıldırım adamın göbeğini çalarmış, giyinmiyen çocukları anneleri böyle korkutuyorlar.
483 : Kasa, şemsiyemsi şapka.
493 : Hokekyo, Tanrı; Buddha.
661 : Pierre Loti'nin "Madam Krizantem" diye bir romanı var; yazar bu eserde Japon kadınını çok maddî bir yaratık olarak yaşatıyor, Japonlar bunu kabullenmezler, Pierre Loti'nin Japonyayı ve Japonları iyi tanımadığını söylerler ve onunla alay ederler.

ŞAİRLERLE İLGİLİ NOTLAR

Avrupa edebiyat tarihinin titiz çalışmalarına alışık olanlar kitabımızın bu bölümünde, şiirlerinden örnekler tanıdıkları 303 Japon şairinin biyografisini, edebiyat ve sanat anlayışlarını ve eserlerinin listesini bulacaklarını ummuş olmalıdırlar. Ne yazık ki Japon edebiyat tarihi ve şiir geleneği, eserin yanında eser sahibine beklenen ilgiyi pek göstermiyor. Kimbilir, belki de onların tutumu daha doğru... Bu davranışla, kitabımızın baş tarafında tanıtmaya çalıştığımız Japon karakteri arasında okuyucularımızın pek çok ilginler sezinliyecekleri meydandadır.

Japonya'nın batıya yönelişine kadar gelip geçen Japon şairleri arasında Basho ve Buson gibi en büyüklerinin bile hayatı hakkında edebiyat tarihine geçecek önemli bir bilgi kalmış değildir. Batı dillerindeki edebiyat ansiklopedilerinde, hakkında uzun uzun bilgiler olan Japon şairlerine rastlanamayışta bundan geliyor. Japon şiirinin yerli kaynakları ilk devirlerin kalburüstü şairleri hakkında "Hitomaro'yu Akahito'dan, Akahito'yu Hitomaro'dan üstün tutmak doğru olmaz...," veya "Hitomaro devrinin şiirinin evliyasıdır...," gibi çok kısa kıymet hükümlerinden ileri geçmiyorlar. Yalnız hayatta iken hatıra defteri tutmak gibi bir merakı olan üç-beş klâsik devir şairi kendi yaşayışlarından gelecek günlere birtakım anılar bırakmışlardır. Bunlar da Japon edebiyat tarihinde o şairin hatırası veya otobiyografisi değil de, o devrin sosyal düzenini anlatan kıymetli vesikalar muamelesi görür.

Klâsik devir Japon şairlerinin yetişmeleri ve yaşamaları birbirine çok benzer. Bir Japon şairi çocuk yaşta eski şairlerle Çin şair ve filozoflarıyla düşe-kalka yetişir. Saray veya saraya yakın bir çevredeyse yetişmesi daha cömert şartlar altında olur. Bazan kendinden büyük bir şairin yakın ilgisini görür. Bazan tapınaktan çok bir sanat ve kültür yuvası olan büyük bir manastırda zamanla ilerler. Çok büyük bir sanatçı ise eski şiir geleneğinde Basho ve Buson gibi önemli değişiklikler yapar. Böyle bir büyüklüğü yoksa eski ustalardan birinin sanat ve edebiyat yolunda yürür gider ve onun öğrencisi diye anılır.

Bu yüzden klâsik Japon şairleri hayatları ile değil de, şiirdeki modaları, tutumları ve usta-çırak ilgileriyle tanınırlar. Bir-kaç örnek sıralayalım:

Haiku'da ilk büyük ekolü Matsuo BASHO kurdu. Bu şair, yerli ve yabancı bütün edebiyat tarihçilerine göre klâsik Japon şiirinin en büyük şairidir. Zaten Haiku'ya şiir yüksekliği ve sanat özelliği kazandıran da odur. Japon şiir geleneği şu on şairi BASHO'nun en büyük on öğrencisi sayar: JOSO, ETSUJİN, HOKUSHİ, SAMPU, KYORAİ, RANSETSU, KYOROKU, KİKAKU, YAHA, SHİKO. Bu şairler de gene BASHO'nun diğer önemli öğrencileri veya şiirde BASHO modasının yürütücüleri sayılırlar: ENSUİ, TORİN, MOKUDO, SHADO, SHARA, URİTSU, YASO, İZEN, SORA, Bn. SANOJO, SENNA, BONCHO, BUNSON, OTSUYU, SHOHA.

Haiku'da ikinci ekolü Taniguchi BUSON kurdu. BUSON'un şiir modasında BASHO'daki gibi duygu değil de, daha çok resim hâkimdir. Zaten kendisi iyi bir ressamdı. Bu şairin en büyük öğrencisi de, son büyük Haiku şairi SHİKİ'dir.

Kronolojik sırada üçüncü büyük Haiku şairi Kobayashi İSSA'dır. BUSON'dan sok BASHO'ya benzer. Haiku'ya kazandırılması gecikmiş bütün estetik değerleri katan şair budur.

Haiku'nun son büyük şairi Masaoka SHİKİ'dir. Shiki, geleneğe aykırı olarak üstat BASHO'yu küçümsedi ve BUSON'u daha üstün saydı. MEİSETSU, SOSEKİ, KANRO, GOJO, YAEZAKURA, Shiki'nin en tanınmış öğrencilerindendir.

Japon şairleri bir de yolunu tuttukları nazım şekli, daha doğrusu şiir türüne göre guruplara ayrılırlar. Kimi Tanka, kimi Haiku, kimi Senryu şairi diye tanınır. Her tür kendi içinde bir lonca düzeni, zamana ve şairlere bağlı bir gelenek ve gelişme gösterir.

Klâsik devrin kıymetli şiirleri özel şiir bürosu ve sanat çevrelerinde biriktirilirdi. Gelenek bugün de yürürlüktedir. Bu müzeci ve arşivci merak klâsik Japon şairlerini, şiirlerini kitap halinde bastırma zahmetinden kurtarmış olmalıdır. Ayrıca, Japon şiirinin şaheserleri hemen her şiir meraklısı tarafından ezber bilinir ve sırası geldikçe okunarak yaşatılır. Japon şiirinin yerli kaynakları olan antolojiler de şiir bürosu arşivlerinden ve meraklı hafızalarından derlenmişlerdir.

★

Çağdaş Japon şairlerinden birçoğu bağlı bulundukları şiir dergilerinin şairi diye tanınırlar: Myojo dergisi şairlerinden Bn. Fokao SUMAKO, Dairen dergisi şairlerinden Anzai FUYUE, Rekitei dergisi şairlerinden Ogata KAMENOSUKE, Hara TAMİKİ, Shiki dergisi şairlerinden Miyoshi TATSUJİ....

Bir kısmı sanat ve edebiyat ekollerine bağlılıklarıyla anılır: Realist İshikawa TAKUBOKU, sembolist Hagiwara SAKUTARO, dadaist Takahashi SHİNKİCHİ, ekzotik Kondo AZUMA, idealist romantik Oe MİTSUO..., gibi.

Öğrenimini yurt dışında tamamlayan pekçok şair de kendi şiirlerinden başka dünya şiirinden Japoncaya çevirdikleriyle ün kazanmışlardır: Modern Fransız şiirini çeviren Horiguchi DAİKAGU, Dante'yi çeviren Kigatawa FUYİHİKO, Paul Valery'yi çeviren Hiraki JİRO ve Hishiyama SHUZO, Rimbaud'yu çeviren Nakahara CHUYA, H. Heine'yi çeviren Tanaka KATSUMİ..., gibi.

Bir kısmı, şiirde daha çok işledikleri konularla dikkati çekmektedirler: Satir şairi Kitahara KAKUSHU, yolculuk şairi Yamamura BOCHO, yaşama sevinci ve sağduyu şairi Fukushi KOJİRO, sosyalist şair Tsuboi SHİGEJİ, peysaj şairi Tanaka FUYUJİ, deniz şairi Yamanokuchi BAKU, çocuk şiirleri şairi Tsuzuki MASAYO ve Muzutani MASARU,... gibi.

Onchi KOSHİRO ve Nakagawa KAZUO da şairliklerinden çok ressamlıklarıyla meşhurdurlar.

Birçoğu hakkında da hemen hiçbir bilgi yoktur: Nomura YOSHİYA, Yamamoto KAZUO, Suguyama HEİİCHİ,... gibi.

Japonya'da şiir, kitaptan çok dergi malıdır. Bugünkü Japonya'da çıkmakta olan şiir dergilerinin sayısı bini geçer. Bu dergilerde en az üçbin şairin imzası görülür. Modern Japon şairleri arasında pek yaygın olmasa da, şiirlerini kitap halinde bastırma geleneği de vardır. İngilizce şiirler de yazan beş-on şair bir yana, hepsi Japonca olan bu şiir kitaplarını bir liste halinde okuyucularımıza tanıtmakta büyük bir gereklilik görmedik. Zaten şairlerden pekçoğu ilk hevesle bir-iki kitap bastırdıktan sonra durulma çağlarında şiirlerini "...'nin Bütün Şiirleri" gibi bir ciltte toplama yolunu tutmaktadırlar

GENEL BİBLİYOGRAFYA

Abe, M.: Abe Japanese Reader. Tokyo, 1960.

Akansel, Dr. Mustafa Hakkı: Japon Mucizesi. İstanbul, 1943.

Akimoto, S.: The Twilight of Yedo. Tokyo, 1960.

Akiyama, A: Shinto and its Architecture. Tokyo, 1960.

Anesaki, M.: Nichiren, The Buddhist Prophet. Cambridge, 1916.

Anesaki, M.: Quelques Pages de L'Histoire Religieuse du Japon. Paris, 1921.

Anesaki, M.: Japanese Mythology, The Mythology of All Races, vol. 8 pp. 207-387. Boston, 1928.

Anesaki, M.: History of Japanese Religion with Special Reference to the Social and Moral Life of the Nation. London, 1930.

Armstrong, R. C.: Light from the East, Studies in Japanese Confucuanism. Toranto, 1914.

Asada, M.: Dance of Japan. Tokyo, 1960.

Asia Kyokai-The İnternational Students İnstitute How to Study in Japan. Tokyo, 1960.

Aston, W. G.: A History of Japanese Literature. N. Y., 1899, London, 1933.

Ataç, Nurullah Günlerin Getirdiği, İstanbul, 1946.

Ayas, Nevzat: Budacılığı Hazırlıyan Âmiller. İstanbul, 1934.

Bacon, A. M.: Japanese Girls and Women. Boston, 1902.

Banno, M. - *Fairbank,* J. K. Japanese Studies of Modern China. Tokyo, 1955.

Barton, G. A.: The Religions of the World. Chicago, 1919.

Baty, T.: Alone in Japan. Tokyo, 1959.

Beaujard, A.: Les Notes de Chevet de Sei Shonagon, Dame d'Honneur au Palais de Kyoto. Paris, 1934.

Benaujard, A.: Sei Shonagon, Son Temp et Son Oeuvre. Paris, 1934.

Benedict, R.: The Chrysantemum and The Sword, A Pattern of Japanese Culture. Boston, 1946.

Binyon, L.: The Spirit of Man in Asian Art. Harward, 1935.

Bisson, A. T.: Prospect for Democracy in Japan. N. Y., 1949.
Blunder, E.: A Wanderer in Japan. Tokyo, 1959.
Blyth, R. H.: Haiku; 1. Eastern Culture, 2. Spring, 3. Summer-Autumn, 4. Autumn-Winter. Tokyo, 1947-1951.
Blyth, R. H.: Japanese Humour. Tokyo, 1958.
Blyth, R. H.: Senryu, Japanese Satirical Verses. Tokyo, 1959.
Blyth, R. H.: Buddhist Sermons on Christian Texts. Tokyo, 1960.
Blyth, R. H.: Zen in English Literature and Oriental Claissics. Tokyo, 1960.
Bonneau, G.: Anthologie de la Poesie Japonaise. Paris, 1935.
Bonneau, G.: Lyrisme du Temps Présent. Paris, 1935.
Bonneau, G.: Le Haiku. Paris, 1935.
Bonneau, G.: Histoire de la Litérature Japonaise Contemporaine, (1863-1938). Paris, 1940.
Bourgois, G.: The Dictionary and Glossary for the Practical Study of the Japanese İdeográphs. Tokyo, 1908.
Bowers, F.: Japanese Theatre. N. Y., 1952.
Brinkley, Capt, F.: Japan, İts History, Arts and Literature, 1-8. Boston-Tokyo, (tarihsiz.)
Britannica, Encyclopedia Japan, vol, 12. pp. 893.
Brower, R. H.: A Bibliography of Japanese Dialects. Ann Arbor, 1950.
Brown, B.: The Story of Confucius. Philadelphia, 1927.
Bryan, J. İ.: Japan from Within. London, 1924.
Bryan, J. İ.: The Literature of Japan. London, 2929.
Budda, Hilmi Ömer Çindekî Dinler. Ankara, 1945.
Buhot, J. Histoire des Arts du Japon. Paris, 1949.
Bunce, W. K.: Religions in Japan; Buddhism, Shinto, Christianity. Tokyo, 1960.
Bush, L. - *Kagami,* Y.: Japanalia. London, 1938.
Cameron - Meredith - Mahoney - Thomas, H. D. - *Reynolds,* Mc *George,* E.: Chine, Japan and Powers, N. Y., 1952.
Canney, M. A.: An Ensyclopedia of Religions. N. Y., 1921.
Challaye, F. - *Tiryakioğlu,* S.: Dinler Tarihi. İstanbul, 1960.
Chamberlain, B. H.: The Classical Poetry of the Japan. London, 1880.
Chamberlain, B. H.: Things Japanese. London, 1905, 1939.
Chamberlain, B. H.: A. Simplified Grammer of the Japanese Language. Chicago, 1924.

Chamberlain, B. H. : Kojiki or Records of Ancient Matters. London, 1932.

Chiba, T. - *Kajiyama*, M. : The Vowels, its Nature and Structure. Tokyo, 1960.

Claudel, Paul : Une Promenade a Travers la Littérature Japonaise, Revue de Paris, Avril 1949.

Close, Upton : Challenge, Rehind the Face of Japan. N. Y., 1934.

Clyd, P. H. : The Far East. N. Y., 1948.

Colegrove, K. W. Militarism in Japan. Boston, 1936.

Conder, J. The Flowers of Japan and the Art of Flower Arrangement. Tokyo, 1891.

Coomaraswamy, A. K. : İntroduction to the Art of Eastern Asia. Chicago, 1932.

Creekmore, H. A Little Treasury of World Poetry. N. Y.. 1952.

Çelebi, Asaf Halet Buddha. İstanbul, 1946.

Davids, T. W. R. : Dialogues of The Buddha, vols 2-4. of Secret Book of the Buddhists. Oxford, 1923.

Dawson, M. : Ethics of Confucius. N. Y., 1915.

Demirhan, General Pertev Japonların Asıl Kuvveti. İstanbul, 1937, 1942.

Depping, G. : Le Japon. Paris, 1884.

Dickinson, G. L. : An Essay on the Civilization of İndia, China and Japan. N. Y., 1926.

Dilts, M. M. : The Pageant of Japanese History. N. Y., 1947.

Doğrul, Ömer Rıza Yeryüzündeki Dinler Tarihi. İstanbul, 1958.

Duran, Faik Sabri Bugünkü Japonya. İstanbul, 1938.

Durant, W. : Japanese Poetry, The Story of Civilization, I. Our Orientale Heritage, pp. 878. N. Y., 1954.

Eberhard, W. : En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi. Ankara, 1957.

Ecevit, B. : Eski Japon Şiirinden Örnekler, Tercüme Dergisi Şiir Özel Sayısı, s. 286. İstanbul, 1946.

Eggermont, İ. : Le Japon, Histoire et Religion. Paris, 1885.

Eliot, S. C. : Japanese Buddhism. London, 1935.

Elisséev, S. : La Langue Japonaise. Paris, 1924.

Embree, J. P. : Suye Mura. Chicago, 1939.

Embree, J. F. - *Embree*, E. - *Uyehara*, Y. : Japanese Peasant Songs. Philadelphia, 1943.

Embree, J. F. : The Japanese Nation, A. Social Survey. N. Y., 1945.

Erskine, W. H. : Japanese Festival and Calendar Lore. Tokyo, 1933.

Ersöz, M. Süreyya Dünyanın Cenneti Japonya. İstanbul, 1956.

Fegen, W. P. : Japan Background Stories. Tokyo, 1960.

Fenollosa, E. F. : Epochs of Chinase and Japanese Art, 1-2. N. Y., 1921.

Ficke, A. D. : Chats on Japanese Prints. London, 1915.

Filliozat, J. : Dans les Pas du Bouddha. Paris, 1957.

Fischer, O. : Die Kunts İndiens, Chinas und Japans. Berlin, 1928.

Florenz, K. : Geschichte der Japonischen Literatur. Leipzig, 1906.

Fukukita, Y. : Cha-no-yu. Tokyo, 1932, 1960.

Gatenby, E. V. : The Colour-Men of Yamato. London, 1929.

Gonse, L. : L'Art Japonais. Paris, 1883.

Gonzalez, V. : Grammatica Teirico-Practica de la Langue Japonesa. Tokyo, 1960.

Gour, Sir H. S. : The Spirit of Buddhism. Calcutta, 1929.

Gowen, H. H. : Outline History of Japan. N. Y., 1927.

Gökalp, Ziya Türkçülüğün Esasları. İstanbul, 1952.

Grews, J. C. Ten Years in Japan. N. Y., 1944.

Griffis, W. E. : Japan in History, Folklore and Art. Boston. 1905.

Grilli, E. : Masterworks of Japanese Painting, XV. - XIX. centuries. Tokyo, 1960.

Grousset, R. : Histoire de L'Asia, 1-3. Paris, 1921-1922.

Grousset, R. : Le Japon. Paris, 1921-1922.

Gulick, S. S. : The Evolution of the Japan. N. Y., 1905.

Gunsaulus, H. G. : Japanese Temples and Houses. Chicago, 1924.

Günaltay, Ord. Prof. Dr. M. Şemsettin Türk Tarihinin İlk Devirleri, Uzak Şark, Kadim Hind ve Çin. İstanbul, 1937.

Hanjo, E. : Social and Economic History of Japan, Kyoto, 1935.

Hanjo, E. : Economic Theory and History of Japan in the Tokugawa Period. Tokyo, 1943.

Hara, K. : An İntroduction to the History of Japan. N. Y., 1920.

Hattori-Ryutaro-Matsuhara : Melodies of Japanese Folk Songs. Tokyo, 1951.

Haushofer, Dr. - *Söylemezoğlu*, Galip Kemali Japonya ve Japonlar. İstanbul, 1941.

Hayashi, T. : Japanese Women's Folk Costumes. Tokyo, 1960.

Hearn, L. : Glimpses of Unfamiliar Japan. Boston, 1894.

Hearn, L. : Kokoro. Boston, 1898.

Hearn, L. : The Romance of Milky Way. Boston, 1905.

Hearn, L. : Japan An İnterpretation. N. Y., 1928.

Henderson, H. G. : The Bamboo Broom. (Onitsura, Buson, İssa, Shiki). Boston, 1934.

Henderson, H. G. Handbook of Japanese Grammar. N. Y., 1948.

Henderson, H. G. : Japanese Poetry, Dictionary of World Literary Terms, pp. 242. London, 1955.

Hepner, C. V. The Kurozumi Sect of Shinto. Tokyo, 1935.

Hisamatsu, S. : Zen and Fine Arts. Tokyo, 1960.

Holland, C. : Things Seen in Japan. London, (tarihsiz).

Holtom, D. C. : The Political Philosophy of Modern Shinto. Chicago, 1922.

Holtom, D. C. : National Faith of Japan, A Study of Modern Shinto. London, 1938.

Holtom, D. C. : Modern Japan and Shinto Nationalism. Chicago, 1947.

Honda, H. : One Hundred Poems from One Hundred Poets. Tokyo, 1956.

Hughes-Cleen-Iwasaki-Yozen Fifteen Poets of Modern Japan. Seattle, 1936.

Hume, R. E. : The World's Living Religions. N. Y., 1925.

Humphreys, C. : Zen Buddhism. London, 1949.

Ichiro, K. - *Rikutaro*, F. : An Anthology of Modern Japanese Poetry. Tokyo, 1959.

Iddittie, J. : When Two Cultures Meet. Tokyo, 1960.

Ienaga, S. : History of Japan. Tokyo, 1960.

Ikeda, Prof. K. : Orientation in the Study of Classic Japanese Literature. Kokusai Bunka Shinkokai A Guide to Japanese Studies, pp. 200. Tokyo, 1937.

Inoue, M. : Castles of Japan. Tokyo, 1960.

Ittekawa, Dr. - *Mübahat* Japanya Tarih-i Siyasisi. İstanbul, 1330.

Iwaya, S. : Japanese Fairy Tales. Tokyo, 1960.

İzumiya, E. : Once Upon a Time. Tokyo, 1960.
Japan Society for the Promotion of Socletific Research, the Japanese Noh Drama. Tokyo, 1960.
Japan Textile Design Center, the Textile Design of Japan, 1-2. Tokyo, 1960.
Japan Travel Bureau, the Rural Life in Japan. Tokyo, 1960.
Japan Travel Bureau, the : Tell me About Japan. Tokyo, 1960.
Japanese Association for Religious Studies, the Religious Studies in Japan. Tokyo, 1960.
Jastrow, M. : The Study of Religions. N. Y., 1901.
Jewons, F. B. : An İntroduction to the History of Religion. London, 1896.
Jewons, F. B. : Comparative Religions. Cambridge, 1913.
Joly, H. L. Legend in Japanese Art. London, 1908.
Joya, M. Japanese Customs and Manners. Tokyo, 1960.
Joya, M. Japan, the Life and Legends. Tokyo, 1960.
Kagawa, A. : Japanese Cook Book. Tokyo, 1960.
Kagawa, T. : Discovery, J. K. Agnew - A. L. Mc. Carthy Prose and Poetry of the World. N. Y., 1954.
Kageyama, N Styles of Kabuki Acting. Tokyo, 1960.
Kanazawa, S. The Common Origin of the Japanese and Korean Languages. Tokyo, 1910.
Kanık, Orhan Veli Kikaku, Eski Bir Japon Şairi. Tercüme Dergisi Şiir Özel Sayısı, s. 291. İstanbul, 1946.
Kansu, Dr. Şevket Aziz İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler. C. I. Ankara, 1946.
Karakan, Hüseyin Dünya Şiiri. İstanbul, 1957.
Karapınar, Şeref Japonya İkinci Dünya Harbine Nasıl Girdi. İstanbul, 1954.
Kato, G. : A Study of Shinto, The Religion of the Japanese Nation. Tokyo, 1926.
Kato, G. Le Shinto, Religion Nationale de Japon. Paris, 1931.
Katsouro, H. : Histoire du Japon, des Origines à nos Jours. Paris, 1926.
Katsumata, S. : Gleams from Japan. Tokyo, 1959.
Katue, K. : Eight Contemporary Japanese Poets, New World Writing, 6th. Mentor Selection, pp. 57. N. Y., 1954.
Kawakita, R. : Currents in Japanese Painting. Tokyo, 1960.
Keene, D. : Living Japan N. Y., Zurich, 1959.
Keizo, S. - *Terry,* C. S. : Japanese Life and Culture in the Meiji Era. Tokyo, 1958.

Kikuchi, S. : Japanese Arts, What and Where. Tokyo, 1960.
Kincaid, Z. Kabuki, The Popular Stage of Japan, N. Y., 1925.
Kobayashi, N. Bonsai. Tokyo, 1960.
Kobayashi, T. : La Societé Japonaise. Paris, 1914.
Koehn, A. : The Art of Japanese Flower Arrangement, İkebana. Kobe, 1934.
Koehn, A. : The Ways of Japanese Flower Arrangement. Tokyo, 1937.
Koehn, A. Notes on Bonsai. Tokyo, 1960.
Kokusai Bunka Shinkokai İntroduction to Contemporary Japanese Literature. Tokyo, 1939.
Kollektif Bunraku, Japan's Unique Puppet Theater. Tokyo, 1960.
Kollektif Japan, Today and Tomorrow. Osaka, 1928.
Kollektif Tokyo, An Administrative Perspective. Tokyo, 1958.
Kollektif Nippon 1958, A Charted Survey of Japan, Tokyo, 1958.
Kollektif Japan and People. Tokyo, 1960.
Kondo, İ. - *Kawakita*, M. Feminine Beauty in Japanese Painting. Tokyo, 1960.
Kuck, L. E. : The Art of the Japanese Gardens. N. Y., 1940.
Kunitomo, T. Japanese Literature Since 1868. Tokyo, 1938
Kurita, S. Who's Who in Japan. Tokyo, 1940.
Latourette - Scott, K. : The History of Japan. N. Y., 1947.
Ledoux, L. V. : The Art of Japan. N. Y., 1927.
Lemière, Alain L'Art Japonais. Paris, 1958.
Lombard, F. A. An Outline History of the Japanese Drama. London, 1928.
Longford, J. H. Japan of the Japanese. N. Y., 1914.
Lutovitz, F. von - Naci bin Halil (Eldeniz) Asya-i Şarki Sefer-i Âhirinde Japonların Suret-i Taarruzları. İstanbul, 1324.
Mackenzie, D. A. : Myths of China and Japan. London, 1923.
Malda, T. : Japanese Decorative Design. Tokyo, 1960.
Mason, J. W. T. : The Spirit of Shinto Mythology. Tokyo, 1939.
Matsuharo, İ. : Minyo, Folk Songs of Japan. Tokyo, 1927.
Matsumiya, Y. : A Grammar of Spoken Japanese. Tokyo, 1935.
Matsumoto, N. : Le Japonais et les Langues Austro-Asiatiques. Paris, 1928.
Matsuo-Kuni-Steinilber-Oberlin Antologie des Poétes Contemporains. Paris, 1939.

Maybon, A. : Le Japon d'Aujourd'hui. Paris, 1924.
Mish, J. L. : Japanese Folklore, Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend, vol. 2. pp. 539. N. Y., 1950.
Mitsukuri, M. : La Vie Sociale au Japon. Paris, 1922.
Miyake, S. Kabuki Drama. Tokyo, 1960.
Miyamori, A. An anthology of Haiku, Ancient and Modern Tokyo, 1932.
Miyamori, A. : Masterpieces of Japanese Poetry, Ancient and Modern, I-2. Tokyo, 1936.
Moore, G. F. The History of Religions. N. Y., 1921.
Moore, G. F. : The Birth and Growth of Religion. N. Y., 1923.
Mori, O. *Tsunenari*, K. *Sudzuki*, O. Japanese Gardens. Tokyo, 1960.
Moriya, K. : Die Japanische Malerie. Weisbaden, 1953.
Munsterbery, H. : The Arts of Japan. Tokyo, 1960.
Munzinger, C. : Japan und die Japaner. Stuttgart, 1904.
Murdoch, J. : History of Japan, 1-3. London, 1925.
Mushakoji, S. : Two Fables of Japan. Tokyo, 1960.
Mustafa Sati-Faik Sabri (Duran) Büyük Milletlerden Japonlar ve Almanlar. İstanbul, 1329.
Mutsu, İ. : Kamakura. Tokyo, 1960.
Nachod, O. : Bibliography of Japan. London, 1928.
Nakamura, H. : The Ways of Thinking of Eastern Peoples. Tokyo, 1960.
Naudeau, L. Le Japon Moderne et son Evolution. Paris, 1909.
New York Graphic Society Japan, Ancient Buddhist Painting. N. Y., 1959.
Newsom, S. : Thousand Years of Japanese Gardens. Tokyo, 1960.
Nippon Gahujutsu Shinkokai The Manyoshu. Tokyo, 1940.
Nishikawa, İ. : Floral Art of Japan. Tokyo, 1960.
Nitobe, İ. : Bushido, The Soul of Japan. N. Y., 1905, Tokyo, 1935.
Nitobe, İ. : Japanese Traits and Foreign İnfluences. London, 1914.
Noguchi, Y. : The Spirit of Japanese Poetry. London, 1914.
Noma, S. : Artistry in İnk. Tokyo, 1960.
Nukariya, K. : The Religion of the Samurai, A Study of Zen Philosophy and Discipline in China and Japan. London, 1913.

Ogrizek, D. Le Japon. Paris, 1960.
Okada, K.: Mt. Fuji. Tokyo, 1960.
Okada, K. The Art of the Flower Arrangement. Tokyo, 1960.
Okada, R.: Japanese Froverbs and Proverbial Pharases. Tokyo, 1960.
Okada, Y.: Japanese Handicrafts. Tokyo, 1960.
Okakura, K.: The Book of Tea. Tokyo, 1960.
Okazaki Japanese Literature in Meiji Era. Tokyo, 1960.
Ostrorog, L.: Conférence sur la Renaissance du Japon. İstanbul, 1911.
Ozawa, S.: Dolls of Japan. Tokyo, 1960.
Özdeş, Rifat Çoşima Deniz Meydan Muharebesi ve Bugüne Olan Tesirleri. İstanbul, 1936.
Page, C. H.: Japanese Poetry. London, 1923.
Pei, M.: The Story of Language. N. Y., 1949.
Pierson, J. L.: 10,000 Chinese-Japanese Characters. Leiden, 1926.
Pierson, J. L. The Manyoshu, 1-7. Leiden, 1929-1949.
Ponsonby - Fane, R. A. B. Studies in Shinto and Schrines, Tokyo, 1960.
Porter, W. N. A 100 Verses from Old Japan. Oxford, 1909.
Porter, W. N. A Year of Japanese Epigrams. London, 1911.
Porter, C.: The Story of Religion. N. Y., 1937.
Preininger, M.: Japanese Flower Arrangement for Modern Homes. Boston, 1936.
Ramstedt, G. J. A Comparison of the Altaic Languages with Japanese. Tokyo, 1924.
Raucat, Th. The Honourable Picnic. N. Y., 1927.
Redesdale, L. Tales of Old Japan. London, 1928.
Reischuer, A. K. Studies in Japanese Buddhism. N. Y., 1925.
Reischuer, E. O. Japan, Past and Present. N. Y., 1953.
Revon, M. Antologie de la Littérature Japonais, des Origines au XX. Siécle. Paris, 1923.
Romaji-Hiromé-Kai The Japanese Language and the Roman Alphabet. Tokyo, 1928.
Ruben, Dr. W. *İtil,* Dr. Âbidin Buddhizm Tarihi. Ankara, 1947.
Sadler, A. L. Cha-no-yu, The Japanese Tea Ceremony. Kobe, 1934.
Sagara, T.: Japanese Fine Arts. Tokyo, 1960.

Sakai, A. : Japan in a Nutshell. Tokyo, 1959.
Sakai, U. Les Pelerinages au Japon. Paris, 1960.
Sansom, G. B. A Historical Grammar of Japanese. Oxford, 1928.
Sansom, G. B. Japan, A Short Cultural History. N. Y., 1944. London, 1946.
Sansom, G. B. The Western World and Japan. N. Y., 1950.
Sansom, G. B. Japan in World History. N. Y., 1951.
Satomi, K. : Japanese Civilization. London, 1923, N. Y., 1924.
Semenov, - *Mustafa Kemal* Çoşima Muharebesi. İstanbul, 1328.
Schafer, H. - *Andrae*, W. : Die Kunts des Alten Orients. Berlin, 1925.
Schimmel, Prof. Dr. A. Dinler Tarihine Giriş. Ankara, 1955.
Schneider, H. - *Green* : History of World Civilization, 1-2. N. Y., 1931.
Sen, S. : Cha-no-yu. Kyoto, 1948.
Shiba, S. : Japanese Poetry, The Encyclopedia Americana, vol. XV. pp. 619.
Shibata, M. : Le Sermon de Tetsugen sur la Zen. Tokyo, 1960.
Shigemori, K. The Artistic Gardens of Japan. Tokyo, 1960.
Shoten, İ. : The Manyoshu, 1000 Poems Selected and Translated from the Japanese. Tokyo, 1940.
Soothill, W. E.: Three Religions of China. London, 1913.
Steinilber, *Oberlin*, E. The Buddhist Sects of Japan. London, 1938.
Süreyya, Samizade Büyük Japonya. İstanbul, 1917.
Suzuki, D. T. : The Trainnig of the Zen Buddhist Monks. Kyoto, 1934.
Suzuki, D. T. An İntroduction to Zen Buddhism. Kyoto, 1934.
Suzuki, D. T. : Zen Buddihsm and its İnfluence on Japanese Culture. Kyoto, 1938.
Suzuki, D. T. : Manuel of Zen Buddhism. London, 1950.
Suzuki, S. : Poet-Painter BUSON. Tokyo, 1960.
Suzuki, Y. Japanese Legends and Folk-Tales. Tokyo, 1949.
Takahashi, C. Dynamic Changes of İncome and its Distribution in Japan. Tokyo, 1959.
Takakusu, J. The Essentials of Buddhist Philosophy Honolulu, 1947.
Taki, S. : Japanese Fine Arts. Tokyo, 1931.

Tanabe, H.: Japanese Music. Tokyo, 1960.
Tanikawa, Prof. T.: Orientation in the Study of Modern Japanese Literature, Kokusai Bunka Shinkokai, A Guide to Japanese Studies, pp. 233. Tokyo, 1937.
Tatsui, M.: Japanese Gardens. Tokyo, 1960.
Thomas, E. J.: Life of Buddha. N. Y., 1927.
Thorndike, L.: A Short History of Civilization. N. Y., 1926.
Tiedemann, A. E.: Modern Japan. N. Y., 1955.
Tietjens, E.: Poetry of the Orient. N. Y., 1928.
Toki, Z.: Japanese NO Plays. Tokyo, 1960.
Toyoda, M.: Green Hill Poems, English Poems by Japanese. Tokyo, 1958.
Tsuda, N.: Notebook of Japanese Art. Tokyo, 1935.
Tsurumi, Y.: Present Day Japan. N. Y., 1926.
Türk-Japon Cemiyeti Japonca-Türkçe, Türkçe-Japonca Lûgat. Tokyo, 1936.
Uchida, Y.: The Dancing Kettle and Other Japanese Folk-Tales. N. Y., 1949.
Uenoda, S. Japan, Yesterday and Today. Tokyo, 1960.
Unemoto, S. Japan, Here and There. Tokyo, 1960.
Unemoto-Rikuhei-Ishizawa İntroduction to the Classic Dances of Japan. Tokyo, 1935.
Utsuka, N.: The Shin Sect, A School of Mahayana Buddhism. Kyoto, 1938.
Uyehara, Y.: Japanese Literature, Encyclopedia of Literature, vol. 2. pp. 632. N. Y., 1946.
Uyehara, Y. Songs for Children Sung in Japan. Tokyo, 1949.
Van Doren, M.: Anthology of World Poetry. N. Y., 1928.
Van Doren, M. - *Lapolla*, G. M.: The World's Best Poems. Cleveland. N. Y., 1954.
Villetard, E.: Le Japon. Paris, 1897.
Vinacke, H. M. A History of the Far East in Modern Times. N. Y., 1950.
Wakameda, T.: Early Japanese Poets, Kokinshu. Tokyo, 1929.
Waley, A.: Japanese Poetry The Uta. London, 1919, 1959.
Waley, A.: The NO Plays of Japan. N. Y., 1922, 1950.
Waley, A. The Tale of Genji, Genji Monogatori by Lady Murasaki. London, 1935.
Watts, A. W.: The Spirit of Zen. London. N. Y., 1936.
Webb, H.: An İntroduction to Japan. Tokyo, 1959.

Wells, H. W.: One Thousand and One Poems of Mankind. Atlanta, 1953.
Y. W. C.: Japanese Etiquette. Tokyo, 1960.
Yamada, T.: Japanese Dolls. Tokyo, 1960.
Yamaguchi, K. We Japanese. Tokyo, 1960.
Yanaga, C. Japan since Perry. Toronto -N. Y.,- London, 1946.
Yanagita, K.: Japanese Folk- Tales. Tokyo, 1960.
Yanaibara, T.: Religion and Democracy in Modern Japan. Tokyo, 1948.
Yashiro, Y.: Deux Mille Ans D'Art Japonais. Paris, 1960.
Yasuda, K.: Poem Card, The Hyakununisshu. Tokyo, 1948.
Yasuda, Y.: Old Tales of Japan, Tokyo, 1960.
Yéfime Japon. Paris, 1960.
Yoshimaga, Y.: Japanese Traditional Gardens. Tokyo, 1960.
Yoshitake, S.: The Phonetic System of Ancient Japanese. London, 1934.
Yoshitomi, M.: Anthologie de la Littérature Japonaise Contemporaine. Grenoble, 1924.
Zeki, Mehmet Japonya'nın Mazisi, Hali, İstikbali. İstanbul, 1308.

SON

İÇİNDEKİLER:

ÖNSÖZ . 5
ÖNDEYİŞ 15

I. GENEL BİLGİLER 16
Dai Nihon . . 16
Prehistorik Devir 16
İlk Devir 18
Nara Devri 19
Heian Devri . 20
Kamakura Devri 21
Nanbokucko veya Muromachi Devri 21
Edo Devri 22
Çağdaş Devir 23
Japonya'da Din 24
Shintoizm 25
Buddhizm 29
Zen . 34
Konfuçyanizm 35
Taoizm . 36
Hıristiyanlık 36
Bushido . 37
Çay Kültürü 38
Çiçekçilik 41
Çin Şiiri . 43
Japon Dili 45

II. JAPON ŞİİRİNİN BELLİBAŞLI ÖZELLİKLERİ . . 49
Yerli Kaynaklar 49
Nazım Şekilleri 52
Vezin 54
Kafiye . 55
Alliterasyon 55
Söz Sanatları 57
Teknik 63
Konu 64
1. İnsan 64
2. Evren 70
3. Zaman 81
4. Yer 82
Modern Japon Şiiri 82

III. ÖRNEKLER
I. İmparator **Nintoku** 93
II. İmparator **Shotoku** 93
III. İmparator **Jomei** 94
IV. Prenses **Oku** 94
Anonim 94
V. Fujiwara no **Kamatari** 95
VI. **Okura** 96
VII. Otomo no **Tabito** 96
VIII. Kasa no **Kanamura** 97
IX. Prenses **Daihaku** 97
X. İmparator **Tenchi** 97
XI. Prens **Yuhara** . 98
XII. Yamabo no **Akahito** . 98
XIII. Otomo no **Yakamochi** 98
XIV. Rahip **Mansei** 99
XV. Bn. **Kasa** . . 100
XVI. Kakinomoto no Asomi **Hitomaro** . . . 101
XVII. Rahip **Hakutsu** 103
XVIII. Kuratsukuri no **Masahito** . . 103
XIX. Bn. Otomo no **Sakanoye** 103
XX. Abe no **Mushimara** 104
XXI. Takechi no **Kurohito** . 105
XXII. İmparator **Jito** 105
Anonim 105
Anonim . . 108
XXIII. Prenses **Kii** 108
XXIV. **Narihira** 109
XXV. Bn. Ono no **Komachi** 109
XXVI. İmparator **Yozei** . 110

XXVII. İmparator **Uda** . 110
XXVIII. Bunya **Yasuhide** 110
XXIX. Abe no **Nakamaro** 110
XXX. Ono no **Takamura** 111
XXXI. Rahip **Sosei** 111
XXXII. **Sadakata** 111
XXXIII. **Kanesuke** . 113
XXXIV. Oshikochi no **Mitsune** . . . 113
XXXV. Ki no **Tomonori** 113
XXXVI. Mibu **no Tadami** . 114
XXXVII. **Atsutaka** 114
Anonim . . . 114
XXXVIII. Fujiwara no **Toshiyuki** . . 115
XXXIX. Minamoto no **Muneyuki** . 115
XL. **Tadamine** . 115
XLI. Ki no **Tsurayuki** 116
XLII. Fujiwara no **Okikaze** 117
XLIII. **Semimaru** . . 118
XLIV. Kiyowara **Motosuke** 118
XLV. Bunya no **Asayasu** 118
XLVI. Kiyowara **Fukuyabu** 119
XLVII. Taira no **Kanemori** 119
XLVIII. Sugawara **Michizane** 119
XLIX. Oshikochi no **Mitsune** . 120
L. **Nakatsukasa** 120
LI. Toshinobu no **Onakatomi** 120
LII. Ono no **Yoshiki** . 121
LIII. Fujiwara no **Yoshitaka** . 121
LIV. Fujiwara no **Sanekata** 121
LV. Michitsuna'nın **Annesi** 122
LVI. Korechika'nın **Annesi** 122
LVII. Bn. Akazome **Emon** 122
LVIII. Bn. **Koshikibu** . 123
LIX. Bn. İse no **Ohsuke** 123
LX. Sakyo Dayu **Michimasa** 123
LXI. Gon Chunagon **Sadayori** 124
LXII. Bn. **Sagami** 124
LXIII. Ohye no **Masafusa** . 124
LXIV. Fujiwara no **Mototoshi** . 125
LXV. Bn. İse 125
LXVI. Bn. Murasaki **Shikibu** 125
LXVII. Tsumori **Kunimoto** 126
LXVIII. **Morotada** . 126
LXIX. Rahip **Ryosen** 127
LXX. Bn. **Suwo** 127
LXXI. Rahip **Saigyo Hoshi** 127
LXXII. **Tadanori** . 129
LXXIII. Fujiwara no **İyetaka** . . 129
LXXIV. **Masatsune** 129
LXXV. Dogen **Zenji** . . 130
LXXVI. Gotokudaiji **Sanesada** . . . 130
LXXVII. Rahip **Shunye** . 130
LXXVIII. Prenses **Shikishi** 131
LXXIX. Gokyogoku **Yoshitsuna** . 131
LXXX. **Hisaki** 131
LXXXI. Bn. **Horikawa** 132
LXXXII. Noin **Hoshi** 132
LXXXIII. Prens **İchihara** . 132
LXXXIV. İshikawa **Kimiko** 133
LXXXV. Bn. Otome **Kurahashibe** . . . 133
LXXXVI. Fujiwara no **Michinobu** . . . 133
LXXXVII. Otomo **Miyori** . 134
LXXXVIII. Bn. Nago **Okimaro** . 134
LXXXIX. **Owari** . . . 134
XC. Gotokudaiji **Sadaijin** 135
XCI. Fujiwara no **Sadaiye** 135
XCII. Bn. Nijoin **Sanuki** 135
XCIII. **Sokan** 136
XCIV. Arakida **Moritake** 136
XCV. İkkyu **Sojun** 136
XCVI. **Ryushi** . 137

XCVII. Soin . . 138
XCVIII. Teishitsu . . 138
XCIX. Kitamura Kigin 138
C. Tokugawa Mitsukuni 139
CI. Ensui . . . 139
CII. Shimozato Chisoku 139
CIII. Torin 139
CIV. Sodo 140
CV. Joso . . 140
CVI. Dansui 141
CVII. Matsuo Basho 141
CVIII. Akinobo 152
CIX. Buccho 152
CX. Chasei 152
CXI. Daio 153
CXII. Elboku 153
CXIII. Gijoen 153
CXIV. Ginko 154
CXV. Hagi-Jo 154
CXVI. Horyu 154
CXVII. Johaku 155
CXVIII. Jokun 155
CXIX. Kaito 155
CXX. Karo 155
CXXI. Kempu 156
CXXII. Kohyo 156
CXXIII. Kozan 156
CXXIV. Kwaso 157
CXXV. Mahara 157
CXXVI. Masuo 157
CXXVII. Moen . 157
CXXVIII. Mokudo 158
CXXIX. Nanshi 158
CXXX. Nikyu 158
CXXXI. Rotsu 158
CXXXII. Ryoto 159
CXXXIII. Sanin 159
CXXXIV. Santoka 159
CXXXV. Soshi 160
CXXXVI. Suio 160
CXXXVII. Shado 160
CXXXVIII. Shara 160
CXXXIX. Shinpu 161
CXL. Sho-I 161
CXLI. Roka Shonin 161
CXLII. Shoshu 162
CXLIII. Sho-U 162
CXLIV. Shusai 162
CXLV. Taiso . 162
CXLVI. Tamuke 163
CXLVII. Teiji 163
CXLVIII. Thoreau 163
CXLIX. Tsuboi Yajin 164
CL. Uritsu 164
CLI. Yasen 164
CLII. Yaso 164
CLIII. Yuinen 165
CLIV. Etsujin 165
CLV. Izen . 165
CLVI. Hokushi 166
CLVII. Gonsui 166
CLVIII. Sampu 167
CLIX. Sora . . 167
CLX. Bn. Sonojo 168
CLXI. Senna . 168
CLXII. Kyorai 168
CLXIII. Issho 169
CLXIV. Ransetsu 169
CLXV. Boncho 170
CLXVI. Raizan 171
CLXVII. Kyoroku 171
CLXVIII. Yasui . 172
CLXIX. Enomoto Kikaku 172
CLXX. Bunson . . 174
CLXXI. Kyokushi 174
CLXXII. Masahide 175
CLXXIII. Onitsura 175
CLXXIV. Yaha 176
CLXXV. Shiko 177
CLXXVI. Azumamaro 177
CLXXVII. Roka 177
CLXXVIII. Kanri 178
CLXXIX. Otsuyu 178
CLXXX. Senkaku 178
CLXXXI. Hakuin . . . 179
CLXXXII. Kamo Mabuchi 179
CLXXXIII. Shoha 179
CLXXXIV. Yayu . . . 180

CLXXXV. Bn. Kaga no Chiyo-Ni 180
CLXXXVI. Ryota 181
CLXXXVII. İchiku 182
CLXXXVIII. Taigi . . 183
CLXXXIX. Tayasu Munetake . . 184
CXC. Taniguchi Buson . 185
CXCI. Senryu (Karai Hachiemon) 196
CXCII. Ampu . 197
CXCIII. Bn. Oshu 197
CXCIV. Sesshi . 197
CXCV. Bn. Shisei-Jo 198
CXCVI. Oemaru . 198
CXCVII. Otagaki Rengetsu 198
CXCVIII. Kawazu Umaki 199
CXCIX. Tairo 199
CC. Ranko 199
CCI. Chora 200
CCII. Gomei . 201
CCIII. Bn. Seifu-Jo 202
CCIV. Gyodai 202
CCV. Katsuri 203
CCVI. Shirao 203
CCVII. Seira 203
CCVIII. Kito . 203
CCIX. Murata Harumi 204
CCX. Bn. Sogetsu-Ni 204
CCXI. Chosui 205
CCXII. Shiro 205
CCXIII. Shirara 205
CCXIV. Seibi . 206
CCXV. Michiliko 206
CCXVI. Jujo 206
CCXVII. Ryokan 206
CCXVIII. Kien 207
CCXIX. Horo . . 207
CCXX. Kobayashi İssa 208
CCXXI. Bn. Kagawa Kageki . . . 220
CCXXII. Baishitsu . 220
CCXXIII. Kumagai Naoyoshi 221
CCXXIV. Okuma Kotomichi . . . 221
CCXXV. Meisetsu 222
CCXXVI. İmparator Meiji 222
CCXXVII. Hashin . 222
CCXXVIII. Natsume Soseki 223
CCXXIX. Masaoka Shiki . 223
CCXXX. Kanro 234
CCXXXI. Wafu . . . 234
CCXXXII. Roseki 235
CCXXXIII. İwaya Sazanami 235
CCXXXIV. Gojo . . 235
CCXXXV. Yaezakura . 235
CCXXXVI. Sasaki Nobussuna 236
CCXXXVII. Homei İwano: Kara Sevda, Kara Türkü . 236
CCXXXVIII. Takahama Kyoshi 236
CCXXXVIX. Kawai Suimei: Geride Kalanlar . 237
CCXL. Yumei Kanbara: Koyu Kırmızı Gölgeler 238
CCXLI. Yosano Akiko 239
CCXLII. Aro . 239
CCXLIII. Otsuji . . . 239
CCXLIV. Yamamura Bocho: Kartvizit 240
Dua : 240
Bir Sabah 240
Mavi Gökte . . 241
CCXLV. İshikawa Takuboku: İhtiyar Adamın Biri . . 241
CCXLVI. Kitahara Hakushu: Güller . . 243
Kırmızı Elma . 243
İlk Gençlik Günleri . 243
CCXLVII. Takada Choi 244
CCXLVIII. Hagiwara Sakutaro: Geceleyin Bir Bar . 244

Postahanenin Penceresinde 245
CCXLIX. Nakatsuka **İppekiro** 246
CCL. Senke **Motomaro:**
Zerrinler 246
CCLI. Fukushi **Kojiro:**
Kim Kestirebilir . . 246
CCLII. Murou **Saisei:**
Akşam 247
Gümrük 248
CCLIII. Tsuboi **Shigeji:**
Gökyüzü . 248
Sesim Çıkmıyorsa 248
Taş 249
Bahar 249
Çakıltaşı 250
Rüzgâr 250
Yıldızlar ve Kurumuş Çimenler 251
CCLIV. Onchi **Koshiro:**
Örümcek 252
CCLV. Horiguchi **Daigaku:**
Gerdanlık . 252
Kum Yastığı 252
Soğuk Bahçenin Türküsü 253
Palmiyeler . 254
Bir Sabah Tayfı 255
Ash Wednesday 257
CCLVI. Saijo **Yaso:**
Maske . . . 258
Adamın Biri 259
CCLVII. Nakagawa **Kazumasa:**
Gelincik 259
CCLVIII. Bn. Fukao **Sumako:**
İnsanların Konuşmaları 260
CCLIX. Momota **Soji:**
Ağaçların Tepesinde 260
CCLX. Nishiwaki **Junzaburo:**
Hava 261
CCLXI. Tanaka **Fuyuji:**
Japonya'da Sonbahar 262
CCLXII. Yagi **Jukichi:**
Yurdumun Deresi 262
Gökler 263
CCLXIII. Anzai **Fuyue:**
Kadınlar Hakkında Mülâyim Bir Deneme 263
Doğum Günü . . . 263
CCLXIV. Yamamura **Jun:**
Ölmüş Arkadaşlar 264
Gece Uçuşu . . 265
CCLXV. Ueda **Shizue:**
Rezistans 266
CCLXVI. Tsuzuki **Masuyo:**
Göldeki Balık 267
CCLXVII. Maruyama **Kaoru:**
Bütün Gün 267
Fragman 268
Yaşamak 268
CCLXVIII. Ogata **Kamenosuke:**
Gece 268
CCLXIX. Miyoshi **Tatsuji:**
Toprakta 269
Kar 269
CCLXX. Kitagawa **Fuyuhiko:**
Mavi Denizde . . 270
Çengel Gibi Bacaklar . 271
CCLXXI. Fukuhara **Kiyoshi:**
Uzaklardasınız . . 271
CCLXXII. Murano **Shiro:**
Eski Bir Köy 272
CCLXXIII. Takahashi **Shinkichi:**
Balık 272
CCLXXIV. Osada **Tsuneo:**
Küpeler 273
CCLXXV. Takagi **Shukichi:**
Kış Gecesi 273
CCLXXVI. Yamanokuchi **Baku:**
Kızkardeşime Mektup 273
Evlilik 275
CCLXXVII. Hiraki **Jiro:**
Ölüm ve Ben 276

CCLXXXVIII. Nomura Yoshiya:
Ekonomik Ay . . 277
CCLXXXIX. Takenaka İku:
Kırlangıçlar 278
Düşünen Taş . . 279
Turistlerin Japonyası 280
CCLXXX. Kondo Azuma:
Liman Kızı . 281
O Medeni Millet 281
CCLXXXI. Hara Tamiki:
Bu İnsanoğlu Bu 283
CCLXXXII. İwasa Toichiro:
Şiirlerim . . . 284
Sonbahar Rüzgârı . 284
Mevsimlerin Değişimi . 284
CCLXXXIII. İto Hitoshi:
Yenibaştan . . . 285
CCLXXXIV. Oe Mitsuo:
Yağmur 286
CCLXXXV. Sakamoto Etsuro:
Ak Tomurcuk 287
Metro 288
CCLXXXVI. Nakahara Chuya:
Kuzey Denizi . 288
Bir Kış Günü Anısı 289
CCLXXXVII. Yamamoto Kazuo:
Alabalık Kıraliçesi 290
CCLXXXVIII. Takami Jun:
Cam 291
CCLXXXIX. Ando İchiro:
Şimşek Çakıyor 292
Pozisyon 21 292
CCXC. İshikawa Zensuke:
Dneiz Orospusu . . . 293
CCXCI. Hishiyama Shuzo:
Ev 294
CCXCII. Tanaka Katsumi:
Gerçekleşmiyen Harakiri 294
CCXCIII. Oki Minoru:
Minik Yavru 295
CCXCIV. Kinoshita Yuji:
Kırda Bir Masada 296
CCXCV. Suguyama Heiichi:
Koşu 296
CCXCVI. Fukuda Rikutaro:
Avrupa Yazı . . 297
CCXCVII. Kurado Saburo:
Çok Değiştim 298
CCXCVIII. Kihara Koichi:
O Noktaya . . . 299
CCXCIX. Kono İchiro:
Andante 300
Bir Kadının Portresi 300
CCC. Akeda Yasao:
Tırtıl 301
CCCI. Mizutani Masaru:
Kaval 302
CCCII. Yamaguchi El:
Batan Güneş 303
CCCIII. Nakada Chutaro:
Yağmur . 303
ŞAİRLERLE İLGİLİ NOTLAR . 306
GENEL BİBLİYOGRAFYA 309

L. Sami Akalın'ın Japon şiirinden usta-ca yaptığı çeviriler birçok edebiyat dergilerinde yer almış, beğenilerek okunmuştur. Akalın bu kitapta çok daha fazlasını yapıyor. Japon Hai-kai'lerinden ve kısa şiirlerinden, tarih sırasiyle seçtiği en güzel şiirleri eksiksiz bir antoloji halinde önümüze koyarken bize Japon şiiri hakkında bilinmesi gerekli olan her şeyi de birlikte veriyor. Japon şiirinin geçirdiği evrimleri, bu şiirin tam bir tarihini bu kitapta bulacak, sözü edilen şiirleri en özenli bir çeviriden okuyacaksınız. Böyle bir eseri meydana getirebilmek için Japon şiirine büyük bir sevgi beslemek kadar, sonsuz bir sabra da sahip olmak gerekirdi. Akalın'ın başarısı işte bu vasıflarından ileri gelmiştir.

5 lira